

Nordisk kulturfakta 2021:02

Covid-19- pandemiens effekter på kultursektoren i de nordiske landene

Nordisk
ministerråd

Innhold

Förord	5
Summary	6
Sammendrag	8
1. Innledning	10
1.1 Prosjektets mandat og forskningsspørsmål	10
1.2 Avgrensinger	12
1.3 Metode	14
1.4 Den nordiske kulturpolitiske modellen	16
2. Effekten av pandemien på kultursektoren	18
2.1 Krise	18
2.2 Inntektsbortfall	24
2.3 Konkurer	35
2.4 Økt arbeidsløshet	38
2.5 Kapitteloppsummering	45
3. Tiltak	47
3.1 Kriseforståelse	48
3.2 Norske tiltak	50
3.3 Svenske tiltak	54
3.4 Danske tiltak	59
3.5 Finske tiltak	63
3.6 Islandske tiltak	67
3.7 Kapitteloppsummering	70
4. Effekten av tiltakene	75
4.1 Krisehandtering	75
4.2 Norge	76
4.3 Sverige	83
4.4 Danmark	89
4.5 Finland	93
4.6 Island	96
4.7 Kapitteloppsummering	97

5. Langsiktige følger av koronakrisen	99
5.1 Ulike analyser av økonomiske konsekvenser	99
5.2 Endringer og mulige scenarier for kultursektoren	101
5.3 Kriser, endring og lærdom	103
5.4 Langsiktige effekter på kulturproduksjon og kulturformidling	106
5.5 Langsiktige effekter på kulturkonsum	109
5.6 Langsiktige effekter på kulturpolitikken og på kulturlivets organisering og struktur	113
5.7 Kapitteloppsummering	116
6. Oppsummering	118
Referanser	123
Vedlegg	128
Om denne publikasjon	138

Förord

Kulturanalys Norden har i uppdrag av Nordiska ministerrådet att genomföra undersökningar och analyser av policyrelevanta frågor inom det kulturpolitiska området. I föreliggande rapport presenteras en ögonblicksbild av den pågående coronapandemins effekter på kultursektorn i Nordiska ministerrådets medlemsländer.

Att mitt under en pågående kris försöka beskriva dess hittillsvarande verkningar är naturligtvis en grannliga uppgift. Lägg till detta komplexiteten av att samtidigt kartlägga ett flertal nationella stödåtgärder under ständig utveckling, samt hur dessa implementerats. Arbetet med rapporten har i många avseenden inneburit att beskriva ett rörligt mål. Denna rapport utgör därför en kartläggning och analys av utvecklingen i huvudsak fram till och med årsskiftet 2020/2021.

Rapporten har skrivits mitt under den pågående pandemin och därför är de källor som funnits att tillgå inte alltid av jämförbart slag i alla länder. För att besvara rapportens frågeställningar används befintlig statistik och andrahandskällor, samt i viss mån egna efterforskningar. Möjligheterna att jämföra de nordiska länderna samt de självstyrande områdena påverkas av skillnaderna i de faktaunderlag som funnits att tillgå. Dessutom har tillgänglig statistik inte alltid varit jämförbar mellan länder.

Kulturanalys Norden har givit en extern aktör, Telemarksforsking i Norge, i uppdrag att försöka besvara fyra huvudsakliga frågeställningar som tillsammans utgör en nordisk kartläggning av pandemins hittillsvarande effekter på kultursektorn. Resultatet av undersökningen presenteras i denna rapport. Att identifiera och analysera de långsiktiga konsekvenserna av corona-pandemin för kultursektorn kommer säkerligen även fortsatt att bli en central uppgift för många kulturinstitutioner och Kulturanalys Norden ser fram emot att fortsätta bidra till detta arbete. I denna rapport har författarna förtjänstfullt gjort en första kartläggning, mitt under pågående pandemi, av situationen inom den nordiska kultursektorn.

Göteborg i april 2021, Kulturanalys Norden

Summary

The Nordic cultural sectors have been hit hard by the Covid-19 pandemic. A number of studies show the pandemic's strongly negative impact on the cultural sector. The cultural sector is among the sectors that are affected most severely. This applies in particular to the part of cultural production that is based on a physical audience: concerts, performances, exhibitions. Although infection control measures have been practiced somewhat differently in the Nordic countries, there is no evidence of systematic differences in how the cultural sectors of the different countries have been affected. In parallel with the general picture of a strong negative impact, a few actors have also experienced an economic upswing and new income opportunities. This applies to international platforms for streaming film, TV and music, but also to digital bookstores.

The effects of the pandemic are felt in several areas. The income situation is considered to have worsened or deteriorated sharply for all cultural workers, with the exception of writers and visual artists, who are somewhat less affected. For large groups in the cultural sector, their income is reduced with more than 50 percent. Many cultural workers experience great and increased uncertainty about the future work and income situation. Some surveys, both from Sweden, Finland and Norway, also show that a significant proportion of cultural workers want to change their line of work.

We consider the number of bankruptcies and figures for unemployment to be insufficient indicators to say anything substantial about the real effect of the pandemic on the cultural sector. This sector has many self-employed persons and a significant group is employed in state-supported institutions. Bankruptcy statistics say little about the relevant development of these groups. We also see in some overviews that there are *less* bankruptcies in 2020 than in a normal year. Unemployment figures are somewhat more informative, but this is also a challenging indicator, since the reduced activities of a number of cultural workers are not captured by these statistics. In any case, we are seeing a significant increase in general unemployment. An overview of the development of unemployment in the Nordic countries between April 2019 and April 2020 shows e.g. an increase of between 23 and 69 percent. Several individual surveys also point to a clear increase in unemployment in some parts of the cultural sector, e.g. in performing arts.

Extensive support measures have been implemented in all the Nordic countries. Some of these have been aimed directly at the cultural sector, and a series of general measures have also been introduced that have also benefited the cultural sector. The measures belong to both cultural policy, business policy and labor market policy. All countries have used measures in different categories: direct support through grants, compensation for loss of income, loans or loan guarantees; labor market and redundancy measures, as well as administrative flexibility and postponement or removal of financial obligations. Both individual artists, institutions and actors in what can be called support functions have received support. The corona measures have been relatively similar across the Nordic countries, both in size and structure. With some important exceptions. Among other things, Iceland stands out by investing in general schemes that include the cultural sector. Overall, we can say that the various cultural policy traditions and the established practice in the various Nordic countries have also formed the basis for the cultural policy handling

of the pandemic. At the same time, this has taken place within the framework of the more general Nordic cultural policy model.

The figures for comparing cultural policy support are uncertain, but Finland stands out with relatively low support, measured as both euros per capita, per employed in the cultural sector and as a percentage of GDP. According to our figures, Norway, Iceland and Denmark have provided the most cultural policy support, while Sweden is at about half of these levels.

The many measures have been necessary, and *relatively* accurate. The measures and rescue packages seem to have had the best effect on the music and performing arts sectors. A challenge, which is also recognized in international reports on pandemic measures for the cultural sector, is that the measures have not been well enough adapted to the conditions in which the cultural sector works, both in terms of working conditions and revenue structures. A main problem is that the small actors, mainly self-employed, are not adequately covered. This may have caused that in some countries, relatively generous measures have been left partly unused. The reason why many potential recipients have not applied for or received support can probably mainly be attributed to the sector's distinctive production structure, characterized by patchwork economy, work preference and precariousness. In addition, a number of other reasons may explain why the smallest players do not apply for or receive funding, such as knowledge of the schemes, competence and or capacity.

We believe that both cultural production, cultural consumption and cultural policy will change in the long term, but that the changes are of a rather limited scope. Cultural production will involve new combinations of analogue and digital dissemination, and the distinction between digital natives and digital immigrants will most likely be strengthened. It will take time for cultural production based on travel and international cooperation to be restored, and this might involve some nationalization of cultural production. Cultural consumption and the demand for cultural products will remain, and after some time part of the cultural use pattern will re-establish itself. At the same time, the visible increase in the use of digital cultural products – e-books, digital bookstores, streaming of films, series and music - will probably remain at a high level. This will challenge the existence of e.g. cinemas and physical bookstores. In the area of cultural policy, we believe that we will see clear changes in four areas: 1) a focus on risk and preparedness, 2) cultural policy legitimization, 3) cultural policy budgets and 4) cultural policy cooperation.

Sammendrag

De nordiske kultursektorene har blitt hardt rammet av covid-19-pandemien. En rekke undersøkelser viser pandemiens sterkt negative påvirkning på kultursektoren. Kultursektoren er blant de hardest rammede samfunnssektorene. Dette gjelder særlig den delen av kulturlivet som baserer seg på et fysisk publikum: konserter, forestillinger, utstillinger. Selv om smitteverntiltakene har blitt praktisert noe ulikt i de nordiske landene, er det ikke noe som tyder på systematiske forskjeller i hvordan de ulike lands kultursektorer har blitt rammet. Parallelt med det generelle bildet av sterk negativ påvirkning, har også noen få aktører opplevd en økonomisk opptur og nye inntjeningsmuligheter. Dette gjelder internasjonale plattformer for strømming av film, TV og musikk, men også digitale bokhandler.

Effektene av pandemien merkes på flere områder. Inntektssituasjonen vurderes som forverret eller sterkt forverret for alle kulturarbeidere, med unntak for forfattere og visuelle kunstnere, som er noe mindre påvirket. For store grupper i kultursektoren er inntektene mer enn halvert. Mange kulturarbeidere opplever stor og økt usikkerhet om den fremtidige arbeids- og inntektssituasjonen. Enkelte undersøkelser, både fra Sverige, Finland og Norge, viser også at en vesentlig andel av kulturarbeidere vurderer å skifte yrke.

Antall konkurser og tall for arbeidsledighet vurderer vi som ikke fullgode indikatorer for å si noe om den reelle effekten av pandemien for kultursektoren. Denne sektoren har mange selvstendig næringsdrivende og en vesentlig gruppe ansatt i statsstøttede institusjoner, og statistikk over konkurser vil si lite om utviklingen for disse gruppene. Vi ser også i noen oversikter at færre bedrifter har gått konkurs i 2020 enn i et normalår. Tall for arbeidsledighet er noe mer informative, men også dette er en utfordrende indikator, siden en rekke kulturarbeideres reduserte virksomhet ikke blir fanget opp av denne statistikken. Det er også verdt å si at vi kun har fragmentert informasjon om dette for kultursektoren sin del. Vi støtter oss i stor grad på sysselsettingstall, som har sine svakheter som indikator. Vi ser uansett en vesentlig økning i generell ledighet. En oversikt over utvikling av ledighet i nordiske land mellom april 2019 og april 2020 viser f.eks. en økning i de generelle tallene på mellom 23 og 69 prosent. Flere enkeltstående undersøkelser peker også på en tydelig økt ledighet innenfor enkelte bransjer, f.eks. innenfor scenekunst.

I alle de nordiske landene har det vært gjennomført omfattende støttetiltak. Noen av disse har vært rettet direkte mot kultursektoren, og det har også vært innført en serie generelle tiltak som også kultursektoren har hatt nytte av. Tiltakene har vært kulturpolitiske, næringspolitiske og arbeidsmarkedspolitiske. Alle land har benyttet tiltak i ulike kategorier: direkte støtte gjennom tilskudd, kompensasjon for inntektsbortfall, lån eller lånegarantier; arbeidsmarkeds- og permitteringsstiltak, samt administrativ fleksibilitet og utsettelse eller fjerning av økonomiske forpliktelser. Både enkeltkunstnere, institusjoner og aktører i det man kan kalle støttefunksjoner har mottatt støtte. Koronatiltakene har vært relativt like på tvers av de nordiske landene, både i størrelse og innretning. Men det er noen viktige unntak. Island skiller seg blant annet ut ved å lenge ha satset på generelle ordninger som inkluderer kultursektoren. Vi kan overordnet si at de ulike kulturpolitiske

tradisjonene og den etablerte praksisen i de ulike nordiske landene har ligget til grunn også for den kulturpolitiske håndteringen av pandemien. Samtidig har dette foregått innenfor rammen av den mer generelle nordiske kulturpolitiske modellen.

Tallene for å sammenligne den kulturpolitiske støtten er usikre. I vår opprinnelige rapport ble ikke viktige bevilgninger, som ble godkjent av Alltinget på Island 18. desember, inkludert. I vår reviderte rapport skiller Finland og Sverige seg ut med en relativt lav støtte, målt som både euro pr. innbygger, pr. ansatt i kultursektoren og i prosent av BNP. Norge og Danmark har, ifølge våre tall, ytt mest kulturpolitisk støtte, og med Islands tilleggsbevilgningen i desember inkludert, er den totale bevilgningen her nært samme nivå.

De mange tiltakene har vært nødvendige, og *relativt* treffsikre. Tiltak ser ut til å ha hatt best effekt for musikk- og scenekunstsektoren. En utfordring, som også er erkjent i internasjonale rapporter om pandemiltak for kultursektoren, er at tiltakene ikke har vært godt nok tilpasset de forutsetningene som kultursektoren jobber etter, både når det gjelder arbeidsforhold og inntekter. Et hovedproblem er at de små aktørene ikke fanges opp i tilstrekkelig grad. Det kan i enkelte land ha medført at relativt rause tiltaksordninger ikke har blitt betalt ut som tenkt. Grunnen til at mange aktører ikke har søkt eller fått støtte kan sannsynligvis i hovedsak tilskrives sektorens særegne produksjonsstruktur, preget av lappeteppeøkonomi, *work preference* og prekaritet. I tillegg kan en rekke andre årsaker være med å forklare at de minste aktørene ikke søker eller får midler som kjennskap til ordningene, søkerkompetanse og/eller -kapasitet.

Vi tror at både kulturproduksjon, kulturkonsum og kulturpolitikk vil endres også langsiktig, men at endringene er av begrenset omfang. Det er grunn til å anta at kulturproduksjon vil innebære nye kombinasjoner av analog og digital formidling. Samtidig vil skillet mellom såkalte digitale innfødte og digitale innvandrere trolig forsterkes, noe det er grunn til å ta på alvor. Det vil ta tid før kulturproduksjon basert på reiser og internasjonalt samarbeid gjenopprettes, og det medfører en viss nasjonalisering av kulturproduksjonen. Kulturkonsumet og etterspørselen etter kulturprodukter holder seg, og etter noe tid vil en del av kulturbruksmønsteret gjenetablere seg. Samtidig vil den synlige økningen i bruk av digitale kulturtilbud – e-bøker, digitale bokhandler, strømming av film, serier og musikk – kunne holde seg på et høyt nivå. Dette vil utfordre f.eks. kinoer og fysiske bokhandler. På det kulturpolitiske området tror vi at vi vil se tydelige endringer på fire områder: 1) fokus på risiko og beredskap, 2) kulturpolitisk legitimering, 3) kulturpolitiske budsjetter og 4) kulturpolitisk samarbeid.

1. Innledning

Mange kunstnere er avhengige av å møte publikum fysisk, og med nedstengingen som fulgte covid-19-pandemien har kulturfeltet blitt rammet hardt i de ulike landene i Norden. Hvilken sosial og økonomisk påvirkning har pandemien hatt på ulike deler av kultursektoren i de nordiske landene? Hva slags økonomiske og arbeidsmarkedspolitiske tiltak har regjeringene i de nordiske landene vedtatt for å dempe effekter av pandemien, og hvordan har disse tiltakene virket i de ulike landene? Og, hvilke tilbuds- og etterspørselseffekter av covid-19 vil påvirke kultursektoren på lengre sikt? Dette er de sentrale spørsmålene som besvares i dette prosjektet der Telemarksforskning har identifisert og tallfestet både direkte og mer langsiktige effekter av så vel covid-19-pandemien som myndighetenes respons på den på den nordiske kultursektoren, dvs. i Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island. Det er også liten tvil om at pandemien har rammet kultursektoren og kulturarbeidere i selvstyreområdene Grønland, Færøyene og Åland, men vi har ikke hatt tilgang til data som har gjort at disse områdene har kunnet inkluderes i analysene.

1.1 Prosjektets mandat og forskningsspørsmål

Prosjektets overordnede mandat var å gjennomføre en studie av effekter av covid-19-pandemien på kultursektoren i Norden. Prosjektets oppdragsbeskrivelse presiserer oppdraget som følger:

Projektets syfte är övergripande att;

- *identifiera och uppskatta de direkta och troliga mer långsiktiga effekterna av pandemin på kultursektorn och dess olika kulturområden.*
- *Kartlägga och sammanställa de nordiska regeringarnas stödpaket riktade till kultursektorns olika delar samt beskriva i vilken mån dessa nått ut till kulturutövare. Detta syfte operationaliseras i frågeställningar under block 2 & 3 nedan.*

De to målsettingene operasjonaliseres videre i fire forskningsspørsmål, eller som oppdragsbeskrivelsen benevner det – blokker – der spørsmål/blokk 1 og 4 relaterer til det første av de to overgripende punktene presentert over, og spørsmål 2 og 3 relaterer til det andre. I oppdragsbeskrivelsen kan vi lese følgende om de fire blokkene, med respektive delproblemstillinger:

För att avgränsa och fokusera inriktningen något har studien fokuserats kring fyra block. Respektive block omfattar var för sig delfrågeställningar och varierar således i genomförandet både till metod och dataunderlag. Uppdragstagaren kommer att göra omfattande eftersökningar framförallt på sekundärkällor i de respektive nordiska länderna men däremot i begränsad omfattning samla statistikunderlag. Den statistik som dock kommer att insamlas och presenteras kring exempelvis krisstödsbelopp, arbetslöshet, intäkter, konkurser osv. begränsas till deskriptiv analys. [...] Studiens huvudfokus är kultursektorn som helhet, men där så är möjligt bör analysen även redovisas på kulturområdesnivå (Scenkonst, Film/Biografer, Museer, Bibliotek).

1. Den sociala- och ekonomiska påverkan Covid-19 pandemin haft på olika delar av kultursektorn i de respektive nordiska länderna (SV, NO, FIN, DK, ISL).

Tre fokusområden:

- a. Minskade intäkter för kulturverksamheter som konsekvens av uteblivna publik- och entréintäkter
- b. Konkurs
- c. Ökad arbetslöshet bland kulturskapare

Detta block utgörs av en bredare ingång i hur kultursektorn skiljer sig från övriga sektorer i termer av påverkan av Covid-19 pandemin. Hur särskiljer sig exempelvis kultursektorn som bransch (försäljnings/inkomstlogiken) från övriga delar av ekonomin? Hur skiljer sig kultursektorn från övriga delar av arbetsmarknaden (Varsel, permitteringar, uppsägningar, ökad arbetslöshet? Hur skiljer sig restriktionernas påverkan på kultursektorn i de nordiska ländernas åt? (lock down, storleken på tillåtna sammankomster, reserestriktioner mm)?

2. De ekonomiska stödpaket och de ansatser som regeringarna i de nordiska länderna vidtagit för att dämpa denna påverkan på kultursektorn.

Tre fokusområden:

- a. näringspolitiska satsningar, omställningsstöd, förbättrade lånemöjligheter
- b. Arbetsmarknadspolitiska satsningar, permitteringsstöd
- c. Kulturpolitiska satsningar, utökade bidrag, nya bidragsformer i de nordiska länderna

Detta block utgörs av jämförande belysning av likheter och skillnader i de nordiska länderna. I viss mån bör också kortare bakgrundsbeskrivningar göras. Fanns t.ex. korttids/permitteringslösningar sedan tidigare på de respektiveländernas arbetsmarknader eller infördes de i och med. Covid-krisen? För jämförelser av kristödspaketens storlek bör summorna relateras till befolkningsstorlek och relativt nationell BNP. En relaterad fråga är även hur prioriterad kultursektor är i relation till allmänna nationella krisstöd dvs. hur omfattande är de nationella finansiella stödpaketet till kultursektorn relativt de totala nationella stödpaketet?

3. Den utsträckning i vilken aktörer/organisationer/institutioner inom kulturområdet nåtts av kulturpolitiska, näringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska stödpaket i de olika länderna

Tre fokusområden:

- a. Hur stor andel av arbetskraften i kultursektorn omfattas av permitteringsstöd och finansiella stödpaket?
- b. Hur stor andel av tillgängliggjorde stödpaket till kultursektorn har nyttjats/betalats ut?
- c. Hur stor del av kulturinstitutionerna nyttjar permitterings möjligheten?

I likhet med block 2 avses även här en jämförande analys och kartläggning. Dock med fokus på krisstödens effektivitet och betydelse i de olika länderna. Hur stor del av krisstöden nyttjas och i vilken utsträckning bedöms utbetalningarna nå ut till kulturutövarna?

4. De utbuds- och efterfrågeeffekter som framgent påverkar kultursektorn på längre sikt.

Tre fokusområden:

- a. *Förändrade statsbudgetar framöver (anslag till kulturinstitutioner)*
- b. *Ökat digitalt användande*
- c. *Pandemieffekter på beteende kan permanentas också när restriktioner upphör*

Block 4 utgörs av dels en kartläggning av möjliga indikationer till förändrade kulturanslag (i statliga budgetpropositioner) framöver och dels tecken som tyder på förändrade typer av kulturkonsumtion generellt. Vilka typer av förändrade konsumtionsmönster under pandemin kan tänkas permanentas och likaledes hur stor del av efterfrågebortfallet härrör från självpålagde- respektive tvingande restriktioner? Vilka lärdomar kan dras av historien, hur brukar kultursektorn påverkas vid allmänna ekonomiska kriser, påverkan av t.ex. oljekrisen, 90-talskrisen, IT-kraschen, Finanskrisen?

Övergripande: *Uppdraget innefattar även att undersöka i vilken mån uppgifter kring ovanstående frågor finns för Färöarna, Grönland och Åland, och om sådana kan identifieras då redovisa dessa i rapporten*

I arbeidet med denne rapporten har vi forholdt oss nokså direkte til denne oppdragsbeskrivelsen. Det er blant annet denne beskrivelsen som ligger til grunn for strukturen i rapporten. Hvert av kapitlene 2, 3, 4 og 5 forholder seg til ett av fire de skisserte temaområdene, i den rekkefølgen som det ble beskrevet ovenfor. Kapittel 2 handler om pandemiens påvirkning på kultursektoren i de ulike nordiske landene. Kapittel 3 handler om de ulike støttetiltakene og -pakkene som myndighetene har iverksatt i Norden. Kapittel 4 handler om effekter av disse tiltakene, og i kapittel 5 diskuterer vi langsiktige effekter og mulig læring fra en kris situasjon.

1.2 Avgrensinger

Studien har i hovedsak basert seg på sekundærlitteratur. Selv om datagrunnlaget vårt dekker store deler av pandemiåret 2020, er det likevel et øyeblikksbilde. Det er også en beskrivelse av en prekær situasjon som de nordiske landene ble kastet ut i. I skrivende stund er vi midt i pandemien, og vi vet ennå ikke hvordan det vil ende. De resultatene vi presenterer er dermed også en situasjonsbeskrivelse, og ikke en fasit på nøyaktig hvordan og hvor hardt rammet kultursektoren har blitt rammet. Det endelige svaret på det vil vi ikke få før tidligst om et år eller to. Omfanget av prosjektet har heller ikke tillatt oss å gå dypt inn i de ulike tiltakene og effektene i hvert enkelt land.

Empirien beskriver altså den mest hektiske og kaotiske perioden rundt den første nedtegningen som følge av koronapandemien, samt en sommer og høst hvor ting gradvis ble mer normalisert. Mot slutten av året blir situasjonen igjen tilspisset i flere

av landene. Analysene blir følgelig preget av dette forløpet. Selv om vi i kapitel 5 begir oss ut på en vurdering av langsiktige følger av krisen, blir dette i stor grad kunnskapsbaserte gjetninger. I skrivende stund er det vanskelig å kunne fastslå hva de langsiktige følgene vil være.

Det er videre ulikt hvor god tilgang vi har hatt til kilder i de ulike landene. Det at vi er basert i Norge gir oss en klar fordel når det gjelder å ha oversikt over studier og debatter i Norge. Gjennom vår svenske oppdragsgiver har vi også fått god hjelp til å orientere oss om relevante kilder i Sverige. Vi har også fått god hjelp fra gode kolleger innen kulturpolitikkforsker-nettverket vårt i resten av Norden, men vi er nødt til å innse at vi kan ha oversett kilder og data.

Også språk har vært en utfordring i prosjektet og kan være en kilde til skjevhet i analysene. Vår kjennskap til de skandinaviske språkene gir en klar fordel i innhenting av empiri fra Sverige og Danmark. Når det gjelder å få oversikt over studier i Finland og på Island har vi i langt større grad vært avhengige av at disse er tilgjengelig på svensk eller engelsk, eller at sentrale studier har blitt oversatt. I noen tilfeller har de blitt det, i andre ikke. Flere av kildene vi har benyttet har kun vært tilgjengelig på originalspråk, noe som selvsagt har vært utfordrende for oss. For å prøve å kompensere for dette, har vi hatt kontakt med ulike forskingsaktører med tilknytning til Finland og Island, og som behersker språkene. Disse har kunnet tipse oss om både innhold og andre/alternative relevante kilder. Det finske forskingsinstituttet Cupore har blant annet vært svært behjelpelige med å gi oss tilgang til pågående studier og upubliserte resultater.

Dette til tross, det vil likevel være en viss skjevhet i omfang og dybde av analysene. Av denne grunn er også beskrivelser fra Norge mest tilstedeværende gjennom hele rapporten. Men dette handler ikke bare om språk og kjennskap til diskursen: Norge har vært i en særskilt posisjon ved å raskt sette i gang forskingsprosjekter for å følge situasjonen i kultursektoren. Menon Economics og BI Centre for Creative Industries har gjennomført studier og publisert flere rapporter som går rett inn i problemstillingene i for dette prosjektet. Det har vist seg vanskelig å finne tilsvarende studier fra enkelte av de andre landene. Dette gjelder blant annet Danmark. Vi har vært i direkte kontakt med aktører innen forskning og offentlig forvaltning, og kan med en viss grad av trygghet konstatere at det i lang mindre grad finnes systematiske undersøkelser i Danmark enn i de andre landene.

Når vi i stor grad bruker sekundærlitteratur, er vi helt avhengige av kvaliteten på studiene vi referer til. Et spørsmål blir hvor mye man kan stole på resultatene fra de ulike studiene vi henviser til. Vi har ikke kunnet gått detaljert inn i hver enkelt studie og vurdert resultatene kildekritisk, men har forsøkt å ta forbehold der vi mener det er nødvendig. Noe av studiene er av åpenbar god forskningsmessig kvalitet, mens andre kan betraktes som undersøkelser utført og presentert ut fra en klar politisk motivasjon, for eksempel kunstnerorganisasjoner som ønsker sterkere bistand til aktørene de representerer. Dette gir åpenbare problemer i generaliseringen av resultatene. Av denne grunn er det problematisk å støtte seg sterkt på resultatene av de enkelte studiene, og særskilt i komparasjonen mellom ulike studier og land. Vi forsøker derfor å være svært forsiktige i den videre bruken av de konkrete resultater av studiene.

1.3 Metode

For å svare på forskningsspørsmålene beskrevet over, ble en rekke data samlet inn og analysert. I oversikten under ser vi en oversikt over hvilke data og kilder som ble samlet inn/oppøst for å besvare de viktigste spørsmålene i prosjektet.

Tabell 1 Oversikt over data og kilder

Forskningsspørsmål	Kvantitative data	Kvalitative data
1. Effekter av pandemien på kultursektoren	<ul style="list-style-type: none">• Registerdata, eksisterende statistikk• Kvantitative analyser i eksisterende forskning	<ul style="list-style-type: none">• Kvalitative analyser i eksisterende forskning• Virkelighetsbeskrivelser i media/nettsider mv.• Supplerende survey
2. Kartlegging av støttetiltak	<ul style="list-style-type: none">• Eksisterende statistikk• Kvantitative data fra offisielle nettsider (departement, direktorat, Kulturråd)• Kvantitative framstillinger i eksisterende forskning	<ul style="list-style-type: none">• Offisielle nettsider (departement, direktorat, Kulturråd)• Oversikter i eksisterende forskning• Supplerende survey
3. Effekter av støttetiltakene	<ul style="list-style-type: none">• Registerdata, eksisterende statistikk• Kvantitative analyser i eksisterende forskning	<ul style="list-style-type: none">• Kvalitative analyser i eksisterende forskning• Virkelighetsbeskrivelser i media/nettsider mv.• Supplerende survey
4. Langsiktige følger	<ul style="list-style-type: none">• Kvantitative analyser i eksisterende forskning• Samlede kvantitative data fra 1, 2 og 3 over	<ul style="list-style-type: none">• Kvalitative analyser i eksisterende forskning• Samlede kvalitative data fra 1, 2 og 3 over

Datainnsamlingen ble innledet med at vi benyttet eksisterende kulturpolitiske forskernettverk for raskt å gjøre en grov kartlegging av hva som eksisterte av forskning på covid-19-effekter på kultursektoren i de nordiske landene. Ved hjelp av snøballmetoden fikk vi en stadig økende mengde tips om relevante studier og undersøkelser. Parallelt med dette arbeidet, foretok styret i Myndigheten för

kulturanalysen tilsvarende kartlegging, og sendte resultatet av denne til oss. Etersom vi fikk tak i forskingsrapporter og nettsider med analyser og gjennomganger av covid-19-effekter, kunne vi også gjennomføre en kartlegging av eksisterende forskning og andre kilder basert på disse rapportenes referanselister.

I datainnsamlingen var vi ute etter både kvantitative og kvalitative data. Kvantitative data, som f.eks. statistikk over antall permitterte kunstnere eller konkurser blant kulturbedrifter, eller oversikt over beløp bevilget i ulike støttepakker til kultursektoren, var åpenbart av stor verdi. Men også kvalitative data, f.eks. beskrivelser av hvordan kunstnere og kulturarbeidere og -bedrifter opplevde og opplever effektene av pandemien var viktige å hente inn.

I tråd med prosjektets mandat ble det først og fremst hentet inn data fra sekundærkilder. Et unntak fra dette var en begrenset og målrettet survey for å supplere og kvalitetssikre innsamlede data om de respektive nordiske landene og selvstyreområdene. Målet med denne surveyen var tredelt:

- Å kvalitetssikre den informasjonen vi hadde fått tilgang på gjennom de kvantitative analysene
- Å supplere den informasjonen vi hadde tilgang til
- Å sikre at vi hadde empiri som dekket flest mulig av problemstillingene og utjevnet eventuelle skjevheter mellom land og tema

Det var videre et viktig mål å innhente disse dataene fra aktører med inngående kjennskap til kultursektoren. Det sies at den vet best hvor skoen trykker, som har den på. Vi ønsket derfor å lytte til erfaringer både med covid-19 og hjelpetiltakene fra et utvalg informanter som vi mente nettopp hadde skoene på. Vi utviklet derfor en survey som ble sendt ut til et utvalg bestående av to nøkkelaktører fra hvert land, og én nøkkelaktør fra hvert av selvstyreområdene. Disse var representanter for kulturforvaltningen, kulturetatsrådene og sentrale kunstnerorganisasjoner i de ulike landene. Utvalget ble gjort på bakgrunn av vår kjennskap til hvilke organisasjoner og enkeltaktører som er sentrale i kulturforvaltningen eller kulturorganisasjonslivet i Norden. I tillegg ble det gjort på bakgrunn av at den aktuelle respondenten f.eks. hadde utmerket seg i media i samband med koronasituasjonen. Siden vi viste at disse nøkkelaktørene for tiden er svært presset på tid, piloterte vi først undersøkelsen hos Myndigheten för kulturanalys. Undersøkelsen ble deretter sendt til 13 respondenter. Etter tre purringer fikk vi til sammen 10 svar. Omfanget og detaljeringsgraden på svarene i de åpne svarkategoriene varierte mellom respondentene, men vi vurderer alt i alt at kvaliteten på datamaterialet er god. Siden det dreier seg om svært få respondenter må man imidlertid utvise varsomhet når man analyserer materialet, ikke minst med tanke på hvor representativt det er.

En vedvarende problemstilling i datainnsamlingsarbeidet var å finne det rette tidspunktet for å sette strek for innhenting av nye data. Siden covid-19-pandemien vedvarte under hele prosjektperioden, kan den best beskrives som et forskningsmessig *bevegelig mål*. Nye tiltak fra myndighetene for å begrense skadevirkninger som følge av pandemien kom, og kommer i skrivende stund, fortløpende. Tiltakene har til en viss grad fulgt pandemiens ulike faser og bølger, men man har samtidig sett en forsinkelse i når slike tiltak har kommet. Det samme kan sies for forskning på tiltak og effekter eller informasjon og oppslag på ulike nettsider (offentlige sider og kunstnerorganisasjoner, kunstnerfagforeninger osv.). Vi måtte altså bestemme oss for når vi ikke lenger skulle oppdatere våre lister over tiltak, og

dermed samtidig over hvilke effekter tiltakene får. Denne datoen ble i samråd med Myndigheten för kulturanalys satt til 1. januar 2021.

Samtidig kom vi, med hensyn til beskrivelser og analyser av pandemiens effekter, etter hvert til det man kan kalle et metningspunkt, der de ulike kildene ikke lenger ga mye ny informasjon, men heller supplerte og bekreftet funn og analyser vi allerede satt med. Her bør det tilføyes at mediebildet av situasjonen er svært komplekst, noe som gjør medieanalyser krevende. covid-19-situasjonen har hatt svært alvorlige konsekvenser for mange i samfunnet, ikke minst innenfor kultursektoren. Bedrifter har gått konkurs, ansatte blitt permittert eller oppsagt, og virksomheter mistet inntektsgrunnlaget. En slik alvorlig situasjon skaper mye støy, og posisjonene kan være skarpe. Noen aktører vil klare å komme tydeligere fram med en beskrivelse av sin situasjon enn andre, og noen vil kanskje til og med utnytte situasjonen til egen vinning. Vi har i denne rapporten derfor vært forsiktige med å ta med de mest ladede beskrivelsene av situasjonen. Enkelte steder mener vi likevel det har vært på sin plass med slike beskrivelser, hentet fra aktørene selv, som illustrasjoner til funn og analyser.

1.4 Den nordiske kulturpolitiske modellen

En nødvendig bakgrunn for en kartlegging av hvordan ulike nordiske land har håndtert pandemiens konsekvenser for kulturlivet er det som har blitt kalt *den nordiske kulturpolitiske modellen*. Denne modellen, eller den måten å innrette kulturpolitikken på som de nordiske land kan sies å ha til felles, ligger på mange måter til grunn for de tiltakene vi skal gjennomgå i denne rapporten. Samtidig ligger den kanskje også til grunn for de forventningene som stilles til offentlige myndigheter i en krisesituasjon som den vi har stått og fremdeles står i. I tillegg vil også en krise, som pandemien fortsetter å bidra til, være en mulig anledning til å se på en slik modell med et nytt blikk: blir for eksempel modellen bekreftet, forsterket eller utfordret?

Hva er det så som kjennetegner den nordiske kulturpolitiske modellen? Litt forenklet kan vi si at kulturpolitikken generelt består av en kombinasjon av ulike strukturer for økonomisk støtte, et kulturbyråkrati, ulike utvalgsmekanismer og både eksplisitte og implisitte ideologier. Disse ligger til grunn for og påvirker innretningen på konkrete tiltak, prosjekter, virkemidler og ordninger. Innenfor kulturpolitikkforskningen finnes det en rekke forsøk på å lage taksonomier for ulike kulturpolitiske modeller, for å sette forskere i stand til å sammenligne ulike varianter av offentlig kulturstøtte (f.eks. Chartrand og McCaughey 1989, Cummings og Katz 1987, Madden 2009, Zimmer og Toepler 1996). En av de hyppigst refererte modellene finnes i den inndelingen som ble introdusert gjennom Hilman Chartrand og McCaugheys distinksjon mellom *facilitator*, *patron*, *architect* og *engineer* (1989). Selv om den opprinnelige modellen ble presentert som en serie idealtyper, uten direkte ekvivalente forbilder i faktisk kulturpolitikk, har modellen dannet utgangspunkt både for kritikk om at den er rigid, og for ulike utvidelser. Et noe nyere forsøk på å konstruere en taksonomi-modell for ulike varianter av kulturpolitikk finnes i Madden 2009. Denne vektlegger særlig ulike versjoner av det såkalte armlengdesprinsippet; prinsippet om at kunstneriske og politiske beslutninger skal være administrativt adskilt.

I litteratur om ulike nasjonale varianter av kulturpolitikk, har det blitt utviklet et begrep om en nordisk modell, særlig blant nordiske forskere (Duelund 2003, Mangset et. al. 2008). Denne har blant annet blitt beskrevet som en blanding av en fransk kulturdepartements-modell og en britisk armlengdes avstand-modell, siden de nordiske landene både har relativt sterke kulturdepartementer og relativt sterke armlengdesorganer (Ibid.).

I et spesialnummer om nordisk kulturpolitikk beskriver f.eks. Mangset et. al. (2008) de nordiske landenes kulturpolitikk som blant annet preget av de følgende punktene:

- en velferdsorientert kulturpolitikk
- sterke interesseorganisasjoner, med en tilhørende korporatisme
- sterk statlig finansiering
- (relativt) lav privat finansiering
- en viss nasjonal/nasjonalistisk innretning på deler av kulturpolitikken, blant annet med vekt på det proteksjonistiske
- vektlegging av armlengdesprinsippet
- sterke departementer og armlengdesorganer (kulturråd og lignende), med stor innflytelse på den faktiske kulturpolitikken.

Særtrekkene ved den nordiske modellen ligger også etter alt å dømme til grunn for de tiltakene og virkemidlene som har blitt introdusert i etterkant av covid-19-pandemien. Det er relevant å se nærmere på om de faktiske tiltakene og det vi vet om effekten av dem på noen måte har endret eller utfordret noen av disse grunnleggende trekkene i den nordiske kulturpolitiske modellen, eller om tiltakene snarere har *bekreftet* en slik modell.

2. Effekten av pandemien på kultursektoren

I dette kapitlet retter vi oppmerksomheten mot effekter av covid-19-pandemien på kultursektoren i de nordiske landene. I oppdragsbeskrivelsen spesifiseres dette i følgende spørsmål: *hvilken sosial og økonomisk påvirkning har covid-19 pandemien hatt på ulike deler av kultursektoren i de nordiske landene: Sverige, Norge, Danmark, Finland og Island.*

Samme sted ønskes fokus rettet mot følgende tre delspørsmål: *hva har pandemien hatt å si med hensyn til:*

1. *Reduserte inntekter for kulturvirksomheter som konsekvens av bortfall av publikums- og billettinntekter*
2. *Konkurser*
3. *Økt arbeidsløshet blant kulturarbeidere*

Det har også vært ønskelig å få svar på hvordan kultursektoren skiller seg fra andre bransjer i samfunnet, om og i så fall hvordan kulturarbeidsmarkedet skiller seg fra det øvrige arbeidslivet, og hvordan smitteverntiltakene i de nordiske landene har skilt seg fra hverandre.

Vi vil i det følgende forsøke å svare på alle disse spørsmålene. Der vi har kvantitative data som f.eks. offisiell statistikk, bruker vi dette for å underbygge analysen. Imidlertid finnes ikke kvantitative data for alle landene for alle spørsmål. I de tilfellene vi ikke har funnet kvantitative data, analyserer vi spørsmålene kvalitativt.

Vi har valgt å rapportere våre funn mht. effekter av pandemien på tvers av landene. Samtidig har vi i enkelte underkapittel hatt behov for å presentere enkelteffekter for hvert enkelt land. Dette til forskjell fra de påfølgende to kapitlene, som tar for seg tiltak og effekter av tiltak, der vi mer konsekvent presenterer resultater for hvert enkelt land. Grunnen til at vi her har valgt å presentere våre funn noe mer samlet er at vi mener kultursektoren i hele den nordiske regionen har blitt rammet relativt ensartet. Strukturen i kapitlet er derfor isteden knyttet til delspørsmålene. Vi analyserer først hvilke reduserte inntekter man har sett i den nordiske kultursektoren, deretter analyserer vi konkurstall for regionen, før vi analyserer spørsmålet om økt arbeidsledighet. Til slutt summerer vi opp funn og analyser for å se effekten bredt.

2.1 Krise

En stor del av kultursektoren er avhengig av et betalende publikum som kommer på konserter, filmer, danseforestillinger, teaterforestillinger og utstillinger. Over tid har dette markedet dessuten blitt stadig viktigere, særlig for musikere, men man finner også andre eksempler, som følge av et redusert salg av fysiske produkter som plater og cd-er (Kleppe et. al. 2019). Da publikum uteble, som følge av at nasjonale, regionale og lokale smitteverntiltak stengte ned nær sagt hele samfunnet i mars 2020, var det derfor gitt at dette kom til å bli en krise både for kunstnere og kulturarbeidere som opptre for et levende publikum, og for de støttebransjene og

-funksjonene som bidrar til slik aktivitet: visningssteder for kunst, agenter, management, såkalte stagehands (lyd- og lysteknikere) osv. Selv om utøvende kunstnere våren 2020 ikke formelt fikk yrkesforbud slik enkelte andre yrkesgrupper faktisk gjorde (frisører er et hyppig brukt eksempel), var et forbud mot ansamlinger av mennesker i praksis nettopp det for denne gruppen. Det samme kan man kanskje ikke hevde for de som indirekte har sitt levebrød fra denne virksomheten, men også disse aktørene ble hardt rammet. Effekten av pandemien er dokumentert i en lang rekke nasjonale og internasjonale studier, f.eks. av OECD, som hevder at kultursektoren er av de hardest rammede (OECD 2020):

Cultural and creative sectors are among the hardest hit by the pandemic, with large cities often containing the greatest share of jobs at risk. The dynamics vary across sub-sectors, with venue-based activities and the related supply chains most affected. Policies to support firms and workers during the pandemic can be ill-adapted to the non-traditional business models and forms of employment in the sector. In addition to short-term support for artists and firms, which comes from both the public and private sector, policies can also leverage the economic and social impacts of culture in their broader recovery packages and efforts to transform local economies.

I sin rapport påpeker imidlertid OECD at effektene er ulike for de enkelte undersektorene: «Impacts are uneven across CCS with venue-based sectors being the most affected by social distancing measures» (ibid.). De hevder her at enkelte undersektorer til og med kan ha profittert på pandemien: «Some cultural and creative sectors, such as online content platforms, have profited from the increased demand for cultural content streaming during lockdown, but the benefits from this extra demand have largely accrued to the largest firms in the industry.»

Effekten av covid-19 på kunst og kulturfeltet er selvsagt også tema i en rekke nasjonale rapporter, f.eks. som i denne fra islandske myndigheter¹:

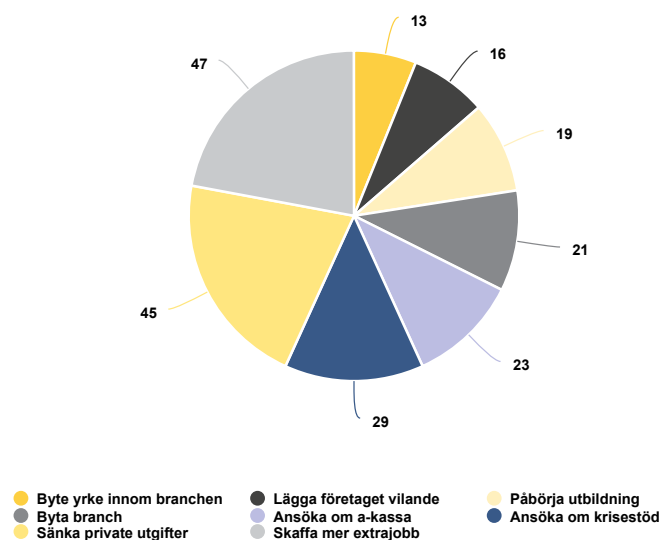
Tabell 2 Rangering av hvilke islandske bransjer som er hardest rammet av covid-19-pandemien.

Forbud mot samlinger og usikre økonomiske utsikter forårsaker midlertidig reduksjon og endring i forbruk			
Forbruksutgifter per husholdning*			
	Kategori	Total	Beskrivelse
Begrenset eller positiv innvirkning	Mat og drikke Alkohol og tobakk Boliger Helserelatert Finansielle tjenester Rekreasjonsvarer	50%	<ul style="list-style-type: none"> • Reduksjon av reiser fra Island støtter mange forbrukskategorier og demper slaget for innenrikshandel og tjenester • Denne positive effekten vil øke når forbudet mot samlinger blir lettere
Betydelig innvirkning	Husholdningsartikler og elektronikk Bilkjøp og drift	20%	<ul style="list-style-type: none"> • Kjøp har blitt mindre på grunn av større pessimisme
Stor innvirkning	Klær Sport og kultur Restauranter Reise og forbruk i utlandet Andre mindre gjenstander	30%	<ul style="list-style-type: none"> • Forbudet mot samlinger har stor innvirkning på ulike aktiviteter • Utenlandske reiser og restaurantbesøk har gått ned

*husholdningenes forbruk i 2019 etter kategori, i henhold til statistikken for Island

1. Kilde: <https://www.government.is/library/Files/Annar%20efnahagspakki%20vFF%20loka.pdf>

Også mediebildet i de nordiske landene har vært preget av krisestemning i kultursektoren. Svenske SVT Nyheter kunne f.eks. i september 2020 fortelle at så mange som *hver tredje musiker* hadde forlatt eller var på vei til å forlate musikeryrket som følge av koronapandemien (Fors 2020). Saken gjengir en surveyundersøkelse foretatt av det svenske *Musikcentrum Riks*, en organisasjon som arbeider for å styrke frilanseres posisjon. Undersøkelsen ble besvart av nesten 1000 artister og musikere i flere ulike musikkjangre, alt fra folkemusikere og hiphop-artister til jazzmusikere, indierockere og popstjerner. (Musikcentrum Riks 2020). Figur 1 under viser resultatene fra undersøkelsen i detalj. Som vi ser svarte, 21 prosent av respondentene at de har forlatt eller tenker å forlate bransjen, og 13 tenker å bytte yrke innenfor bransjen. Nesten 50 prosent svarer at de har skaffet eller tenker å skaffe en ekstrajobb.

Figur 1 Andelen av respondenter som svarer at de vurderer å slutte eller bytte jobb innenfor kultursektoren.

Kilde: *Musikkcentrum Riks*.

Undersøkelsen viste ifølge *Musikcentrum Riks* at selv om musikere er eksperter på å håndtere vanskelige tider, og hadde vist stor kreativitet for å tilpasse seg situasjonen, så risikerer epidemien likevel å ødelegge en stor del av musikk-Sverige.

Mange oppga i undersøkelsen at de levede på oppsparte midler, inkludert pensjonsoppsparing, og forsøkte å jobbe videre med musikken for å være klar når ting kommer i gang igjen. Noen fortalte at de hadde mistet engasjement og kraft, andre at de forsøkte å finne kreative måter å skaffe inntekter under den pågående pandemien, f.eks. å spille for inntil 50 personer eller via livestreaming. Den allmenne oppfatningen var imidlertid at streaming ikke hadde lønnet seg hittil. Noen hadde flyttet fokus fra livespillinger til utgivelse, andre har endret bransjeinntjeningen helt for sitt foretak. En stor andel har solgt eller planlegger å selge eiendeler, alt fra profesjonelt utstyr til familiens bil. Mange kunne fortelle om at situasjonen har ført til

stress og en stor psykisk påkjenning (Musikcentrum Riks 2020).

Også i Danmark viser en undersøkelse, gjennomført av Tenketanken Mandag Morgen (2020), i samarbeid med seks musikerorganisasjoner, at pandemien ikke har hatt noen betydelig innvirkning på musikernes og komponistenes glede av sitt arbeid, men likevel vurderer 12 prosent å forlate musikkbransjen. Usikkerhet og manglende økonomi er de to motivene som dukker hyppigst opp som begrunnelse for denne overveielser.

I Finland har det kulturpolitiske forskningsinstituttet Cupore og Centret för konstfrämjande (Taike) samarbeidet om å lage et kunst- og kulturbarometer. Barometeret ble gjennomført i september–oktober 2020, og vil bli publisert først i april. Undersøkelsen fikk svar fra 1 080 kunstnere og 160 kommuner. Foreløpige resultater viser imidlertid at så mange som 76 prosent av kunstnerne svarte at pandemien har påvirket arbeidet deres, og at de fleste effektene har vært negative. Mange av kunstnerne oppgir at de har vurdert å bytte yrke. Artister innenfor sirkus, scenekunst og dans har blitt spesielt hardt rammet av koronasituasjonen, og blant disse gruppene har 22–32 prosent vurdert å bytte yrke.

Konstnärrens liv är också annars tungt med tanke på försörjningen. Coronan gjorde slut på i princip alla mina arbetsmöjligheter. Jag måste bygga upp allt på nytt. (Konstnärnsenkäten)

22 prosent av musikere og komponister har hatt planer om å bytte yrke. Unge mennesker under 34 år og frilansartister var spesielt blant de som vurderer å bytte yrke. Kvinner svarte oftere enn menn at koronatilstanden har påvirket deres kunstneriske arbeid.

En liten andel av de som svarte hadde imidlertid opplevd positive effekter av koronatiden:

Lärde mig digitala arbetsmetoder. (Konstnärnsenkäten)

Det har istället kommit nya sätt att föra fram arbeten. (Konstnärnsenkäten)

Det som også ble oppfattet som en positiv innvirkning var at digitaliseringen av møter og seminarer har økt regional likestilling.

I Norge meldte forskningsinstituttet Menon Economics og BI Centre for Creative Industries (BI:CCI) i mai 2020, i en felles rapport utarbeidet på oppdrag fra Kulturrådet, at spredningen av covid-19 i befolkningen i Norge og andre land hadde ført til at etterspørselen etter tjenester som krever fysiske møter mellom folk nærmest hadde kollapset i løpet av få dager i midten av mars 2020 (Grünfeld et. al. 2020a: 6). Markedet for kunst- og kulturtjenester som krever fysiske møter eller bruk av arealer der folk samles i større grupper (teater, konserter, kino, utstillinger, festivaler, konferanser etc.) så å si forvant på kort tid. De skriver videre:

For kulturlivet er dette et sjokk uten sidestykke. Kultursektoren [...] er sammen med reiselivsnæringen en av de hardest rammede næringene. Vi står overfor nærmest uoverskuelige endringer i sektoren dersom ikke forholdene til en viss grad normaliseres innenfor rimelig tid (ibid.).

I en survey til nøkkelaktører i den nordiske kultursektoren har vi kartlagt hvilken effekt de som sitter tett på praksisfeltet mener pandemien har hatt for kulturfeltet. Respondentene, som er representanter for kulturforvaltningen, kulturrådene og sentrale kunstnerorganisasjoner i de ulike landene, rapporterer om dramatiske effekter. F.eks. skriver representanten fra den norske kulturforvaltningen:

Covid19 har medført inntektsnedgang for store deler av kultursektoren, men har rammet musikkbransjen aller hardest på grunn av begrensninger i publikumsantall gjennom store deler av 2020. Menon Economics og BI:CCI anslår en nedgang på over 30 % for hele sektoren samlet, for musikkbransjen er nedgangen anslått å være på 50 % for 2020.

En representant for en av de største norske kunstnerorganisasjonene, som har vært en profilert forkjemper for kunstneres og kulturarbeideres rettigheter og behov under pandemien, skriver:

Hele 73 % av våre medlemmer opplever usikkerhet om hva de skal jobbe med et halvt år frem i tid «til en viss grad», «i stor grad», eller «i svært stor grad». To av tre (66 %) forventer inntektsnedgang, og blant disse forventes gjennomsnittlig inntektsbortfall på 37 % i 2020. 47 % i gruppen «Tekniker (lyd/lys/studio)/ scenograf/kostymedesigner, produsent, inspisient» forventer inntektsbortfall på 50 % eller mer. Dersom vi antar at utvalget er representativt for medlemsmassen, kan vi anslå at flere tusen medlemmer venter inntektsnedgang i 2020, i sum mer enn 1 milliard norske kroner.

I svaret fra den svenske kulturforvaltningen trekkes følgende fram:

Konsekvenserna av att större sammankomster begränsas eller förbjuds har lett till inställda evenemang och aktiviteter och att verksamheter helt har upphört på grund av hur den enskilde organisationen drabbats ekonomiskt och vilka möjligheter de har att driva sin verksamhet vidare på andra sätt. Till exempel genom erhållna krisstöd snarare än inkomst från biljettförsäljning eller genom att genomföra evenemang digitalt eller för en mindre publik.

Kulturverksamheter som inte drivs genom större evenemang har klarat sig bättre, till exempel så har bokhandlare som bedriver sin verksamhet genom näthandel klarat sig bra. Dock så har de aktörer som inte har en utvecklad digital närvaro drabbats av coronakrisen på andra sätt, till exempel genom att allmänheten inte är villig att gå till gallerier eller butiker och köpa konst, annat än via digitala kanaler.

Vi har kunnat se att de kulturverksamheter som har möjlighet, trots kraftigt försämrad ekonomi, att tillgängliggöra sin verksamhet digitalt gör det och det dyker upp nya lösningar för detta. Lönsamheten verkar dock vara begränsad utifrån vad vi kan se i ansökningar om krisstöd.

Det er verdt å merke seg at også for de virksomhetene som forsøkte å omstille seg, f.eks. gjennom å tilby digitale tjenester, så oppgir Kulturrådet at lønnsomheten er begrenset, dette i motsetning til hva OECD antyder.

Svaret fra en representant for en av de største danske kunstnerorganisasjonene er kort og fyndig:

Some positive effects in terms of innovation but mostly frustrations and divide, economical recess and uncertainty about the future

Det samme kan også sies for de to respondentene fra Finland, som skriver:

Negative effects: losing job opportunities i.e. unemployment (considers mainly performing arts). Positive effects: new digital ways of launching artistic work and new public money for artists grants.

Exhibition spaces closed, cancelled exhibitions, negative effects on sales and ticket sales. Temporary jobs, such as teaching jobs, cancelled.

Fra Island fikk vi bare svar fra én respondent, en leder for en av de største

kunstnerorganisasjonene i landet. Representanten svarte som følger:

The only positive effects would be the artists' innovative research and approach in sharing their artistic and creative material online. In all other aspects I would think the effects of the pandemic are negative; performing arts (theatre, concerts etc.) frozen to the bottom, audience participation almost non-existent, artists residencies empty, dialogue with government hectic and difficult, and finally a severe cuts in the cultural budget of the NCM - Nordic Council of Ministers.

Analysen er med andre ord relativt sammenfallende for alle respondentene, effektene av covid-19-pandemien er store og dype.

Effekten av pandemien på kultursektoren er i noen grad relatert til hvilke smitteverntiltak som de enkelte landene satte i verk fra mars 2020 og framover. Når vi skriver i noen grad og ikke i stor grad, er det fordi vi ser at selv om tiltakene varierte mellom land, så var reaksjonene fra innbyggerne i landene ensartet. Det betyr derfor at selv om f.eks. Sverige ikke i like stor grad stengte ned samfunnet i mars 2020 som de andre nordiske landene, så ble likevel kultursektoren berørt, fordi reisevirksomhet stoppet opp både internasjonalt og nasjonalt, publikum vegret seg for å gå på konserter og forestillinger, uavhengig av om de var åpne eller ikke osv. Det kan likevel være på sin plass med en kort gjennomgang av hovedtrekkene i de nordiske landenes smitteverntiltak. I artikkelen *The COVID-19 pandemic: why are some countries coping more successfully than others?*, publisert i tidsskriftet *Asia Pacific Journal of Public Administration*, beskrives de ulike tilnærmingene slik:

Despite lots of similarities among the Scandinavian countries, they have adopted different measures to deal with the COVID-19 crisis. Denmark and Norway were quick to take stricter approaches such as lockdown and closing borders. However, Sweden took less restrained approaches to deal with the crisis. The diverse response is attributed to the way these countries are run, particularly the relationship between government and administrative authorities, such as health boards [...]. In both Denmark and Norway, the prime minister is the leading figure to deal with the crisis, but in Sweden the state epidemiologist also plays an important role, appearing on television more often than the prime minister (Baniamin et. al. 2020: 159).

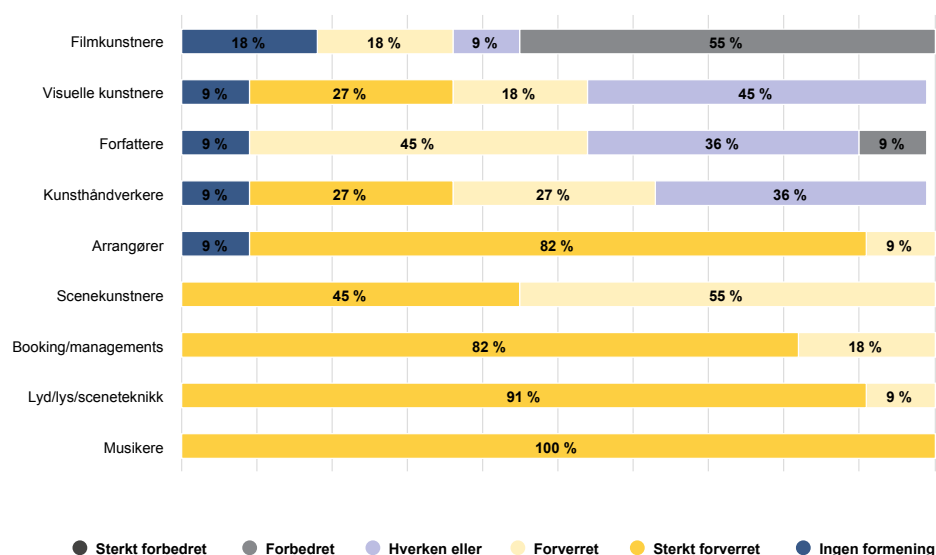
I en analyse av de nordiske landenes tiltak skriver Johan Strang (2020) ved Senter for nordiske studier ved Århus universitet at også Finland skiller seg fra den svenske strategien, på tross av ellers lik styringsstruktur. Dette knytter han til historiske faktorer, ikke minst erfaringer fra 2. verdenskrig, som han mener har gitt finnene en særegen beredskap for kriser, med evne til å handle raskt og samordnet (ibid.). Strang hevder dessuten at individuelle rettigheter har stått mer sentralt i debatten i Finland og (særlig) Norge enn i Sverige og Danmark. Han knytter dette til disse landenes kortere nasjonale historie, og det at de har en tradisjon for at demokratiet i større grad er rettsliggjort (ibid.). Dette er interessant fordi det har ført til at debatten om smitteverntiltak i Norge og Finland i høyere grad enn i Sverige og Danmark har vektlagt skadevirkningene av tiltakene for enkeltindivider – f.eks. kunstnere og kulturarbeidere – og de eventuelle kollektive godene av tiltakene i noe mindre grad.

Et siste interessant punkt Strang trekker fram, er hvordan en særegen smittevern nasjonalisme har vokst fram under pandemien. Her har de nordiske landenes innbyggere vist seg å være tilbøyelige til å vurdere egne tiltak som de beste, og dermed sluttet opp om myndighetenes linje. Kritikere har samtidig hatt

vanskeligere kår enn normalt i den politiske debatten i de respektive landene (Strang 2020). Det er nærliggende å tenke at dette har ført til at innførte tiltak i stor grad har blitt fulgt lojalt opp, selv om eventuelle negative effekter på enkeltbransjer eller -individer har vært åpenbare.

2.2 Inntektsbortfall

Som rapporten fra OECD og flere av tilbakemeldingene fra respondentene i vår survey peker på, er hele kultursektoren rammet av covid-19. Samtidig er de ulike delsektorer ulikt rammet. Ikke minst gjelder det inntektssituasjonen på feltet. For å kartlegge hvordan dette ser ut, var et av spørsmålene i surveyen vår hvordan covid-19 har påvirket inntektssituasjonen til ulike kunstnergrupper og bransjeaktører i respondentenes hjemland. Svarene er sammenfattet i figur 2 under.

Figur 2 Resultat fra surveyen til nøkkelinformanter i kulturforvaltningen, kunstnerorganisasjoner og fagforeninger i de nordiske landene. Hvordan har covid-19 påvirket inntektssituasjonen til ulike kunstnergrupper og bransjeaktører?

Som vi ser vurderer informantene situasjonen som forverret eller sterkt forverret for alle aktørgrupper unntatt visuelle kunstnere og forfattere. Det er viktig å understreke at med et så lite utvalg er det selvsagt helt umulig å trekke sikre slutninger ut av resultatet. Vi tror likevel at det gir en pekepinn om hvordan situasjonen er. En av grunnene til det er at inntrykket i stor grad suppleres og forsterkes av tilgjengelig forskning fra alle de nordiske landene. For flere av landene finnes det gode og valide beskrivelser av hvordan pandemien har rammet kultursektoren, f.eks. med tanke på effekter på inntektsutviklingen i sektoren. Det er blitt gjennomført en rekke spørreundersøkelser, og vi har også statistikk som viser dette.

Vi ser først på hvordan dette har artet seg i Norge, men aller først en liten forklaring. I de følgende delkapitlene kommer vi til å henvise til en del offentlig statistikk. Tallene er i stor grad hentet fra de kvartalsvise nasjonalregnskapene, hvor nye tall publiseres fire ganger i året. Dette er relativt grove kategorier, som også inkluderer mer enn kultursektoren. Tabell 3 under viser hvilke næringer som i stor grad blir brukt i denne statistikken.

Tabell 3 Næringsgruppering 2007 (SN 2007)

Kilde: <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/6>

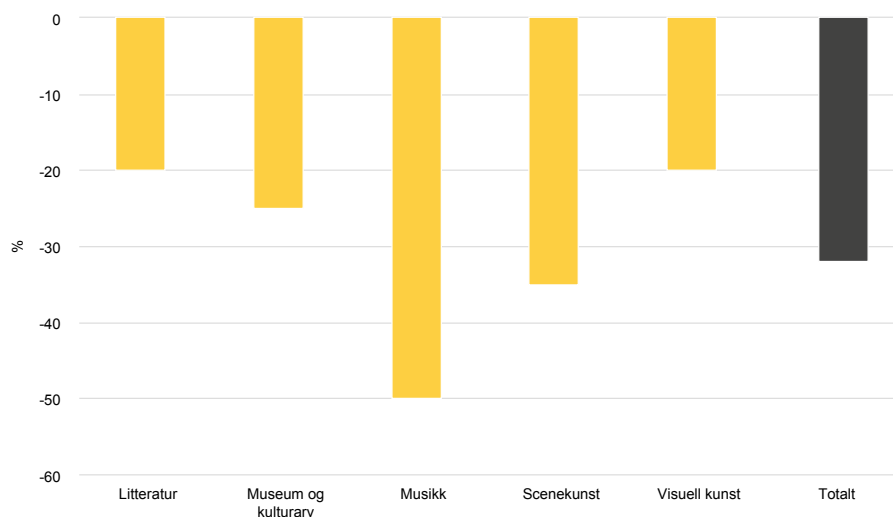
	90 - Kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet
R - Kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter	91 - Drift av biblioteker, arkiver, museer og annen kulturvirksomhet
	92 - Lotteri og totalisatorspill
	93 - Sports- og fritidsaktiviteter og drift av fornøyelseetablissementer
S - Annen tjenesteyting	94 - Aktiviteter i medlemsorganisasjoner
	95 - Reparasjon av datamaskiner, husholdningsvarer og varer til personlig bruk
	96 - Annen personlig tjenesteyting
T - Lønnet arbeid i private husholdninger	97 - Lønnet arbeid i private husholdninger
U - Internasjonale organisasjoner og organer	99 - Internasjonale organisasjoner og organer

Tabellen viser de mest relevante næringene i Standard for næringsgruppering (SN2007). Grunnlaget for denne er EUs standard NACE, som er en viktig standard i økonomisk statistikk og gjør det mulig å sammenlikne og analysere statistiske opplysninger mellom land. Det er kun Sverige som i sine kvartalsvise tall publiserer det som gjelder *R - Kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter* og næringsgruppene 90-93 alene. De andre landene kombinerer dette med kategoriene *S - Annen tjenesteyting, T - Lønnet arbeid i private husholdninger* og *U - Internasjonale organisasjoner og organer*. Men selv *R - Kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter* inneholder blant annet sports- og fritidsaktiviteter, som i utgangspunktet ikke er en del av denne undersøkelsen. Det er altså verdt å merke seg at selv om vi omtaler dette som for eksempel «kultursektoren», er dette i virkeligheten noe upresist. I enkelte analyser og statistikk vi referer til er det imidlertid gjort et forsøk på å hente ut statistikk for de mest relevante næringsgruppene, også i kombinasjon med andre næringsgrupper som er tilknyttet kultursektoren men som ikke er vist i tabellen over.

Norge

Som vi så i kapittel 3.1, beskriver Menon Economics og BI Centre for Creative Industries (BI:CCI) i en rapport fra mai 2020 koronapandemien som *et sjokk uten sidestykke for kultursektoren* (Grünfeld et. al. 2020a: 6). I juni 2020 fulgte de to forskningsmiljøene opp med en ny rapport, der de på bakgrunn av to surveyer til hhv. 3 000 enkeltaktører og 1000 kulturbedrifter slår fast at 76 og 78 prosent av individene og organisasjonene/bedriftene hadde opplevd et inntektstap i tiden etter 12. mars 2020. De skriver videre at koronakrisen også medførte nye digitale løsninger for inntjening, men at disse i liten grad virket til å kompensere for inntektstapet til aktørene (Grünfeld et. al. 2020c: 4). Ifølge rapporten er det skuespillere, dramatikere, sceneinstruktører osv. som anslår høyest gjennomsnittlig inntektstap, på 58 prosent, mens forfattere o.l. i snitt anslår et tap på 30 prosent. Det er også innenfor scenekunst at en høyest andel individer (23 prosent) vurderer å bytte bransje. I en annen rapport skrevet av BI:CCI, på oppdrag fra Musikkindustriens Næringsråd og Norsk kulturråd, omtales kulturbransjens erfaringer fram til 12. mai 2020. Her oppgis gjennomsnittlig reelle inntektstap for frilansere og selvstendig næringsdrivende etter 12. mars og ut 2020 til 95 700 NOK. Forventet inntektstap for resten av året, utover reelle tap, oppgis til 148 500. Satt opp mot gjennomsnittsinntekt i 2019, på 436 000 kroner, utgjør reelle og forventede tap til sammen over halvparten av inntektene til frilansere og selvstendig næringsdrivende i 2020. 88 prosent av selskapene (konsertarrangører, musikere i band, ensembler, samt booking, teknikere og plateselskap osv.) oppgis å ha mistet oppdrag siden 12. mars. 20 prosent av konsert- og festivalarrangørene rapporterer at sponsorer har trukket seg, og 14 prosent oppgir at sponsorene har redusert bidraget etter 12. mars. Gjennomsnittlig reelle inntektstap for selskaper etter 12. mars og ut 2020 oppgis til 2,5 millioner NOK. Gjennomsnittsinntekten (inklusive eventuell offentlig støtte) for selskaper var på 6,3 millioner kroner i 2019, og reelle inntektstap oppgis dermed til å utgjøre godt over en tredjedel av inntektene i 2020 (Gran et. al. 2020: 3).

I en tredje rapport, fra oktober 2020, følger Menon Economics og BI:CCI opp de to foregående statusrapportene fra mai og juni, og oppsummerer koronapandemiens effekter på den norske kultursektoren et halvt år inn i krisen (Grünfeld et. al. 2020b). Rapporten er basert på to store spørreundersøkelser som ble gjennomført i mai og september 2020. Undersøkelsene ble besvart av over 3000 kunst- og kulturutøvere, og rundt 900 kulturbedrifter/organisasjoner, noe som utgjør 13 prosent av alle utøvere/skaperne som omfattes av medlemsorganisasjonene som ble kontaktet. Responsraten for bedrifter/organisasjoner som ble kontaktet gjennom tilsvarende medlemsorganisasjoner, var på 43 prosent. I rapporten anslår Menon Economics og BI:CCI den norske kultursektorens årlige verdiskaping (samlet lønn og overskudd i sektoren) til om lag 13 milliarder NOK. Basert på surveydata anslår de videre at 32 prosent av disse inntektene falt bort i tidsrommet mars til oktober, altså om lag 4,16 milliarder NOK. De oppgir at dette er et litt lavere estimat enn de anslo i mai-rapporten, noe som forklares med de forbigående lettelsene i smittevernrestriksjonene høsten 2020.

Figur 3 Menon Economics og BI:CCIs anslag på inntektsreduksjon i 2020.

I figur 3 over ser vi inntektssvikten fordelt på kunst- og kulturfelt. I rapporten sammenlikner dessuten forskerne kultursektoren med en rekke andre bransjer og sektorer, og skriver:

Til sammenligning forventes inntektene å krympe med mellom 4 og 7 prosent for norsk økonomi, mens reiselivsnæringen har mistet 30 prosent av inntektene (NHO Reiseliv, 2020). Kultursektoren er med andre ord rammet på dramatisk vis. (Grünfeld et. al. 2020b: 4)

Sverige

I rapporten *Konstnärers ekonomiska villkor under pandemin* fra oktober 2020 (Konstnärsnämnden 2020a), presenterer den statlig forvaltningsmyndigheten Konstnärsnämnden statistikk om kulturbedriftenes totale omsetning under covid-19. Denne statistikken viser at kultursektoren² er blant de bransjene som er mest påvirket av pandemien. Bedrifter i denne gruppen fikk en redusert omsetning på 43 prosent i april, 67 prosent i mai og 62 prosent i juni 2020 sammenlignet med de samme månedene i 2019. Inntektsbortfallet som søkerne til Konstnärsnämndens stipend oppga for perioden mars–august var for øvrig på nærmere 300 millioner kroner.

I en pressemelding fra det statistiske sentralbyrået i Sverige, *Statistikmyndigheten SCB*, datert 3. desember 2020 og med tittelen «Kultur- och nöjesföretag tappar miljarder utan publik», blir det vist til at publikumsbegrensinger har rammet næringene i bransjen hardt. I de første ni månedene av 2020 ble omsetningen redusert med 15 prosent, som tilsvarer 8 milliarder svenske kroner. Tabell 4 viser hvordan undersektorene er rammet. Det har vært spesielt dramatisk for *nöjes- och*

2. Her brukes inndelingen SNI 90 (kultur, nöje och fritid)

temaparker, her er omsetningen blitt redusert med 80 prosent (SCB 2020). Teater- og konserthusforetag er også hardt rammet, og har mistet en omsetning på 62 prosent. Museum er også hardt rammet, flere har måtte stengt og omsetningen har falt med 32 prosent sammenlignet med tilsvarende periode i 2019 (ibid.).

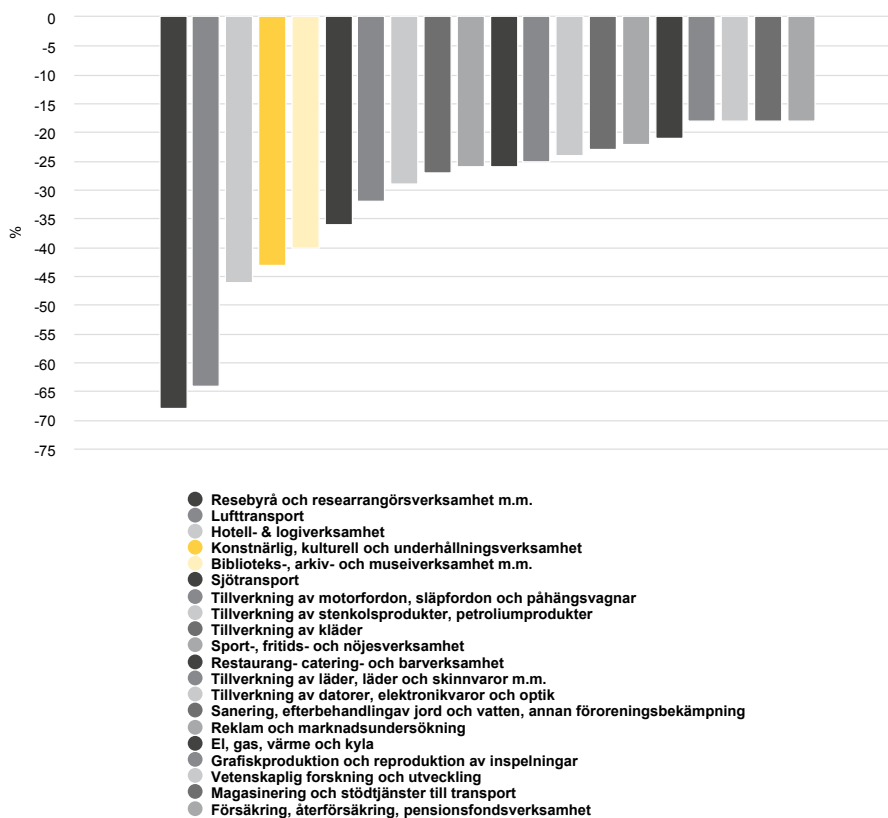
Totalt sett så har virksomhetene i *Konstnärlig-, kulturell- samt underhållningsverksamhet* hatt et omsetningsfall på 29 prosent i perioden januar-september, som tilsvarer 3,6 milliarder SEK. Underleverandører til kunstnerisk virksomhet har hatt en enda svakere utvikling relativt sett, med en redusert omsetning på 46 prosent. Omsetningen har minsket med 2,7 milliarder SEK for underleverandørene.

Tabell 4 Omsättning januari–september i millioner kroner

Kilde: SCB, 2020; Merknad: sport og fritid er tatt ut av den opprinnelige oversikten.

	2019	2020	Förändring	Utveckling (%)
Konstnärlig-, kulturell- samt underhållningsverksamhet	12 442	8 886	-3 556	-29
Producenter av konstnärliga, litterära och artistiska verk	2 665	2 183	-482	-18
Stödföretag till artistisk verksamhet	5 974	3 247	-2 726	-46
Enskilda artister, författare, journalister m.fl.	3 328	3 274	-54	-2
Teater- och konserthusföretag o.d.	475	181	-294	-62
Museiverksamhet och dylikt	1 669	1 140	-529	-32
Spel- och vadhållningsföretag	18 139	17 902	-237	-1
Total kultur, nöje och fritid (SNI 90-93)	55 677	47 550	-8 127	-15

I en presentasjon fra finansdepartementet, kunne finansminister Magdalena Andersson 9. desember 2020 fortelle at kultursektoren er langt fra den sektoren som har hatt sterkest omsetningstap i kroner. Men i prosent er *kultur, nöje och fritid* den sektoren som har tapt tredje mest av de mest utsatte sektorene i perioden januar–september 2020, sammenlignet med samme periode i 2019. Bare *hotell- og restaurang og uthyrning, fastighetsservice, resetjänester m.m.* har tapt mer i omsetning i samme periode. Når man fordeler nærmere per sektor, som vises i figur 4, kan man se at *konstnärlig-, kulturell- samt underhållningsverksamhet og biblioteks-, arkiv- och museiverksamhet m.m.* blir fremstilt som fjerde og femte hardest rammede bransje, med en nedgang på i overkant av 20 prosent (Andersson 2020). Tallene gjengitt i figur 4 under stemmer ikke helt med tallene i tabell 4 selv om de viser til samme periode. Vi antar at dette har å gjøre med at sammensetningen av tall fra ulike undergrupper varierer mellom de to framstillingene.

Figur 4 Omsetningstap i utsatte sektorer i perioden januar–september 2020 sammenlignet med 2019.

Egen bearbeiding av figurbase.

I undersøkelsen til *Musikcentrum Riks*, som vi viste til innledningsvis, var en hensikt å gi en prognose for inntektsutvikling for hele året 2020. Denne viser at over 40 000 arrangement er blitt avlyst, noe som gir et beregnet inntektstap på mer enn 171 millioner svenske kroner. Nesten en fjerdedel av arrangementene skulle skje utenlands. Musikerne anslår videre at de ble rammet av ekstrakostnader på drøye 7 millioner, relatert til forhåndsbetalte reiser og hotell i forbindelse med konserter som ble avlyst. Prognosene kan sammenfattes i følgende tabell, hvor kroneverdiene viser til SEK:

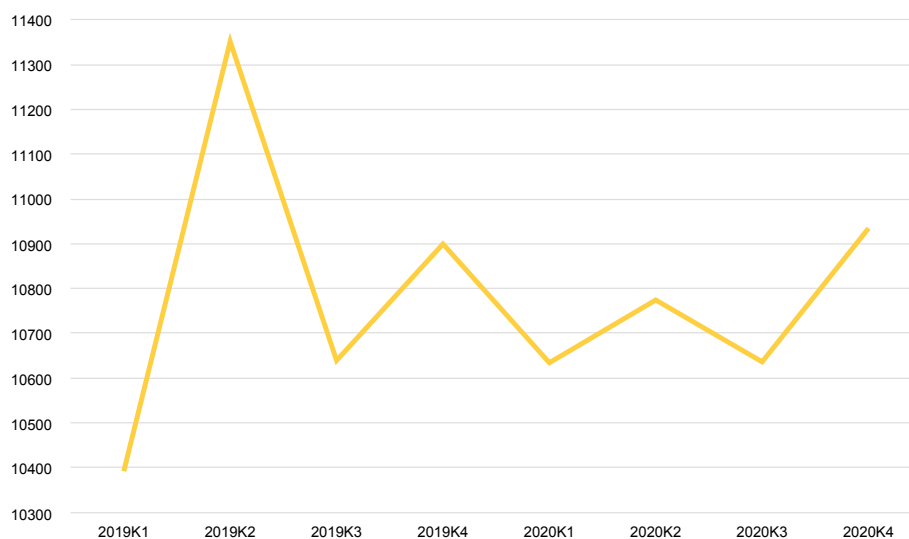
Tabell 5 Prognose over avlyste arrangement som følge av covid-19 og konsekvenser i form av inntektstap.

Prognose	Sum
Redovisad prognos for antal inställda speltillfällen i Sverige under 2020 (antal)	31 891
Redovisad prognos for antal inställda speltillfällen utomlands under 2020 (antal)	8 521
Redovisad prognos for förlorad inkomst under 2020 (kr)	171 820 000
Varav upphovsrättsliga medel (kr)	26 619 426
Redovisad prognos for kostnader relaterade till Coronapandemin (kr)	7 547 705
Redovisad prognos for antal inställda speltillfällen i under 2020 (antal per musiker)	42
Redovisad prognos for förlorad inkomst under 2020 (kr per musiker)	178 237
Varav upphovsrättsliga medel (kr per musiker)	27 614

Musikcentrum Riks mener det reelle inntektstapet er enda høyere. I tidligere undersøkelser anslås det å være rundt 6000 musikere i Sverige. De nærmere 1000 som har svart på denne undersøkelsen utgjør dermed bare rundt en sjettedel av populasjonen (Musikcentrum Riks 2020).

Danmark

Vi har mindre dokumentasjon når det gjelder situasjonen i Danmark, men figur 5 under viser utviklingen i lønn til ansatte i *Kultur, fritid og annen service* i Danmark de siste 8 kvartal.

Figur 5 Lønn (mill. kroner) til ansatte innenfor «R_S Kultur, fritid og annen service».

Kilde: <https://www.statistikbanken.dk/10778>

Denne sier ikke direkte noe om inntektene i bransjen, men reflekterer først og fremst utgiftene foretakene har til lønn. Lønnskostnadene gikk faktisk noe opp fra 1. til 2. kvartal 2020, med 138 000 kroner. Men fra 2. til 3. kvartal gikk den samtidig ned med 133 000 kroner. Dette kan tyde på at det har vært en forsinket pandemieeffekt i Danmark, men statistikken gir i seg selv ikke noe grunnlag for å kunne konkludere. Endringene er samtidig mindre sammenlignet med hvordan utviklingen var i 2019. Fra 3. til 4. kvartal har lønnskostnadene igjen steget en del.

I en artikkel på iscene.dk beskriver kunstnerisk leder på teater- og filmkompaniet Don Gnu hvordan de har blitt hardt rammet av pandemien, noe som trolig kan illustrere inntektssituasjonen også mer generelt:

Jannik Elkær, kunstnerisk leder på Don Gnu, fortæller, at kompagniet i foråret måtte rykke alle internasjonale aktiviteter og blandt andet aflyse turneer med 7 forskellige forestillinger i 9 lande. Kompagniet tabte dermed omsætning på 1.300.000 kr. fordelt på bevillinger, nationalt og internationalt salg, og deres sæson 19/20 endte trods massive omkostningsreduktioner og en delvis lønkomensation med et nettotab på 263.343 kr. I sæson 20/21 har de kunnet gennemføre turné i Danmark, men de planlagte internasjonale aktiviteter blev atter rykket. Det giver foreløbig et bruttotab på kr. 360.000, hvilket svarer til 12% af kompagniets årsomsætning, og rammer kompagniets overskud hårdt. Det marginale overskud finansierer kompagniets drift, så "vi ikke bare er projektansatte, men kan drive et fuldtidskompagni hele året, som den slags turnévirkosmhed, vi arbejder med, kræver", pointerer Jannik Elkær.

Tenketanken Mandag Morgen (2020) har, i samarbeid med seks musikerorganisasjoner, undersøkt arbeidsforholdene blant musikere og komponister. Rapporten «Arbeidsforhold for komponister og musikere i Danmark» viser resultater fra en landsomfattende spørreundersøkelse. Her vises det at korona har rammet landets musikere og komponister hardt, og at mange har hatt vanskelig for å få det til å gå rundt økonomisk. 63 prosent mente at korona har påvirket deres økonomiske situasjon, og 26 prosent oppgir de har vanskeligheter med å betale faste utgifter som følge av korona.

For mange musikere og komponister har nesten hele det økonomiske fundamentet smuldret bort. Mer enn halvparten (53 prosent) oppgir i september at de har et forventet tap i sin musikkrelaterte bruttoinntekt på minst 40 prosent som et resultat av korona. Gjennomsnittlig tap var 44 prosent.

Finland

I en rapport fra det finske undervisnings- og kulturdepartementet [Opetus- ja kulttuuriministeriö/Undervisnings- och kulturministeriet] fra 3.april 2020 er det beskrevet hvordan kulturarrangementer omtrent helt stoppet opp som følge av covid-19 (2020). I en oversikt på det europeiske nettstedet Compendium of Cultural Policy and Trends³ over covid-19-effekter på finsk kultursektor, viser Anna Kanerva (2020) til at alle arrangement med over 500 personer ble forbudt inntil 31. juli, og at en stor andel av sommerfestivalene og livearrangementene ble kansellert. Dette fikk stor betydning for lokaløkonomien mange steder, og ga manglende inntekter til kommunene som allerede var i en presset økonomisk situasjon. I kultursektoren har derfor krisen skapt en bekymring for hva virkningen av inntektstapet vil bety for de kommunale kulturtjenester og -aktiviteter i fremtiden.

3. <https://www.culturalpolicies.net/>

Kanerva viser videre til en rapport fra Music Finland hvor det anslås at kanselleringen av arrangement med live musikk frem til slutten av juli 2020 ville bety et tap av inntekter på 127 millioner Euro, som tilsvarer 19 prosent av verdien i musikksektoren. De anslår videre at dersom situasjonen skulle bli forlenget til slutten av sommeren, ville tapene bli på rundt 150 millioner, eller rundt 25 prosent av verdien i sektoren (Kanerva 2020). I ettertid vet vi at det var nettopp det som skjedde.

Undervisnings- og kulturdepartementet gjennomførte i april 2020 en spørreundersøkelse rettet mot aktørene innenfor kultur og den kreative sektoren for å samle informasjon om effektene (Luonila et. al. 2020). Rundt 1 600 svarte på undersøkelsen. Da de ble bedt om å vurdere hvordan pandemien hadde påvirket deres aktiviteter, svarte halvparten av respondentene at de mente at deres aktiviteter hadde blitt redusert i vesentlig grad. En fjerdedel oppga at pandemien hadde forårsaket betydelige endringer i deres aktiviteter, mens en tilsvarende andel rapporterte om kun mindre endringer. Respondentene vurderte det på dette tidspunktet som at situasjonen ville forverres de neste tre månedene, men samtidig forbedres i løpet av den siste delen av året (Luonila et. al. 2020). Ifølge undersøkelsen utgjorde det estimerte inntektstapet til respondentene 130 millioner euro våren 2020. Ifølge Luonila et. al. (2020) er summen i realiteten sannsynligvis betydelig høyere, ettersom respondentene bare representerte en del av sektoren. Resultatene er i beste fall veiledende siden representativiteten varierer betydelig ut fra respondentenes kunstneriske og kreative felt, noe som gjør det vanskelig å sammenligne de ulike feltene.

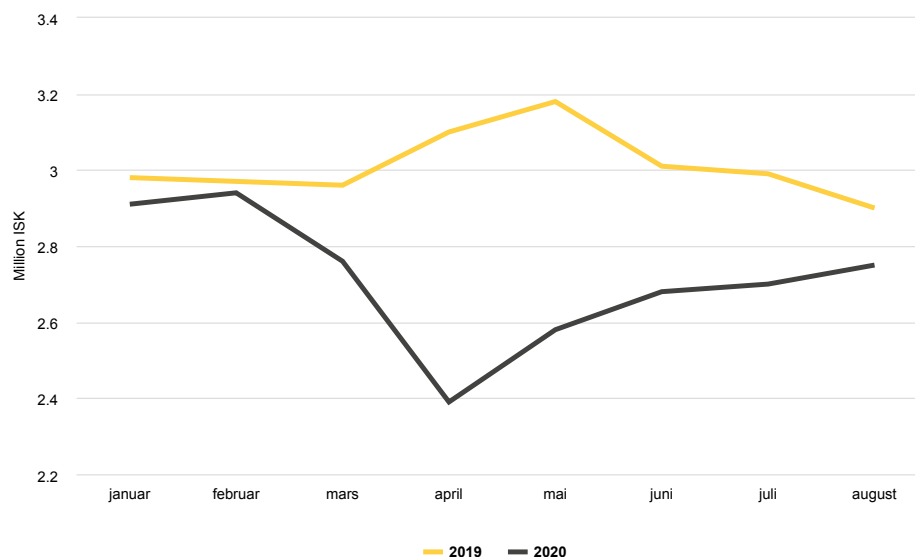
I begynnelsen av mai sendte departementet en spørreundersøkelse til kommunene som handlet om effektene av pandemien på lokale kulturturaktiviteter. Resultatene av undersøkelsen viste at pandemien hadde påvirket kommunenes kulturelle aktiviteter i stor grad ved å midlertidig utsette dem. Samtidig hadde nye former for aktivitet, som digitale kulturelle tjenester og fjernundervisning, blitt utviklet eller forbedret (Luonila et. al. 2020).

Island

I rapporten «The Economic Impact of the Pandemic and Containment Measures» utarbeidet av en arbeidsgruppe satt ned av den islandske finansministeren, vises det til at de økonomiske effektene av pandemien på Island er enorme⁴. Reiseliv blir trukket frem som den sektoren som er rammet hardest.

En analyse utført av det islandske statistikkbyrået Hagstofu Íslands, heretter omtalt som Statistics Iceland, viser en nedgang i lønnsinntekt i kultursektoren mellom 2019 og 2020.

4. <https://www.government.is/library/Files/Efnahagsleg%20%3a1hrif%20fars%3ab3ttar%20og%20s%3ab3ttvarna%20-ENG.pdf>

Figur 6 Månedlig utvikling i skattbar lønn i 2019 og 2020.

Egen bearbeiding av figurbase.

Her kommer det fram at inntektene var 22,9 prosent lavere i april 2020 sammenlignet med april 2019. I samme periode har det vært en nedgang på 9,7 prosent i alle sektorer samlet, noe som viser at også kultursektoren er spesielt hardt rammet på Island. Etter april har inntektene økt noe, og fikk en oppgang på 15,3 prosent fra april til august. Likevel var inntektene 5,4 prosent lavere i august 2020 sammenlignet med august 2019 (Statistics Iceland 2020a).

BHM (Icelandic Confederation of University Graduates) gjennomførte to spørreundersøkelser i september og oktober 2020. Disse dekket totalt ca. 1 700 kunstnere innenfor scenekunst, musikk, filmproduksjon, skrijving og billedkunst, tilknyttet *Bandalag íslenskra listamanna (BÍL)* [Association of Icelandic Artists], *Landssamtök íslenskra stúdenta (LÍS)* [The National Union of Icelandic Students] og en rekke interesseorganisasjoner i musikksektoren. Undersøkelsene viste at nærmere 80 prosent av kunstnere hadde opplevd et inntektsfall på grunn av pandemien. For omtrent halvparten hadde inntekten blitt redusert med mer enn 50 prosent fra 2019 til 2020, og nesten en femtedel med mellom 75–100 prosent, noe som kan sidestilles med en fullstendig inntektskollaps (BHM 2020). Hvor hardt kunstnere har blitt rammet varierer imidlertid litt etter kunstform. 82 prosent av musikere og 81 prosent av scenekunstnere oppgir at de har fått redusert inntekten, mens 62 prosent av kunstnerne i de øvrige kunstformene oppgir det samme.

Undersøkelsen viser videre at de som var selvstendig næringsdrivende var mer bekymret for økonomien enn de som primært var arbeidstakere. For eksempel så sa 90–100 prosent av musikerne, som hovedsakelig var selvstendig næringsdrivende, at inntekten deres hadde blitt redusert i 2020. I denne gruppen oppga mellom 75–80 prosent at inntektsfallet hadde vært på mer enn 50 prosent og en tredjedel oppga at inntekten hadde kollapse helt.

Rundt 82 prosent av respondentene oppga at årsaken til inntektsfallet var

kanselleringer eller opphør av kontrakt på grunn av restriksjoner og andre preventive tiltak. Omtrent 7 prosent oppga at årsaken var oppsigelse fra lønnet arbeid.

I overkant av halvparten av respondentene oppga de at de ville finne det vanskelig å oppfylle sine økonomiske forpliktelser i nær fremtid. Situasjonen var spesielt dårlig blant musikere som først og fremst er selvstendig næringsdrivende, hvor rundt 75–85 prosent sa at de ikke ville være i stand til å oppfylle sine økonomiske forpliktelser i nær fremtid.

Funn på tvers av land

I vår gjennomgang finner vi at alle de nordiske landene rapportere om at kultursektoren er særskilt rammet av pandemien. Flere land rapporterer at denne sektoren er helt på topp over de hardest rammede, sammen med bransjer som reiseliv og restaurant- og utelivsbransjen.

I Norge rapporterer 76 og 78 prosent av individene og organisasjonene/bedriftene at de har opplevd et inntektstap i tiden etter 12. mars 2020. Det reelle inntektstapet for frilansere og selvstendig næringsdrivende etter 12. mars og ut 2020 estimeres til 95 700 kroner, og forventet inntektstap ut over dette for resten av året til 148 500. Til sammen utgjør dette *over halvparten* av inntektene til frilansere og selvstendig næringsdrivende. Samtidig oppgis det at 88 prosent av selskapene har mistet oppdrag siden 12. mars. Gjennomsnittlig reelle inntektstap for selskaper etter 12. mars og ut 2020 oppgis til 2,5 millioner NOK, som tilsvarer omlag *en tredjedel* av inntektene i 2020.

I Sverige er bedriftene i SNI 90 (*kultur, nøye og fritid*) den sektoren som har tapt tredje mest i perioden januar–september 2020 sammenlignet med samme periode i 2019, med en nedgang på i overkant av 20 prosent. Det vises videre til at bedriftene i SNI 90 fikk en redusert omsetning på 43 prosent i april, 67 prosent i mai og 62 prosent i juni 2020 sammenlignet med de samme månedene i 2019. I de første ni månedene av 2020 ble omsetningen redusert med 15 prosent, som tilsvarer 8 milliarder svenske kroner.

I Finland rapporteres det om full stopp i kulturarrangement på våren og utover sommeren 2020, og det finske undervisnings- og kulturdepartementets spørreundersøkelse fra april viste at halvparten av de 1600 respondentene innenfor kultur og den kreative sektoren mente at deres aktiviteter hadde blitt redusert i vesentlig grad. Ifølge undersøkelsen utgjorde det estimerte inntektstapet til respondentene 130 millioner euro våren 2020. Det påpekes at summen i realiteten sannsynligvis er betydelig høyere, ettersom respondentene bare representerer en del av sektoren.

På Island viser to spørreundersøkelser gjennomført av BHM (Icelandic Confederation of University Graduates) høsten 2020 at nærmere 80 prosent av kunstnere hadde opplevd et inntektsfall på grunn av pandemien. For omtrent halvparten av dem hadde inntekten blitt redusert med mer enn 50 prosent fra 2019 til 2020 og nesten en femtedel med mellom 75–100 prosent. For 82 rundt prosent var årsaken til inntektsfallet kanselleringer eller opphør av kontrakt på grunn av restriksjoner og andre preventive tiltak; omtrent 7 prosent oppga at årsaken var oppsigelse fra lønnet arbeid. I overkant av halvparten av respondentene oppga at de ville finne det vanskelig å oppfylle sine økonomiske forpliktelser i nær fremtid. Situasjonen var spesielt dårlig blant musikere som var selvstendig næringsdrivende, hvor rundt 75–85

prosent sa at de ikke ville være i stand til å oppfylle sine økonomiske forpliktelser i nær fremtid.

I Danmark rapporteres det også om avlyste turneer og tapt omsetning, selv om vi ikke har funnet konkrete undersøkelser om dette.

Vi så at lønnsutgiftene i Danmark gikk noe opp fra 1. til 2. kvartal 2020, men deretter ned fra 2. til 3. kvartal. Dette skiller seg fra utviklingen i nabolandene. Vi har tilsvarende statistikk Norge, Sverige og Finland (vises i figur 1–3 i vedlegget). Her gikk lønn/lønnsutgifter ned fra 1. til 2. kvartal, men deretter opp igjen mellom 2. og 3. kvartal.

På Island viser en analyse at lønnsinntektene, som er en mer presis indikator for inntektssituasjonen, var 22,9 prosent lavere i april 2020 sammenlignet med april 2019. I samme periode har det vært en nedgang på 9,7 prosent i alle sektorer. Etter april har inntektene økt noe, og fikk en oppgang på 15,3 prosent fra april til august. Likevel var inntektene 5,4 prosent lavere i august 2020 sammenlignet med august 2019 (Statistics Iceland 2020a).

Vår gjennomgang viser videre at ulike delsektorer rammes spesielt hardt. Ifølge norske tall er det skuespillere, dramatikere, sceneinstruktører osv. som anslår høyest gjennomsnittlig inntektstap, 58 prosent, mens forfattere o.l. i snitt anslår et tap på 30 prosent. Det er også innenfor scenekunst at en høyest andel individer vurderer å bytte bransje. I Sverige har det vært spesielt dramatisk for teater- og konserthusforetak, som har mistet en omsetning på 62 prosent. Museer er også hardt rammet, flere har måtte stengt og omsetningen har falt med 32 prosent sammenlignet med tilsvarende periode i 2019. Virksomhetene i kategorien *Konstnærlig-, kulturell- samt underhållningsverksamhet* har hatt et omsetningsfall på 29 prosent i perioden januar–september, som tilsvarer 3,6 milliarder kroner. Støtteforetak til kunstnerisk virksomhet har hatt en enda svakere utvikling relativt sett, med en redusert omsetning på 46 prosent. Omsetningen har minsket med 2,7 milliarder for støtteforetakene. På Island vises det også til at det varierer litt hvor hardt kunstnere har blitt rammet ut fra kunstform. 82 prosent av musikere og 81 prosent av scenekunstnere oppgir at de har fått redusert inntekten, mens 62 prosent av kunstnerne i de øvrige kunstformene oppgir det samme. Undersøkelsen viser videre at de som var selvstendig næringsdrivende var hardere rammet og mer bekymret for økonomien enn de som primært var arbeidstakere.

2.3 Konkurer

I det følgende ser vi på utviklingen i kultursektoren i kjølvannet av covid-19 med konkurser som indikator. Det er innledningsvis nødvendig med et lite forbehold; det er ikke sikkert at konkurstill gir fullgod informasjon om den økonomiske situasjonen i kultursektoren. Det er to grunner til det, der den første er sektorspesifikk. Ifølge forskningslitteraturen har kultursektoren en særegen arbeids- og næringsstruktur og økonomi, noe som også gjelder for nordiske land (Allvin 2011, McRobbie 2016, Menger 2006, Thörnquist 2011). Bl.a. er svært mange yrkesaktive frilansere eller selvstendig næringsdrivende, og en konkurs vil dermed være i form av en personlig konkurs. Slike konkurser er sjeldne, og vil ikke synes på noen konkursstatistikk. Videre vil de som er ansatt i kunstneriske jobber typisk være ansatt i institusjoner med høy grad av offentlig finansiering, f.eks. orkestre og scenekunstinstitusjoner (som

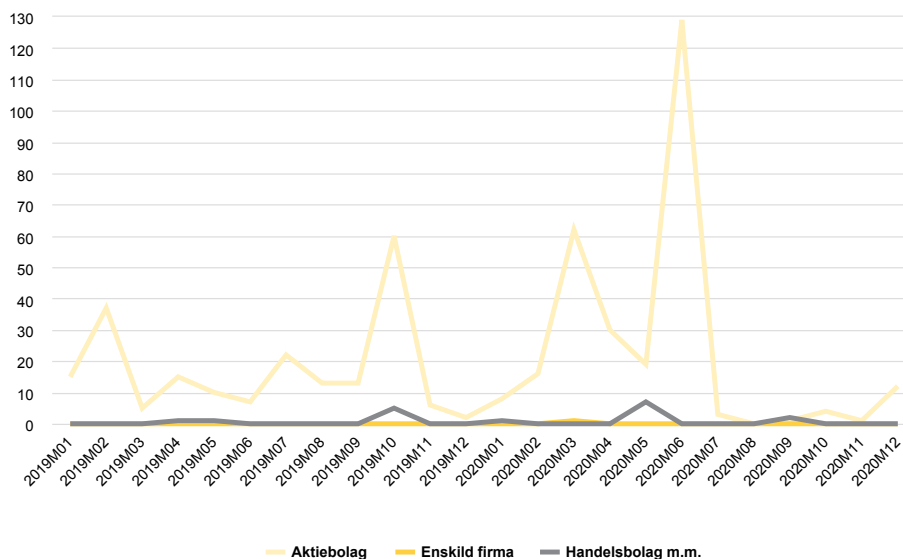
Nasjonalteateret). Heller ikke slike virksomheter går konkurs i særlig grad. Da står vi igjen med et relativt lite antall kulturarbeidere som arbeider i virksomheter, som regel små og mellomstore bedrifter (SMB-er), som kan gå konkurs og dermed observeres i konkursstatestikker. Å ensidig se til konkursstatistikk vil dermed gi et skjevt bilde av den reelle situasjonen med hensyn til å vurdere å legge ned virksomhet.

Den andre grunnen til at konkurstill ikke nødvendigvis gir et fullgodt bilde av den økonomiske situasjonen i kultursektoren er mer generell. Her er poenget at konkursstatestikk ikke er en særlig god indikator for status i denne gruppen, fordi myndighetenes redningspakker generelt har gjort at færre bedrifter enn normalt har gått konkurs under pandemien. Man kan i tillegg hevde at det er en naturlig treghet i prosessen fra en bedrift begynner å streve til den går konkurs, som varer lengre enn en pandemi. De fleste bedrifter vil strekke seg svært langt for å unngå konkurs, f.eks. låne, tære på egenkapital e.l., noe som gjør at konkurser kanskje kommer til å komme som en ketsjupeffekt neste år eller året etter det. Disse forholdene gjør tolkningen av konkursstatistikken noe utfordrende. Et lavt antall konkurser kan bety at myndighetenes tiltak har virket, i hvert fall på kort sikt. Det kan også bety at man har lagt virksomheten på is i påvente av at situasjonen skal bedre seg, til tross for manglende støtte.

Selv om antall konkurser har sine begrensninger som indikator, er det likevel interessant å se nærmere på statistikken. De ulike landene har egne statistikker for antall konkurser i kultursektoren.

Den offisielle statistikken viser at det har vært en økning i foretakskonkurser innenfor *kultur, underholdning og fritidsaktiviteter*, spesielt i juni 2020 (ref. figur 4 i vedlegg). I perioden etter april 2020 har det samtidig omtrent ikke vært personlige konkurser (inkludert enkeltpersonforetak). Denne tendensen støtter antagelsen om at mange i kultursektoren søkte alternative inntektskilder (inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid, lån, egne oppsparte midler e.l.) i tiden etter mars 2020, uten å oppgi at de forlot den kunstneriske virksomheten.

Figur 7 viser antall konkurser i Sverige i samme periode.

Figur 7 Konkursen innenfor «kultur nöje och fritid» i Sverige.

Kilde: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_NV_NV1401/KonkurserAnst07/table/tableViewLayout2/?rxid=c623390a-dd8c-4615-92ca-2cb0ead92c53

Her ser vi at det var en sterk økning i konkurser i «aktiebolag» i juni 2020. Hele 129 foretak ble slått konkurs denne måneden. Dette ser påfallende ut, men vi har ingen nærmere informasjon om hvilke type bedrifter dette gjelder og hva som ligger bak konkursene. Det er også interessant å observere at både Norge og Sverige hadde en økning i konkurser i juni. Gjennomgangen finansminister Magdalena Andersson foretok i desember 2020 viser at det har vært en generell økning i konkurser i utsatte bransjer, og at det var en samlet økning i konkurser rundt perioden mars–mai, men at antall konkurser har stabilisert seg utover høsten (Andersson 2020).

I Danmark viser den offisielle statistikken at det ikke var spesielt mange flere konkurser våren 2020, men at det var en liten økning i konkurser etter september 2020 (ref. figur 5 i vedlegg).

I Finland var det derimot mange konkurser i aksjeselskap i oktober (ref. figur 6 i vedlegg). Men det er få totalt sett: syv stykker. Til sammenligning var det åtte konkurser i februar, som ikke burde være knyttet til pandemien. Når vi ser hvordan det fordeler seg på næringsgrupper (ref. figur 7 i vedlegg), går det fram at det har vært flest konkurser innenfor sportsverksamhet, med fire stykker i oktober. Tre var innenfor fritids- og nøjesverksamhet og to i konstnærlig og kulturell verksamhet [...]. Statistikken viser videre at konkursene i mars 2020 omfattet 100 ansatte innenfor sportsverksamhet (ref. figur 8 i vedlegg). Innenfor konstærlig og kulturell verksamhet samt nøjesverksamhet har det vært langt færre som har vært omfattet av konkurser, men dette er også en undersektor som normalt sett består av mindre virksomheter.

På Island har det vært 5 konkurser innenfor *Arts, entertainment and recreation* i

mars 2020, men i månedene etter har det ligget på mellom null og én (ref. figur 9 i vedlegget).

Oppsummert kan vi si at både Norge og Sverige hadde en økning i foretakskonkurser i juni 2020. I Sverige var det nokså mange konkurser denne måneden, uten at vi har nærmere informasjon om hvilke typer bedrifter dette gjelder. I begge landene har det har vært få konkurser utover høsten, og omtrent ingen for selvstendig næringsdrivende. På Island var det 5 konkurser innenfor *Arts, entertainment and recreation* i mars 2020, men det har i månedene etter ligget på mellom null og én. Danmark viser en litt annen utvikling hvor det ikke var mange konkurser våren 2020, men en liten økning utover høsten. I Finland var det relativt sett mange konkurser i aksjeselskap i oktober. Når vi ser på den samme statistikken fordelt på undersektorer, ser vi at av totalt 7 konkurser var tre var innenfor *fritid og nöjesverksamhet* og to i *konstnärlig och kulturell verksamhet samt nöjesverksamhet*, dvs. små bedrifter med få ansatte.

2.4 Økt arbeidsløshet

En presumptivt viktig indikator for situasjonen i arbeidsmarkedet er arbeidsledigheten. I dette delkapitlet sammenfatter vi denne indikatoren med fokus på kultursektoren. Som for konkurstall kan man også for ledighetstall hevde at kultursektoren har en særegen struktur som gjør at utviklingen man ser ikke fullt ut reflekterer den reelle situasjonen slik den oppleves. Hovedårsaken er at mange selvstendig næringsdrivende ikke uten videre har høy nok opptjening til å være berettiget til arbeidsledighetstrygd. Det lønner seg dermed ikke å registrere seg som ledig. Her vil imidlertid trygdeordningene variere mellom ulike land, og praksis med dem. Når det er sagt, er det likevel interessant å se på arbeidsledighetsstatistikken for ansatte i kultursektoren, og vi starter med noen generelle tall.

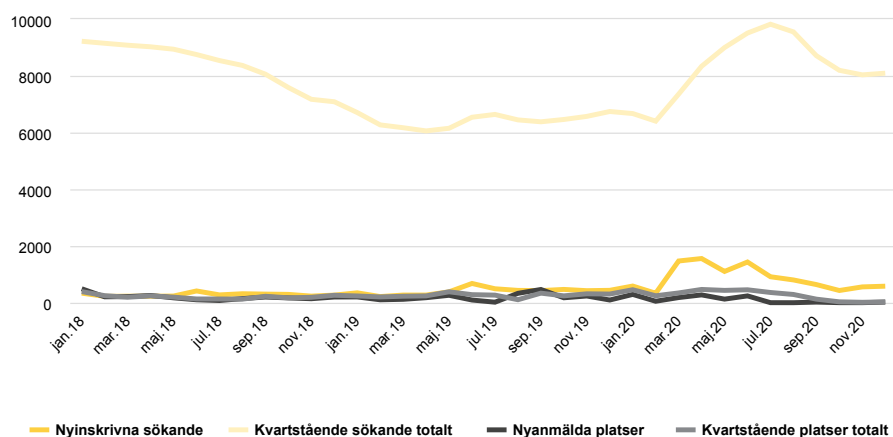
En gjennomgang av det internasjonale forskingssenteret for regional utvikling og planlegging Nordegio, sammenligner hvor mange som er registrert arbeidsløse i april 2020 med april 2019 på kommunalt nivå i de nordiske landene.

Tabell 6: Registrerte arbeidsløse i april 2020 og april 2019. Kilde: Noregio (2020).

	Number of registrations		Additional registrations, April 2020		
	April 2019	April 2020	Total	per 100,000 inhabitants	Change (%)
Nordic Region	566 989	787 343	220 354	810	38.9
Denmark	103 393	152 820	49 427	853	47.8
Finland	217 923	269 100	51 177	924	23.5
Iceland	8 600	13 700	5 100	1 495	59.3
Norway	63 312	107 050	43 738	807	69.1
Sweden	173 761	244 631	70 870	702	40.8

Som vi ser av tabell 6, så har samlet sett antall arbeidsløse økt med 38,9 prosent. Norge er det landet som har hatt høyest prosentvis endring, med en økning på 69 prosent. Finland har i samme periode hatt en økning på 23,5 prosent. I antall per 100 000 innbyggere kommer Island ut med høyest endring, med en økning på 1 495. Sverige har lavest: 702 per 100 000 innbyggere, selv om de har flest nye arbeidsløse totalt sett med en øking på over 70 000 (Noregio 2020).

Vi har ikke funnet konkrete tall for arbeidsløshet i kultursektoren for alle land, men det finnes noe fragmentert informasjon. F.eks. har Sverige statikk for arbeidsløse innenfor media og kultur. Figur 8 viser månedlig utvikling i antall arbeidssøkere og stillinger ledige.

Figur 8 Antall arbeidssøkere og stillinger i kultur og media i Sverige.

Kilde: http://qvs12ext.ams.se/QuAJAXZfc/opensoc.htm?document=extern%5Cmstatplus_extern.qvw&host=QVS%40w001765&anonymous=true%20&select=StartTrigger;1

Statistikken viser at det har vært en økning i antall jobbsøkere etter februar 2020. Det har vært en økning i både nye jobbsøkere og antall jobbsøkere totalt. Samtidig er det få ledige stillinger. Samtidig har det også vært flere permitterte (Tilväxtverket 2020).

I Norge viser en undersøkelse utført av BI:CCI som ble publisert i juni (2020) at 20 prosent av de fast ansatte i kultursektoren var delvis eller helt permittert. Grünfeld et. al. (2020b) viser i en rapport at 18 prosent av kulturutøvere, skapere o.l. (individer) som jobbet med kunst og kultur på heltid forut for koronakrisen, i oktober hadde skiftet status til deltidsarbeidende, arbeidsledig eller annet. Det er også en tilsvarende stor andel av de deltidsarbeidende kunstnerne som oppgir å på dette tidspunktet ikke jobbe med kunst og kultur. I tillegg vurderte 17 prosent av utøverne, skapere o.l. i september å skifte bransje. Det er særlig scenekunstnerne som vurderer å skifte yrke (23 prosent). Rapporten viser samtidig at 25 prosent av de selvstendig næringsdrivende har opplevd å bli permittert i tidsrommet 12. mars til oktober 2020.

I Finland beskriver utdannings- og kulturdepartementet i sin rapport fra 3. april 2020 at arbeidsledigheten i sektoren hadde økt raskt, spesielt innenfor scenekunst. På den annen side økte forbruket av kulturtilbud som film, TV, innspilt musikk, litteratur, podcaster og spill (2020).

En analyse fra Statistics Iceland (2020a) viser at over 27 000 mottok deltidsarbeidsledighetspenger i gjennomsnitt i månedene mars, april og mai. Blant disse var 2,2 prosent sysselsatt i kulturindustrien. Fra juni til august var 4 700 på deltidsledighetspenger i gjennomsnitt, og 3,6 prosent av disse var sysselsatt i kulturnæringer. Til sammenligning var andelen sysselsetting i kulturindustrien 3 prosent av den totale sysselsettingen i 2019, som viser at kultursektoren er overrepresentert ut fra sektorens størrelse i denne perioden.

For de øvrige landene har vi ikke direkte statistikk om arbeidsløshet eller permitteringer, men alle landene har statistikk for sysselsetting i kultursektoren. Figur 10-16 i vedlegg viser utvikling i sysselsetting og antall timer jobbet i de ulike landene.

I Norge gikk sysselsettingen i *Kultur, underholdning og annen tjenesteyting* noe ned i 2. kvartal 2020, men har deretter tatt seg noe opp i 3. og 4. kvartal 2020. Utvikling i årsverk og utførte timeverk for lønnstakere og selvstendige viser i grove trekk samme utvikling (ref. figur 10 i vedlegget).

I Sverige gikk antall sysselsatte innenfor *kultur, nöje och fritid* ned fra 1. til 2. kvartal, og ble videre redusert i 3. kvartal. I 4. kvartal viser sysselsettingen imidlertid en oppgang (ref. figur 11 i vedlegg). Statistikken i Sverige skiller seg fra de andre landene, da de opererer med en snevrere og mer presis kategori av kulturnæringer enn de andre landene, som også inkluderer annen tjenesteyting i sine kvartalsvise tall. En oversikt fra SCB viser også at antall sysselsatte har blitt redusert fra 58 000 i januar til 52 000 i september. Det tilsvarer en reduksjon på rundt 10 prosent (SCB 2020). Antall timer arbeidet viser lignende utvikling som sysselsettingen (ref. figur 11 i vedlegg).

I Danmark gikk antall sysselsatte innenfor *Kultur, fritid og anden service* ned i 1. og 2. kvartal, men har i 3. og 4. kvartal tatt seg noe opp (ref. figur 12 i vedlegg). Antall timer jobbet viser noe av den samme utviklingen: det gikk ned i 1. og 2. kvartal, men

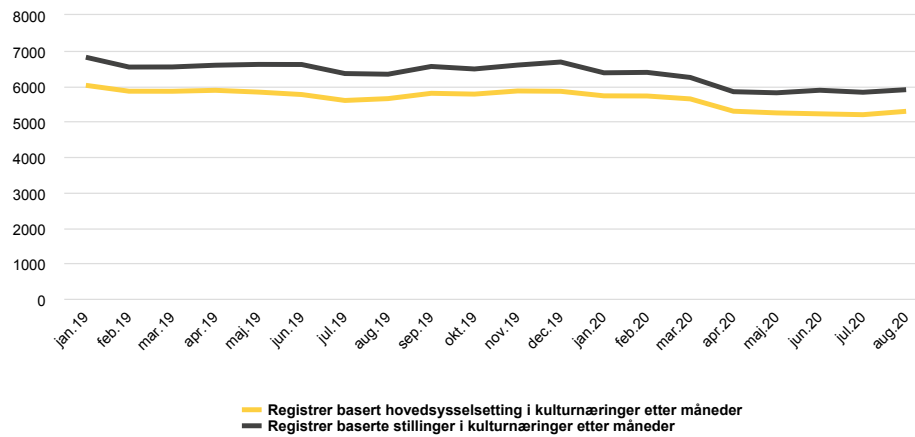
har tatt seg opp i 3. kvartal. Samtidig har det også vært en nedgang siden 3. kvartal 2019 som ikke kan skyldes pandemien. Tall for 4. kvartal foreligger ikke ennå.

I Finland gikk antall sysselsatte i *Kultur, nöje och fritid; övriga tjänster* ned frem til 2. kvartal 2020 (ref. figur 13 i vedlegg). Nedgangen gjelder imidlertid i hovedsak de som er ansatt, og går tilbake til 3. kvartal 2019. Fra 2. til 3. kvartal 2020 var det en betydelig vekst i sysselsettingen i denne gruppen, men mellom 3. og 4. kvartal var det igjen nedgang. Blant de som er selvstendig næringsdrivende har det ikke vært tilsvarende utvikling. Her har det vært en nedgang fra rundt 30 500 i 1. kvartal til 26 500 i 3. kvartal. Det var en svak økning til 26 600 i 4. kvartal. Når det gjelder antall timer arbeidet (figur 14 i vedlegg) kan vi se en lignende utvikling. Antall timer arbeidet gikk ned fra 1. til 2. kvartal, deretter opp til 3. kvartal, før det ble noe reduksjon igjen i 4. kvartal for de som er lønsmottagere. Nedgangen var imidlertid ikke like sterk som i den første nedgangsperioden. Endringene har vært spesielt store for de som var ansatt. Gruppen av næringsdrivende har opplevd en svak økning siden 2. kvartal.

På Island var det en nedgang i antall sysselsatte og jobber i *Arts, entertainment and recreation; other service activities; activities of household and extra-territorial organizations and bodies* fra 1. til 2. kvartal, men at det tok seg deretter noe opp igjen i 3. kvartal, før det igjen ble nedgang i 4. kvartal (ref. figur 15 i vedlegg). Selvstendig næringsdrivende ser ut til å være mindre påvirket, i hvert fall ut fra denne statistikken. Ut fra statistikken over på antall timer jobbet i kan det også virke som at det i stor grad er de ansatte som ble rammet (ref. figur 16 i vedlegg).

En analyse av Statistics Iceland (2020a) viser også en nedgang i sysselsetting mellom 2019 og 2020 i perioden januar–august. Antall sysselsatte i kultursektoren var i april 2020 7,3 prosent lavere enn i april 2019, mot 5,9 totalt i alle sektorer. I august var forskjellen på 3,5 prosent sammenlignet samme periode i 2019, mot 5,3 prosent for alle bransjer samlet sett. Selvstendig næringsdrivende er ikke med de denne statistikken.

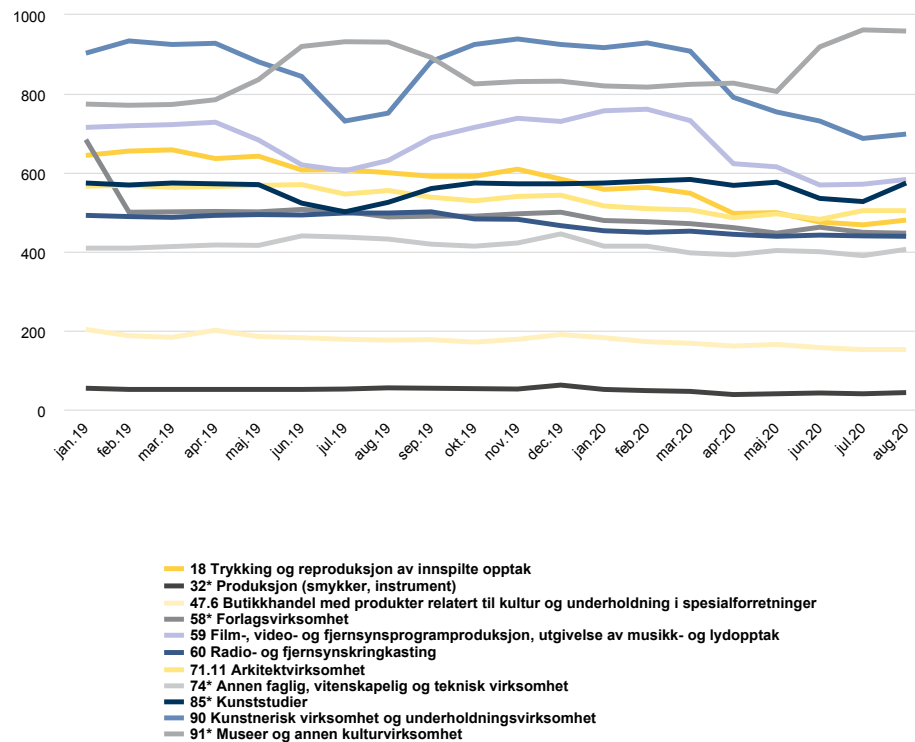
Også statistikken over registerbasert sysselsetting i utvalgte kulturellerrelaterte bransjer på Island, som vises i figur 9 under, viser en reduksjon i perioden januar–august. Situasjonen var dårligst i mai, hvor sysselsettingen var 10,1 prosent lavere og antall stillinger 12,1 prosent lavere enn i samme periode året før. Sysselsettingen har tatt seg noe opp siden mai. I august var forskjellen 9,1 prosent, og antall stillinger 6,2 prosent færre sammenlignet året før. Den totale sysselsettingen hadde i mindre grad blitt redusert, med 6,2 prosent fra april 2019 til april 2020, og samlet antall stillinger med 7,5 prosent. I august hadde den totale sysselsettingen blitt redusert med 5,4 prosent siden 2019 og antall stillinger med 5,2 prosent.

Figur 9 Antall stillinger og sysselsetting i kulturnæringer i perioden januar 2019–august 2020.

Kilde: Statistics Iceland (2020b).

Når utviklingen i sysselsetting blir brutt ned på undersektorer, ser vi at utviklingen var ulik:

Figur 10 Registret sysselsetting per måned i 2019 og 2020 i utvalgte kultursektorer.

Kilde: Statistics Iceland (2020b)

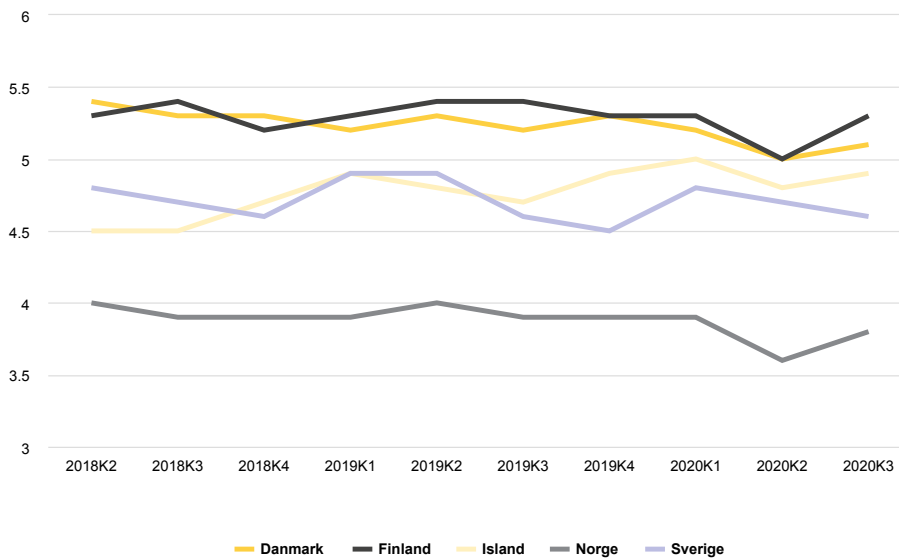
Det kan ut fra figur 10 virke som at det er *Kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet* som i størst grad har vært rammet, med en nedgang fra 929 sysselsatte mars til 687 sysselsatte i juli. *Museer og annen kulturvirksomhet* har opplevd betydelig vekst fra 806 i mai til 932 i juli. Samtidig tyder utviklingen i 2019 på at det er noe sesongvariasjoner i disse bransjene. Blant de andre sektorene har det vært noen mindre endringer.

Funn på tvers av land

Når man sammenligner hvor mange som er registret arbeidsløse i april 2020 med i april 2019, så er det Norge som har hatt høyest prosentvis endring og Finland lavest. Vi så samtidig i statistikken fra Arbeidsförmedlingen (2020) at det har vært en økning i antall jobbsøkere i media og kultur etter februar 2020 og frem mot sommeren i Sverige. Tilväxtverket (2020) viser at til 3 779 har søkt om permisjonsstøtte. I Finland ble det i april rapportert om at arbeidsledigheten i sektoren økte raskt, spesielt innenfor scenekunst. På Island vises det til at det var relativt sett flere i kultursektoren som mottok deltidsarbeidsledighetspenger, og at det var flere mottagere i perioden juni-august enn den var i perioden mars-mai. Samtidig økte arbeidsledigheten mer i kultursektoren enn den allmenne arbeidsledigheten fra september 2019 til september 2020.

Det er store forskjeller i hvor mange som er ansatt i kultursektoren i de ulike landene: I Sverige er det i underkant av 250 000 sysselsatte, mens på Island er det under 1 000 (ref. figur 17 i vedlegg). Sysselsettingsstatistikken vi bruker her for Sverige er ulik fra den vi tidligere har sett i dette kapitlet. Dette kommer av at det i statistikken også er inkludert andre innenfor bransjene *annen tjenesteyting, lønnet arbeid i private husholdninger og internasjonale organisasjoner og organer*. Dette er for å kunne bedre sammenligne utviklingen i sysselsetting i kultursektoren i de ulike landene.

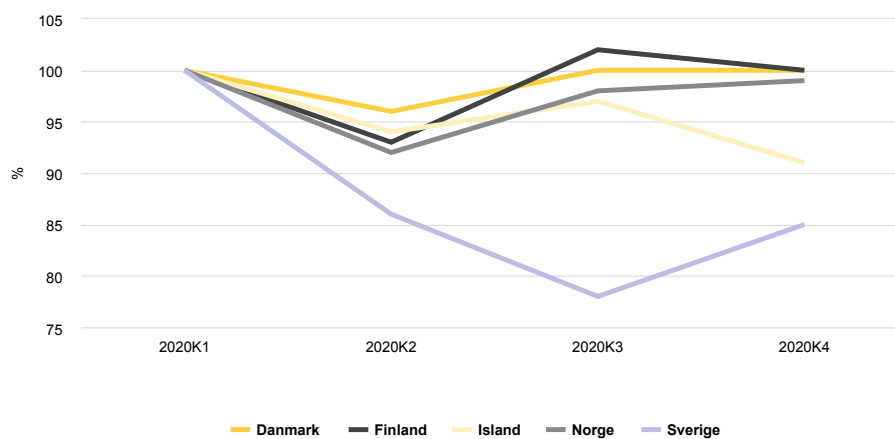
I figur 11 kan se vi se på utviklingen per innbygger. Det er relativt sett flest sysselsatte i kultursektoren i Finland og Danmark, og færrest i Norge. Som vi tidligere har sett, fikk flere av landene en nedgang i sysselsetting mellom 1. og 2. kvartal 2020, og deretter vekst til 3. kvartal. Unntaket er Sverige, som også fikk en nedgang i denne perioden.

Figur 11 Utvikling i sysselsetting i «Arts, entertainment and recreation; other service activities; activities of household and extra-territorial organizations and bodies» i prosent av totalt antall personer.

Kilde: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database>

Det kan være interessant å se nærmere på utviklingen i de siste tre kvartal.

Figur 12 Indeksert utvikling i sysselsetting i kultursektoren siden siste fire kvartal. K1 2020=100.

Kilde: Tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap i de ulike landene.

I figur 12 over viser vi den indekserte utviklingen i denne perioden, med 1. kvartal 2020 som utgangspunkt. Vi har i denne figuren tatt utgangspunkt i sysselsettingstallene landene selv oppgir, og som er vist i figur 8-11 og 15 i vedlegget.

Sverige har hatt den klart sterkeste prosentvise nedgangen fra første til tredje kvartal. Reduksjonen var på over 21 prosent i denne perioden. Finland har hatt den sterkeste veksten fra 2. til 3. kvartal. I perioden fra 1. til 4. kvartal er det Danmark som har hatt best utvikling og lå marginalt over nivået fra 1. kvartal. Island har hatt betydelig nedgang mellom 3. og 4. kvartal. Sverige har samtidig hatt god vekst. Samlet hadde Sverige en sysselsetting i 4. kvartal som var i overkant av 15 prosent lavere enn i 1. kvartal, og Island i overkant av 9 prosent lavere.

Det er verdt å merke seg at ettersom vi bruker ulik bransjeinndeling for kultursektoren i de ulike landene i figur 12, kommer Sverige litt «urettferdig» ut i sammenligningen. Dette er fordi vi for Sverige har med en smalere avgrensning av næringsgrupper, som sannsynligvis i større grad har vært påvirket av pandemien (ref. tabell 1 i kapittel 2.2). Men tar vi utgangspunkt i en utvidet og lik næringsinndeling, som i figur 11, så viser Sverige likevel en høyere nedgang enn de andre landene samlet sett i perioden fra 1. til 3. kvartal. Mellom 1. og 2. kvartal er det imidlertid Norge som har hatt høyest nedgang ifølge denne sammenligningen (ref. figur 19 i vedlegg).

Statistikken for de enkelte landene viser videre at ansatte og selvstendige har blitt rammet noe ulikt. Dette er spesielt påfallende i Finland og Island: I begge landene er det i hovedsak de ansatte som er blitt rammet, men de utgjør også flest i antall. Som vi innledningsvis var inne på, kan dette ha noe med kombinasjonen av kultursektorenes særegne næringsstruktur og rettighetene i de ulike landene, hvor sysselsatte og selvstendig næringsdrivende har ulike insentiver for og muligheter til å motta arbeidsledighetstrygd, bli permittert og melde seg som arbeidsledige.

2.5 Kapitteloppsummering

Hensikten med dette kapitlet har vært å beskrive *hvilken sosial og økonomisk påvirkning covid-19 pandemien har hatt på ulike deler av kultursektoren i de nordiske landene: Sverige, Norge, Danmark, Finland og Island*. Effekten av pandemien er dokumentert i en lang rekke nasjonale og internasjonale studier, blant annet av OECD, som hevder at kultursektoren er av de hardest rammede (OECD, 2020). Dette bekreftes i stor grad i vår gjennomgang, hvor vi finner at alle de nordiske landene rapporterer om at kultursektoren er særskilt rammet av pandemien.

Norge og Finland beskrives det blant annet hvordan spredningen av covid-19 og de medførende tiltakene har ført til at markedet for kunst- og kulturtjenester som krever fysiske møter eller bruk av arealer der folk samles i større grupper så å si forvant i løpet av en periode på noen få dager (Grünfeld 2020, Ministry of Education and Culture 2020). Pandemien har ikke minst ført til en svært krevende inntektssituasjon på feltet, der mange rapporterer om et stort inntektstap. På Island oppgir for eksempel omtrent halvparten av kunstnere i en undersøkelse at de hadde fått inntekten redusert med mer enn 50 prosent fra 2019 til 2020, og nesten en femtedel med mellom 75 og 100 prosent (BHM 2020).

Når det gjelder utviklingen av sysselsettingen i sektoren, har alle landene hatt nedgang i sysselsetting i kultursektoren fra 1. til 2. kvartal i 2020. Situasjonen bedret seg imidlertid på høsten i de fleste landene, med unntak av i Sverige. Sverige er det landet som har hatt den sterkeste prosentvise nedgangen fra første til tredje kvartal 2020. Sverige har imidlertid hatt vekst i siste kvartal, i motsetning til de andre landene. Samlet sett er sysselsettingen i Sverige 15 prosent lavere i 4. kvartal enn i 1. kvartal. I perioden fra 1. til 4. kvartal er det Danmark som har hatt best utvikling, og sysselsettingen lå i 4. kvartal marginalt over nivået fra 1. kvartal.

Det påpekes samtidig av blant annet OECD (2020) at effektene er ulike for de enkelte undersektorene, og at enkelte til og med kan ha profittert på pandemien. Dette understøttes av rapportene fra de nordiske landene. Informantene i denne undersøkelsen vurderer situasjonen som forverret eller sterkt forverret for alle aktørgrupper unntatt visuelle kunstnere og forfattere.

Musikk og scenekunst er de to sektorene som blir trukket fram som hardest rammet. Dette understøttes i stor grad av statistikken på området. For mange kunstnere er situasjonen så ille at de oppgir at de vurderer å bytte yrke. I Sverige rapporteres det om at *hver tredje musiker* hadde forlatt eller var på vei til å forlate musikeryrket som følge av koronapandemien, i en undersøkelse fra Musikcentrum Riks (2020). Her hevdes det videre at selv om musikere er eksperter på å håndtere vanskelige tider, og hadde vist stor kreativitet for å tilpasse seg situasjonen, så risikerer epidemien likevel å ødelegge en stor del av musikk-Sverige. Mange oppga i undersøkelsen at de levede på oppsparte midler, inkludert pensjonsoppsparing, og forsøker å jobbe videre med musikken for å være klar når ting kommer i gang igjen. En stor andel har solgt eller planlegger å selge eiendeler, alt fra profesjonelt utstyr til familiens bil. Mange kunne fortelle om at situasjonen har ført til stress og en stor psykisk påkjenning (Musikcentrum Riks 2020).

Det er også en forskjell knyttet til om kulturarbeiderne var selvstendig næringsdrivende eller ansatte. Undersøkelsen til BHM (2020) viser blant annet at de som var selvstendig næringsdrivende var hardere rammet og mer bekymret for økonomien enn de som primært var arbeidstakere. Statistikken for de enkelte landene kan i stor grad bekrefte at ansatte og selvstendige har blitt rammet noe ulik. Dette er spesielt påfallende i Finland og Island: I begge landene er det i hovedsak ansatte som viser endringer i sysselsetting, som kan vise at de for eksempel er blitt omfattet av permitteringsordninger i større grad.

3. Tiltak

I dette kapitlet rettes oppmerksomheten mot ulike økonomiske tiltak regjeringene i de nordiske landene har vedtatt for å dempe effekter av koronapandemien på kultursektoren. Vi har med andre ord kartlagt og analysert *de økonomiske støttepakkene og tiltakene som regjeringene i de nordiske landene har vedtatt for å dempe covid-19-pandemiens påvirkning på kultursektoren.*

I tråd med mandatet har vi hatt en ambisjon om å inkludere både

1. *kulturpolitiske*
2. *næringspolitiske*
3. *arbeidsmarkedspolitiske*

tiltak og satsinger. Generelt så har det vært lettest å finne konkret informasjon om de kulturpolitiske støttetiltakene. I de tilfellene der generelle (næringspolitiske og arbeidsmarkedspolitiske) ordninger har blitt benyttet av kultursektoren, f.eks. i form av tilgang til lån eller støtte til bedrifter, fins det færre sikre beregninger av hvor mye kulturarbeidere og kulturnæringen har blitt tildelt. En grunn til det er at slike næringer ikke er en ensartet kategori. Ulike land har ulike definisjoner av det som ofte betegnes som Cultural and Creative Industries (CCI) eller Cultural and Creative Sectors (CCS), der det varierer hvilke bransjer som er med. I noen land regnes f.eks. media (aviser, TV og radio) til disse næringene, i andre ikke. Siden noe av den nasjonale statistikken på hvor mye enkeltbransjer har fått av støtte er basert på nasjonale definisjoner av bransje, vil komparasjon være utfordrende. I tillegg varierer departementsstrukturen og departementenes ansvarsområde fra land til land. Også dette påvirker hvordan de organiserer og presenterer utforming og implementering av politikk, og i dette tilfellet, tiltakspakkene.

Derfor sammenligner vi først og fremst den eksplisitt kulturpolitiske støtten på tvers av land. I motsetning til forrige kapittel, har vi her valgt å presentere de enkelte landenes tiltak i egne underkapitler. Til slutt summerer vi opp og konkluderer, da med et komparativt blikk for forskjeller og likheter i landenes respons på krisen. Her presenterer vi samtidig en samlet oversikt over tiltak i de ulike landene der vi justerer for befolkningstall og BNP. Siden de ulike landene har hatt ulike tiltak, har vi i dette kapitlet valgt å se på hvert land for seg. Her vil vi presentere kartleggingen av ulike tiltak, samt spørsmål knyttet til eventuelle permitteringsordninger og om krisestøtten til kultursektoren kan sammenliknes med støtten til andre bransjer og sektorer.

3.1 Kriseforståelse

Selv om de nordiske landenes tiltak rettet mot kultursektoren er ulike nok til at vi velger å presentere dem land for land, viser en ny rapport at tiltakene generelt har vært relativt like på tvers av regionen. I rapporten *Nordic Economic Outlook*⁵ får vi bl.a. et innblikk i de økonomiske konsekvensene og tiltakene i de ulike landene. Rapporten sammenligner dessuten utviklingen. Den omhandler ikke kultursektoren spesifikt, men peker på at de generelle tiltakene er ganske like i de ulike landene, med fokus på likviditet (bl.a. gjennom lån eller kreditt og utsatte eller reduserte skatter og avgifter), på å beholde arbeidsplasser, og på direkte støtte til de mest utsatte næringene, inkludert kultursektoren.

De nordiske landene er heller ikke alene om å innføre tiltakspakker rettet mot kultursektoren. De fleste europeiske land har, med noen unntak, etablert støtteordninger øremerket denne sektoren. En oversikt over ulike tiltak og ulike kategorier av ordninger finner vi blant annet i rapporter som er publisert av OECD (2020) og av Europarådet (KEA 2020). Disse rapportene gir oss en god inngang til hvordan vi kan forstå de ulike tiltakene som er iverksatt i de nordiske landene.

Rapporten fra OECD, der alle de nordiske landene inngår i analysene, viser at en rekke av de overordnede tiltakene i OECD-landene ikke har vært godt nok tilpasset de forutsetningene som kultursektoren jobber etter, både når det gjelder arbeidsforhold og inntekter: «Employment and income support measures are not always accessible or adapted to the new and non-standard forms of employment (freelance, intermittent, hybrid – e.g. combining salaried part-time work with freelance work) that tend to be more precarious and are more common in CCS.» (OECD, 2020: 2-3). Dette er et moment som også er relevant i vurderingene av de nordiske støtteordningene. OECD-rapporten viser videre til at det har vært lansert støtteordninger og tiltakspakker i en rekke ulike kategorier, og at et fellestrekk for mange av disse ordningene har vært en ambisjon om å bidra til *likviditet* på kort sikt, med andre ord gi rask tilgang til penger for å holde næringen operativ. Blant hovedkategoriene av slike støtteordninger finner vi:

- Grants and subsidies for cultural and creative sectors
- Grants and subsidies for individual artists
- Compensation of losses
- Loan provision and guarantees
- Investment incentives (OECD, 2020: 28)

Myndighetene i ulike land har også gitt betydelige midler som arbeidsmarkedstiltak og individuelle støtteordninger. Dette inkluderer:

- Job retention and income support measures
- Unemployment benefits

En annen kategori støttetiltak som nevnes i rapporten fra OECD er ulike typer utsettelse av betalinger og forenkling av administrative rutiner. Dette handler blant annet om forskuddsbetaling eller utsettelse og lettelse på skatter og avgifter. En siste kategori tiltak er mer strukturelle endringer i politikken. Dette er mer langsiktige tiltak som skal bygge motstandsdyktighet og vekst i kultursektoren, med tanke på en mer varig bærekraft for sektoren:

5. <https://www.government.is/library/Files/Nordic%20Economic%20Outlook%202020.pdf> [lest 16.02.21]

- Training and employment of creative workers
- Awareness raising
- Digitalisation
- Innovation
- Copyright licensing (OECD, 2020: 34)

Disse ulike kategoriene av tiltak handler alle om offentlig finansierte tiltak. I tillegg, som OECD-rapporten minner oss om, er det også relevante tiltak og endringer fra privat hold, fra private organisasjoner (inkludert rettighetsorganisasjoner), stiftelser, selskaper og enkeltpersoner. Denne typen støtte faller utenfor i vår sammenheng, og er ikke inkludert i gjennomgangen i dette kapitlet.

Rapporten fra Europarådet er utarbeidet av selskapet KEA, og beskriver effekter av pandemien for kultursektoren og forsøk på å bøte på disse effektene blant medlemsland i EU. Dette inkluderer også tiltak fra overnasjonale organer, som EU og UNESCO, som heller ikke er inkludert i våre gjennomganger. Rapporten fra Europarådet og KEA understreker en utfordring ved systematiske komparative oversikter over tiltak, som også er relevant i vår sammenheng: «It is rather difficult to provide an overview of policy measures in the EU-27. The exercise is difficult considering the non-harmonious way of reporting measures, different terminologies, the diverse administrative competences (centralised vs decentralised) and the way measures are being implemented.» (KEA, 2020: 13).

KEAs rapport inneholder en kartlegging av ulike kategorier tiltak i de 27 EU-landene, fordelt på ulike sektorer⁶. De kategoriene av tiltak som denne kartleggingen opererer med er følgende:

- New structural / projects grants
- Extension / referral of pre-existing grants and loan schemes
- Unemployment schemes
- Loan / Loan Guarantees
- Exemption / Postponement or referral of obligations
- Advancement of payments
- Information resources
- Allowances for freelancers (KEA, 2020: 24).

Kartleggingen fra KEA for Europarådet viser at den første kategorien, *Structural/ project grants*, er mest brukt blant de inkluderte landene (25 av 27 land). Den minst brukte kategorien av støtte er *Advancement of payments*, forskuddsbetaling, som bare har vært i bruk i 12 land.

Kategoriseringene av tiltak fra henholdsvis OECD og KEA/Europarådet er sammenlignbare. De skiller begge mellom direkte støtte i form av tilskudd o.l., lån, arbeidsmarkedstiltak og ulike systemer for utsatte eller ettergitte økonomiske forpliktelser. OECDs kategorier inkluderer i tillegg investeringsinsentiver og mer langsiktige strukturelle tiltak, som f.eks. opplæring, bevisstgjøring, innovasjon og strategisk bruk av inntekter fra copyright.

I den følgende gjennomgangen vil vi bruke et utvalg av disse overordnede kategoriene. Vi vil primært beskrive ordninger som faller inn under kategoriene

6. Jf. en interaktiv versjon av denne kartleggingen: <https://keanet.eu/research-apps/c19m/> [lest 16.02.21]. Se også https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf.pdf [lest 16.02.21]

kulturpolitiske tilskuddsordninger (*grants and subsidies og compensation of losses*), skatte- og avgiftslettelser og administrativ forenkling, samt arbeidsmarkedsrettede tiltak. Avslutningsvis bruker vi OECDs kategorier for en systematisk oversikt over hvilke typer tiltak som har vært brukt i hvilke nordiske land.

3.2 Norske tiltak

I den foreløpig mest omfattende analysen av effektene av pandemien for den norske kultursektoren, Et halvt år med koronakrise i kultursektoren. Erfaringer og framtidsutsikter, skriver Menon Economics og BI Centre for Creative Industries (BI:CCI) at «Regjeringen har iverksatt en rekke kompenserende tiltak, hvorav noen er spesielt rettet mot kultursektoren, men de fleste er generiske og retter seg mot alle, uavhengig av næring.» (Grünfeld et. al. 2020b)

Allerede den **13. mars** 2020 kom den første tiltakspakken fra norsk myndigheter for å hjelpe den norske kultursektoren. Denne inneholdt bl.a. kutt i antall dager med lønnsplikt for arbeidsgivere fra 15 til to dager, i tillegg til tiltak på skattesiden for å hjelpe selvstendig næringsdrivende, bl.a. innenfor kultursektoren. I tillegg kunngjorde kulturministeren at allerede utbetalte tilskudd for kulturarrangementer som ble avlyst, ikke skulle tilbakebetales. Dette ble fulgt opp **18. mars**, med en midlertidig kompensasjonsordning for kulturlivet med en økonomisk ramme på cirka 300 millioner NOK. Ordningen var ment å kompensere for bortfall av inntekter fra billettsalg, samt merutgifter som følge av at arrangementer må avlyses eller utsettes på grunn av koronaviruset.

I den første tiden etter nedstengningen var mange av støtteordningene generelle, og dermed ikke spesifikt målrettet mot kultursektoren. En slik ordning, generell, men med betydning også for kulturbedrifter, var regjeringens *Statlig garantiordning for lån til små og mellomstore bedrifter* (Finansdepartementet), som ble annonsert **27. mars**. Denne skulle styrke små og mellomstore bedrifters tilgang til likviditet, ved at staten gjennom en midlertidig garantiordning tilbød risikoavlastning til finansforetak. Ordningen skulle sikre delvis statsgaranterte lån til bedrifter som sto overfor en akutt likviditetsmangel som følge av utbruddet av covid-19⁷.

Midlene gikk altså ikke til bedriftene, men til bankene og bare dersom utlånene førte til tap. Garantiordningen skulle dekke 90 prosent av finansforetakets tap på hvert lån, gjelde nye lån og kun lån til bedrifter som var forventet å være lønnsomme under normale markedsforhold. Det ble satt av 50 milliarder NOK til ordningen.

Samtidig med lånegarantiordningen kom en annen generell ordning på plass, der kultursektoren var inkludert, nemlig en kontantstøtteordning for bedrifter som har hatt et stort inntektsbortfall som følge av koronakrisen. Ansvarlig for ordningen var Finansdepartementet. Ordningen skulle bidra til å dekke faste utgifter for bedrifter som hadde mistet mer enn 30 prosent av omsetningen sammenlignet med hva som ville vært normal omsetning i måneden.

3. april forskriftsfestet Kulturdepartementet kompensasjonsordningen som ble lansert 18. mars, *Forskrift om midlertidig kompensasjonsordning for arrangører i kultursektoren ved avlysning, stenging eller utsettelse av arrangementer som følge av covid-19-utbruddet*. Ordningen rettet seg direkte mot arrangører og, etter en utvidelse i august 2020, også deres underleverandører i sektoren, og skulle

7. Se www.lovdatab.no

kompensere for tap av inntekter fordi arrangementene er blitt avlyst, utsatt eller begrenset på grunn av pålegg fra helsemyndighetene. Ordningen omfattet arrangører, aktører innenfor lys, lyd og rigg, aktører som leier ut lokaler der det skal gjennomføres et kulturarrangement, herunder litteraturhus, konserthus og privatteatre, artister, management, booking og filmdistributører. Alle disse kunne dermed søke kompensasjon for tap og merutgifter i forbindelse med utsettelse, helt eller delvis stenging, eller avlysning av arrangementer i kultursektoren. Det ble samtidig ytt kompensasjon for tap av billettinntekter og eventuelt merutgifter som følge av kansellering og flytting av arrangementer. Andre typer inntekter ble ikke kompensert av ordningen. Arrangørene kunne søke om å få kompensert for 100 prosent av dette tapet, mens underleverandørene (alle de andre gruppene) kunne søke om 50 prosent av sitt inntektstap dekket knyttet opp mot kulturarrangementene (Grünfeld et. al. 2020b).

12. mai forlenget og justerte regjeringen kompensasjonsordningene for kultur. Med dette vedtaket fikk kultursektoren tilført nye 300 millioner NOK for bortfall av billettinntekter. Denne dagen åpnet samtidig regjeringen for at musikkorps kunne få tilgang til kompensasjonsordningen for avlyste, utsatte og stengte arrangementer i idretts- og frivillighetssektoren, gjennom å åpne for å dekke tapte inntekter fra loppemarked, parkeringsavgifter og basarer. Samme dato ble det også klart at den norske filmbransjen fikk 85 millioner NOK til nye film- og serieproduksjoner.

29. mai ble flere nye deler i regjeringens kompensasjonsordning for kulturlivet annonsert. Den samlede prislappen på støtten var, ifølge Kulturdepartementet, 650 millioner NOK. Dels dreide dette seg om å videreføre kompensasjonsordningen for arrangører, samt å utvide støtten til planlagte arrangementer som *blir* gjennomført, men med et begrenset antall publikum. Dels dreide det seg om to nye tiltak. Det ene omfattet 200 millioner NOK (for hele 2020) rettet mot museer, musikk- og scenekunstinstitusjoner med over 60 prosent av sine inntekter gjennom offentlige tilskudd. Disse var på dette tidspunktet ikke omfattet av kompensasjonsordninger. Grunngevingen for støtten var at mange av museene til tross for den høye støtteandelen likevel er avhengige av egeninntekter for å kunne håndtere budsjettet. Det andre tiltaket omfattet å opprette et krisefond med en ramme på 100 millioner NOK for utøvende kunstnere som hadde fått avlyst oppdrag som følge av pålegg fra helsemyndighetene. Ordningen var todelt. En del skulle forvaltes av Fond for utøvende kunstnere, og omfatte musikere, sangere, skuespillere, dansere, dirigenter, sceneinstruktører og andre som gjennom sin kunst fremfører åndsverk eller tradisjonsuttrykk. Tiltaket ble videre rettet mot kunstnere som var i en fremføringsfase i perioden med smitteverntiltak i 2020, hvor inntektene skulle komme etter en lengre produksjonsfase som ikke ga inntekter i 2019. Regjeringen bevilget 30 millioner NOK til dette formålet. Den andre delen, med en ramme på 70 millioner NOK, besto i å etablere en midlertidig stipendordning med stipender på inntil 200 000 NOK under Statens kunstnerstipend. Formålet her var å opprettholde kontinuitet i kunstnerisk produksjon og gjaldt for alle kunstnergrupper. Den var likevel spesielt rettet mot *skapende* kunstnere (kunstnere innenfor visuelle uttrykk, forfattere, billedkunstnere, komponister, dramaturger m.m.). Ordningen skulle forvaltes av Statens kunstnerstipend og bygge på forskrift om statens stipend og garantiinntekter for kunstnere.

Krisestøtten beskrevet over ble finansiert over Kulturdepartementets budsjetter, men den 29. mai ble også ytterligere en ordning som også omfattet kultursektoren annonsert, denne av Finansdepartementet med Skatteetaten som ansvarlig forvaltningsenhet. Støtteordningen med navnet *Støtteordning for å ta permitterte*

tilbake i jobb skulle gi bedrifter, herunder kulturbedrifter, støtte til å ta egne permitterte tilbake. Den skulle gis ved omsetningsfall på minst 30 prosent, som et kronebeløp per permittert som ble tatt tilbake i stillingen sin (15 000 kroner per månedsverk som tas tilbake fra permittering). Ordningen var opprinnelig tidsavgrenset, men ble videreført ut 2020 (og også videre). Ordningens betingelser var at permitterte skulle tilbake i minst den samme stillingsbrøken som før permittering. Alle foretak med næringsvirksomhet som hadde hatt omsetning kunne søke om støtte. Også stiftelser, foreninger og frivillige organisasjoner som ikke har næringsvirksomhet, og dermed heller ingen rapportert omsetningssvikt, kunne søke. For disse gjaldt samme dokumentasjonskrav til permitterte som ble tatt tilbake, men ingen avkortning mot omsetningsfall. Støttebeløpet her ble satt til 10 000 kroner per måned for hver permittert (månedsverk) som tas tilbake.

12. juni annonserte Arbeids- og sosialdepartementet en støtteordning som trass sin generelle karakter var svært relevant for kultursektoren. Ordningen, som fikk navnet *Selvstendig næringsdrivende og frilansere: Kompensasjon for tapt inntekt*, var rettet mot selvstendig næringsdrivende og/eller frilansere generelt som helt eller delvis hadde tapt inntekt på grunn av koronautbruddet. Ordningen skulle gjelde ut 2020, men ha noe redusert omfang (75 prosent av kompensasjonsrettigheter) i fjerde kvartal. Ordningen skulle videre dekke tap av inntekt opp til 80 prosent av 6G (559 148 NOK). For selvstendig næringsdrivende forelå krav om enten å ha et enkeltpersonforetak (ENK), et ansvarlig selskap (ANS), eller et ansvarlig selskap med delt ansvar (DA). Selskapet måtte være registrert før 1. mars 2020. Det ble videre krevd at man ikke mottok annen utbetaling fra NAV som kompenserte det samme inntektstapet. Ordningen gjaldt ikke frilansere som mottar dagpenger, eller forskudd på dagpenger. Den krevde dessuten at mottakeren i 2019 hadde minst 75 000 kroner i inntekt gjennom sin selvstendige virksomhet.

26. juni annonserte KUD en ny utvidelse av kompensasjonsordningen for arrangører i kultursektoren, og ordningen inkluderte også underleverandører, f.eks. aktører innenfor lys, lyd og rigg, aktører som leier ut lokaler der det skal gjennomføres et kulturarrangement, herunder litteraturhus, konserthus og privatteatre, samt management, booking og filmdistributører.

Høsten 2020 annonserte kulturministeren, oppmuntret av synkende smittetall, at kompensasjonsordningen for arrangører og underleverandører fra 1. oktober skulle avløses av en ny stimuleringsordning. Kompensasjonsordningen skulle trappes ned fra 1. oktober og kun omfatte avlyste arrangementer. Fra 1. oktober fikk arrangørene kompensert 70 prosent, og fra 1. november 50 prosent av tapte billettinntekter og merutgifter. Underleverandørene fikk kompensert inntil 50 prosent for tapte inntekter frem til 31. desember. I den nye stimuleringsordningen ble støtten dreid *fra* kompensasjon for avlyste arrangementer *til* stimulering for avholdte arrangementer. Rammen for ordningen ble satt til 500 mill. NOK. Samtidig fylte man på den tidligere kompensasjonsordningen med 200 mill. NOK. 7. desember 2020 ble 103 millioner gjenstående kroner fra stimuleringsordningen omdisponert, slik at 40 millioner gikk til filmbransjen, 40 millioner til Norsk kulturfond, 19 millioner til innkjøp av norsk kunst og kunsthåndverk, og 4 millioner til en ordning for kunst i offentlige rom (KORO). Med det kan man sammenfatte den økonomiske rammen for kompensasjonsordningen for hele 2020 til 1 840 mill. NOK, i tillegg til de nevnte 500 mill. NOK til stimuleringsordningen.

I oktober ble det omdisponert 392 millioner fra kompensasjonsordningen til

frivillighet og idrettsarrangementer til kulturarrangement.⁸ I november 2020 ble det også plussset på rammen for kompensasjonsordninger med 200 millioner kroner, og det ble foreslått å øke driftstilskudd til enkelte museer og musikk- og scenekunstinstitusjoner med 60 millioner kroner.

Den samlede støtten bevilget over kulturbudsjettet for 2020 kan oppsummeres i følgende tabell⁹:

Tabell 7 Støttetiltak over kulturbudsjettet, 2020. Norge

Formål	i 1000 NOK	NOK per innb. ⁹	NOK per ansatt i kultursektoren ¹⁰	€ per innb. ¹¹	€ per ansatt i kultursektoren	% av BNP ¹²
Kompensasjonsordning - kulturarrangement	1 842 000					
Stimuleringsordning	500 000					
Mediestøtte	300 000					
Økte tilskudd, museer	120 000					
Økte tilskudd, musikk- og scenekunstinstitusjoner	80 000					
Kunstnerstipend	70 000					
Fond for utøvende kunstnere, krisefond	30 000					
Tilskudd til skoleskip	50 000					
Sum 2020	2 992 000	557	27 200	53	2 598	0,084

¹⁰ ¹¹ ¹² 13

I kulturbudsjettet for 2021, som ble presentert 7. oktober 2020, ble det også lagt frem ytterligere tiltak, men de er ikke inkludert i denne oversikten.

Oppsummert kan formålet med de norske tiltakene sies i stor grad å ha vært å kompensere for profesjonelle kulturprodusenter, -distributører og -arrangørers tapte inntekter, i kombinasjon med å tildele en rekke nye arbeidsstipend til kunstnere fra alle sjangre. Det er også verdt å trekke fram politikken med å la de aller fleste

-
8. Kilde: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2020-2021/inns-202021-019s.pdf>
9. Tall er hentet fra Kulturdepartementets oversikt: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0578c24d5db542c39a4139cb45fa2f2d/prm-80-20-hjelpepakker-under-kulturdepartementet.pdf> [Lest 17.02.21]
10. Innbyggertall per 1.1.2020. Kilde: <https://www.nordicstatistics.org/population/>
11. Sysselsetting per 1. kvartal 2020. Kilde: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database>
12. Valutakurs 25.02.2021 09:00. Kilde: <https://www.dnb.no/bedrift/markets/valuta-renter/kalkulator/valutakalkulator.html>
13. BNP 2019. Kilde: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=naida_10_gdp&lang=en

utbetalte støttebeløp tilfalle mottakeren, uavhengig av om tiltaket ble gjennomført eller ikke.

De første månedene var tiltakene som rettet seg mot kultursektoren i all hovedsak ment å kompensere for avlyste arrangementer. Gjennom sommeren og tidlig høst 2020 har tiltakene gradvis rettet seg mer mot å kompensere for tap i forbindelse med *gjennomførte* arrangementer. Samlet sett hadde Kulturdepartementet per oktober budsjettført ca. 2,4 milliarder kroner i avbøtende tiltak rettet mot kultursektoren for 2020. I tillegg tilføres aktørene midler gjennom ordninger administrert av NAV, Skatteetaten, Innovasjon Norge og GIEK/bankene. Samlet anslø Grünfeld et. al. (2020b) at dette så langt utgjør ca. 500 millioner kroner. Videre så anslår de at et sted mellom 40 og 50 prosent av inntektsbortfallet på 6 milliarder kroner vil bli møtt med kompenserende tiltak i år (Grünfeld et. al. 2020b).

3.3 Svenske tiltak

Også i Sverige har krisestøtten til kultursektoren kommet både i form av tiltak rettet generelt mot bedrifter og tiltak rettet særskilt mot kultursektoren. De store foretaksstøttene som ble presentert på våren var ifølge finansminister Magdalena Andersson (2020):

- Korttidspermittering
- Nedsättning arbetsgivaravgift (mars –juni)
- Sjuklönekostnader
- Omställningsstöd
- Anstånd skatteinbetalningar
- Företagsakuten

Flere av de generelle ordningene er relevante for kultursektoren ettersom flere var rettet mot næringsdrivende og ikke begrenset til en bestemt bransje eller sektor. Dette gjaldt blant annet støtte til selskaper i form av lettelse fra tilbakebetaling, endrede regler for arbeidsledighetsforsikring og helseforsikring. Kunstnere er i stor grad selvstendig næringsdrivende med enkeltmannsforetak, og falt dermed inn under ordningene. Kultursektoren ble også omfattet av en midlertidig støtte til faste leiekostnader i sårbare næringer (Konstnärnämnden 2020a).

I tiden fra mars og ut året 2020 ble det innført en rekke generelle tiltak, rettet mot bedrifter og selvstendig næringsdrivende i sin alminnelighet (Kulturdepartementet 2020b). Noen av disse var selvsagt relevante også for kultursektoren. Blant dem finner vi først og fremst ordninger som skulle stimulere til omstilling, som kompenserte for tap av inntekt som følge av koronatiltak, permitteringsordninger, støtte til leieutgifter for utsatte bransjer, et økt statlig ansvar for sykelønnskostnader, hjelp til betaling av skatt, en statlig lånegaranti til små og mellomstore bedrifter, samt senket arbeidsgiveravgift for unge arbeidstakere.

Hele listen over tiltak ser slik ut (tiltak som også ble gitt selvstendig næringsdrivende er merket med *)¹⁴:

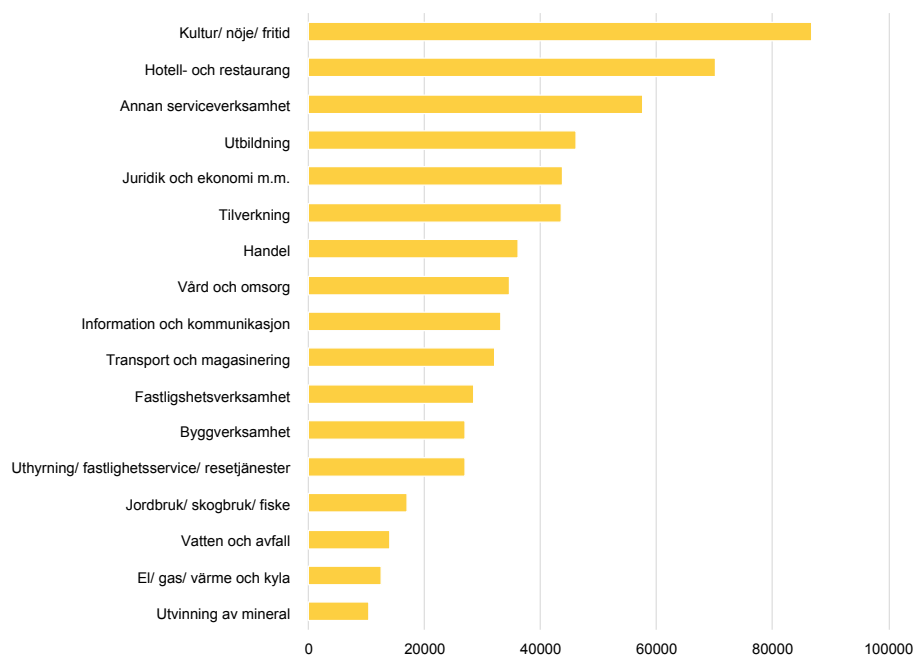
- Nedstängningsstöd*
- Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare och handelsbolag*
- Omställningsstöd till företag baserat på omsättningstapp*

14. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-arbete-med-coronapandemin/foretag/#N1>

- Korttidspermittering for minskade lönekostnader
- Tillfällig rabatt for fasta hyreskostnader i utsatta branscher*
- Utökad statligt ansvar for sjuklönekostnader*
- Anstånd med skatteinbetalningar*
- Statlig lånegaranti till små och medelstora företag*
- Utökade lånemöjligheter for företag via Almi, EKN och SEK*
- Ökat utrymme for Almi Invest som aktiv investerare i innovativa företag
- Ökad investeringskraft for Almi Invest
- Skattereduksjon for investeringar i inventarier*
- Sänkta arbetsgivar- og egenavgifter for unga*
- Tillfällig slopad förmånsbeskattning for gåvor till anställda

I juni 2020 ble den første generelle ordningen med relevans for kultursektoren innført. Dette var den såkalte *Omstillingsstöd till företag baserat på omsättningstapp*, som skulle «göra det möjligt for företag att överbrygga den akuta krisen till följd av covid-19-pandemin og samtidigt underlätta for företag att ställa om og anpassa sin verksamhet.» Støtten ble først åpnet for perioden mars til juli, men ble senere utvidet til resten av 2020. Her kunne små bedrifter truffet av krisen få kompensert inntil 75 prosent (i første runde inntil 70 prosent) av faste kostnader.

Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare ble innført 5. november og var en ordning rettet mot enkeltmannsforetak, som til da ikke hadde kunnet benytte seg av tiltak som *omstillingsstöd* og støtte ved korttidspermittering. Ordningen ble ved lanseringen beskrevet som særlig relevant for kulturarbeidere. Støtten besto av kompensasjon av 75 eller 90 prosent av omsetningstap (avhengig av støtteperiode) for foretak med minimum 30–50 prosent av omsetningen (også dette avhengig av støtteperiode). Ordningen *Nedstängningsstöd* supplerte omstillingsstøtten og skulle gå til bedrifter og næringsdrivende som ikke kunne drive virksomheten sin pga. nedstengningen. Den besto av kompensasjon av inntil 100 prosent av virksomhetens faste kostnader. Videre ga permitteringsordningen for *korttidspermittering* arbeidsgivere økonomisk støtte til å lønne ansatte som for en tidsbegrenset periode reduserte arbeidstiden helt eller delvis. Ordningen *Hysesstöd*, som ble innført for perioden april–juni 2020, ga på sin side støtte til at utleiere som senket leien for leietagere i utsatte bransjer kunne søke om kompensasjon for inntil 50 prosent av den nedsatte leien. På listen over aktuelle bransjer finner vi «Konstnerlig og kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet». Vi har ikke hatt tilgang til detaljerte tall over hvor stor andel av de generelle tiltakene som har blitt tilgodesett den svenske kultursektoren. En presentasjon finansminister Magdalena Andersson la fram 9. desember 2020 illustrerte imidlertid hvor stor andel støtte de ulike sektorene (*Utsatta branscher*) har fått, fordelt på støtte pr. ansatt (Andersson 2020):

Figur 13 Støtte fordelt per ansatt i utsatte bransjer.

Som vi ser er kultursektoren den bransjen som har fått mest i støtte per ansatt, med 86 905 SEK. Vi ser også at den viktigste generelle ordningen for kultursektoren har vært støtteordningen for korttidspermittering (i figuren vist som KTA, *korttidsarbeite*).

I tillegg innførte myndighetene gjennom 2020 flere statlige krisepakker til kulturlivet. I perioden fra april til juni ble de følgende økonomiske tiltakene iverksatt:

20. mars ble det lansert en støttepakke på en milliard SEK til kultur og idrett, og av disse skulle 500 millioner SEK gå til kultursektoren, til «verksamheter som förlorar inntakter till följd av begränsningen av offentliga tillställningar»¹⁵.

1. april ble det lansert et tiltak der utvalgte institusjoner med statlig støtte (museer, scener, kulturinstitusjoner) skulle få tildelt sine faste bidrag tidligere enn vanlig, for å bøte på likviditetsproblemer når publikumsinntektene ble borte.

24. april ble det vedtatt hvordan fordelingen av krisepakken på 500 millioner kroner skulle gjennomføres, for å «lindra coronapandemins verkningar». Flere kulturmyndigheter fikk oppdraget om å fordele ut pengene (Konstnärsnämnden 2020a, Kulturdepartementet 2020c). Statens kulturråd skulle fordele 370 millioner til store og små kulturbedrifter, Svenska Filminstitutet skulle fordele 50 millioner kroner til filmsektoren. Som en del av denne støttepakken fikk Konstnärsnämnden i oppdrag å fordele 70 millioner kroner i krisestipend til yrkesaktive kunstnere. Krisestipendiet rettet seg mot yrkesaktive kunstnere innenfor bilde og form, musikk, teater, dans, samtidssirkus- og film, og skulle brukes til å kompensere for inntektsbortfall som følge av pandemien (Konstnärsnämnden 2020a). I tillegg skulle Sveriges Författarfond fordele 10 millioner kroner til enkeltaktører i form av stipender.

15. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/03/en-miljard-kronor-till-kultur-och-idrott-till-foljd-av-coronavirusets-effekter/> [lest 17.02.21]

8. mai ble det besluttet en ekstraveilgning på 319 millioner kroner til en rekke statlig finansierte kulturinstitusjoner (Konstnärnsämnden 2020a, Kulturdepartementet 2020a). De institusjoner som ble omfattet av denne støtten var «scenkonstinstitusjoner med stöd direkt från regeringen, avgiftsfinansierade verksamheter med krav på full kostnadstäckning, samt vissa statligt finansierade museer och kulturinstitutioner som regeringen fördelar årliga medel till i regeringsbeslut»¹⁶.

12. juni ble det presentert en pakke på ytterligere 150 millioner kroner som skulle fordeles til regional og lokal kultur. Disse midlene skulle brukes til å støtte den kulturelle infrastrukturen i hele landet, gjennom støtte til konserthus, teatre, bibliotek, museer m.m. Midlene skulle fordeles innenfor rammen av den såkalte *kultursamverkansmodellen*, der regionene har ansvar for den endelige fordelingen av beløp.

Tabell 8 viser en oversikt over fordelingen av friske midler til de ulike ordningene som ble presentert i perioden april–juni, samt over hvor mange søknader som ble mottatt og innvilget.

Tabell 8 Oversikt over statlige støttepakker til kulturlivet som ble besluttet i perioden april–juni 2020

Kilde: Konstnärnsämnden (2020a)

Fordeles av	Beløp til fordeling (mill. kr.)	Rettet mot	Antall søknader mottatt	Antall søknader innvilget
Konstnärnsämnden	70	Individuelle kunstnere innen bilde og form, musikk, teater, dans, samtids sirkus og -film	3 327	1 955
Författarfonden	10	Individuelle kunstnere (forfattere, dramatikere m.fl.)	438	329
Filminstitutet	50	Kinoer, filmfestivaler, distributører	276	265
Statens kulturråd	370	Arrangører og frie grupper	drøyt 2 000	cirka 1 500
Kulturdepartementet	319	Statlig finansierte kulturinstitusjoner	-	-
Statens kulturråd	150	Regionale kunst- og kulturvirksomheter	-	-
Sum	969			

16. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/05/krisstod-till-flera-statligt-finansierade-kulturinstitutioner/> [lest 17.02.21]

24. juni ble ubrukte 35 millioner fra den opprinnelige støttepakken på 500 millioner kroner omfordelt til enkeltstående kunstnere og til Scenkonstallianserna.

9. september ble det lansert en ny tiltakspakke for det svenske kulturlivet, på 1,5 milliarder kroner. Støtten skulle kompensere for de økonomiske konsekvensene av pandemien, samt hjelpe kulturlivet til å starte opp igjen. Noe av pengene ble også øremerket som støtte til nødvendig smittevern ved arrangement, og som støtte til produksjon av kultur også under pandemien. Den nye krisepakken skulle fordeles slik:

- Statens Kulturråd: 881 millioner
- Filminstitutet: 375 millioner
- Konstnärsnämnden: 200 millioner
- Författarfonden: 30 millioner
- Bildupphovsrätt: 10 millioner, til individuelle *visningsersättningar*¹⁷
- Scenkonstallianserna og centrumbildningarna: 20 millioner kroner til scenkonstallianserna og 10 millioner til centrumbildningarna for å styrke arbeidsmarkedet for kulturaktører
- Sametinget: 4 millioner kroner som skulle brukes spesifikt som støtte til samisk kultur.

De ulike hjelpepakkene i Sverige i 2020 kan oppsummeres i følgende tabell:

Tabell 9 Støttetiltak over kulturbudsjettet, 2020. Sverige.

Formål	i 1000 SEK	SEK per innb. ¹⁷	SEK per ansatt i kultursektoren ¹⁸	€ per innb. ¹⁹	€ per ansatt i kultursektoren	% av BNP ²⁰
Støttepakke april	500 000					
Ekstrabevilgning 8. mai	319 000					
Støttepakke til regional og lokal kultur fra 12. juni	150 000					
Tiltakspakke 9. september	1 500 000					
Sum 2020	2 469 000	239	10 094	24	1 006	0.049

18 19 20 21

17. Individuell visningsersättning är ett generellt statligt konstnärstöd[1] i Sverige som ger ersättning till bild- och formkonstnärer vilkas konstverk i offentlig ägo visas offentligt, t.ex. genom att ha placerats på en allmän plats. Ersättningen är det konstnärstöd som har störst bredd och som når flest konstnärer. (https://sv.wikipedia.org/wiki/Individuell_visningsers%C3%A4ttning. Lesedato 06.02.2021)

18. Innbyggertall per 1.1.2020. Kilde: <https://www.nordicstatistics.org/population/>

19. Sysselsetting per 1. kvartal 2020. Kilde: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database>

20. Valutakurs per 31.12.2020. Kilde: <https://www.valuta-kurser.no/valutakurs-31-desember-2020>

21. BNP 2019. Kilde: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=naida_10_gdp&lang=en

Oppsummert virker ordningene i stor grad å være rettet mot de profesjonelle kulturaktørene, selv om det også gis støtte til for eksempel å gjennomføre arrangement. Sverige skiller seg fra de andre landene ved å fordele midlene ut til ulike kulturmyndigheter, organisasjoner og regioner, som får oppgaven med å fordele disse videre. Eksempelvis har vesentlige midler blitt fordelt gjennom den såkalte *kultursamverkansmodellen*, som er en modell for samarbeid og delt finansiering av kultur mellom stat, regioner og kommuner. Slik har også regionale myndigheter fått en aktiv rolle i implementeringen av støttetiltakene. På en tilsvarende måte har også enkelte støttetiltak blitt delegert videre til flere ulike forvaltningsorganer og kunstnerorganisasjoner enn i andre nordiske land, som f.eks. både Statens Kulturråd, Konstnärsmennden og Sveriges Författarfond. Dette kan leses som en bekreftelse på en litt sterkere korporativ tradisjon i den svenske kulturpolitikken.

3.4 Danske tiltak

Danmark har også lansert en rekke generelle hjelpepakker samt en serie tiltak mer spesifikt rettet mot kultursektoren. De viktigste av de generelle ordningene har vært de følgende:

- Utsettelse av innbetaling av moms, A-skatt, B-skatt og Arbejdsmarkedsbidrag
- Trepartsavtale om en midlertidig lønnskompensasjonsordning for oppsigelsesstruede medarbeidere.
- Lønnskompensasjon til selvstendige og freelancere
- Kompensasjon for virksomheters faste utgifter
- Kompensasjonsordning for avlysning av større arrangementer
- Lettere adgang til lån
- Økete lånemuligheter for elever og studerende
- Offentlig innkjøp: Fremskynding av betalinger og fleksibilitet
- Dagpenge- og sykedagpengemottagere (Kulturministeriet 2020d).

Flere av disse tiltakene har hatt særlig relevans for kultursektoren.

Blant de mest relevante spesifikke og generelle tiltakene for dansk kultursektor finner vi disse, presentert i kronologisk rekkefølge:

Allerede **10. mars 2020** ble den første krisepakken med direkte relevans for kulturlivet lansert. Dette var en kompensasjonsordning for avlysning av arrangementer, særlig rettet mot arrangementer med mer enn 1000 deltagere, eller arrangementer med mindre enn 1000 deltagere rettet mot «særlige COVID-19-risikogrupper». Grensen på 1000 deltagere ble 18. april senket til 350.

19. mars ble en midlertidig kompensasjonsordning for selvstendige arbeidstagere utvidet til også å gjelde kunstnere og andre frilansere. En av forutsetningene var en omsetning eller inntekt på minst 15 000 kroner i månedlig gjennomsnitt. Denne grensen ble senere redusert til 10 000.

23. mars bestemte allmennkringkasteren Danmarks Radio, på oppfordring fra Kulturministeriet, at de skulle øke andelen dansk musikk spilt på enkelte radiokanaler, fra 49 til 80 prosent. Formålet var å støtte danske musikere gjennom økt eksponering og økte rettighetsinntekter.

27. mars ble det informert om at de såkalte *bibliotekspenge*, altså bibliotekvederlag,

ble utbetalt til forfattere og andre rettighetshavere før tiden. Dette beløp seg til 183 millioner DK.

31. mars ble det bestemt at mottagere av tilskudd fra Statens Kunstfond skulle kunne beholde tilskuddet selv om de aktuelle prosjektene ble avlyst eller utsatt. 23. april ble den samme ordningen utvidet til å gjelde de regionale konsertarenaene som hadde status som «regionale spillesteder».

6. april lanserte myndighetene en kunststøtteordning for kunstnere med «kombinationsindkomster», blandede inntekter. Ordningen ble estimert til å koste 100 millioner kroner.

7. april ble det lansert en utvidelse av de tidligere kompensasjonsordningene for institusjoner til også å inkludere institusjoner med mer enn 50 prosent støtte fra staten.

18. april ble den såkalte *nødpuljen* på 200 millioner kroner lansert. Denne støtten ble rettet mot «publikumsrettede kulturinstitusjoner med driftstilskud fra Kulturministeriet»

24. april ble det etablert en ordning som satte av 10 millioner kroner til tiltak for utsatte og sårbare grupper, søkbar for kulturinstitusjoner, foreninger og andre.

1. mai kom en ordning som øremerket 10 millioner for kulturelle tiltak rettet mot eldre.

11. juni ble det presentert en ekstra bevilgning på 20 millioner kroner til film- og tv-produksjoner. Pengene kom fra spillemidler.

I en såkalt sommerpakke, presentert **19. juni**, ble 700 millioner avsatt for å blant annet kunne gi danskene mulighet til å «dyrke kultur- og naturoplevelser i sommermånedene». Avtalen omfattet blant annet

- En rabattordning på halv pris på billetter til en rekke kulturopplevelser. Dette omfatter billetter til museer, teatre, spillesteder og orkestre med sittende publikum, revyer, sirkuser, Folkeuniversitetet, foreningsaktiviteter, videnspedagogiske aktivitetssentre og zoologiske anlegg. Det blir avsatt et rammebeløp på 186,5 millioner kroner til rabattordningene.
- Opprettelsen av et fond på 50 millioner kroner som forenings- og idrettsverdenen kan søke på for å skape aktiviteter sommeren 2020.
- 30 millioner kroner ble avsatt et Aktivitetsfond til kunstneriske aktiviteter, for prosjekter med bred folkelig appell, som utføres av profesjonelle kunstnere og kunstnergrupper til å lage nytenkende opptredener, utstillinger osv.
- Den eksisterende hjelpepakke til lokale idretts- og ungdomsforeninger utvides med 50 millioner kroner.
- 4 millioner kroner avsettes til å støtte høyskolenes sommeraktiviteter. Bevillingen administreres av Høyskoleforeningen (Kulturministeriet 2020e).

23. juni ble det innført en kompensasjon til sesongavhengige kunstnere, øremerket de kunstnere og selvstendig ansatte som vanligvis får en stor del av omsetningen i sommermånedene. Det ble satt av 250 millioner kroner til dette formålet. Samtidig ble det også satt av 70 millioner kroner til kompensasjon for tapte produksjonsutgifter og 10 millioner kroner som en særlig ordning (*aktivitetsindsats*) til nyetablerte artister.

28. august ble det lansert en ny pakke, som inneholdt 300 millioner kroner i en *aktivitetspulje* og 100 millioner kroner til idrett- og foreningsliv.

27. oktober ble det inngått en ny politisk avtale, som forlenget en rekke kompensasjonsordninger og hjelpepakker. Samtidig det ble etablert flere nye ordninger (Kulturministeriet 2020a). Dette inkluderte følgende:

- Ytterligere 300 millioner til «Aktivitetspulje til kulturaktiviteter»
- 50 millioner kroner til å etablere et «Genstartsteam for kultur- og idrætsliv»
- 25 millioner kroner til arbeidslegater til at støtte profesjonelle kunstnere
- 5 millioner kroner til en ny pulje til kinoene så de kan gjennomføre aktiviteter
- Ytterligere 150 millioner kroner til «Foreningspuljen for forenings- og idrætslivet».

16. desember ble det presentert en ny pakke på 165 millioner, fordelt på følgende områder:

- Aktivitetspulje til kulturaktiviteter: 80 millioner kroner
- Foreningspuljerne: 50 millioner kroner
- Biografpulje: 5 millioner kroner
- Sesongpulje til museer: 10 millioner kroner
- Pulje til folkehøyskolenes tapte deltagerbetaling: 20,0 millioner kroner

Med dette var det per 16. desember i alt avsatt 3 288,4 millioner kroner på Kulturministeriets område. Tabell 10 viser hvordan midlene er fordelt på de ulike hjelpepakkene og ordningene (Kulturministeriet 2020c).

Tabell 10 Hjælpepakker og ordninger per 16. desember.

Kilde: Kulturministeriet (2020c).

Hjælpepakker/ordninger	Bevilling (mio. kr.)
Aktivitetspulje til kunstneriske aktiviteter (nyetablerede kunstnere)	10,0
Aktivitetspulje til kunstneriske aktiviteter (Sommerpakker)	30,0
Arbejdslegater til professionelle kunstnere	25,0
Biografpulje	20,0
Ekstra midler til forberedelse af OL og PL som følge af udskydelse til 2021	15,0
Engangstilskud til 5 højskoler	3,5
Genstartsteam	50,0
Indsatser mod ensomhed	25,0
Initiativer for udsatte, sårbare og ældre	20,0
Kompensation for hhv. løn og faste omkostninger til foreninger, selvejende institutioner og fonde mv., der modtager halvdelen eller mere end 50 pct. i offentligt tilskud	230,6
Kompensation for landsindsamlinger	9,3
Kompensation for medievirksomheders tabte annonceindtægter i forbindelse med COVID-19	240,0
Kompensation til særligt nødlidende kulturinstitutioner mv. og for produktionsomkostninger (nødpulje 1 og 3)	210,2
Kompensation til sæsonbetonet scenekunst (nødpulje 2)	41,0
Kompensation til kommunale kulturinstitutioner og visse kommunale spillesteder og kulturhuse (nødpulje 4)	55,0
Kompensationsordning for folkeoplysende voksenundervisning (aftenskoler), daghøjskoler og Folkeuniversitet	80,0
Kompensation til særligt sæsonafhængige kunstnere m.v.	50,0
Kompensation vedr. større arrangementer	254,4
Kompensationsordning for folkehøjskoler, aftensskoler, daghøjskoler og folkeuniversitet	201,4
Midlertidig kunststøtteordning for kunstnere med kombinationsindkomst	166,0
Pulje til film- og tv-selskaber	20,0
Pulje til refusionsordning på billetter til kultur-, forenings- og idrætsaktiviteter (Sommerpakken)	271,5
Sammen om kunsten-pulje	5,0
Støtte til forlystelsesparker og deres erhvervskøretøjer til tilsyn i 2020	20,0
Tilskud til højskolernes sommeraktiviteter (Sommerpakken)	4,0
Aktivitetspulje til kulturaktiviteter	680,0
Pulje til kompensation for produktionsomkostninger for sæsonafhængige kunstnere mv.	71,5
Foreningspuljerne	450,0
Pulje til folkehøjskolernes tabte deltagerbetaling	20,0
Sæsonpulje til museer mv.	5,0
Hovedtotal	3 288,4

Den samlede støtten bevilget på Kulturministeriets område i Danmark for 2020 kan oppsummeres i følgende tabell:

Tabell 11 Støttetiltak over kulturbudsjettet, 2020. Danmark.

Formål	i 1000 DKK	DKK per innb. ²¹	DKK per ansatt i kultursektoren ²²	€ per innb. ²³	€ per ansatt i kultursektoren	% av BNP ²⁴
Sum i 2020	3 288 400	565	21 330	76	2 866	0.14

22 23 24 25

Kort oppsummert ser Danmark ut til å ha en stor mengde relativt spesifikke tiltak. De danske tiltakene skiller seg ut ved å være mer detaljerte enn for de andre landene. Mange av tiltakene og midlene er øremerket konkrete typer aktiviteter og grupper. De ser videre ut til at de i stor grad legger opp til at de ulike kulturaktørene må aktivt søke om midler innenfor de ulike tiltakene, og ser ut til i mindre grad å fordele midler på konkrete institusjoner eller aktører. Tiltakene kan også virke i større grad å være rettet mot brukere av kultur og frivillige organisasjoner, gjennom blant annet konkrete «aktivitetspuljer» og «foreningspuljer». Danmark har i likhet med Norge og Sverige en rekke tiltak rettet mot de profesjonelle aktørene i bransjen, men viser generelt et større mangfold i ulike typer tiltak. I samlet størrelse utgjør de avsatte midlene et omfattende beløp. Det er viktig å påpeke at vi ikke har skilt ut tiltak som gjelder sport og idrett. De fleste tiltak virker imidlertid å gjelde kultursektoren i hovedsak.

3.5 Finske tiltak

16. mars 2020 innførte Finland unntakstilstand pga. koronasituasjonen, og stengte dermed ned en rekke av kulturfeltets institusjoner og fasiliteter. Denne varte til 13. mai. Etter dette lettet tiltakene gradvis utover sommeren. Høsten 2020 ble det gjennomført mange regionale og lokale tiltak.

Det ble gjennom 2020 gjennomført en rekke generelle arbeidsmarkedspolitiske tiltak i Finland. I mars ble det blant annet vedtatt endringer i flere arbeidsrettslige lover. På det finske stadsrådets hjemmeside, <https://valtioneuvosto.fi>, blir endringene beskrevet slik i svensk versjon:

Coronavirusepidemin och dess begränsningsåtgärder har lett till en situation där företagens ekonomiska verksamhetsbetingelser och därmed även förutsättningarna för att erbjuda arbete har försvagats kraftigt på kort tid. Av denna anledning har det varit nödvändigt för företagen att börja anpassa sin verksamhet. Antalet meddelanden om

22. Innbyggertall per 1.1.2020. Kilde: <https://www.nordicstatistics.org/population/>

23. Sysselsetting per 1. kvartal 2020. Kilde: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database>

24. Valutakurs per 31.12.2020. Kilde: <https://www.valuta-kurser.no/valutakurs-31-desember-2020>

25. BNP 2019. Kilde: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=naida_10_gdp&lang=en

permittering till arbets- och näringsbyrån har vuxit snabbt från och med början av mars. Vissa företag har även tvingats till uppsägningar i stället för permitteringar.

Den 20 mars fattade regeringen beslut om de första åtgärderna för att trygga människors utkomst och företagens likviditet i den svåra situationen till följd av coronaviruset.²⁶

De viktigste endringene var disse (ibid.):

Enligt regeringens proposition förkortas den varseltid for permittering som föregår permitteringen av arbetstagare från 14 dagar till fem dagar.

Regeringen föreslår att den som permitterats har rätt till arbetslöshetsförmåner bland annat trots studier eller företagsverksamhet.²⁷

Våren 2020 ble det tilbudt midler til små og mellomstore bedrifter som var rammet av koronapandemien, bl.a. med virksomhet innenfor kultursektoren, gjennom den statlige organisasjonen for innovasjon, finansiering og vekst, Business Finland²⁸. Støtten var målrettet mot bedrifter som mistet minst 30 prosent av omsetningen pga. pandemien. Rammen for tiltaket var på nesten 490 millioner euro, og av disse gikk, ifølge Business Finland, 51 millioner euro til bedrifter innenfor kategorien «Programvaror och spel» og 43 mill. euro til «De kreativa branscherne». Ordningen ble avsluttet 8. juni og erstattet av «Kostnadstöd avsett för företag vars omsättning betydligt minskat på grund av coronaviruset och som har kostnader som är svåra att anpassa» fra arbeids- og næringsdepartementet næringsdepartementet [Työ- ja elinkeinoministeriö/Arbets- och näringsministeriet]²⁹.

I tillegg til de generelle tiltakene nevnt, ble det innført en rekke kulturspesifikke tiltak. I det følgende går vi kronologisk gjennom de tiltakene som påvirket aktørene i kultursektoren mest.

Allerede **19. mars** ga Undervisnings- og kulturdepartementet, Taike (Arts Promotion Centre Finland) og flere finske stiftelser til sammen 1,5 millioner euro i nødhjelp til aktører i kunst- og kultursektoren som var berørt av koronapandemien³⁰.

Undervisnings- og kulturdepartementets andel av denne støtten var € 500 000. Støtten ble raskt kanalisert gjennom Taike som kortsiktige tilskudd til søkere som mistet muligheten til kunstnerisk arbeid på grunn av pandemien (Kanerva 2020).

I slutten av april fikk den finske regjeringen tilslutning til et andre tillegg til statsbudsjettet (Second supplementary budget proposal for 2020 and the General Government Fiscal Plan for 2021-2024). Pakken inkluderte en tilleggsbevilgning på mer enn 40 millioner euro til støtte for kunst og kultur frem til 31. mai 2020 (Jakonen et al. 2020; Kanerva 2020; Ministry of Education and Culture 2020b).

Som et resultat av budsjettøkningene fordelte departementet i løpet av våren nesten 11 millioner euro i form av korona-tilskudd til ulike sammenslutninger og organisasjoner innenfor kultur, og 21 millioner til nasjonale kunstinstitusjoner, statsfinansierte museer, teatre og orkestre og grunnleggende kunstutdanning. En ny

26. <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/1410877/koronaviruksen-vuoksi-lomautusten-ilmoitusaikaa-ja-yhteistoimintaneuvotteluiden-kestoaikaa-lyhennetaan> [lest 19.02.21]

27. Samme sted.

28. <https://www.businessfinland.fi/sv/aktuellt/nyheter/tiedotteet/2020/business-finlands-utvecklingsfinansiering-vid-storningar-i-affarsverksamheten-avslutas> (lesedag 03.02.21)

29. <https://www.businessfinland.fi/>

30. https://minedu.fi/sv/-/saatioilta-ja-ministeriolta-yhteensa-miljoonien-hataapu-kulttuurikentan-ahdiinkoon?languageId=en_US (lesedag 03.02.21)

søknadsrunde ble lansert i begynnelsen av mai 2020. Her distribuerte Taika totalt 10,3 millioner euro til aktører innenfor kunst, kultur og kreative næringer. Samtidig meldte Undervisnings- og kulturdepartementet at nedstengning av kulturinstitusjoner og påfølgende kutt i virksomhet eller ansatte ikke ville påvirke størrelsen på statsstøtte til kulturinstitusjonene i 2020 og heller ikke ville føre til krav om tilbakebetaling av avgifter (Jakonen et al. 2020).

I oktober 2020 kom flere støtteordninger på plass, alle i regi av Undervisnings- og kulturdepartementet. Først bevilget de 7 millioner euro til arrangører av kulturarrangementer som var rammet av nedstengningen gjennom ordningen *Understöd för kulturevenemang som ställs in eller genomförs i mindre form än beräknat på grund av coronavirusläget*. Tilskuddet ble tildelt hundre arrangører av etablerte arrangementer og festivaler, som enten ble kansellert eller holdt i mindre skala enn forventet i juni, juli eller august 2020³¹. Samtidig ble ordningen *Corona-understöd till sammanslutningar inom kultur* lansert, som i løpet av året bevilget litt over 11 mill. Euro. Formålet med ordningen beskrives som følger:

Understödet är avsett för sådana professionella sammanslutningar inom kreativa branscher, konst och kultur och sammanslutningar som upprätthåller kulturarvsobjekt vars verksamhet har försvårats eller förhindrats under tiden 1.8–31.12.2020 till följd av de begränsningar och rekommendationer som coronapandemin har orsakat (ibid.).

På samme tid kom også ordninger på plass for å hjelpe museer, orkestre og kunstinstitusjoner, gjennom de to ordningene *Allmänt statsunderstöd som riktar sig till museer, orkestrar och teatrar som får statsandel och som delas ut på grund av behovet av tilläggsfinansiering som coronapandemin föranleder* og *Allmänt understöd till nationella kulturinstitutioner som behöver tilläggsfinansiering på grund av coronapandemin*. Støttebeløpet som ble utbetalt gjennom disse to ordningene beløper seg for perioden fram til desember på 17 mill. euro (ibid.).

Det finske forskningsinstituttet Cupore har i begynnelsen av 2021 gått igjennom alle ordningene og revidert oversikten over tiltak. Denne revisjonen skal publiseres i den kommende boken *Creative Industries and the COVID-19 Pandemic* som skal utgis på Routledge Research i Creative and Cultural Industries-serien. Vi har justert våre tall i tråd med denne reviderte oversikten som vi viser i kapittel 5.5. Det finske kulturdepartementet har i ettertid kommet med supplerende informasjon, som er inkludert i tabellen under.

Vi får da følgende tabell for tiltak via det finske kulturdepartementet, det finske filmfondet og Taika:

31. <https://minedu.fi/sv/-/corona-understod-till-sammanslutningar-inom-kultur>

Tabell 12 Støttetiltak over kulturbudsjettet, 2020. Finland

Formål	i 1000 €	€ per innb. ³¹	€ per ansatt i kultursektoren ³²	% av BNP ³³
Subsidies for national art organizations	6 400			
Subsidies for art, cultural and creative sector organisations.	11 000			
Subsidies for museums, theatres and orchestras.	28 200			
Subsidies for cultural events and festivals	7 200			
Subsidies for community houses	2 300			
Aid for basic art education	12 900			
Operating aid for cinemas	980			
Production subsidy for film productions	1 000			
Corona-grants*	17 500			
Eättning för inkomstbortfall inom konst- och kulturbranschen	16 000			
Direct grants to Finnish Heritage Agency	2 291			
Direct grants to the Governing Body of Suomenlinna	700			
Sum	106 471	19,3	766,5	0,04 %

* Altogether three separate application periods during 2020;

32 33 34

Oppsummert kan profilen på de finske tiltakene sies å minne om de norske, svenske og danske, med unntak av at Finland synes å ha satset noe mindre på kompensasjonsordninger for profesjonelle kulturprodusenter, -distributører og -arrangørers tapte inntekter. Jakonen et. al. (2020) oppsummerer profilen slik:

Cultural policy actions taken by different countries in response to the pandemic are framed by varying national characteristics and social and economic contexts. In Finland, the relatively stable and inflexible cultural policy context is characterized for example by multiple funding sources and the established role of the state and municipalities.

32. Innbyggertall per 1.1.2020. Kilde: <https://www.nordicstatistics.org/population/>

33. Sysselsetting per 1. kvartal 2020. Kilde: Eurostat.

34. BNP 2019. Kilde: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=naida_10_gdp&lang=en

3.6 Islandske tiltak

21. mars 2020 lanserte Islands statsminister Katrín Jakobsdóttir Islands første fase-respons med tiltak for å avbøte effektene av covid-19. Pakken var på til sammen 230 milliarder ISK eller rett under 8 prosent av landets BNP. Ansvarlige departement var Statsministerens kontor, Finansdepartementet, Samferdsels- og kommunaldepartementet og Utenriksdepartementet. Sentralt i pakken sto, ifølge den islandske regjeringens nettsider, å:

- dekke inntil 75 % av lønnsutgiftene til bedrifter rammet av pandemien
- yte statlige, kortsiktige lån til bedrifter
- utsette skatteinnkreving
- yte økonomisk støtte til turistnæringen
- gi engangsstønad gjennom barnetrygdeordningen
- gi tilgang til individuelle pensjonsmidler
- gi refusjon av mva. innenfor byggenæringene
- framskynde offentlige prosjekter og investeringer i teknisk infrastruktur

Fokus i denne første responsen var primært å beskytte arbeidsplasser og ansettelsesforhold. Som nevnt påtok myndighetene seg her å dekke inntil 75 prosent av lønnsutgiftene, inntil et samlet nivå på 700 000 ISK per måned. Det overordnede målet med denne lovgivningen var å oppmuntre bedriftene til å holde på sine ansatte, i stedet for å si dem opp. Et, i denne sammenhengen, viktig poeng, var at også selvstendig næringsdrivende og frilansere kvalifiserte for denne fordelene. Den var med andre ord også tilgjengelig for kunstnere og kulturarbeidere.

Utover denne generelle tilgangen til støtte, blir ikke kultur nevnt eksplisitt i den offentlige kommunikasjonen av denne første støttepakken. Det betyr imidlertid ikke at det ikke raskt kom målrettede tiltak mot kultursektoren. I tillegg ble det bevilget midler til et økt antall kunstnerstipender. Verdien på denne pakken anslås av myndighetene selv³⁵

til 600 mill. ISK, og tildelingen kom som en del av målet om å framskynde offentlige prosjekter og investeringer. Ifølge Kulturdepartementet gikk 450 mill. ISK i form av prosjekttilskudd/tilleggsbidrag til kulturmidler, samt 150 mill. ISK til prosjekter for bevaring av kulturarv. Ifølge myndighetene var tiltakenes begrunnelse på generelt grunnlag å sikre produksjonen av kulturell verdi («support creation of cultural value»).

21. april fulgte Statsministerens kontor, Finansdepartementet og Samferdsels- og kommunaldepartementet opp responsen fra mars med fase to av myndighetenes tiltak for å avbøte effektene av covid-19. Med en ramme på inntil 54 milliarder ISK, fokuserte man i denne omgangen på å støtte og beskytte små bedrifter, innovasjon og sårbare grupper³⁶. Blant de viktigste tiltakene var:

- Prioritering av innovasjon med økte investeringer og høyere refusjon for forskning og utvikling
- Stengingstilskudd for å kompensere selskaper som er tvunget til å stanse driften av folkehelsemessige årsaker
- Umiddelbar støtte til små og mellomstore bedrifter (SMB)

35. <https://www.government.is/library/Files/Annar%20efnahagspakki%20vFF%20loka.pdf> (lesedato: 04.02.2021)

36. <https://www.government.is/news/article/?newsid=5a7b7cb1-83f7-11ea-9467-005056bc4d74> [Lest 19.02.21]

- Adgang for bedrifter til å føre tilbake 2020-tap for å motvirke inntektsskatt for 2019
- Styrking av matproduksjon gjennom innovasjon og markedsføring

Heller ikke i denne omgangen nevnes kultur eksplisitt i pressemeldingen fra regjeringen. Som vi husker fra innledningen, erkjenner myndighetene imidlertid at dette er en av de hardest rammede sektorene i samfunnet, og kunst- og kultur tilgodeses følgelig med betydelige midler i denne andre fasen av myndighetenes respons på covid-19. Ytterligere 250 millioner ISK bevilges til kunstnerstipend for 2020, beregnet til 600 nye månedeverk, fordelt på designere (25 månedeverk), billedkunstnere (91), forfattere (91), musikere (135), komponister (91) og andre utøvere (117). Hele støtten skulle videre betales ut umiddelbart og dermed komme til anvendelse i 2020³⁷.

16. oktober presenterte statsminister Katrín Jakobsdóttir sammen med Utdannings- og kulturdepartementet regjeringens samlede respons overfor den islandske kultursektoren for 2020³⁸. Sentralt i presentasjonen står 10 statlige støttetiltak til kultursektoren i bred forstand, tiltak som for øvrig virket til å omfatte både nye og gamle tiltak, dvs. også tiltak som ble presentert og iverksatt alt fra mars og april. Tiltakene beskrives som mangefasetterte, med mål om å støtte både individuelle kunstnere og kulturbedrifter. Den økonomiske rammen for tiltakene oppgis til 14,4 milliarder ISK.

Det viktigste tiltaket er utvilsomt støtten som tilbys bedrifter med store inntektsfall pga. pandemien, den såkalte *tekjufallsstyrkir* (Income-Related Unemployment Benefits)³⁹. Det er verdt å merke seg at målgruppen for ordningen er kunstnere og kulturarbeidere i relativt vid forstand, ifølge myndighetene selv⁴⁰, mindre aktører (*rekstraraðila*) som arbeider innenfor kulturelle og kunstneriske fagdisipliner, selvstendig næringsdrivende, kunstnere og mikrobedrifter med tre ansatte eller færre, men også turledere og andre mindre selskaper og virksomheter. Krav for å få støtte er at mottakeren har opplevd minst 50 prosent inntektstap i perioden 1. april til 30. september, sammenlignet med samme periode året før. Et senere lovforslag har imidlertid foreslått å utvide ordningen til alle næringsdrivende, også større bedrifter, som kan vise til inntektstap av en viss størrelse. I dette lovforslaget er rammen foreslått utvidet fra 14,4 til 23 milliarder ISK. I tillegg til inntektsstøtten, inneholdt 10-punktlisten i oktober også en midlertidig økning i lønn og tilskudd for året 2021, fristen for kulturprosjekttilskudd ble utvidet, tiltak for å øke bevisstheten om viktigheten av kunst og kultur på Island, samt etableringen av et senter for scenekunst, og et musikkcenter.

18. desember ble det i Alltinget godkjent et tilleggsbudsjett for 2020⁴¹. Her inngikk det betydelige bevilgninger til kulturinstitusjoner, samt media og sports- og ungdomsorganisasjoner. Disse bevilgningene kom ikke med i rapporten som opprinnelig ble publisert.

37. <https://www.government.is/library/Files/Annar%20efnahagspakki%20vFF%20loka.pdf> [Lest 19.02.21]

38. https://www.stjornarradid.is/library/01--Frettatengt---myndir-og-skrar/MRN/gl%c3%a6rukynning_fundur%20um%20a%c3%b0aer%c3%b0ir%20%c3%ad%20menningarm%c3%a1lum_1020.pdf

39. <https://island.is/en/covid-operations/income-related-unemployment-benefits>

40. <https://www.stjornarradid.is/efst-a-baugi/frettir/stok-frett/2020/10/16/10-fjolthaettar-adgerdir-fyrir-menningarlifid/>

41. <https://www.althingi.is/alttext/pdf/151/s/0727.pdf>

De islandske myndighetenes ulike hjelpepakker rettet mot kultursektoren i 2020 kan oppsummeres i følgende tabell:

Tabell 13 Støttetiltak over kulturbudsjettet, 2020. Island.

Formål	i 1000 ISK	ISK per innb. ⁴⁰	€ per innb. ⁴¹	ISK per ansatt i kultursektoren ⁴²	€ per ansatt i kultursektoren	% av BNP ⁴³
Fase 1-respons, prosjekttilskudd/ tilleggsbidrag	450 000					
Bevilgning Cultural Heritage Agency	50 000					
Fase 2-respons, kunstnerstipend,	250 000					
Bevilgning Architectural Heritage Fund	100 000					
Kulturmarkedsføring	30 000					
Kompensasjon til kulturinstitusjoner	784 000					
Kulturinstitusjoner - drifts- og byggeomkostninger	175 200					
Driftsstøtte til privatdrevet media	400 000					
Sum 2020	880 000	2 417	15	89 796	575	0.03
Sport og ungdoms-organisasjoner - tap av inntekter og utgifter	850 000					
Sum 2020, inkl. organisasjoner	3 089 200	8 484	54	315 224	2 020	0,10

42 43 44 45

Dersom man skal oppsummere de islandske tiltakene, er det naturlig å trekke fram at den store satsingen fram til desember i stor grad var sentrert rundt små og mellomstore bedrifter generelt, og at kulturbedrifter og -utøvere har fått en stor plass i definisjonen av slike bedrifter. Profilen kan dermed sies å være likebehandling

42. Innbyggertall per 1.1.2020. Kilde: <https://www.nordicstatistics.org/population/>

43. Valutakurs per 31.12.2020. Kilde: <https://www.valuta-kurser.no/valutakurs-31-desember-2020>

44. Sysselsetting per 1. kvartal 2020. Kilde: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database>

45. BNP 2019. Kilde: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=naida_10_gdp&lang=en

av småbedrifter, samtidig som myndighetene bevisst har sagt at midlene skal komme kultursektoren til gode. Våre informanter på Island forteller at dette har blitt tatt godt imot blant representanter for kultursektoren, som er positive og optimistiske til at dette kommer til å utgjøre en viktig støtte for deres evne til å komme gjennom pandemien. Hva som faktisk kommer til å bli betalt ut til kunstnere og kulturarbeidere gjenstår imidlertid å se. Med i tilleggsbudsjettet i desember ble det bevilget betydelige midler til kulturinstitusjoner, media og organisasjoner. Denne bevilgningen var ikke med i oversikten da denne rapporten først ble publisert. Dette endrer bildet nokså mye for Island sin del. Det er verdt å merke seg at vi i denne rapporten i utgangspunktet *ikke* har inkludert idrett som en del av kultursektoren. Men ettersom det ikke alltid er like lett å skille dette ut i de enkelte lands tiltak, kan vi ikke utelukke at bevilgninger til idrett kan være med i deler av de tiltakene vi har tatt med også for andre land enn Island. Dette kommer i stor grad av at er ulikt hva som inngår i ansvarsområdene for de aktuelle departementene i de ulike landene.

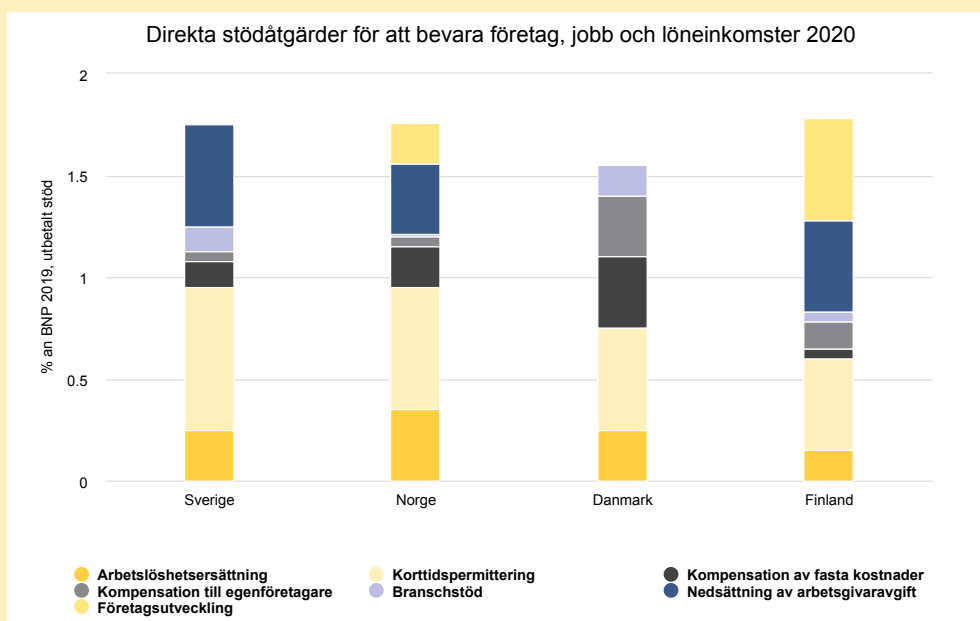
3.7 Kapitteloppsummering

Som vi skriver innledningsvis i kapitlet, viser rapporten Nordic Economic Outlook at de generelle koronatiltakene har vært relativt like på tvers av de nordiske landene. Denne analysen støttes også av Swedbanks nordiske konjunkturrapport, *Swedbank Economic Outlook* (Swedbank 2021: 24). De konkluderer i rapporten med at støttepakkene i de nordiske landene er relativt like både i størrelse og innretning. På side 24 i rapporten skriver Swedbank følgende:

Stödpaketens omfattning lika i de nordiska länderna

Finanspolitiken är mycket expansiv runt om i världen i spåren av pandemin. Utöver extra resurser till sjukvården och för att motverka smittspridningen har omfattande stödpaket införts för att motverka de negativa ekonomiska effekterna.

I de nordiska länderna har merparten av de hittills genomförda stödåtgärderna syftat till att bevara jobb, inkomster och att undvika företagskonkurser. Omfattningen av utbetalda stödåtgärder under 2020 är relativt likartade i de nordiska länderna och sträcker sig från 1,5 till 1,8 procent av BNP. Även om motsvarande siffror inte finns tillgängliga för länder utanför Norden indikerar en sammanställning från IMF att den totala omfattningen av åtgärder varit mindre än till exempel för euroområdet som helhet och USA. Mot bakgrund av de nordiska ländernas starka offentliga finanser, och därmed goda möjligheter att ge stöd, kan detta tyckas förvånande. En förklaring kan dock vara att de nordiska ländernas ekonomier inte drabbats lika hårt som flera andra länder.

Figur 14 Oversikt over de nordiske landenes støttestrukturer (Ibid.: 24)

Anm.: Arbetslöshetsersättning beräknas som ökningen jämfört med 2019. Kostnaden för korttidsarbete i Norge och Finland beräknas utifrån andelen permitterade av totala ökningen i arbetslösa jobbsökare Mars–December 2020.

Källor: Swedbank Analys utifrån olika databaser och regeringsdokument och Macrobond.

Det kan virke som om den ensartede profilen i den generelle finanspolitikken har smittet over til hvordan de ulike landene har utformet krisepolitikk for kultursektoren. I alle land, med unntak av Island, har myndighetene iverksatt kraftige tiltak over kulturbudsjett delen av revidert statsbudsjett målrettet mot kunstnere, kulturarbeidere, kulturbedrifter og institusjoner. Denne støtten tallfester vi i tabell 14 under.

Også profilen på denne støtten, som vi velger å kalle kulturpolitisk støtte, har vært nokså lik i hele regionen.

Alle land, inkludert Island, har satset på å kompensere institusjoner (f.eks. museer, galler, orkester, teatre osv.) for bortfall av billettinntekter, også de som i utgangspunktet har en høy andel av sine budsjetter dekket av offentlige bevilgninger. De samme institusjonene har dessuten som regel fått beholde allerede bevilgede midler, selv om koronapandemien i stor grad har ført til at de ikke har klart å oppfylle vilkårene for tildelingene. Alle land har støttet enkeltkunstnere, ofte i form av en ekstrabevilgning til stipender, ofte som en kompensasjon for at slike kunstnere i liten grad har kommet inn under generelle ordninger for inntekstkompensasjon.

For de delene av kultursektoren som man ofte referer til som kultur næringsene, ofte knyttet til distribusjons- og konsumentleddet i feltet, har også alle landene hatt ordninger, både direkte og generelle. I de direkte virkemidlene har som regel det man tenker på som kjernevirksomheter i disse næringene, kulturarrangører, galleri, produksjonsselskap, agenter osv., fått målrettet hjelp, mens de generelle også har omfattet virksomhet som er helt nødvendig for kultursektoren, men som ikke direkte kan knyttes til denne (frisører e.l.). Det er verdt å nevne at Island skiller seg ut med å (i hvert fall frem til desember) i stor grad ha satset på slike generelle ordninger, særlig for kompensasjon av inntektsreduksjon eller -bortfall, der kultur nærings og -utøvere har blitt nevnt eksplisitt som målgruppe (og dermed i alle fall i teorien fått tilgang til en svært omfattende krisestøtte).

Som vi så innledningsvis i dette kapitlet, skiller OECD-rapporten *Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors* mellom de følgende tiltaksformene rettet mot kultursektoren (OECD 2020)

Tabell 14 OECDs kategorier for en systematisk oversikt over hvilke typer tiltak som har vært brukt i ulike land

	Grants and subsidies for cultural sectors
	Grants and subsidies for individual artists
Public funding	Compensation of losses
	Loan provision and guarantee
	Investment incentives
Employment support	Job retention / income support
	Unemployment benefits
Deferral of payments and easing administrative procedures	Advanced aid
	Postponement of dues
	Relief of dues
	Procedural flexibility

I tillegg til disse kategoriene tiltak, som beskriver først og fremst tiltak med direkte økonomiske konsekvenser, lister OECD-rapporten også enkelte tiltak som samles under Structural policies: *Training and employment of creative workers, Knowledge mobilisation and impact analysis, Digitalisation, Innovation, Copyright licensing*. Disse typene tiltak har vi ikke gjennomgått systematisk i denne rapporten. Når det gjelder de tre hovedkategoriene av økonomiske tiltak, viser vår gjennomgang at langt de fleste av tiltakene er benyttet i alle nordiske land. Det gir liten mening med en systematisk avkrysning av hvilke land som har benyttet hvilke typer tiltak og under-tiltak, fordi de fleste land har eksempler på de fleste typer av tiltak. I tillegg er det også forskjeller i hvordan tiltakene blir beskrevet i den tilgjengelige dokumentasjonen, slik at det er utfordrende å identifisere hvorvidt et gitt tiltak f.eks. både inneholder elementer av *postponement of dues* og *compensation of losses*, for å bruke begrepene fra OECD-rapporten. Alle land har benyttet tiltak i ulike kategorier: direkte støtte gjennom tilskudd, kompensasjon for inntektsbortfall, lån eller lånegarantier; arbeidsmarkeds- og permitteringstiltak, samt administrativ fleksibilitet og utsettelse eller fjerning av økonomiske forpliktelser.

I den siste figuren/tabellen i dette kapitlet tallfester vi de nordiske landenes kulturpolitiske tiltak i prosent av BNP.

Tabell 15 Bevilget støtte til kultursektoren over kulturbudsjettet, 2020. Alle land.

Land	Sum støtte, i 1000 €	€ per innb.	€ per ansatt i kultursektoren	% av BNP
Norge	285 761	53	2598	0,08
Sverige	246 068	24	1006	0,05
Danmark	441 927	76	2866	0,14
Finland*	106 471	19	767	0,04
Island**	19 797	54	2 020	0,10

* Finland har også hatt en rekke ordninger administrert av stiftelser og andre offentlige aktører som ikke inngår i denne oversikten. Blant annet så har Business Finland tildelt midler til bedrifter i kultursektoren.

**Island har hatt en betydelig bevilgning til sport- og ungdomsorganisasjoner som inngår i denne sammenligningen. Dette er grupper som i utgangspunktet ikke inngår i rapportens definisjon av kultursektoren. Uten disse bevilgningene er nøkkeltallene 39€ per innbygger, 1 464€ per ansatt i kultursektoren og 7% av BNP.

Tallene for å sammenligne den kulturpolitiske støtten er noe usikre, men Finland og Island skilte seg frem til desember ut med en relativt lav støtte, målt som både euro pr. innbygger, pr. ansatt i kultursektoren og i prosent av BNP. For Island sin del har dette en klar sammenheng med at de har valgt å legge hovedtyngden av støtte til kultursektoren inn i den generelle ordningen for inntektskompensasjon. Finland har også hatt støtteordninger som ikke inngår i denne oversikten, men disse er ikke av samme omfang som på Island. Dette bildet endret seg imidlertid med tilleggsbudsjettet som ble vedtatt på Island 18. desember, hvor kulturinstitusjoner, media og organisasjoner fikk store bevilgninger. Disse bevilgningene kom ikke med i oversikten da rapporten første gang ble publisert.

Norge og Danmark har, ifølge våre tall, ytt mest kulturpolitisk støtte. I den reviderte oversikten, hvor Islands bevilgninger fra desember er inkludert, ligger Island nært samme nivå. I den reviderte oversikten er det Sverige og Finland som har lavest støtte. Men bildet er litt ulikt om man ser fordelingen per innbygger, ansatt eller i prosent av BNP. Danmark har uansett bevilget klart mest i både sum og relativt sett.

På den ene siden har innretningen på tiltakene, både de generelle og de kulturspesifikke, vært relativt like mellom de ulike landene. Alle har f.eks. implementert større til både enkeltkunstnere og institusjoner og har hatt generelle kompensasjonsordninger som også har kommet kultursektoren til gode. På den andre siden har måten tiltakene har blitt operasjonalisert på; måten de har blitt legitimert, spesifisert og forklart politisk, skilt seg noe fra hverandre. Vi kan overordnet si at de ulike kulturpolitiske tradisjonene og den etablerte praksisen i de ulike nordiske landene har ligget til grunn også for den kulturpolitiske håndteringen av pandemien. Samtidig har dette foregått innenfor rammen av den mer generelle nordiske kulturpolitiske modellen.

4. Effekten av tiltakene

I dette kapitlet ser vi på hvordan effekten av tiltakene rettet mot kultursektoren, som vi beskrev i kapittel 4, har vært i de ulike nordiske landene. Vi svarer dermed på studiens tredje overordnede forskningsspørsmål, *I hvilken utstrekning har de kultur-, nærings- og arbeidsmarkedspolitiske støttepakkene nådd aktører, organisasjoner og institusjoner innenfor kultursektoren i de ulike nordiske landene?* Vi har også i denne delen av studien hatt fokus på tre underspørsmål:

1. *Hvor stor andel av kultursektoren har blitt omfattet av permitteringsstøtte og økonomiske støttepakker?*
2. *Hvor stor andel av støttepakkene som er gjort tilgjengelige for kultursektoren har blitt brukt/betalt ut?*
3. *Hvor stor del av kulturinstitusjonene har benyttet permitteringsordninger?*

Et forbehold er viktig å ta alt innledningsvis. Det tilgjengelige datamaterialet, som i hovedsak er basert på sekundærkilder, gir ikke alltid fullgode svar på alle spørsmålene som stilles, særlig ikke dersom man ønsker å tallfeste situasjonen. I alle land finnes en god tilgang av kvalitative data, slik at vi kan si noe meningsfullt om effekten av tiltakene. Et problem er imidlertid at myndighetene i de ulike landene nok har hatt en egeninteresse av å promotere ordningene slik at de framstår som handlekraftige. Denne tiltaks-brandingen ser ut til å ha variert mellom landene, noe som kan gi skjevheter dersom man gjør ukritiske sammenlikninger. Det har videre tidvis vært vanskelig å finne sikre kvantitative data, og i noen tilfeller finnes de ikke. Derfor klarer vi ikke alltid å underbygge de kvalitative vurderingene med tall. I noen tilfeller må vi derfor nøye oss med å f.eks. si at en *svært stor* eller *liten* andel av kultursektoren har blitt omfattet av en ordning, selv om vi ideelt sett gjerne skulle oppgitt dette f.eks. i prosent.

Som i det forrige, presenterer vi også i dette kapitlet data, funn og analyser land for land, i hvert sitt underkapittel. På samme måte som for *tiltakene*, varierer effekten av tiltakene fra land til land. Vi har derfor valgt å analysere dem enkeltvis. I et avsluttende delkapittel oppsummerer vi funn og analyser for hele Norden, og ser på effekten av tiltak på tvers av landegrensene.

4.1 Krisehåndtering

Den nordiske kulturpolitiske modellen blir i internasjonal sammenheng ofte omtalt som generøs (Duelund 2003). Også under covid-19-pandemien har de nordiske landenes tiltak, altså det man kan omtale som de nordiske regjeringenes krisehåndtering, vært blant de mest generøse i verden. I dette kapitlet ser vi nærmere på hva denne krisehåndteringen har bestått av og hvordan den har truffet mål, nemlig å hjelpe kulturfeltet gjennom krisen. Vår overordnede vurdering er at de mange tiltakene som både direkte og indirekte har vært rettet mot kultursektoren har hatt god effekt i alle de nordiske landene. Samtidig er mediene i alle de nordiske landene fulle av oppslag om at tiltakene slår skjevt ut for noen grupper, eller har uintenderte effekter. I det følgende analyserer vi derfor ikke bare i hvilken utstrekning

tiltakene har truffet målgruppene, men peker også på faktorer som har gjort at de nordiske myndighetene i løpet av koronaperioden har måtte justere sin krisehåndtering, eller ikke har nådd de tiltenkte målsettingene.

Sentralt i denne analysen står begrepet (på norsk) «lappeteppeøkonomi», og det kan innledningsvis være verdt å dvele noe ved dette begrepet. Det peker nemlig mot et generelt og interessant poeng: kultursektoren har en næringsstruktur som skiller seg fra andre sektorer, og som kan gjøre det vanskelig for aktørene her (særlig) å dra nytte av ulike generelle kompensasjonsordninger for bortfall av inntekt. Lappeteppeøkonomien det vises til er i første rekke prosjektøkonomien mange kunstnere og kulturarbeidere baserer sin yrkesutøvelse på. Her vil kunstneriske prosjekt typisk være planlagt for en lengre periode, der selve produksjonsfasen av f.eks. musikk eller en scenekunstforestilling finansieres med oppsparte midler og eventuell offentlig støtte.

Samtidig prioriterer mange kunstnere produksjon av kunst framfor egne inntekter (Bille et. al. 2017, Throsby 1994), noe som sammen med at inntektene er sykliske fører til at grunnlaget for kompensasjon av inntekt i stor grad vil bestemmes av hvilken periode man regner kompensasjonen ut ifra. Her vil m.a.o. hvor en kunstner er i produksjonsløpet spille inn på hvilken kompensasjon man er berettiget til. Særlig vil dette kunne ramme unge, uetablerte kunstnere med en svak inntektshistorikk.

Det at mange kunstnere erfaringsvis prioriterer produksjon av kunst framfor å sikre egne inntekter fører samtidig til at kunstnere og kulturarbeidere som er selvstendig næringsdrivende og frilansere er en vedvarende lavinntektsgruppe (Abbing 2002, Heian et. al. 2015). Mange har over flere år hatt underskudd på næringsinntekt. Også dette spiller selvsagt inn på størrelsen på utbetalinger fra kompensasjonsordninger for inntektsbortfall. Siden kompensasjon regnes på grunnlag av tidligere inntekt, blir de derfor lave eller de faller helt bort. Dette illustrerer en interessant side ved kultursektoren som næring. I andre bransjer betyr tap over tid, uten eventuelt påfyll av ny driftskapital, at driften opphører. Den vurderes da til ikke å ha livets rett. På kultursektoren kan enkeltaktører vise til stor kunstnerisk suksess, samtidig som driftsresultatet over tid går i null eller minus. Her vil det være urimelig å hevde at virksomheten ikke har livets rett. Driften sikres for øvrig nettopp med lappeteppeøkonomi, ektefelles inntekt, krysssubsidiering mellom prosjekt og offentlige stipend og støtte. Denne særskilte økonomiske modellen er også en viktig årsak til at få kulturbedrifter går konkurs, selv under kriser som denne.

4.2 Norge

Som nevnt innledningsvis i dette kapitlet blir den nordiske kulturpolitiske modellen ofte omtalt som generøs, og blant de mest generøse finner vi Norge, som kulturpolitikkforskeren Anne-Britt Gran (2010) har omtalt som et *kulturpolitisk lykkeland*. Helt overordnet finner vi da også at alle tiltakene innført som respons på covid-19-krisen har hjulpet svært mange institusjoner, bedrifter og enkeltkunstnere i kultursektoren så langt i krisen. Dette illustreres godt med følgende vurdering fra en av de norske informantene i vår survey som gikk til en rekke nøkkelinformanter innenfor de nordiske landenes kulturforvaltning, kunstnerorganisasjoner, kunstnerfagforeninger m.m.:

De tiltakene som har kommet har i stor grad virket etter hensikten, spesielt de

der myndighetene har lyttet til oss i feltet. Dog er det mange mangler.

Det kan likevel være hull eller mangler i hvordan både kulturpolitikken generelt og koronatiltak spesielt virker også i Norge, noe denne respondenten er inne på. Utallige medieoppslag i norske medier gjennom hele koronapandemien vitner om slike hull og mangler, eller i alle fall påstander om slike. Ofte har påstandene kommet fra kultursektoren selv, og det kan da være greit å huske at de da opptrer som en part med betydelige egeninteresser. Samtidig er det gode grunner til å legge vekt på hva de sentrale stemmene fra kulturfeltet, som f.eks. kunstnerorganisasjoner eller fagforeninger forteller. De er aktører i eller nær praksisfeltet som kjenner virkningene av politikken på kroppen. I vår survey til representanter for kunstnerorganisasjoner, fagforeninger og kulturforvaltningen i alle de nordiske landene spurte vi derfor om hvor treffsikre de vurderte at de statlige koronatiltakene hadde vært, altså *hvor stor andel av kultursektoren som hadde blitt omfattet av permitteringsstøtte og økonomiske støttepakker*. Den norske respondenten fra kulturforvaltningen mente treffsikkerheten hadde vært god: «Jeg tenker at myndighetene har gjort et godt stykke arbeid med tiltak rettet mot kultursektoren». Respondenten som representerer svært mange norske kunstnere var imidlertid mer kritisk:

Det er dessverre tydelig at denne regjeringen har prioritert de store bransjene og de største næringsaktørene, og nedprioritert mindre bedrifter og virksomheter. Og i kulturbransjen og i kulturnæringene er alle små eller til nød mellomstor. Det har også vist seg at myndighetenes kunnskaper om kulturnæringene og lappeteppetøkonomiene var svært lav.

Kritikken går med andre ord på at støtten i for liten grad har blitt rettet mot de små aktørene i kultursektoren, og at det er disse det er flest av. Dermed er andelen som ikke nyter godt av krisestøtten stor. Dette er en påstand som vel kan nyanseres. Som vi skriver i det forrige kapitlet, kan profilen på den norske koronastøtten til kulturfeltet beskrives som differensiert, i den forstand at den inneholder støtte både til kulturbedrifter og til enkeltkunstnere, f.eks. i form av ekstraordinære kunstnerstipender. Dessuten vet vi at både institusjoner og kulturarbeidere i tiden etter koronautbruddet fikk beholde innvilget prosjektstøtte. Institusjonene og de som jobbet med planlagte prosjekter ble dermed ikke blant de hardest rammede.

Likevel tyder mye på at kritikken har noe for seg. I sin gjennomgang fra november konkluderer Menon Economics og BI:CCI med at totalt 37 prosent av de individuelle kunstnerne og kulturarbeiderne ikke har benyttet noen offentlige tiltak siden 12. mars. Innenfor hardt rammede bransjer som scenekunst og musikk, er tallet hhv. 20 og 34 prosent (Grünfeld et. al. 2020b).

I en tidligere rapport, fra mai, vurderer det samme forskingsmiljøet relevansen og effekten av støtteordningene helt eksplisitt (Grünfeld 2020). Resultatet de kom fram til vises i tabell 16 under:

Tabell 16 Oversikt over de norske koronatiltakenes treffsikkerhet, effektivitet og fleksibilitet (Grünfeld 2020).

Tilskuddsordninger	Forvalter	Ramme/tilført	Treffsikkerhet mht økonomi	Treffsikkerhet mht kulturpolitiske mål	Effektivitet	Fleksibilitet
Ordninger rettet mot Kultursektoren						
Kompensasjonordningen for arrangører og underleverandører	Kulturrådet	1,25 mrd	Høy	Middels	Middels	Lav
Tilskudd til museer, musikk- og scenekunstinstitusjoner	Kulturrådet	200 mill	Høy	Høy	Høy	Høy
Kulturrådets koronaordning	Kulturrådet	30 mill	Lav	Middels	Lav	Lav
Nye (krise)stipend-ordninger for kunstere	Kulturrådet	100 mill	Høy	Middels	Lav	Middels
Kulturrådets faste ordninger (ikke tilbakekalling)	Kulturrådet	-	Lav	Middels	Høy	-
Generelle ordninger						
Selvstendige næringsdrivende og frilansere: Kompensasjon for tapt inntekt	NAV	ca 50 mill	Middels	Lav	Middels	Lav
Ledighetstyd for permitterte og arbeidsledige	NAV	ca 150 mill	Høy	-	Middels	Lav
Støtteordninger for å ta permitterte tilbake i jobb	Skatteetaten	-	Høy	-	Høy	Middels
Låne- og garantiordninger med statlig risikoavlastning	GIEK/bankene	ca 100 mill	Middels	Lav	Høy	-
Kontantstøtte for faste utgifter	Skatteetaten	-	Middels	-	Middels	-

Som vi ser vurderes virkemidlene rettet mot kultursektoren til å ha hatt nokså varierende treffsikkerhet og effektivitet. Den økonomisk mest omfattende ordningen, kompensasjonsordning for arrangører og underleverandører, scorer høyt på økonomisk treffsikkerhet, middels på kulturpolitisk treffsikkerhet og middels på effektivitet.

Den generelle ordningen, *kompensasjonsordningen for selvstendig næringsdrivende og frilansere*, er en viktig ordning for kultursektoren ettersom sektoren har et stort antall selvstendig næringsdrivende. I sin analyse skriver Menon og BI:CCI:

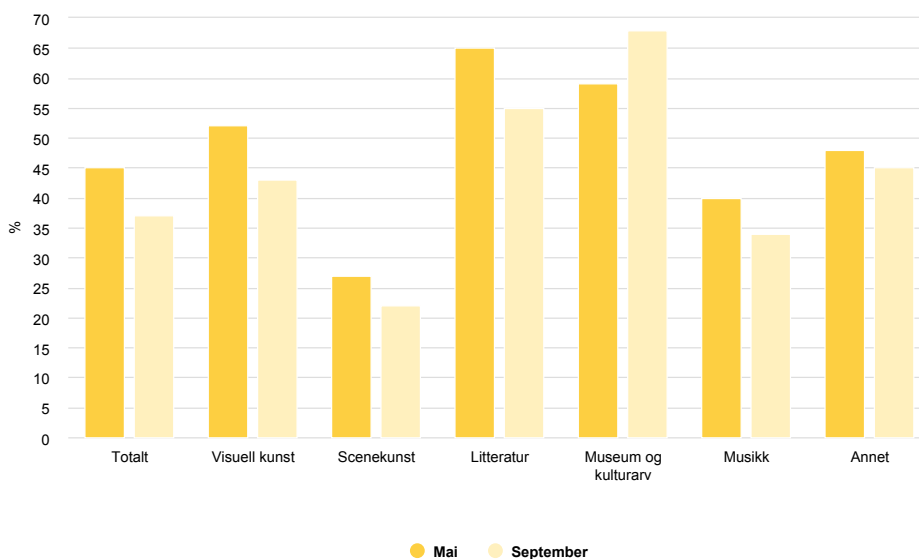
Den skal i prinsippet være treffsikker, effektiv og fleksibel, men den oppleves ikke som relevant av mange kunstnere. Dels handler dette om kompetanse og dels om

rolleforståelse der lappeteppeøkonomien nok spiller en sentral rolle (ibid.: 6).

Her støter vi igjen på begrepet «lappeteppeøkonomi», og igjen brukes det som en forklarende faktor for hvorfor generelle kompensasjonsordninger rettet mot selvstendig næringsdrivende i (for?) liten grad kan benyttes av kunstnere og kulturarbeidere. Selv om de norske myndighetene forsøkte å ta høyde for dette gjennom å justere ordningen, mener mange at det ikke var nok. I sin kartlegging av kultursektorens utnyttelse av offentlig støtte, finner Menon og BI:CCI i oktober at andelen enkeltaktører (kunstnere og kulturarbeidere) som oppgir å ha fått offentlig krisestøtte økte fra mai til september 2020, fra 15 til 22 prosent. Som vi ser er tallet likevel relativt lavt. Langt flere, 51 prosent, oppga f.eks. å ha benyttet oppsparte midler (september) for å overleve.

Vi har til nå sett på i hvilken grad støttepakkene som ble gjort tilgjengelig for kultursektoren har virket å være relevante. Neste spørsmål blir da hvor stor andel av de midlene som er gjort tilgjengelige som er brukt eller betalt ut. For de norske ordningene finnes det relativt begrensede data som tallfester hvor stor denne andelen er. En ordning der vi har data, er i kategorien Låne- og garantiordninger med statlig risikoavlastning. Her oppgir Menon/BI:CCI i sin rapport fra oktober (Grünfeld et. al. 2020b: 78), at det den 5. oktober var blitt rapportert inn 3 647 innvilgede lån under ordningen. Av rammen på 50 mrd. NOK var 9,7 mrd. på dette tidspunktet rapportert benyttet, noe som utgjør 19,4 prosent av rammen. Ifølge rapporten var kun 4,2 prosent av utlånene (om lag 374 millioner NOK) kanalisert til bedrifter innenfor kultur, underholdning og fritid, og de konkluderer med at det er grunn til å forvente at dersom man snevrer inn på kulturelle bedrifter, vil andelen falle til under 1 prosent og godt under 100 millioner kroner i form av kapitaltilførsel gjennom statsgaranterte lån. Til tross for at kultursektoren var hardt rammet av pandemien, tok de m.a.o. liten plass i de store, generelle krisestøtteordningene som ble tilbudt. En viktig grunn til dette kan også være at det er snakk om små bedrifter i form av både ansatte og økonomisk størrelse.

I sin analyse av koronaeffekter på kultursektoren fra november, som bl.a. er basert på en omfattende survey til både enkeltaktører og bedrifter i kultursektoren, presenterer Menon og BI:CCI tall på hvor mange av aktørene som oppgir å ha benyttet tiltak fra det offentlige. Oversikten viser følgende:

Figur 15 Aktører som oppgir å ha benyttet tiltak fra det offentlige (Grünfeld et. al. 2020b).

Det er viktig å poengtere at diagrammet viser andelen individer som *ikke* har benyttet noen av de offentlige kriseordningene gjort tilgjengelig. Det betyr at 63 prosent av respondentene i september hadde benyttet seg av tilgjengelig støtte.

Som tidligere nevnt, vises det i rapporten til at det generelt var få som benyttet seg av kompensasjonsordninger for selvstendige og frilansere før sommeren. I september er det langt flere som benytter seg av ordningen, noe som kan skyldes at ordningen er bedre kjent (Grünfeld et. al. 2020b). For selskapene er det viktigste avbøtende tiltaket fra det offentlige å beholde tilskudd fra Kulturrådet, noe som en tredjedel har benyttet seg av. På andreplass kommer «dagpenger ved permittering i eget AS» som 19 prosent har benyttet seg av (Gran et. al. 2020). Rundt 35 prosent av respondentene i september-undersøkelsen var bedrifter/organisasjoner med en offentlig tilskuddsandel på 60 prosent eller mer, mens de resterende 65 prosentene har en tilskuddsandel på under 60 prosent. Aktører med mindre enn 60 prosent offentlig støtte rapporterer langt høyere inntektstap enn de med over 60 prosent støtte (rundt 50 prosent tap mot knappe 10 prosent tap i september-undersøkelsen).

Et moment som nevnes i bestillingen for denne rapporten er hvordan kultursektoren ligger an i forhold til andre sektorer i samfunnet. En oversikt fra norske Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at media og kultur i løpet av våren 2020 mottok 108 millioner NOK fra kontantstøtteordningen for bedrifter som hadde hatt inntektstap som følge av koronakrisen⁴⁶. I tabellen under ser vi kultursektorens tildeling sammen med et utvalg andre sektorer.

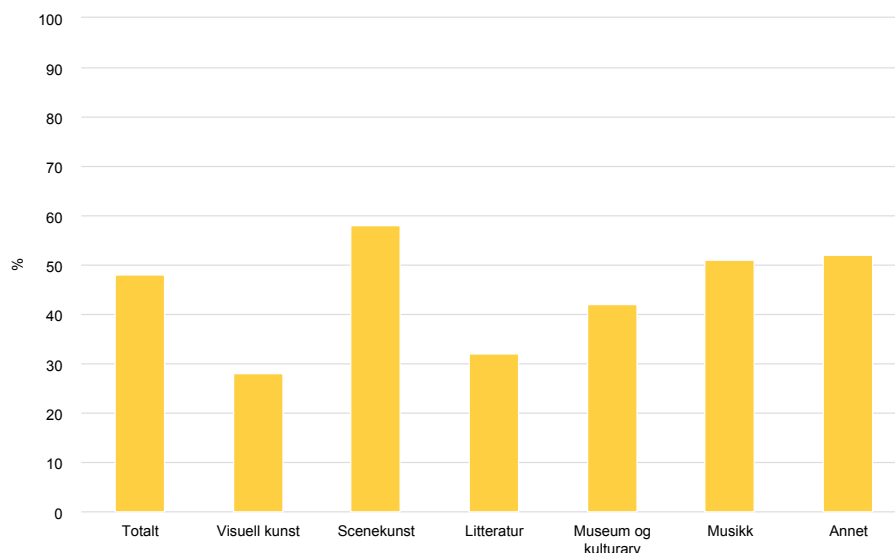
46. <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/artikler-og-publikasjoner/hvilke-naeringer-har-fatt-mest-i-kontantstotte?tabell=423862>

Tabell 17 Næringer som mottok kontantstøtte i 2020.

Næring	Kontantstøtte, i 1000 NOK
G03: Olje og gass	293
G15: Reiseliv	152
G08: Teknologiindustri	151
G14: Transport og samferdsel	138
G16: Media og kultur	108
G13: Varehandel	91
G12: Bygg, anlegg og eiendom	83
G17: IKT-næringen	55
G18: Finans og bank	48

Som vi ser mottok flere andre bransjer mer i kontantstøtte, og *Media og kultur* er bak bransjer som f.eks. *Olje og gass*, *Fiskeri og havbruk* og *Vannforsyning og renovasjon*. Aller mest har *Olje og gass* mottatt, med 293 millioner totalt sett, men dette er også en vesentlig større bransje enn kultursektoren i utgangspunktet. Oversikten til SSB viser også at det er andre næringer som har benyttet seg av Kompensasjonsordningen (kontantstøtte), enn dem som vanligvis får støtte via næringspolitiske virkemidler. De fleste mottakerne befinner seg i grupper som *Annen tjenesteyting*, som inkluderer frisører og annen skjønnhetspleie, samt innenfor *Varehandel* og *Reiseliv*.

Det tredje delspørsmålet under effekten av tiltakene gjelder permitteringsordninger, og spør spesifikt *Hvor stor del av kulturinstitusjonene har benyttet permitteringsordninger?* Grunnen til at dette er et relevant spørsmål er at mange bedrifter permitterte ansatte for å kutte en av de viktigste kostnadene, nemlig utgift til lønn. Dermed får bedriftene redusert sine utgifter, samtidig som den statlige permitteringsordningen gjør at de ansatte ikke taper for mye lønn. I Menon Economics og BI:CCIs rapport fra oktober 2020, presenterer de tall for hvor mange kulturbedrifter som i en omfattende survey i september svart at de hadde permittert ansatte.

Figur 16 Antall bedrifter/organisasjoner med permitterte ansatte, september 2020 (Grünfeld et. al. 2020b).

Som vi ser svarer nesten halvparten av bedriftene/organisasjonene *ja* på spørsmålet. Menon Economics og BI:CCI skriver videre:

Dersom en deler opp virksomhetene etter **andel offentlig støtte**, ser man tydelig hvilke aktører som er mest utsatt. Over halvparten av bedrifter/organisasjoner med under 60 prosent offentlig støtte har måttet permittere ansatte, mens det tilsvarende tallet er hver fjerde bedrift/organisasjon med mer enn 60 prosent offentlig støtte. Her er det viktig å påpeke at denne andelen ikke sier noe om hvorvidt organisasjonens ansatte fortsatt er permittert, men andelen som i løpet av koronaperioden har måttet permittere. (Ibid: 53)

I vår egen survey til nøkkelpersoner innenfor kulturbyråkratiet og kunstnerorganisasjoner m.m. i de nordiske landene spurte vi om *hvor stor del av kulturinstitusjonene tror du har hatt hjelp av permitteringsordninger*. I tabell 18 under er svarene fra de to norske respondentene vist, fordelt på ulike underbransjer/grupper:

Tabell 18 Vurdering av nytteverdi av permitteringsordning.

Kilde: survey til nøkkelinformanter

Hvor stor del av kulturinstitusjonene tror du har hatt hjelp av permitteringsordninger?	Respondent 1	Respondent 2
Scenekunstnere	En stor del	En stor del
Visuelle kunstnere	Ingen formening	Hverken eller
Musikere	En svært stor del	En stor del
Forfattere	Ingen formening	Hverken eller
Kunsthåndverkere	Ingen formening	Hverken eller
Filmkunstnere	Ingen formening	Hverken eller
Arrangører	En stor del	En svært stor del
Booking/management	En stor del	En svært stor del
Lyd/lys/scene	En svært stor del	En svært stor del

Som tabellen viser vurderes permitteringsordningen som nyttig eller svært nyttig for mange av delsektorene i kulturfeltet. Imidlertid vurderer Menon Economics og BI:CCI ordningen ikke bare som heldig. De skriver bl.a.:

Ordningene for permittering har gitt uheldig atferd i kulturinstitusjonene. Institusjonsteatrene, museene, operaen etc. har i mars, april og mai vært nedstengt og de ansatte i stor grad permittert. De offentlige institusjonene måtte ikke stoppe all virksomhet, de kunne velge å opprettholde et visst aktivitetsnivå, og noen fortsatte da også med alternativ virksomhet online –spesielt orkestrene. En videreføring av aktiviteten gjennom små lønnstilskudd (staten dekker jo allerede en stor kostnadsandel) ville gitt mulighet til å utvikle nye konsepter, tjenester og produksjoner. (Menon-rapport nr. 83/2020)

Dette er vurderinger vi støtter, men som vi ikke har gått videre med her.

4.3 Sverige

Først i dette delkapitlet tar vi for oss *hvor stor andel av den svenske kultursektoren som hadde blitt omfattet av permitteringsstøtte og økonomiske støttepakker*. Som i kapittel 5.2 starter vi med de overordnede vurderingene de svenske respondentene i vår survey ga på spørsmålet. Representanten for embetsverket svarte som følger: «Det vi har kunnet se av vår fordeling av krisstöd är att behoven av ekonomiskt stöd till kultursektorn överskrider tillgängliga medel att fördela.» Som i Norge er også representanten fra en av de største kunstnerorganisasjonene i Sverige kritisk til hvordan myndighetene har hjulpet kultursektoren, og sier:

Tyvärr har de myndigheter som har att hantera de generella stödsystemen; såsom Skatteverket, Boverket, Länsstyrelserna, a-kassorna och Tillväxtverket inte den kunskap om kultursektorn som skulle behövas för att fatta rättvisa beslut.

Kritikken antyder at mangel på kunnskap om sektoren har ført til at innretningen på tiltakene ikke har blitt optimal. La oss se på det.

Flere av statens generelle støttetiltak var rettet mot selvstendig næringsdrivende. Kunstnere er som tidligere nevnt i stor grad selvstendig næringsdrivende, hovedsakelig registrert med enkeltpersonforetak. Man kan da regne med at de generelle ordningene i stor grad ville være relevante for denne delen av kulturfeltet. I den offisielle statistikken har Konsthälsnämnden (2020a) fulgt gruppen av selskaper som best samsvarer med virksomhetene til individuelle artister⁴⁷. Her vises det at den generelle foretaksstøtten har nådd ut *til en viss andel av selskapene* innenfor kunstnergruppen. I denne gruppen finnes det altså selskaper som kan benytte seg av støtten, men de er relativt få. Kunstnere som faller utenfor støtte til permittering er selvstendig næringsdrivende, noe som er tilfellet for mange i kunstnergruppen. Kunstnere som faller utenfor støtte til permittering er hovedsakelig de med foretak som har en omsetning på mindre enn 250 000 SEK. Offisiell statistikk viser at den gjennomsnittlige nettoomsetningen i kunstnergruppen var 220 000 SEK i 2018. Det er imidlertid ikke kartlagt i hvilken grad artister har benyttet seg av de andre statlige støttetiltakene (Konsthälsnämnden 2020a).

Vi skulle gjerne hatt flere data til å supplere Konsthälsnämndens gjennomgang av de generelle tiltakenes relevans for kultursektoren. Imidlertid har vi tall innhentet av organisasjonen Musikcentrum Riks for musikkfeltet som er interessante. I en omfattende undersøkelse til nærmere 1000 svenske musikere og artister (Fors 2020, Musikcentrum Riks 2020) konkluderer organisasjonen i august 2020 med at respondentene hadde mottatt støtte på 23,6 millioner kroner, inkludert private gaver. Støtten utgjorde 14 prosent av tapt inntekt. Undersøkelsens hovedtall sammenfattes i tabell 19 under:

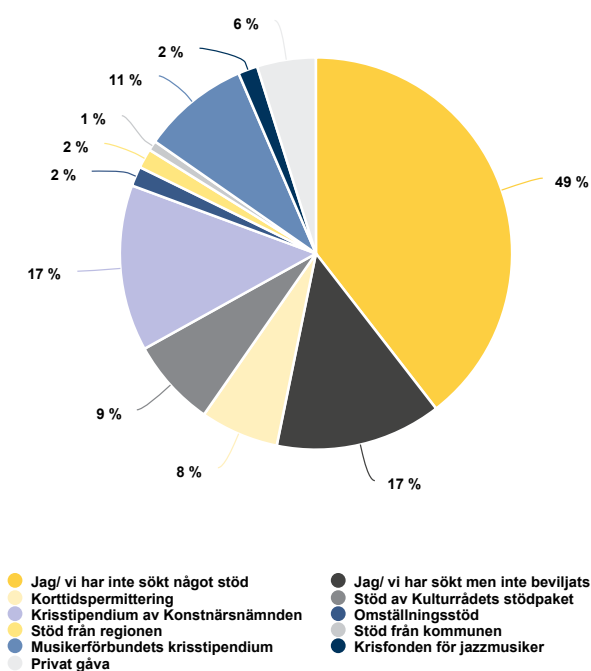
Tabell 19 Tap av inntekt og mottatt støtte.

Kilde: Musikcentrum Riks (2020)

Redovisad prognos för förlorad inkomst under 2020 (kr)	171 820 000
Hittills mottaget stöd ink. privata gåvor (kr)	23 628 894
Hittills mottaget stöd ink. privata gåvor (i procent av förlorad inkomst)	14 %
Redovisad prognos för antal inställda speltillfällen i under 2020 (antal per musiker)	42
Redovisad prognos för förlorad inkomst under 2020 (kr per musiker)	178 237

47. Her viser de til bransjekode SNI 90

Figur 17, under, viser at 49 prosent av respondentene svarte at de ikke hadde søkt på korona-relatert støtte. Dette gir ifølge Musikcentrum Riks et tydelig bilde av at informasjonen om støtte ikke hadde nådd ut som den skulle blant musikkutøverne. At ordningene «Korttidspermittering» og «Omstillingsstöd» i så liten grad nådde musikere er, ifølge organisasjonen, et bevis på at selvstendig næringsdrivende musikere og artister falt mellom støttesystemenes stoler (Musikcentrum Riks 2020). Videre så viser diagrammet at 17 prosent hadde søkt, men ikke mottatt støtte. Av de som hadde mottatt ulike former for støtte, var det flest som hadde fått krisestipend fra Konstnärnsämnden (17 prosent), Musikerförbundets krisestipend (11 prosent) og støtte fra Kulturrådets støttepakke (9 prosent). 8 prosent hadde vært korttidspermittert. 6 prosent hadde mottatt støtte fra kommunen, 2 prosent hadde mottatt støtte fra regionen, 2 prosent hadde mottatt støtte fra Musikfondens støttepakke, 1 prosent hadde mottatt støtte fra Musikfondens støttepakke og 1 prosent hadde mottatt støtte fra Musikfondens støttepakke.

Figur 17 Andel svar på ulike spørsmål i undersøkelsen til Musikcentrum Riks (2020).

Selv om disse tallene spesifikt omfatter musikkfeltet, vet vi likevel at det er en viktig del av kultursektoren innenfor kultursektoren mht. koronaeffekt. Ut fra disse tallene kan vi kanskje trekke slutningen at støtteordningenes innretning ikke var optimal.

Et annet viktig spørsmål er knyttet til hvor stor andel av de innvilgede midlene som ble brukt/betalt ut. En av organisasjonene som fikk delegert ansvar for å fordele penger var Konstnärnsämnden. For Konstnärnsämndens stipender viser deres egne tall at de fikk inn 3 327 søknader innenfor sine fem kunstområder, der 1 955 søknader ble innvilget (Konstnärnsämnden 2020a). En nyhetssak fra juni viser til 3 324 søknader der 1 937 kunstnere/prosjekt fikk bevilgning (Konstnärnsämnden 2020b). Konstnärnsämnden forteller at flest søknader kom fra *musikkområdet* og deretter

fra *bild och form* (2020a). Krisstipendet ble utformet med målsettingen om å også inkludere kunstnere som normalt ikke søker støtte hos myndighetene, noe som resulterte i at 62 prosent av søkerne var kunstnere som ikke hadde tidligere søkt støtte fra Konstnärsnämnden. De kunstnerne som passet inn i kriteriene og som kunne vise til uteblitte inntekter, fikk som regel støtte.

Det fantes samtidig inntektsbortfall som kunstnerne ikke fikk kompensert gjennom Konstnärsnämndens krisestipend. I tillegg til stipendets utforming, var årsaken til det en rekke bransjetypiske forhold, ikke ulikt det vi så i Norge (jf. lappeteppeøkonomi). Eksempler på slike årsaker var:

- Kunstnere som vanligvis får inntekt gjennom salg, og som på grunn av krisen hadde fått utstillinger kansellert eller av andre grunner manglet salg, kunne ikke søke om kompensasjon for slikt inntektstap. Dette gjaldt spesielt visuelle kunstnere.
- I bransjen er det ofte korte ledetider, det vil si at bookinger og oppdrag avtales på kort varsel. Dette er vanlig for mange frilansartister, spesielt innenfor musikk, men også for visuelle kunstnere. På grunn av krisen uteble bookinger og nye oppdrag. Slikt inntektstap kunne ikke kompenseres med krisestipendet.
- Muntlige avtaler er relativt vanlige, og det kan derfor være vanskelig å dokumentere inntektstap. Kunstnere kunne ikke søke om inntektstap der hvor man manglet skriftlige avtaler. Dekning av inntektstap på grunn av tapte opphavsrettsinntekter eller royalties kunne ikke kunstnerne søke om. Opphavsrettsinntektene kommer i ettertid, og krisen betydde en reduksjon i bruken av opphavsrettsbeskyttet materiale i for eksempel konserter og teaterforestillinger.

Basert på dette vurderte Konstnärsnämnden (2020a) at de midlertidige støttetiltakene burde tilpasses og utvides for bedre å nå kunstnergruppen. De pekte samtidig på at effekten av pandemien på kunstnere har tydeliggjort noen generelle svakheter i sektoren. Områder de ser det er viktige å være oppmerksom på for å styrke kunstnerens forhold på lang sikt er følgende:

- Mangel på skriftlige avtaler. Konstnärsnämnden oppfordrer sektoren til å jobbe for og støtte både kunstnere og oppdragsgivere til å etablere skriftlige avtaler. Kunstnerne har ofte en ulempe sammenlignet med arrangører og kan mangle den nødvendige kunnskapen for å lage kontrakter. Det er derfor behov for å støtte dem i dette, og der kan bransjeforeningene være en viktig part.
- Det er behov for å gjennomgå regler for enkeltmannsforetak og småbedrifter i de offentlige støtte/trygdesystemene, spesielt med hensyn til *a-kassa* og sykeforsikring. Det har i senere tid kommet statlige utredninger som belyser disse spørsmålene. Konstnärsnämnden påpeker viktigheten av å ta hensyn til kunstnerens spesielle situasjon innenfor rammen av disse pågående undersøkelsene.
- Opphavsrettsgodtgjørelse er en viktig inntektskilde for kunstnere, men i den digitale utviklingen har kunstneres posisjon blitt svekket med nye aktører og forretningsmodeller. Kunstnere må styrkes i godtgjørelses- og kontraktssituasjoner i et globalt og stadig mer digitalisert arbeidsmarked. Den pågående implementeringen av DSM-direktivet kan være av avgjørende betydning for kunstneres fremtid, avhengig av resultatet av Sveriges

implementering av EU-kommisjonens direktiv.

Også det svenske Kulturrådet har administrert viktige støttepakker til kultursektoren under koronatiden, fordelt på to tildelingsrunder. I første runde ble til sammen 370 millionene fordelt (Kulturrådet 2020b) gjennom tre «beslut» oppsummert i tabell 20, vist under. Totalt 1 458 søknader ble innvilget i alt SEK 318,5 millioner.

Tabell 20 De tre besluten i juni.

Kilde: Kulturrådet (2020b).

Beslut	Datum	Antal ansøkninger	Antal beviljete ansøkninger	Søkt belopp	Beviljet belopp
BESLUT 1. Ansøkninger där det sökta beloppet uppgick till högst 100 000 kronor	15-06-2020	1 079	727	44 414 935	20 997 700
BESLUT 2. Ansøkninger där det sökta beloppet var högre än 100 000 kronor	16-06-2020	964	699	696 074 747	247 336 500
BESLUT 3. Kompletterande beslut för de ansøkninger som bordlagts i BESLUT 2.	23-06-2020	32	32	104 879 946	50 218 600
Summa *		2 043	1 458	740 489 682	318 552 800

Disse tallene inkluderer ikke endringer i vedtak og kan dermed avvike fra andre oppsummeringer av tildelingene. Etter disse tre opprinnelige vedtakene er det gjort en rekke endringer, basert på rettelser, revurderinger og tilbakebetalingskrav. Et antall bevilgede tilskudd er også tilbakebetalt. I begynnelsen av oktober og i andre sammenstillinger i rapporten til Kulturrådet (2020b) utgjorde antallet godkjente søknader 1 464 med et totalt godkjent beløp på SEK 327,8 millioner.

Samlet sett så består altså resultatet av 1 464 godkjente søknader og 328 millioner SEK i godkjente tilskudd i oktober 2020. Dette tilsvarer en godkjeningsgrad på 72 prosent basert på antall søknader og 67 prosent basert på omsøkt støtte. Det har samtidig vært en begrensning i gjeldende ordning av hvor mye hjelp hver enkelt virksomhet kunne motta.

Musikkområdet fikk klart mest støtte, med et tilslag på 56 prosent, etterfulgt av scenekunst med 24 prosent. Støtte kunne gis til arrangører, kunstnerisk aktive aktører, eller virksomheter som var begge deler. 51 prosent av innvilgede søknader og 74 prosent av innvilget støtte gjaldt de som bare søkte som arrangører. I

gjennomsnitt fikk en arrangør 329 000 SEK, mot 97 000 SEK for de som bare søkte som kunstnerisk aktive aktører.

I oktober hadde 541 søknader fra aksjeselskaper fått krisestøtte. Aksjeselskaper sto for 37 prosent av de godkjente søknadene og 77 prosent av den tildelte støtten. Gjennomsnittlig tildelt beløp for et aksjeselskap utgjorde 464 000 SEK. Til sammenligning mottok ideelle organisasjoner og enkeltselskaper i gjennomsnitt henholdsvis 66 000 og 70 000 kroner.

I november meldte Kulturrådet (2020a) at de hadde fått inn til sammen drøyt 4 400 søknader til andre runde av sin tildeling, med et totalt søknadsbeløp på 3,3 milliarder SEK. Kulturrådets ramme for tildelingen var på drøyt 880 millioner kroner, til støtte til tap av inntekt, spesielle behov i kulturlivet og smittesikre arrangementer. Til støtteordningen for *avlyste og utsatte arrangementer* mottok kulturrådet i overkant av 2 200 søknader på til sammen 1,8 milliarder SEK. Rammen for tildelingen var 400 millioner svenske kroner. Søkertallene for krisestøtte for *spesielle behov i kulturlivet* var drøyt 2 200, og det totale søknadsbeløpet her var på 1,5 milliarder kroner. Rammen for støtten var på 444 millioner, hvorav 80 millioner skulle gå til smittesikre arrangementer, 20 millioner til alliansene og 10 millioner til «centrumbildningarna» (Ibid.).

Søknadstallene viser at det ikke var så mange flere søknader i Kulturrådets andre runde, sammenliknet med den første, men at beløpene det ble søkt om var høyere. Beløpene det ble søkt om varierer fra noen få tusen kroner opp til omtrent 100 millioner kroner. I denne andre runden var i overkant av halvparten av søkerne arrangører og en tredjedel kunstnerisk aktive aktører. Resten er kategorisert som begge deler. I overkant av tre fjerdedeler av det totale beløpet som er søkt om gjelder driftstilskudd, resten gjelder smittesikre arrangement og ulike fremmede tiltak. Søknader som bare gjelder arrangører utgjør nesten 80 prosent av det omsøkte beløpet. De fleste søknadene kommer dessuten fra sjangrene scenekunst og musikk; så mye som 70 prosent gjelder til teater, dans, musikk og andre scenekunstuttrykk, der musikk står bak den største delen av det omsøkte beløpet.

Til slutt ser vi på spørsmålet om hvor stor del av kulturinstitusjonene som har benyttet permitteringsordninger. For Sverige sin del dreier dette som ordningen *Korttidsarbete* (korttidspermittering) som ifølge de svenske respondentene i vår survey til nøkkelpersoner i kultursektoren i Norden, ble tilbudt aksjeselskap innenfor kultursektoren, men ikke bedrifter registrert som enkeltpersonforetak. Det var Tillväxtverket som administrerte støtten. Den ene av de to respondentene utdyper:

I samband med coronakrisen så utökades detta stöd och reglerna förenklades något för att fler företag skulle kunna söka stödet.

Dessa villkor gäller för att få stödet:

- Stödet gäller för arbetsgivare som är juridiska personer eller fysiska personer som bedriver näringsverksamhet. Ägare/arbetsgivare som omfattas är exempelvis aktiebolag, föreningar och stiftelser. Ensamföretagare i enskild firma samt vissa offentliga aktörer kan inte få stödet.
- Företaget ska ha drabbats av tillfälliga, allvarliga ekonomiska svårigheter som inte har kunnat förutses eller undvikas.
- Det ska finnas stöd för korttidsarbete i centrala/lokala kollektivavtal eller i egna

avtal.

- Arbetsgivaren måste ha använt sig av andra tillgängliga åtgärder för att minska arbetskraftskostnader.
- Företaget får, vid tidpunkten för ansökan, inte vara på obestånd, under rekonstruktion eller skyldig att upprätta en kontrollbalansräkning.

Tillväxtverkets statistikk om «korttidsarbeite» per bransje i 2020 viser til 3 779 søknader, som omfattet et beløp på 1,16 milliarder SEK. Antall som var midlertidig tildelt bevilgning i første omgang var 18 719, mens antall som var dekket på grunnlag av innsendt dokumentasjon var 18 129 (Tilväxtverket, 2020). I surveyen ser bare den ene av respondentene seg i stand til å vurdere hvilke grupper som har hatt nytte av permitteringsordningen. Denne vurderingen er gjengitt i tabellen under:

Tabell 21 Hvor stor del av kulturinstitusjonene tror du har hatt hjelp av permitteringsordninger?

Kilde: survey til nøkkelinformanter.

Hvor stor del av kulturinstitusjonene tror du har hatt hjelp av permitteringsordninger?	Respondent
Scenekunstnere	En liten del
Visuelle kunstnere	En svært liten del
Musikere	En liten del
Forfattere	En svært liten del
Kunsthåndverkere	En svært liten del
Filmkunstnere	En liten del
Arrangører	En stor del
Booking/management	En stor del
Lyd/lys/scene	En liten del

4.4 Danmark

Som i de foregående delkapitlene ser vi først på hvilken relevans eller treffsikkerhet de økonomiske støttepakkene har hatt for kultursektoren. Også her starter vi med vurderingene fra respondentene i vår survey til nøkkelinformanter i kultursektoren i de nordiske landene. I Danmark fikk vi kun inn svar fra én respondent, nemlig en av de største kunstnerorganisasjonene i landet. Vi spurte, hvilke generelle effekter mener du myndighetenes hjelpetiltak overfor kultursektoren i forbindelse med covid-19 har hatt? Svaret var som følger:

Great effects but not enough. Help has been too scarce, too complicated to apply for and directed wrongly. Our impression is, that there is too little knowledge of the way the arts

businesses work, and that the frailty of social security in these sectors have proven a higher risk that assumed for the entire sector as well as society as a whole. Also there is little ambition to invest and to invest in research and development because the aim is to get activity started ASAP. Activity takes planning for live events and people that work e.g. with children can't suddenly go on tour with a jazz band and vice versa. Lack of general planning and acknowledgment that ours is a one billion Euro economy is overcasting decisions. Fortunately there is now the general impression that the population needs cultural experiences as part of both education, mental health, social messieurs and democratic value. We are waiting for the understanding that there is an artist behind the arts.

Som vi ser samsvarer respondentens vurderinger i stor grad med tilsvarende i Norge og Sverige. Ankepunktet går på at myndighetene ikke kjenner godt nok til kultursektorens særskilte næringsstruktur. Hjelpepakkenes innretning blir dermed ikke god nok.

Vår respondents fortelling støttes av flere andre representanter for den danske kultursektoren. F.eks. i den tidligere omtalte artikkelen i internettmagasinet *iscene.dk*, som dekker scenekunstheltet, er kunstnerisk leder av teater- og filmkompaniet *Don Gnu*, Jannik Elkær, intervjuet om hvordan de har blitt rammet av pandemien og hvordan han opplever støtten fra myndighetene. Han forteller at de opplever «at myndighetene prøver mange ting for os», men at «alle fumler sig frem», og at «kommunikasjonen ikke alltid er klar». Han sier videre at han har forståelse for at det er komplisert å lage regler for den kunstneriske «kludetæppemåte at stykke økonomien sammen, hvor vi først tjener pengene på en indsats året etter», men «at man måske kunne optimere processen omkring hjelpepakkerne» (Liisberg 2020). Igjen støter vi altså på lappeteppeøkonomi-begrepet, her i dansk versjon med «kludetæppe»-økonomi.

I en rapport fra tenketanken Mandag Morgen (2020) blir også begrepet «kludetæppe» brukt når det beskrives hvordan arbeidslivet til fleste musikere og komponister er sammensatt. Her vises det til at de fleste er selvstendig næringsdrivende, har mange forskjellige yrker og et stort antall arbeidsforhold samtidig.

Vi er i dette delkapitlet videre opptatt av hvor stor andel av støttepakken som er gjort tilgjengelige for kultursektoren er blitt brukt/betalt ut. Det danske Kulturministeriet viser generelt god oversikt over de ulike ordningene, og har egen side (slks.dk/covid-19) med informasjon om støtte- og kompensasjonsordninger, initiativer og andre tiltak på kulturområdet i forbindelse med covid-19 (Kulturministeriet 2020a).

Tabell 22 viser hvor mye som per 26. oktober var bevilget og utbetalt fra Kulturministeriets ordninger:

Tabell 22 Udbetalinger fra Kulturministeriets ordninger.

Kilde: Kulturministeriet (2020b)

Træk på Kulturministeriets ordninger	Bevilling (mio. kr.)	Forventet træk (mio. kr.)	Udbetalt (mio. kr.)
Aktivitetspulje til kulturaktiviteter - genåbning	291	291	116
Aktivitetspulje til kunstneriske aktiviteter (nyetablerede kunstnere)	9,8	9,8	8,94
Aktivitetspulje til kunstneriske aktiviteter (sommerpakker)	29,5	29,5	29,2
Ekstra midler til forberedelse af OL og PL som følge af udskydelse til 2021	15	15	15
Engangstilskud til 5 højskoler	3,5	3,5	3,5
Foreningspuljen (idræts- og spejderforeninger samt forenings- og idrætsoplevelser) (delvist sommerpakken)	250	250	174,5
Initiativer for udsatte, sårbare og ældre	19,4	19,4	16,8
Kompensation for hhv. løn og faste omkostninger til foreninger, selvejende institutioner og fonde mv., der modtager halvdelen eller mere end 50 pct. i offentligt tilskud	230,6	230,6	66,5
Kompensation for landsindsamlinger	9	9	5,26
Kompensation for medievirksomheders tabte annonceindtægter i forbindelse med COVID-19*	234,6	194,6	94,3
Kompensation for særligt nødlidende kulturinstitutioner og produktionsomkostninger (nødpulje 1 og 3)**	203,9	203,9	11
Kompensation for produktionsomkostninger for sæsonafhængige kunstnere mv.***	70	70	0
Kompensation til kommunale kulturinstitutioner og visse kommunale spillesteder og kulturhuse (nødpulje 4)	53,4	53,4	16,6
Kompensation til særligt sæsonafhængige kunstnere m.v.	50	20	2,52
Kompensation til sæsonbetonet scenekunst (nødpulje 2)	25,2	25,2	6,98
Kompensation vedr. større arrangementer****	250	250	2,2
Kompensationsordning for folkehøjskoler, aftenskoler, daghøjskoler og Folkeuniversitetet	201,4	201,4	123,8
Midlertidig kunststøtteordning for kunstnere med kombinationsindkomst	161	80	59,5
Pulje til film- og tv-selskaber*****	20	20	
Pulje til refusionsordning på billetter til kultur-, forenings- og idrætsaktiviteter (Sommerpakken)*****	181,7	266,7	174,1
Sammen om kunsten-pulje*****	5	5	9,74
Tilskud til højskolernes sommeraktiviteter (Sommerpakken)	4	4	4
Hovedtotal	2 318	2 252	940,44

* Der modtages og behandles fortsat ansøgninger, men det er den foreløbige vurdering, at det forventede træk anslås til et mindreforbrug på ca. 40 mio. kr.

** Bevillingen til nødpulje 1 og 3 er givet samlet gennem aktstykke 170 (142,1 mio. kr.), aktstykke 253 (35,5 mio. kr.) og aktstykke 265 (26,3 mio. kr.). Bevillingen er delt 50/50 mellem de to formål. Foreløbigt er der kun udbetalt midler iht. nødpulje 3.

*** Puljen åbner 1. november 2020.

**** Det er ikke muligt på baggrund af de indkomne ansøgninger at vurdere det forventede forbrug. Det afhænger bl.a. af afklaring af forhold, der har betydning for ansøgernes ansøgning om støtte fra Erhvervsstyrelsens arrangementsordning.

***** Puljen er under afklaring i EU-Kommissionen.

***** Der forventes et merforbrug på yderligere 85 mio. kr.

***** Sammen om kunsten er på i alt 10 mio. kr., hvoraf de 5 mio. kr. er afsat fra udlodningsmidlerne af ministeren og 5 mio. kr. er afsat af Statens Kunstfond via § 21.21.01. Der er således ikke uddelt mere end afsat til formålet.

I tabellen vises det til at litt i overkant av 940 millioner DDK er utbetalt. Til sammen var det bevilget 2 318 millioner, der man forventet et trekk på 2 252 millioner. Som vi ser er spriket mellom de bevilgede og benyttede midlene svært stort. Imidlertid varierer størrelsen på utbetalte midler fra tiltak til tiltak. Noe av grunnen til at midlene ikke er utbetalt, kan være at ordningene ikke har vært virksomme så lenge. Noen av ordningene har for eksempel på tidspunktet nylig blitt presentert eller utvidet. Det finnes også ordninger som ikke ennå hadde åpnet for søknader (Kompensation for produktionsomkostninger for sæsonafhængige kunstnere m.v.) eller var under avklaring hos EU (Pulje til film- og tv-selskaber). Men dette kan ikke være hele grunnen til det store avviket mellom bevilgning og utbetaling. Vi har imidlertid ikke data som gir noen sikker indikasjon på hva grunnen til den lave utbetalingsraten er. En annen viktig grunn kan være, som respondenten i vår survey pekte på, at kulturbedriftene ikke har nådd opp til de kravene som ordningene har vært utstyrt med.

Tabell 23 viser hvor mye som hadde blitt utbetalt fra Erhvervsministeriets ordninger pr. 5. oktober (Kulturministeriet 2020b).

Tabell 23 Utbetalte midler til kulturaktører fra Erhvervsministeriets ordninger.

Kilde: Kulturministeriet (2020b)

Godkjente kompensasjonsbeløp*	Millioner kroner
Erhvervsministeriet**	1 567,2
Lønkompensation	694,6
Selvstændige***	340,9
Arrangører	37,6
Faste omkostninger	494,1

* Der sker løbende nye udbetalinger. Tallene er således et øjeblikksbillede.

** Følgende branchekoder indgår i opgørelsen: 58001 (forlag), 59000 (produktion af film, tv og musik mv.), 60000 (radio- og tv-stationer), 90000 (teater, musik og kunst), 91000 (biblioteker, museer mv.), 93001 (sport). Ansøgninger til ordningen for freelancere med B-indkomst og freelancere med A- og B-indkomst kan ikke opgøres på brancher, hvorfor de ikke er medtaget i opgørelsen.

*** Data for selvstændige indeholder også ansøgninger fra ordningen for sæsonafhængige selvstændige.

Her vises det at 1 567 millioner er utbetalt fra Ervervsministeriet til et utvalg bransjer i kultursektoren (se merknader til tabellen). Lønnskompensasjon utgjør 694,6 millioner, 340,9 millioner gjelder selvstendig næringsdrivende og 37,6 millioner arrangører. 494,1 millioner gjelder faste omkostninger.

Når det gjelder permitteringsordninger rettet mot kultursektoren har vi ikke tall på i hvor høy grad disse er benyttet. I vår tidligere omtalte survey til nøkkelinformanter i de nordiske landene spurte vi: *Har myndighetene i ditt hjemland tilbudt kultursektoren en eller annen form for permitteringsordninger?* Her bekrefter den danske respondenten at Danmark har hatt en form for permitteringsordning til kultursektoren, men kunne ikke si hvor utbredt den har vært benyttet.

Undersøkelsen til Mandag Morgen (2020) viser at musikere og komponister i stor grad vurderer at regjeringen har vært flinke til å beskytte den danske økonomien under pandemien. Mer enn tre av fem (63 prosent) mener at regjeringen har gjort mye for å hjelpe økonomien generelt. Men når det dreier seg om regjeringens beskyttelse av musikkbransjen, så er synet noe annerledes. Bare 8 prosent mener at regjeringen har gjort mye for å beskytte industrien deres.

Rasmus Rex Pedersen, adjunkt på Roskilde Universitet og musikkbransjeforsker, peker på den sammensatte økonomien for musikere og komponister som en mulig forklaring på dette:

Der er helt sikkert noget om, at man fra regeringens side har grebet det uhensigtsmæssigt an i forhold til at beskytte på tværs af brancher. Det, der er en udfordring for musikerne, er kludetæppeøkonomien. Det gør det svært at blive grebet af sikkerhedsnettet. Musikerne og komponisterne har helt sikkert været ramt, men om det er ond vilje fra politikernes side – det ved jeg ikke (ibid.).

4.5 Finland

Det var tidvis krevende å finne kilder som beskriver de finske tiltakenes relevans og fleksibilitet for kultursektoren. Årsaken er at størstedelen av forskningslitteratur rundt disse spørsmålene foreløpig kun finnes på finsk, og dermed er vanskelig tilgjengelig for oss. Når det er sagt kommer man i dag svært langt med Google translate, men man må da ta forbehold om eventuelle feiloversettelser som kan oppstå. Dette var for øvrig en av grunnene til at vi ønsket å konsultere nøkkelpersoner innenfor kultursektoren med en egen survey. Her omtaler de finske respondentene for øvrig effekten av hjelpetiltakene i relativt knappe ordelag. Én sier «They have prevented the individual and institutional bankruptcies so far» og den andre «It has helped to survive for the difficult year and enabled artistic work.» Dersom vi likevel skal støtte oss på disse kildene og ha tiltro til at de snakker på vegne av et bredere utvalg institusjoner, organisasjoner, kunstnere og kulturarbeidere enn det de umiddelbart kan identifiseres med, så kan det virke som om tiltakenes målretting har vært god. Også andre forespørsler vi har gjort, f.eks. til forskerkollegaer i forskningsinstituttet Cupore, tyder på det samme.

For spørsmålet om hvor stor andel av støttepakkene som er gjort tilgjengelige for kultursektoren som har blitt brukt/betalt ut, har vi noe bedre data. I forbindelse med utarbeidelse av en artikkel som vil bli publisert i 2022, har forskere ved det finske forskningsinstituttet Cupore (Luonila et. al. 2022 (forthcoming)) utarbeidet følgende

oversikt over tiltak i kultursektoren i Finland. Summene avviker noe fra tall presentert på det finske kulturdepartementets nettsider, men vi tror dette beror på at Cupore har tatt med tall som ikke framgår i departementets oversikt. Det kan også ha skjedd justeringer av ordningene etter at tiltakene er blitt presentert. Tabellen viser hvilke beløp som er betalt ut på de ulike tiltakene.

Tabell 24 Støttetiltak 2020, Finland.

Kilde: (Luonila et. al. 2022 (forthcoming)).

COVID-19 emergency funding for art, culture and creative sectors by the national level in Finland during 2020				
Organization offering financing	Funding scheme(s) implemented due to COVID-19 pandemic	Target institutions and group(s)	Number of recipients within the funding scheme	Amount of allocated funding during 2020 (M€)
The Ministry of Education and Culture				
	Subsidies for national art organizations.	The National Gallery, the National Theatre, the National Opera	3	6,4
	Subsidies for art, cultural and creative sector organisations.	Associations, cooperatives, foundations, companies	367 from which companies 27 %.	11
<i>Department for Art and Cultural Policy</i>	Subsidies for museums, theaters and orchestras.	Theatres, orchestras and museums within the law-based network of state subsidized cultural organizations	190	28,2
	Subsidies for cultural events and festivals	Communities organizing art and cultural festivals and events	100 from which companies 28 %.	7,2
	Subsidies for community houses /	Communities maintaining	763	2,3
	Aid for basic art education	Maintainers of basic art education institutions	199	12,9
<i>The Finnish Film Foundation</i>	Operating aid for cinemas	Maintainers of especially smaller, regional cinemas	75	0,98
	Production subsidy for film productions	Production companies	21	1
<i>The Arts Promotion Centre Finland</i>	Corona-grants*	For individual professionals in art, cultural and creative sectors**	5203	17,5

* Altogether three separate application periods during 2020;

** Especially the second application period reached professionals from creative industries that are not normally applying funding from The Arts Promotion Centre.

I tillegg til midlene betalt ut over kulturdepartementets budsjetter, har den finske kultursektoren også fått tildelt støtte fra andre kilder. Som nevnt i kapittel 4.5, tilbød Business Finland våren 2020 midler til små og mellomstore bedrifter. Fram til starten av juni 2020 mottok Business Finland 27 983 søknader om støtte. Totalt ble 17 066 finansieringsbeslutninger fattet, og 490 millioner euro bevilget i finansiering av totalt 12 502 prosjekt. Av disse, ifølge Business Finland, gikk 51 millioner euro til bedrifter innenfor kategorien «Programvaror och spel», mens 43 mill. euro gikk til «De kreativa branscherna»⁴⁸.

Vi så over at Cupore (Luonila et. al. 2022 (forthcoming)) har laget en oversikt over tiltak fra kulturdepartementet. De har også utarbeidet en oversikt over tiltak gitt via andre departement og instanser, som viser ordninger, antall søknader og utbetalte midler. Vi ser også her at oversikten avviker noe fra det Business Finland oppgir i kilden over.

Tabell 25 Tiltak ra det finske kulturdepartementet.

Kilde: (Luonila et. al. 2022 (forthcoming)).

Organization offering financing	Corona-related funding scheme(s)	Target institutions and group(s)	Number of recipients within the creative industries*** funding schemes	Amount of allocated funding for creative industries during 2020 (M€)
The Ministry of Economic Affairs and Employment				
<i>Business Finland</i>	Funding for business development in disruptive circumstances	Companies with more than 5 employees	1186	57
<i>Centres for Economic Development, Transport and the Environment</i>	Funding for companies in the exceptional circumstances caused by the coronavirus	Companies employing a maximum of five people at the time of application.	1351	22,9
<i>State Treasury</i>	Business cost support****	Companies whose turnover has fallen due to the coronavirus pandemic and therefore have difficulties in dealing with the salary expenses and other expenses for the period for which the support is available.	762	21,2

*** Includes also wider cultural industries and related industries such as publishing and marketing activities (see e.g. Throsby 2008).

**** Includes statistics from two application periods (July-August 2020 and December 2020-February 2021).

48. <https://www.businessfinland.fi/sv/aktuellt/nyheter/tiedotteet/2020/business-finlands-utvecklingsfinansiering-vid-storningar-i-affarsverksamheten-avslutas>

For spørsmålet «hvor stor del av kulturinstitusjonene har benyttet permitteringsordninger», har vi ikke funnet sikre data eller kilder for Finland. Ingen av ekspertene i vår survey til nøkkelinformanter i Norden kjenner til om det finnes permitteringsordning(er) i Finland, men dette er i strid med den informasjonen vi har om de finske tiltakene, omtalt i kapittel 3.5.

4.6 Island

Også for Islands del har vi undersøkt i hvilken grad de statlige tiltakene har klart å fange opp hele kultursektorens behov eller ikke, altså hvor stor andel av kultursektoren som har blitt omfattet av permitteringsstøtte og økonomiske støttepakker. Blant annet spurte vi om dette i surveyen vår, som også ble besvart av en islandsk respondent. Denne respondentens vurdering var som følger:

It has softened the blow and prevented some small firms, groups and individual artists' organisations from going bankrupt. But the most important effects is the fact that the government has totally saved the big state driven institutions such as the National Theatre, the Concert Hall *Harpa*, the National Museum and many more. The institutions owned by the various municipalities have had to struggle more than the state owned.

Men spørsmålet er også analysert og drøftet i andre sammenhenger. To forskjellige undersøkelser utført av den islandske organisasjonen Icelandic Confederation of University Graduates (BHM), publisert i oktober 2020, viste at omtrent 67 prosent av kunstnerne som hadde svart på de to spørreundersøkelsene oppga at de hadde søkt støtte eller at de ville gjøre det (BHM 2020). Situasjonen var imidlertid litt forskjellig avhengig av hvordan inntekten genereres, men to av tre selvstendig næringsdrivende oppga at de måtte søke regjeringens hjelp.

Ifølge BHM er det forskjellige indikasjoner på at de nåværende tiltakene har vært utilgjengelige og hatt liten nytte for kultursektoren. For eksempel sa 60 prosent av respondentene som er helt eller delvis selvstendig næringsdrivende at de bare hadde mottatt en del av midlene eller hadde fått avslag på de omsøkte tiltakene. De kombinerte formene for inntektsgenerering, store inntektssvingninger og ukonvensjonelle driftsformer i bransjen ser ut til å være dårlig tilpasset tradisjonelle arbeidsmarkedstiltak ifølge BHM (2020). Også for Islands del, virker m.a.o. kultursektorens lappetepeøkonomi å være en utfordring får å innføre optimale støtteordninger.

På spørsmålet om hvor stor andel av støttepakkene som er gjort tilgjengelige for kultursektoren som har blitt brukt/betalt ut, har vi noe bedre data. En analyse fra det nasjonale islandske statistikkbyrået *Hagstofa Íslands* fra oktober 2020 viser at flere bedrifter og organisasjoner i kulturnæringer har benyttet seg av myndighetens økonomiske tiltak som svar på covid-19-krisen. Statistikken viser at 457 bedrifter hadde fått utsatt skatt fra mars til september, og utgjorde 5,9 prosent av de totalt 7 742 bedriftene som hadde mottatt slik støtte. Gjennomsnittlig beløp per bedrift i kulturnæringene var 916 000 ISK, sammenlignet 1,45 millioner ISK per bedrift i andre næringer. Støtten til bedrifter i kulturnæringer tilsvarer 3,8 prosent av det totale beløpet.

Det nest vanligste økonomiske tiltaket som ble brukt av bedrifter i kulturindustrien har vært støttelån, hvor andelen bedrifter i kulturindustrien også er høyest: 7,4

prosent. Imidlertid så har betydelig færre bedrifter totalt brukt dette tiltaket: 612 stykker, hvorav 45 var innenfor kulturnæringer. Det gjennomsnittlige beløpet til bedrifter i kulturnæringer var også litt lavere for dette tiltaket: 8,2 millioner ISK per bedrift sammenlignet med 8,5 millioner ISK i andre næringer.

Litt færre bedrifter i kulturnæringer hadde mottatt nedleggingstilskudd eller utbetaling av lønn i løpet av oppsigelsestiden⁴⁹, henholdsvis 29 og 38 stykker. Dette tilsvarer 2,8 og 3,8 prosent av det totale antallet bedrifter innenfor hvert tiltak (Statistics Iceland 2020a)

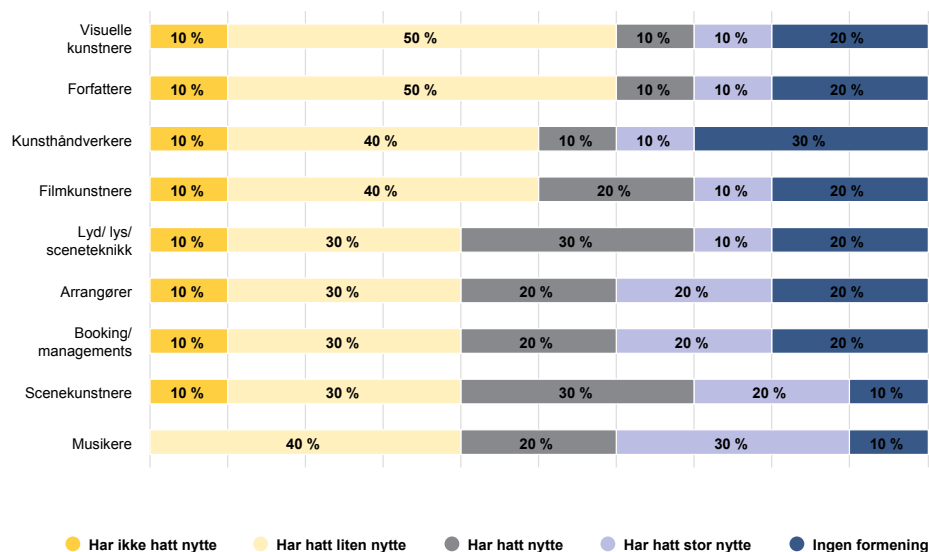
For Islands del har vi ikke funnet data som beskriver hvor stor del av kulturinstitusjonene som har benyttet permitteringsordninger.

4.7 Kapitteloppsummering

I dette kapitlet har vi analysert hvilken effekt de ulike krisetiltakene rettet mot kultursektoren i de nordiske landene har hatt, og om de har vært treffsikre, relevante og fleksible. Det er flere momenter som er verdt å ta med i en oppsummering. Først, de fleste kildene våre sier at støtten har vært nødvendig og virkningsfull for dem de har nådd. For disse har den til og med vært nødvendig for å sikre fortsatt overlevelse. Likevel melder flere av kildene om at støttetiltakene ikke fullt ut har truffet dem de var ment for. Et tegn på det er at oversikter fra flere land viser at ikke all støtte som ble tildelt er benyttet. Særlig gjelder dette i Danmark der spriket mellom beløpene stilt til disposisjon og det som er betalt ut stort. Tiltak målrettet mot institusjoner, organisasjoner, kunstnere og kulturarbeidere fra kultursektoren har vist seg mer treffsikre, selv om analyser f.eks. norske Menon Economics sammen med BI:CCI har gjort viser at også slike ordninger kan ha varierende økonomisk eller kulturpolitisk effekt eller fleksibilitet. Der problemet virkelig synes å være reelt, er for de generelle ordningene til selvstendig næringsdrivende, der også kulturbedrifter er omfattet. Selv om de altså i utgangspunktet også var tiltenkt kulturbedriftene, har de i mange tilfeller ikke søkt eller fått støtte.

I vår survey til nøkkelinformanter fra kulturforvaltningen og kunstnerorganisasjoner i Norden spurte vi i hvilken grad de vurderte at ulike kunstnergrupper hadde hatt nytte av de ulike støttetiltakene. I figur 18 under ser vi svarene for de ti respondentene som svarte:

49. Closure subsidies or payment of wages during the term of notice

Figur 18 Hvilken nytte mener du ulike kunstnergrupper/bransjeledd har hatt av nasjonal koronastøtte? Svar fra survey. N=10

Det er verdt å merke seg at vi i spørsmålet ikke differensierte mellom ulike tiltak. Oversikten viser derfor mer overordnet hvordan respondentene mener de samlede tiltakene har virket for ulike grupper i kultursektoren. Som vi ser vurderes de samlede tiltakene å ha hatt best effekt for scenekunstnere og musikere. Det er i så fall bra, for de er samtidig to av gruppene som har blitt hardest rammet av nedstengningene som følge av koronapandemien. Også grupper som arrangører, booking/managements og lyd/lys/scene har ifølge respondentene hatt nytte av tiltakene, og det er verdt å merke seg at det blant disse er svært mange små og mellomstore kulturbedrifter. Men selv for disse gruppene mener bare ca. halvparten at tiltakene har hatt nytte eller stor nytte. Vi vil igjen understreke at resultatene fra denne surveyen må tas med forbehold, men det gir likevel signal om at tiltakene ikke helt har truffet som forventet eller håpet. Dette understøttes av rapportene fra blant annet Norge (Grünfeld et. al. 2020b) og Sverige (Musikcentrum Riks 2020) som viser at en stor andel av aktørene ikke har mottatt støtte.

Så er spørsmålet *hvorfor*. Vi har i våre analyser pekt på det samme som flere andre forskere, nemlig at næringsstrukturen i kultursektoren er særegen, og at det derfor er behov for at tiltakene spisses særskilt. Flere, både i Norge, Danmark, Sverige og Island beskriver det noen har kalt «lappeteppeøkonomien» i sektoren, som gjør at mange små bedrifter ikke kvalifiserer for støtte de trenger. Bl.a. slår rapporten fra OECD fast at kunsten er mer sårbar enn andre næringer for virkningene av koronakrisen. De anbefaler derfor at medlemsstatene i større grad enn i dag sørger for at arbeidsmarkedstiltak tilpasses gruppens spesifikke behov (OECD 2020). Etter OECDs mening er dagens arbeidsmarkedstiltak og ytelsessystemer f.eks. dårlig tilpasset den samlede inntektsgenereringen i gruppen. Våre funn støtter denne vurderingen, og alle de nordiske landene ville trolig tjene på å evaluere sine respektive støttepakker med dette som et svært aktuelt læringspunkt.

5. Langsiktige følger av koronakrisen

I dette kapitlet retter vi blikket framover og ser på *hvilke tilbuds- og etterspørselseffekter av covid-19 som vil påvirke kultursektoren på lengre sikt*. Hvordan kan man se for seg at det generelle kulturkonsumet blir påvirket også etter at restriksjonene blir fjernet? Hvilke endringer i kulturproduksjon og kulturformidling har vært midlertidige, og hvilke er det som kan representere varige endringer? I tillegg ser vi på mulige konsekvenser for kulturpolitikken, både i betydningen hvordan den er organisert og hvordan den forvalter de økonomiske tilskuddene. For å lede oss inn i en diskusjon om mulige langsiktige effekter, ser vi også kort på forholdet mellom kultur og tidligere kriser. Kapitlet innledes med en gjennomgang av noen ulike perspektiver på de økonomiske konsekvensene, som kan sies å være de mest umiddelbare og mest grunnleggende. Innledningsvis bør det understrekes at analysene og beskrivelsene i dette kapitlet er usikre og spekulerende. Det må de nesten være, siden vi fremdeles befinner oss midt oppe i enn pandemi med et usikkert endelig utfall. Samtidig har vi vurdert det slik at det kan være verdifullt å diskutere mulige langsiktige konsekvenser også når man står midt oppe i situasjonen. Dette kapitlet er et forsøk på det.

5.1 Ulike analyser av økonomiske konsekvenser

De mest umiddelbare konsekvensene av pandemien for kultursektoren har vært de økonomiske. Som vi har sett i de tidligere kapitlene, sank inntjeningen på kort sikt for en lang rekke aktører. Mange av de offentlige tiltakene ble også innrettet for å bøte på det store og umiddelbare bortfallet av inntekter. (Disse tiltakene ble beskrevet i kapittel 4.)

Her skal vi først se kort på ulike analyser av de kort- og langsiktige økonomiske konsekvensene. Prinsipielt kan vi se for oss fire typer økonomiske konsekvenser for aktører på kulturområdet, som illustrert av firefeltstabellen nedenfor.

Tabell 26 Prinsipielle konsekvenser for aktører på kulturområdet.

Tap	Virksomhet som har hatt kortsiktig tap, men som på sikt vil komme tilbake til normal drift.	Virksomheter som har hatt tap/mistet markedsandeler som vil gi langsiktige tap, og som vil ha vanskelig for å hente seg inn.
Gevinst	Virksomhet som har hatt kortsiktig gevinst, men som vil komme tilbake til normal inntjening.	Virksomheter som kommer til å ha langsiktig gevinst gjennom vellykket omstilling, innovasjon og produktutvikling.
	Kortsiktig	Langsiktig

Vi kan prinsipielt skille mellom kortsiktige og langsiktige (økonomiske) tap. De kortsiktige tapene er de som har direkte sammenheng med pandemien og som det er grunn til å tro at vil forsvinne med unntakssituasjonen. De langsiktige tapene gjelder for de aktørene som ikke klarer å gjenopprette virksomheten, på grunn av konkurs, på grunn av et varig svekket inntektsgrunnlag eller en markedsandel som de ikke klarer å gjenopprette. På den andre siden finnes det også et kort- og langsiktig gevinstpotensial. Selv om det er liten tvil om at det er økonomiske *utfordringer* som har dominert kultursektoren under pandemien, er det også et utvalg aktører som har klart seg *bedre* under pandemien. For noen av disse er det snakk om en kortsiktig gevinst på grunn av de spesielle vilkårene under en unntakstilstand. For andre er gevinsten mer langsiktig, i den betydningen at den økte inntjeningen eller markedsandelen vil vedvare også når en mer normalisert tilstand i kultursektoren inntreffer. Som vi kommer tilbake til senere i dette kapitlet, kan vi si at den fremdeles vedvarende krisen har synliggjort noen strukturelle forskjeller i kultursektoren, særlig mellom den institusjonelle og den ikke-institusjonelle delen av denne sektoren; det såkalte frie feltet.

Selv om det er utfordrende å peke på hvilke typer aktører som vil oppleve hvilke typer langsiktige endringer, finnes det enkelte analyser som kan hjelpe oss et stykke på vei. Disse analysene vil imidlertid også ha et preg av å være øyeblikksbilder, siden de er utviklet på et gitt tidspunkt innenfor en utvikling som fremdeles er pågående. I norsk sammenheng finner vi noen relevante tall i en rapport fra juni 2020 og i en rapport fra oktober samme år. I rapporten fra juni ble det bl.a. rapportert at 75 prosent av frilansere og selvstendig næringsdrivende innenfor musikkbransjen regnet med å kunne fortsette med musikk etter koronakrisen, mens de resterende 25 prosent fryktet at det ikke var mulig. Blant de mest bekymrede aktørene finner vi de som jobber med støttefunksjoner – som teknikere, management og booking (Gran et. al. 2020: 60).

I rapporten fra oktober ble det blant annet presentert tall for forventninger om inntektstap fra ulike aktører i kultursektoren. De individuelle aktørene som ble spurt forventet i gjennomsnitt et inntektstap for 2020 på rundt 35 prosent av det som var forventet ved starten av året. Gitt tilsvarende smittevern tiltak som i 2020 forventet de samme aktørene et inntektstap på 45 prosent. For bedrifter og organisasjoner er forventningene sammenlignbare. Ikke overraskende er det aktører innenfor scenekunst og musikk som vurderer fremtidige inntektsmuligheter mest pessimistisk (Grünfeld et. al. 2020b: 5).

Vurderingene av de langsiktige effektene i disse to rapportene er nødvendigvis mer usikker. Oktober-rapporten refererer til tall som viser at en relativt stor andel – mellom 10 og 20 prosent – har forlatt kunst- og kulturfeltene, men at det er vanskelig å fastslå om dette er midlertidige eller permanente endringer i yrkesstatus. En vurdering som det er lett å slutte seg til er at sjansen for at aktører forlater sektoren permanent øker med lengden på krisen (Grünfeld et. al. 2020b: 70). Når det gjelder konkurstillene i norsk kultursektor er de ikke så høye (jf. kapittel 3). Svært få bedrifter er registrert konkurs i denne sektoren. Samtidig, som denne rapporten vektlegger, vil ikke nødvendigvis konkurstill vise de faktiske endringene. Små og svake bedrifter kan falle fra uten at de går konkurs, og rapporten spår at (kultur)bedriftene «vil gjennomgående bli færre og større» (ibid.). Det som imidlertid peker i motsatt retning, og som er en styrke for de individuelle aktørene i kultursektoren, er at de gjerne har en såkalt lappeteppeøkonomi. En lappeteppeøkonomi innebærer at økonomien er sammensatt av forskjellige inntekter,

siden et mindretall av kulturarbeidere kan leve av kunstnerisk arbeid alene (jf. Heian et. al. 2008, Heian et. al. 2015). Dette gjør at kunstnere og kulturarbeidere er vant til å håndtere risiko og svingninger i inntekt, noe som kan gjøre dem forberedt til også å håndtere en krise som den nåværende.

Det finnes også relevante internasjonale analyser av mulige kortsiktige og langsiktige konsekvenser for kultursektoren. I den tidligere siterte OECD-rapporten *Culture Shock* er den generelle analysen at de generelle effektene på kultursektoren vil være langvarige, av flere grunner. For det første vil utfordringene med distribusjon og lavere vilje til investeringer kunne påvirke produksjon av kultur og variasjonen i kulturelle produkter over ganske lang tid. For det andre kan denne utviklingen forsterkes av mindre innenlands og internasjonal reisevirksomhet, lavere kjøpekraft og mulighetene til redusert finansiering av kunst og kultur. Disse utviklingstrekkene vil også i det lengre løp kunne påvirke arbeidsmarkeder i byer og regioner, innovasjonskraft, og til syvende og sist også livskvaliteten til medborgerne (OECD, 2020: 2).

I rapporten fra KEA/Europarådet (KEA, 2020) pekes det også på langsiktige negative effekter på kultursektoren, siden mange ulike aktører, blant annet både bedrifter og stiftelser, har redusert økonomisk evne til å bidra økonomisk til sektoren. Samtidig minner rapporten fra KEA oss om at ikke alle aktører og bedrifter innenfor kultursektoren (CCS) er skadelidende under pandemien. Og blant de som er påvirket negativt er heller ikke alle skadelidende i samme grad. Som vi kommer tilbake til nedenfor har for eksempel digitale strømmeplasser for film, serier og musikk hatt en betydelig økning i kundemasse i løpet av pandemien. Nettbasert boksalg har også økt i mange land, til dels på bekostning av de fysiske bokhandlene.

Rapporten fra KEA minner oss også om et annet sentralt poeng som er en del av vår overordnede analyse: Kultursektorens aktører er ikke organisert som og arbeider ikke etter de samme prinsippene som en hvilken som helst bedrift. Utover det generelle kultursosiologiske poenget at mange av aktørene ikke arbeider med profitt som motiv, handler det blant annet om graden av frilansarbeid. Som KEA-rapporten viser til, er andelen selvstendig næringsdrivende («self-employed») i kultursektoren i EU-landene (EU-28, som blant annet inkluderer Sverige, Danmark og Finland) på 33 prosent. I resten av arbeidslivet er den gjennomsnittlige prosentandelen frilansere 14. Det vil med andre ord si at denne sektoren er særlig utsatt: «The precarity of working conditions is specific to this industry» (KEA, 2020).

5.2 Endringer og mulige scenarier for kultursektoren

Å si noe om hvordan covid-19-pandemien vil påvirke den nordiske kultursektoren på lengre sikt er nødvendigvis en utfordrende oppgave. For det første: hva mener vi med «lengre sikt» - hvilken tidshorisont er det meningsfullt å si noe om? For det andre: hvordan kan vi sannsynliggjøre at de omveltningene som åpenbart er knyttet til pandemien er de *utløsende* faktorene for mulige endringer? Og, for det tredje: med hvilken grad av visshet kan man beskrive en utvikling som ligger tre, fem eller ti år inn i fremtiden?

Disse åpenbare utfordringene deles av alle som jobber med en eller annen variant av *fremtidsforskning*, eller med å utvikle *scenarier*. Og nettopp ulike scenarier kan bidra til å strukturere en diskusjon om mulige endringer som følger av pandemien. En

grunnleggende inndeling av ulike scenarier kan for eksempel være at den innværende pandemien fører til 1) små endringer, 2) store endringer eller 3) ingen endringer. På neste nivå kan man dele inn mulige endringer i enkelte kategorier: økonomiske endringer, strukturelle endringer, kulturpolitiske endringer. Eller, for å spisse det mer mot dette kapitlets tema: endringer i kulturproduksjon, endringer i kulturkonsum og endringer i kulturlivets organisering og struktur. Hvilke endringer kan man forvente å se innenfor kulturproduksjon, både med tanke på innholdet i, omfanget av og strukturen for denne produksjonen? Hvilke endringer er det mulig å se for seg blant de som er målgrupper for og brukere av kultur? Og – ikke minst – hvilke varige endringer er mer eller mindre sannsynlige for den mer overordnede strukturen og økonomien i kultursektoren. Vi skal forsøke å si noe om disse spørsmålene i dette kapitlet, samt veie ulike mulige utfall opp mot hverandre.

De som utvikler scenarier, arbeider gjerne med å identifisere ulike drivere, eller drivkrefter, som påvirker utviklingen i årene som kommer. Noen av disse drivkreftene er tydelige og varige, mens andre er mer usikre og midlertidige. Innenfor kultursektoren, som innenfor de fleste sektorer, har for eksempel globalisering og digitalisering i en årrekke blitt identifisert som generelle drivere for endring⁵⁰. En nyere identifisert driver, som på mange måter kan sies å være en naturlig følge av de to nevnte superdriverne, er *plattformisering* (Van Dijck et al. 2018). Plattformisering, *platformization*, betegner den stadig økende makten og stadig sterkere posisjoner til de store medieplattformene (Facebook, Instagram, YouTube, Netflix, Amazon m.m.) på stadig flere områder. En fjerde generell driver for utvikling, som også har åpenbar relevans for kultursektoren, er *prekarisering* av arbeidsmarkedet, et begrep som beskriver økende grad av midlertidig, uforutsigbart, uorganisert og underbetalt arbeid. Dette har blant annet blitt beskrevet som en *gig economy*, et begrep som er svært relevant for kultursektoren (Prassl 2018).

Disse driverne har ikke mistet sin relevans under pandemien, kanskje snarere tvert imot. Digitalisering har vært en viktig faktor for erstatningskultur under lockdown. (Vi kommer tilbake til det nedenfor.) Med det har også det *lokale* i fysisk forstand blitt mindre viktig, og dermed det globale kanskje mer viktig. Videre har de store plattformene fått en større betydning og markedsrett, blant annet fordi de har representert trygge, smittefrie, digitale, hjemmebaserte alternativer til andre kulturtilbud⁵¹. Dette understreker og forsterker plattformiseringen. I tillegg er det også liten tvil om at sårbarheten i kultursektorens prekariserte *gig economy* har blitt synlig, bokstavelig talt fra en dag til den neste. De tidligere kapitlene i denne rapporten har dokumentert dette grundig.

I tillegg til disse store driverne av endring som er anerkjent og identifisert tidligere, har Covid-19-pandemien altså medført noen nye og umiddelbare endringsdrivere. I streng forstand er det et virus og påfølgende smittevern som er den primære driveren her, men i neste omgang har dette blant annet medført følgende endringer: Tilbudet om live-forestillinger har i perioder blitt fjernet helt, og med det har etterspørselen etter disse tilbudene nødvendigvis også blitt redusert. På samme måte har nye tilbud om digital formidling av kultur økt, og etterspørselen etter disse tilbudene har også økt, men ikke tilsvarende. Økningen i slike tilbud har også medført

50. Det finnes også relevante eksempler på å beskrive ulike *trender* som antas å påvirke kultursektor og kulturpolitikk i årene fremover. Konsulentselskapet InFuture leverte f.eks. en rapport til det norske Kulturdepartementet i 2018, der de hadde identifisert og vurdert betydningen av 14 ulike trender InFuture 2018. Blant disse var Fra et stort til mange små fellesskap, Nye roller for fysiske møteplasser, Sterkere konkurranse om kulturopptilbud og Den nye generasjonen kulturbruker.

51. Jf. f.eks. <https://e24.no/boers-og-finans/i/wPGWQ5/kundene-stroemmer-til-netflix-under-coronakrisen> [lest 29.01.21]

en tilgjengeliggjøring og tilrettelegging av nye tekniske løsninger både for formidling og for betaling. En annen type etterspørsel som raskt har blitt endret, er ulike bedrifters innkjøp av kulturtjenester, f.eks. som underholdning og kunstneriske innslag, til seminarer og *events*. Presset økonomi har også gjort at bedrifter har brukt mindre penger på reklame og annonsering, noe som har påvirket de kultur- og mediebedriftene som baserer seg helt eller delvis på annonseinntekter⁵². Dette er altså de mest umiddelbare effektene – sviktende publikumsinntekter, sviktende oppdragsmarked, nye digitale tilbud og en viss innovasjon i digitale publikumstilbud. Vi utdyper disse effektene og de ulike potensielle langsiktige endringene nedenfor. Men først – er det noe å lære av tidligere kriser?

5.3 Kriser, endring og lærdom

En mulig kilde til informasjon om hva den inneværende krisen kan føre til på lengre sikt, er hvordan tidligere kriser har blitt håndtert og hvilke effekter de har hatt på kultursektoren. Ulike kriser har ulike utløsende faktorer og virker ulikt på ulike sektorer og i ulike land.

Oljekrisen i 1973-74 medførte for eksempel at mobiliteten til medborgerne i en rekke land ble påvirket, siden tilgangen på drivstoff ble kraftig redusert over noen måneder. Større bevegelser i markedene for olje vil uansett kunne ha store konsekvenser. For et land som Norge, som er sterkt avhengig av inntekter fra det internasjonale markedet for olje, vil oljeprisen til enhver tid være viktig for den nasjonale økonomien. Oljekrisen hadde imidlertid, etter alt å dømme, liten direkte påvirkning på kulturlivet eller kulturpolitikken f.eks. i Norge. (Det er for eksempel ingen referanser til oljekrisen eller økonomiske utfordringer i kjølvannet av krisen i den andre norske kulturmeldingen, Ny kulturpolitikk (St.meld. nr. 52 (1973-1974)), som ble lagt frem i mars 1974.)

Finanskrisen (fra 2008) hadde på sin side stor påvirkning på finansvesenet, på næringslivet og også på privatøkonomien til mange enkeltmennesker, men den slo veldig ulikt ut i ulike land. I et land som Norge var konsekvensene nokså moderate, særlig sammenlignet med andre land. Samtidig er det liten tvil om at den påvirket kultursektoren i Norge på enkelte områder, særlig på markedet for private sponsorer og events, selv om det var noe usikre tall knyttet til akkurat hvor hardt krisen rammet sektoren⁵³. En undersøkelse som så på kulturkonsumet under finanskrisen konstaterte at dette hadde holdt seg stabilt, selv om det fantes visse forventninger til at det skulle øke⁵⁴. I Sverige ble det på sin side forventet at en rekke arbeidsplasser innenfor kultursektoren skulle forsvinne som følge av finanskrisen, for eksempel når *Arbetsförmedlingen Kultur* skulle beskrive prognosene for 2009. Arbeidsledigheten ble spådd å øke kraftig, og det ble anslått at 3500 arbeidsplasser ville forsvinne fra sektoren⁵⁵. Høsten 2010 var prognosene allerede mer optimistiske: «Utvecklingen inom kultur och media bedöms vara på väg att vända och arbetsgivarna har blivit

52. Jf. <https://www.medietilsynet.no/om/aktuelt/nye-tall-fra-medietilsynet-mediene-har-mistet-to-av-ti-annonsekroner-under-koronapandemien/> [lest 01.02.21]

53. Jf. <https://www.ballade.no/ukategorisert/kulturlivet-hardt-rammet-av-finanskrisen/> [lest 15.01.21]

54. Jf. <https://www.nrk.no/kultur/ikkje-auka-kulturkonsum-1.6847536> [lest 15.01.21]

55. https://morgenbladet.no/kultur/2008/kultur_under_press, jf. Arbetsförmedlingen 2008. [https://www.arbetsformedlingen.se/download/18.5673ff2e11fd0ca559b8000379802/prognos_kultur_09.pdf]

mer förhoppningsfulla om att återta en del av de senaste årens jobbförlust under det kommande året.»⁵⁶ Det er vanskelig å finne gode kilder til hvordan finanskrisen påvirket kultursektoren i andre nordiske land, med unntak av enkeltstående kommentarer om hvordan f.eks. finanskrisen preget kulturpolitikken i Danmark⁵⁷.

I andre europeiske land ble finanskrisens påvirkning på kultursektoren vurdert som stor. I artikkelen «The Financial Crisis and its Impact on the Current Models of Governance and Management of the Cultural Sector in Europe» skriver forfatterne følgende: «We argue that we are facing a structural crisis that will radically transform the current economic, social and political context (Bonet og Donato 2011: 5)⁵⁸. Etter deres vurdering ville den daværende krisen føre til langvarige endringer: «This is not a temporary but rather a structural economic crisis that would probably affect not only the current economic system, but also the political and social ones. The welfare state model built in Europe during the last fifty years is moving to a different form.» (s. 6). Og: «This situation is perceived as a threat for the development of Europe. On the contrary, we argue that it should be interpreted as a relevant opportunity, since only in periods of general crisis structural changes are possible. In times of crisis modifications of the institutional, financial and social structures are legitimated and citizens are more likely to accept socio-economic sacrifices and risks.» (s. 6-7).

Et interessant poeng hos Bonet og Donato er at de mener kultursektoren er en svak sektor og er dårlig egnet til å respondere på kriser, siden den er befolket av aktører som «frequently behave in a self-referential way, pursuing their mission with an autonomous approach.» (s. 8). Det gjør at krisen (finanskrisen) blir behandlet som en midlertidig og ekstern begrensning og aktørene «are waiting for the end of the crisis and for the recovery of the previous levels of public funding» (ibid.). Det riktige alternativet, ifølge forfatterne, er derimot å vurdere (den daværende) krisen som en *strukturell* krise: «Instead, this is a structural crisis, and we should face it through a radical change of the strategies and management systems.» (ibid.). Kun slik kunne krisen møtes/løses ifølge de to. Deres pessimistiske analyse var at sektoren aldri ville bli økonomisk bærekraftig igjen hvis ikke systemet ble radikalt endret: «Nowadays, the cultural sector is no longer in a financial sustainable condition, and it is strongly unlikely that it will be in the future.» (s. 9)]

Noe av det som er relevant å lese ut av en analyse som den som Bonet og Donato presenterer, som er skrevet mens finanskrisen fremdeles var høyst reell, er hvor utfordrende det kan være å se de overordnede konsekvensene av en krise som fremdeles pågår. Det er for øvrig et poeng også vi har understreket flere ganger i vår beskrivelse og analyse av koronakrisen, og i høy grad aktuelt for den pandemien og påfølgende krisen som det nordiske kulturlivet står midt oppe i når denne rapporten skrives og langsiktige konsekvenser skal vurderes.

Det som kanskje kan sies å være unikt med den *nåværende* krisen, Covid-pandemien, er at den er altomfattende på en helt annen måte enn tidligere kriser i moderne tid. Den kan også sies å treffe kulturlivet særlig hardt. Denne krisen er global, siden den påvirker alle land og nasjoner. Den er også altomfattende på den måten at den på

56. <https://www.arbetsformedlingen.se/download/18.324e0e4212ca1149f5180003121/kulturarbetsmarknaden-2010-host.pdf> [lest 29.01.21]

57. Se f.eks. <https://www.akademikerbladet.dk/aktuelt/2019/juni/en-fastfrosset-kulturpolitik-toer-naeppe-op-uder-en-s-ledet-regering> [lest 08.02.21]

58. https://www.nck.pl/upload/attachments/302483/journal_of_cultural_management_and_policy.pdf#page=5

en eller annen måte har påvirket livet til de fleste borgerne i alle disse nasjonene. Ved å være en potensiell trussel for alle medborgeres helse, griper pandemien også inn på et mer eksistensielt nivå enn kriser i en råvareindustri, en økonomisk krise eller en krise i en samfunnssektor. Samtidig er jo konsekvensene i høy grad både økonomiske og strukturelle. Med andre ord har den pågående pandemien og krisen belyst noen grunnleggende samfunnsmessige sammenhenger. For å ta et grunnleggende eksempel: Det som i utgangspunktet er en trussel mot enkeltpersoners helse, påvirker menneskelig mobilitet og mulighet til å samles. Dermed påvirkes etterspørsel etter tjenester som er basert på mobilitet og sosialt samvær, som dermed påvirker inntjeningen til en rekke sektorer, som påvirker arbeidsplasser, som igjen påvirker folks private økonomi og så videre. Eksempelet er særlig relevant for den sektoren som denne rapporten handler om.

Det som likevel kan være et fellestrekk med tidligere kriser av et visst omfang, er for det første at de ikke treffer likt eller har de samme konsekvensene på tvers av landegrensene. For det andre, er det klare forskjeller mellom hvilken motstandsdyktighet og politisk handlingsrom ulike land har for å møte en krisesituasjon. I vår rapport har vi imidlertid dokumentert større likheter enn forskjeller mellom de nordiske landene. Selv om de nasjonale økonomiene er ulike, deler de nordiske landene et grunnleggende utgangspunkt for hvordan offentlige myndigheter forholder seg til kultursektoren. De deler en oppfatning av at det har vært et offentlig ansvar å begrense de negative effektene av pandemien for kultursektoren i så stor grad som mulig. Den faktiske innretningen på tiltakene og omfanget av dem har variert, som vi har sett i de foregående kapitlene, men at det ligger et myndighetsansvar der for å støtte sektoren, har vært tydelig for alle de nordiske landene.

Dersom man beskriver kultursektoren med begrep som tilbud og etterspørsel, er det relevant å peke på hvilken type marked vi snakker om i de nordiske landene. Forståelsen av markedet for kultursektoren henger tett sammen med innretningen av kulturpolitikken, siden denne for en stor grad har en markedskorrigerende motivasjon. Med andre ord: kulturpolitikken innenfor den nordiske modellen bygger på en viss mistillit til markedet. Kulturpolitikken er i prinsippet en erkjennelse av at markedet alene ikke kan sørge for å skaffe til veie de kulturelle produktene som det er ønskelig at er tilgjengelige. Som både økonomisk bidragsyter til og bestiller av kulturelle produkter, stimulerer kulturpolitikken både tilbudssiden og etterspørselssiden. Dermed kan det være et poeng å skille mellom den tilbud- og etterspørsel-dynamikken som påvirkes direkte av kulturpolitikken og den som ikke, eller i mindre grad, er påvirket av kulturpolitiske tiltak.

I det følgende skal vi se på langsiktige effekter på tre områder: Kulturproduksjon og kulturformidling, kulturkonsum, samt kulturpolitikk og kulturlivets organisering. Som det vil gå frem, er det nødvendigvis tette sammenhenger mellom disse områdene. Avslutningsvis forsøker vi å trekke noen mer overordnede konklusjoner om i hvilke retninger kultursektoren og kulturpolitikken kan komme til å utvikle seg i årene som kommer.

5.4 Langsiktige effekter på kulturproduksjon og kulturformidling

En endring i kulturproduksjon som mange har merket seg, er at deler av kulturproduksjon og kulturkonsum under pandemien har blitt flyttet til digitale plattformer. Det gjelder først og fremst de delene av kultursektoren som baserer seg på forestillinger, fremføringer og konserter foran et publikum: teatre, scenekunstgrupper, operaer, ballett- og dansekompanier, band, artister og orkestre, foredragsholdere, opplesere, komikere, tryllekunstnere osv. Hvis vi bruker den norske koronakulturen som eksempel, så vi en svært rask etablering av, og en svært rask tilpasning til nye plattformer. Allerede samme dag som statsministeren lanserte den første *lockdown* under pandemien, 12. mars 2020, ble det opprettet en digital plattform for konserter på Facebook under navnet *Brakkesyke2020*. Tre uker senere hadde denne plattformen 65 000 følgere. Dagen etter, 13. mars, ble en annen plattform lansert med *DigitalScenen*, også på Facebook. Etter tre uker hadde denne plattformen over 150 000 følgere. Deretter fulgte i rask rekkefølge både frittstående digitale plattformer for konserter og forestillinger, og digitale plattformer knyttet til eksisterende institusjoner. Etter kort tid kom også de første digitale festivalene.

Norge var ikke alene om denne utviklingen. I Sverige ble *DigitalScenen Sverige* opprettet i slutten av mars 2020, etter inspirasjon fra Norge, men etter alt å dømme med litt mindre gjennomslag enn sitt norske forbilde. I skrivende stund har siden litt over 3 500 medlemmer. Andre plattformer og initiativ er/var *Karantänssessions* og *Bring it home*. I Danmark fantes f.eks. initiativet *coronakonserter.dk* og *Live Virtual - sammen hver for sig* og i Finland samlet bl.a. Music Finland digitale konserter på sin hjemmeside⁵⁹. Mange artister har i de ulike landene også strømmet konsertene sine på egne Instagram-profiler, Facebook-sider og YouTube-kanaler. I senere tid har det f.eks. også kommet egne plattformer for klassisk musikk. Et interessant eksempel i denne sammenhengen er den felles skandinaviske plattformen *LiveKlassisk*⁶⁰, som samler informasjon om både tradisjonelle og digitale klassiske konserter fra Norge, Sverige og Danmark.

Den første fasen av pandemien inneholdt forsøk på ulike digitale løsninger, ulike formidlingsformer, ulike betalingsløsninger osv. For igjen å bruke Norge som eksempel, så vi i løpet av tre-fire uker at det ble organisert blant annet stuekonserter med kjente artister, drive-in forestillinger, som også ble strømmet på nettet, live-produserte strømmekonserter (med regissør og bruk av flere kameraer). Mye av dette representerte genuine innovasjoner – kulturtilbud og produksjonsformer som ble systematisk testet ut for første gang. Som en del av dette ble det også testet ut ulike betalingsløsninger og inntektskilder: gratis forestillinger eller konserter med frivillig donasjon (Vipps, Swish, MobilePay), digitale konserter med billettingang og digitale festivaler med festivalpass.

Den første fasen av pandemien inneholdt forsøk på ulike digitale løsninger, ulike formidlingsformer, ulike betalingsløsninger osv. For igjen å bruke Norge som eksempel, så vi i løpet av tre-fire uker at det ble organisert blant annet stuekonserter med kjente artister, drive-in forestillinger, som også ble strømmet på nettet, live-produserte strømmekonserter (med regissør og bruk av flere kameraer). Mye av dette representerte genuine innovasjoner – kulturtilbud og produksjonsformer som ble systematisk testet ut for første gang. Som en del av dette ble det også testet ut

59. <https://musicfinland.com/en/news/relish-finnish-music-through-these-great-online-concerts> [lest 08.02.21]

60. <https://www.liveklassisk.no/> [lest 08.02.21]

ulike betalingsløsninger og inntektskilder: gratis forestillinger eller konserter med frivillig donasjon (Vipps, Swish, MobilePay), digitale konserter med billettingang og digitale festivaler med festivalpass.

Hvis vi løfter blikket utenfor Norden, ser vi at aktuelle digitale løsninger for publikumstilbud under pandemien har bestått av en interessant blanding av det vi kan kalle *hi-tech* og *lo-tech* tilbud. I *lo-tech*-enden finner vi, både i Norden og i andre land, en rekke eksempler på både kjente og mindre kjente artister som strømmer fremføringer hjemmefra, fra sofaen, fra hverdagslivet, «bak kulissene». Dette er enkle og *lavprofesjonelle* produksjoner. På den andre siden finner vi digitale fremføringer som er virtuelle i ordets rette betydning – digitale konserter i digitale rom. Dette kan være konserter eller DJ-sett i virtuelle verdener, som vi har sett eksempler på med konserter i spillet Fortnite eller Minecraft. Det kan også være konserter som tilbys som en VR-konsert, der man deltar gjennom å bruke VR-headset, og kan velge å være tilstede på scenen eller i salen⁶¹. Så langt vi kjenner til, er det i liten grad brukt slike høyteknologiske løsninger som publikumstilbud under pandemien i den nordiske kultursektoren⁶². Det vil naturligvis ikke si at det ikke kan være aktuelt fremover.

Den digitale formidlingen har også hatt enkelte utfordringer, slik vi har sett tendenser til i andre prosjekter vi har jobbet med. Det handler på den ene siden om betalingsvilje og publikumsinteresse, og på den andre siden om utfordringene med å skape gode og relevante digitale kulturopplevelser. I en undersøkelse av den digitale tilpasningen blant norske kulturarbeidere i den første perioden av pandemien, så vi tydelig at den eksplosjonsartede interessen, særlig for digitale konserter i midten og slutten av mars 2020, dalte ganske raskt (Hylland 2021). Det gjaldt både tilbudet om slike konserter og interessen for dem. Det samme mønsteret så ut til å gjenta seg for de inntektene som ble generert gjennom slike konserter. En del av de artistene som var først ute med slike konserter i de første to-tre ukene, tjente mer på sin digitale konsert enn de noen gang hadde tjent på en enkeltstående tradisjonell konsert. Det vil si over, og til dels godt over, 100 000 kroner, slik tallene ble rapportert i media. Dette kan vi kanskje kalle en koronaversjon av den dynamikken som gjerne beskrives som *superstar economy*, der noen få aktører får mesteparten av inntektene. Slike inntektsmuligheter var etter alt å dømme sterkt preget av en kollektiv entusiasme for denne type kulturformidling i krisetid. Flere av de artistene vi har snakket med i forbindelse med denne undersøkelsen mente å se en ganske rask reduksjon i både interesse og betalingsvilje etter at den første entusiasmen hadde lagt seg. Vi kjenner ikke til undersøkelser fra andre nordiske land som eventuelt kan bekrefte eller utfordre disse norske trendene, men vi mener det er god grunn til å anta at de samme utfordringene har vært aktuelle også i de øvrige nasjonale markedene.

Den andre utfordringen som vi har fått utdypet i vår undersøkelse om digital koronatilpasning, er av det mer overordnede slaget. Den handler om hvilke opplevelser som digital kulturformidling skaper for både kulturprodusentene og kulturbrukerne. I hvor stor grad skapes opplevelse av formidling til et publikum? I hvor stor grad oppleves slike digitale *events* som en kollektiv hendelse, der man deler opplevelsen med andre deltagere? I hvor stor grad oppleves den digitale formidlingen som et alternativ som kan utfylle eller erstatte den tradisjonelle formidlingen? Dette er sentrale spørsmål, som også vil være viktige for en vurdering av de langsiktige konsekvensene av den digitale tilpasningen. Det er også spørsmål som det finnes litt

61. F.eks. på plattformen MelodyVR: <https://melodyvr.com/>.

62. Et av få unntak var festivalen Vivid2020 i Kristiansand, i august 2020, der alle konsertene ble filmet og formidlet med VR-teknologi.

ulike svar på i de intervjuene vi har gjennomført. Enkelte artister rapporterer om at de opplevde et nærvær av og en kommunikasjon med publikum, mens andre sier at de hadde ingen opplevelse av det digitale publikummet. Det som imidlertid er felles for de aller fleste av informantene i det nevnte prosjektet, er at de ikke vurderer de digitale formidlingsformene som noen fullgod erstatning. De fleste strekker seg kun til å mene at det kan dreie seg om et brukbart *tilleggstilbud* til de analoge formidlingsformene, som alle med glede ser frem til å gjenoppta. Vi kan snakke om en *digital ambivalens* (jf. Hagen et. al. 2020).

Kulturproduksjon og kulturformidling dreier seg samtidig om mer enn de scenebaserte og stedsbaserte uttrykkene, som åpenbart har blitt mest påvirket under pandemien. For andre former for produksjon og formidling har pandemien hatt langt mindre eller også positiv effekt. Enkelte kulturarbeidere har arbeidet ganske uforandret, siden de uansett arbeider på egen hånd og med individuelle prosesser. Det er lite som tyder på at f.eks. forfattere har skrevet mindre eller at låtskrivere har skrevet færre låter det siste året.

Med denne beskrivelsen av endring som bakgrunn, hvilke langsiktige konsekvenser innenfor kulturproduksjon og kulturformidling er det mulig å se for seg? Vi kan sette opp to ulike hypotetiske scenarier – et scenario med store endringer og et scenario med få eller moderate endringer. Disse scenariene er først og fremst ment som en samling av ulike prinsipielle og hypotetiske utviklingstrekk for kultursektoren. De er altså ikke formulert som endelige og dokumenterte analyser.

Scenario 1. Digital dominans og lav risiko.

- Det holdes gradvis færre analoge konserter og forestillinger.
- Færre visningssteder, scener og aktører som baserer seg på tradisjonell kulturformidling overlever.
- Digital formidling (konserter, forestillinger, utstillinger, omvisninger) erstatter en vesentlig del av den analoge formidlingen.
- Kulturprodusenter tilpasser arbeidet til digitale formater. De som ikke tilpasser seg/endrer formidlingsform slutter som kulturarbeidere.
- Risikoviljen for de som bestiller og betaler for kultur synker, noe som påvirker kulturprodusenter i samme retning.
- Store internasjonale digitale aktører og plattformer vokser og har økt inntjening.
- Produksjoner (teater/film/konserter/festivaler) som er avhengige av fysisk nærhet mellom mennesker eller internasjonalt samarbeid med forflytning over grenser blir kraftig redusert.

I dette scenariet skjer det relativt store endringer, der digitale formidlingsformer utkonkurrerer analoge formidlingsformer. En slik sammensetning av utviklingstrekk vil påvirke kulturproduksjonen direkte og dermed også hvem som arbeider som kulturarbeidere og de som arbeider med ulike støttefunksjoner for analog formidling. Det vil nødvendigvis også si at mange av de som har bygget sin næring på analoge og stedsbaserte kulturopplevelser ikke vil kunne fortsette med dette.

Scenario 2. Digital komplettering og gradvis selvoppretting

- Digital formidling kompletterer stadig oftere analoge tilbud. Det digitale kommer ikke i stedet for, men i tillegg til.
- Visningssteder og scener oppgraderer teknisk utstyr og betalingsløsninger til å kunne håndtere en kombinasjon av analoge og digitale tilbud.

- Kulturarbeidere må i større grad enn tidligere legge til rette for digital formidling. Forskjeller i digital kompetanse (av og til omtalt som forskjellen mellom såkalte digitalt innfødte og såkalte digitale innvandrere) i kulturfeltet forsterkes.
- Nye digitale formidlingsformer prøves ut. Noen få varianter overlever, siden de dekker et behov og er kunstnerisk og kommersielt bærekraftige. F.eks. vil hjemme-hos- og bak-scenen-konserter med kjente artister være et tilbud som videreføres og videreutvikles.
- Store deler av den kulturelle produksjonen *pre*-korona, gjenopprettes gradvis. Det store flertallet av aktører og institusjoner vender tilbake til et produksjonsmønster som ligner på det som fantes før mars 2020.
- Det som vil ta lenger tid før det gjenopprettes, er den kulturproduksjonen som er avhengig av fysisk forflytning over landegrenser og internasjonalt samarbeid. Selv om nasjonale produksjoner, konserter og turneer vil kunne gjennomføres, vil det etter alt å dømme ta noe lenger tid før internasjonale turneer, produksjoner, festivaler m.m. vil kunne gjennomføres, siden situasjonen vil være ulik i ulike land. Det kan i en periode innebære en viss *nasjonalisering* av kulturproduksjonen.

I dette scenariet legges det vekt på kultursektorens iboende stabilitet, selv i krisetider. Digitale tilbud fungerer som tillegg og ikke som erstatninger, og kun et utvalg digitale formidlingsmodeller overlever over tid. Digital funksjonalitet stiller nye krav til både kulturentreprenører og kulturprodusenter, og dette kan forsterke skillet mellom de som tilpasser seg det digitale og de som ikke gjør det. Samtidig vil en stor del av situasjonen på feltet for kulturell produksjon gradvis gjenopprettes.

Disse to kortfattede scenariene er – i sin natur – hypotetiske og spekulative. Samtidig bygger de begge på utviklingstrekk og drivere som er vel dokumenterte, enten disse er av det langsiktige slaget (digitalisering, prekarisering, plattformisering m.m.) eller mer situasjonsbetingede (lockdown, nedstengning, smittevern, digitale (nød)løsninger). Det vil si at det er en viss grad av sannsynlighet for dem begge. Sett opp mot hverandre, vil vi mene at det er størst sannsynlighet for en utvikling som ligger nærmest det siste scenariet. Det bygger vi blant annet på den etablerte kunnskapen om at kulturfeltet og kulturell produksjon generelt styres av en form for ikke-økonomisk rasjonalitet. Det vil for eksempel si, når det gjelder kulturprodusenter, kunstnere og kulturarbeidere av ulike slag, at de tenderer mot å velge muligheten til å arbeide kunstnerisk fremfor å arbeide for å generere overskudd. Dette er blant annet begrepsfestet i den etablerte termen *work preference* (jf. Throsby 1994). Avslutningsvis i dette kapitlet kommer vi tilbake til andre argumenter til fordel for en stabilitetsmodell for kulturfeltet.

5.5 Langsiktige effekter på kulturkonsum

Hvilke effekter kan pandemien sies å ha på det nordiske publikummets bruk av kultur?

De kortsiktige effektene på kulturbruksmønstre har vært tydelige siden pandemiens start. I korte trekk har disse bestått av at folk *ikke* går på konserter, på teaterforestillinger, på museer, på kino, på utstillinger eller på festivaler, av den enkle grunn at disse tilbudene har blitt stengt eller avlyst. Denne effekten er av det midlertidige slaget. Teatre og museer vil åpne igjen, og konserter med mer enn 10 eller 50 personer vil bli arrangert.

På den andre siden har folk under pandemien vært aktive brukere av den skjermbasert kultur. En rekke ulike kilder viser dette. Internasjonalt ble det for eksempel rapportert at Netflix fikk et rekordstort antall nye brukere i de første månedene av 2020⁶³. Spotify rapporterte også om en solid økning i antall brukere, men like interessant var det at selskapet noterte seg noen tydelige endringer i lyttermønstre: mer nyheter, mer bruk av spillelister for hjemlige aktiviteter, mer rolige musikkgenre⁶⁴. (Og noen enkeltlåter som plutselig ble svært mye strømmet, f.eks. «Don't Stand So Close To Me», med The Police, og «You'll Never Walk Alone», med Gerry and the Pacemakers.)

Fra nordisk hold er det flere tall som tyder på at interessen for bøker og lesning har styrket seg betraktelig i covid-19-perioden. Dette gjelder særlig for e-bøker. Blant annet fra Norge og Finland ble det rapportert om en kraftig økning i ebok-utlån fra bibliotekene, særlig for barn og unge⁶⁵. Og både i Sverige og i Danmark viser bransjestatistikk at det har vært en klar dreining i boksalg fra fysiske til digitale bokhandler. I Sverige har pandemien forårsaket det som blir kalt en «en historisk stor nedgang för fysisk bokhandel», som imidlertid for en stor del har blitt kompensert med salg i internettbokhandler⁶⁶. Den samme trenden har blitt dokumentert i Danmark⁶⁷. Blant de store forlagene har flere hatt et svært godt år i 2020. Et av de største norske forlagene, Gyldendal, rapporterte f.eks. om at sommeren 2020 hadde økonomisk sett vært den beste i forlagets historie⁶⁸.

Med andre ord har kulturforbruket for hjemmebaserte og skjermbaserte aktiviteter økt betydelig. Hvorvidt denne endringen er *varig* er et annet spørsmål. Det finnes ikke mange kilder og eksisterende undersøkelser som kan si noe om det nordiske kulturpublikummets etterspørsel etter kulturelle tjenester og produkter på kort og lang sikt. En av få publikumsundersøkelser som vi kjenner til, er gjennomført av Norsk Publikumsutvikling (NPU) under navnet Covid-19 Monitor⁶⁹. Dette er en tilpasset versjon av en internasjonal undersøkelse – Covid 19 Audience Lookout Monitor⁷⁰. Undersøkelsen er gjennomført blant publikummet til 21 ulike kulturinstitusjoner i Norge. Det vil med andre ord si at den i utgangspunktet er rettet mot informanter som *allerede* er brukere av teatre, konserthus, museer og andre kulturinstitusjoner. Det kan prege svarene. Selve rapportene fra denne undersøkelsen er ikke offentlig tilgjengelige, men det er offentliggjort enkelte tall som er relevante i denne sammenhengen. NPU mener for eksempel å ha dokumentert at kulturpublikummet er tilbakeholdne med når de ønsker å oppsøke kulturarrangementer igjen. 7 av 10 sier f.eks. at de ikke nødvendigvis vil oppsøke slike publikumsarenaer, selv om myndighetene gir klarsignal til det. Mange ønsker også å vente til de er vaksinert med å gå på teater/konsert/museum m.m. igjen. Ifølge NPU er det også 4 av 10 som er tilbakeholdne, selv etter de er vaksinert⁷¹.

Resultatene fra den tredje runden av undersøkelsen omtales slik på hjemmesidene til det norske Kulturrådet:

63. <https://www.bbc.com/news/business-52376022> [lest 11.02.21]

64. <https://newsroom.spotify.com/2020-03-30/how-social-distancing-has-shifted-spotify-streaming/> [lest 11.02.21]

65. <http://www.periskop.no/utlanstall-til-vaers/> [lest 11.02.21] Jf. også <https://svenska.yle.fi/artikel/2020/05/05/restaurangbranschen-och-biblioteken-hurrar-men-vagen-tillbaka-ar-lang-och-krokig>

66. https://www.forlaggare.se/sites/default/files/coronastatistik_21_augusti_svb_svf_0.pdf [lest 11.02.21]

67. <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=31184> [lest 11.02.21]

68. <https://www.mynewsdesk.com/no/gyldendal-akademisk/pressreleases/gyldendalkonsernet-har-aldri-solgtflere-boeker-3029853> [lest 11.02.21]

69. <https://norskpublikumsutvikling.no/nyheter/rapportserien-covid-19> [lest 29.01.21]

70. <https://www.audienceoutlookmonitor.com/> [lest 29.01.21]

71. <https://norskpublikumsutvikling.no/rapporter/covid-19-monitor> [lest 29.01.21]

Rapporten slår fast at publikum er mer avventende nå enn de var ved forrige måling og at færre er komfortable med å oppsøke kulturarenaer nå enn i starten av krisen. Det gjelder også for de mindre teatrene og museene som ble oppfattet som trygge ved forrige måling i september. Samtidig viser rapporten at publikum i økende grad venner seg til å delta digitalt, og at de ser fram til å bruke mer tid og penger på kulturarrangementer når pandemien er over.

Undersøkelsen viser også at det er færre som mener at digitale arrangement og forestillinger skal være gratis enn det var da målingene/pandemien startet. Det er noe høyere betalingsvilje for liveforestillinger enn for opptak og noe lavere betalingsvilje i snitt blant de eldste, selv om de eldste faktisk benytter seg mest av tilbudet⁷².

Ulempen med slike undersøkelser er at de representerer en form for øyeblikksbilder. Smittetrykket og vaksinesituasjonen og restriksjoner varierer i skrivende stund fra uke til uke. Den allmenne vurderingen av trygghet for når man ønsker å vende tilbake til tradisjonelle publikumstilbud vil trolig også kunne variere i takt med slike hyppige endringer.

Lederen for den internasjonale undersøkelsen *Covid-19 Audience Lookout Monitor*, Alan Brown, presenterer noen interessante perspektiver i et digitalt innlegg hvor flere resultater fra undersøkelsen blir presentert⁷³. Han beskriver situasjonen slik den ser ut fra hans perspektiv innenfor det amerikanske kulturlivet. Han legger avgjørende vekt på at det er vaksinerings som vil avgjøre etterspørselen etter stedsbaserte kulturtilbud: «The future of our sector hinges on vaccination uptake, in combination with other health safety measures» (sitert fra innlegget). På den måten blir helsepolitikk og vaksinefremgang også kulturpolitikk, i den betydningen at utviklingen innenfor vaksinerings etter alt å dømme vil ha direkte effekt på publikums etterspørsel etter fysiske kulturtilbud: konserter, forestillinger, museer, utstillinger. Det samme vil eventuell vaksinemotstand og -skepsis trolig ha, selv om i hvert fall de amerikanske undersøkelsene viser at de som allerede er kulturbrukere («arts patrons») i stor grad ønsker å bli vaksinert.

Alan Brown presenterer på sin side denne sammenhengen mellom vaksinerings og etterspørsel etter kultur som noe publikumsinstitusjonene må ta konsekvensen av: Det å jobbe for kunnskap om og opplutning om vaksinerings, helsetiltak og smittevern, er også å jobbe for en raskere normalisering av kulturell etterspørsel fra publikum. Dette er imidlertid formulert innenfor en amerikansk kultursektor, hvor den offentlige subsidieringen av kulturinstitusjoner er langt mindre betydningsfull enn i Norden. Sammenhengen mellom helsetiltak og etterspørsel etter kultur vil likevel være høyst relevant også i en nordisk kontekst.

Et av de mest utfordrende spørsmålene både for kultursektoren og for andre tjenestesektorer er dette: Vil en normalisert situasjon innebære en normalisert etterspørsel? Vi kan også her se for oss to ulike scenarier. I likhet med de to scenariene presentert ovenfor, er også disse to hypotetiske utviklingstrekk, som kan fungere som et utgangspunkt for diskusjon.

Scenario 1. Digital etterspørsel undergraver analog etterspørsel.

- Det tar lang tid før publikum vender tilbake til tradisjonelle arenaer, og nivået blir ikke det samme som før pandemien.

72. <https://www.kulturradet.no/kreativ-naering/vis/-/publikum-er-avventende-til-a-delta-fysisk-i-kulturlivet> [lest 29.01.20]

73. Digitalt innlegg ved Alan Brown, <https://www.audienceoutlookmonitor.com/> [lest 01.02.21]

- Årsakene til synkende etterspørsel er sammensatte: usikkerhet om smitte og helse spiller inn, samtidig som nye vaner for hjemmebasert kultur har satt seg. Økt kvantitet og kvalitet på digitale tilbud har også en påvirkning.
- Dalende interesse for stedsbaserte tilbud gjør at flere institusjoner, scener, arrangører mm. må nedbemanne, nedskalere eller avslutte virksomheten.

Scenario 2. Analoge tilbud gjenvinner sin tidligere posisjon.

- Den kraftig økte interessen som fantes for nye digitale formidlingstilbud daler.
- Betalingsviljen for digitale (erstatnings)tilbud går ned.
- Sammenlignet med tilstanden før pandemien, er det en økning i bruk av e-bøker, strømming av musikk og film og annen digital formidling. Denne kommer for en stor del i tillegg til interesse for ikke-digital formidling.
- En revurdering og gjenoppdaging av verdiene ved tradisjonell, stedsbasert kulturformidling skaper en forsterket interesse for tradisjonelle kulturtilbud. Denne forsterkede interessen er midlertidig.

I disse korte scenariene er kun noen utvalgte punkter inkludert. I tillegg ligger det også andre mulige utviklingstrekk for den langsiktige etterspørselen etter kultur. Én slik utvikling kan være en endring i publikums sammensetning, som både kan bli mer og mindre mangfoldig enn tidligere. Det som taler for et mer mangfoldig publikum, er at pandemien både kan ha gjort at et nytt publikum har oppdaget nye kulturuttrykk og samtidig økt nysgjerrigheten på kulturuttrykk som de i en periode ikke har kunnet forholde seg til. På den andre siden er det også mulig å se for seg et mindre mangfoldig kulturpublikum, fordi eksisterende preferanser blir forsterket. Kjernepublikummet til ulike tilbud vil fortsatt bruke disse, mens de potensielle brukerne blir mindre villige til å prøve nye og ukjente ting. Et tilleggsmoment er at alle de kulturtilbud som har en viktig andel av sitt publikum fra utenfor nasjonale grenser vil preges av reiserestriksjoner over potensielt lang tid.

Vi bør også være oppmerksomme på at pandemien kan ha endret forbruksmønster og vaner på en måte som potensielt bryter en langvarig trend, nemlig etterspørsel etter urbane kulturtilbud og en urban livsstil. Under pandemien har man sett en framvekst av naturbasert reiseliv og en livsstil preget av nye måter å samles i (nye) sosiale fellesskap. F.eks. har det norske hyttesalget hatt en sterk økning under pandemien, til tross for mange spådommer om det motsatte. Vi ser fjernsynsinnslag fra dansk TV, der det å gå på tur har blitt den nye, store folkeforlystelsen, som erstatning for å gå på kafe. Dersom slike forbruksmønster og -vaner endres varig, kan man anta at det vil kunne svekke etterspørselen etter kulturtilbud mer generelt.

Én sannsynlig utvikling er for eksempel en viss forsterking av det som har blitt kalt *the digital divide*, som blant annet gjelder avstanden mellom de såkalte digitale innfødte og digitale innvandrere; mellom de som har vokst opp med digitale løsninger som en selvfølge og de som har tilegnet seg bruk av digitale verktøy i voksen alder. Med de mange digitale løsningene har det blant annet blitt introdusert digitalt samvær for en generasjon som ikke er vant til det. Det er med andre ord et generasjonsfenomen på spill her som det kan være utfordrende å se konsekvensene av.

I vurderingen mellom to ulike scenarier, mener vi også på området for kulturell etterspørsel at det er mest sannsynlig med nokså små endringer, i tråd med punktene i Scenario 2 ovenfor. Noe av det som taler for en viss tilbakevending til

«normal» etterspørsel, er at bruk av kultur av det slaget som vi her har omtalt som *stedsbasert*, fyller for de fleste kulturbrukere flere behov: behov for estetiske opplevelser, behov for sosialisering, behov for å oppleve noe utenfor husets fire vegger, behov for å møte nye mennesker. Verdien ved konserter, forestillinger, museumsbesøk, utstillinger osv. er svært sjelden kun av det estetiske slaget. Og disse øvrige verdiene og behovene vil trolig være viktige også i overskuelig fremtid, og med det være en stabil drivkraft til å fortsette å oppsøke slike tilbud.

5.6 Langsiktige effekter på kulturpolitikken og på kulturlivets organisering og struktur

Et tredje område hvor man kan se for seg endringer også på lang sikt, er innenfor organiseringen og politikken på kulturområdet. Er det for eksempel noen tegn til at nye aktører blir viktige eller at nye former for organisering og samarbeid vil overta? Bli de kulturpolitiske prinsippene som ligger til grunn for den nordiske kulturpolitiske modellen utfordret på noen måte? Og vil de eksisterende økonomiske strukturene og finansieringsmodellene være de samme i årene som kommer? Dette er viktige spørsmål, men også disse er det svært utfordrende å svare på. Det skyldes blant annet den midt-pandemiske situasjonen dette skrives i, som er utsatt for det vi kanskje kan kalle *crisis bias*, en tendens til å overvurdere betydningen av den unntakssituasjonen man er en del av. Samtidig, når et felt er preget av store endringer, kan det være vanskelig å skille de viktige og varige endringene fra de mindre viktige. Som vi så i artikkelen fra Bonet og Donato (2011) om kultursektoren og finanskrisen, mente de at det var behov for en radikal omstrukturering av strategier for og ledelse i kulturfeltet, siden dette feltet ville ha store problemer med å være økonomisk bærekraftig i tiden som kom.

Her skal vi trekke frem de viktigste tendensene under pandemiens første år, som kan være indikatorer på endringer fremover i tid. Stikkordene for disse tendensene er ansvar og betydning, sårbarhet, risiko og motstandsdyktighet. For det første kan man si at betydningen av de ulike aktørene i det nordiske kulturpolitiske systemet har blitt tydeliggjort og kanskje forsterket. Det har på en måte blitt satt et søkelys på de ulike tannhjulene i kulturpolitikken og hvordan disse samvirker i det etablerte systemet. I flere land har interesseorganisasjoner og fagforeninger på kulturområdet spilt en nøkkelrolle i å argumentere for relevante og tilpassede støtteordninger for kulturlivet. Som beskrevet innledningsvis, er den nordiske kulturpolitiske modellen blant annet preget av en viss korporatisme, i betydningen nære forhold mellom statlige myndigheter og interesseorganisasjoner (jf. Mangset 2015). I dette lyset kan vi si at pandemien har tydeliggjort og konsolidert den korporative tradisjonen, forstått som interesseorganisasjonenes innflytelse på kulturpolitiske veivalg.

En annen aktør i den nordiske kulturpolitikken som har fått synliggjort sin betydning, er den på mange måter mest sentrale: *staten*. Som blant annet de mange støttetiltakene viser, som vi gjennomgikk i kapittel 4, er det et først og fremst statlig ansvar for kultursektoren som har ligget til grunn for de mange forsøkene på å redusere omfanget av krisen for denne sektoren. Det er også tydelig at fra både utøvere, interesseorganisasjoner og til dels også fra publikum, har det vært tydelige forventninger til at det er et statlig og offentlig ansvar å sørge for en bærekraftig kultursektor, også i en krisetid (jf. den nordiske kulturpolitikkmodellen som beskrives i

kapittel 1.4). Kultursektorens avhengighet av offentlige støtteordninger har blitt kraftig forsterket under pandemien. Med det har også betydningen av en offentlig kulturpolitikk som sådan blitt forsterket. Samtidig er det viktig å minne om at dette ikke representerer en naturgitt tilstand. Kulturpolitiske tradisjoner, som f.eks. høy andel privat finansiering eller svake nasjonaløkonomier, gjør at en rekke land *ikke* har tatt kulturpolitisk ansvar på samme nivå som de nordiske landene.

Pandemien og krisen har også synliggjort en del av de sentrale økonomiske strukturene på kulturfeltet. Dette handler blant annet om sårbarhet og økonomisk risiko og ikke minst om hvordan disse størrelsene fordeles. Dette gjelder særlig de delene av kultursektoren som er avhengig av løpende oppdrag og av privat etterspørsel etter kulturtjenester. En type marked som har blitt kraftig påvirket, er privat sponsorvirksomhet og bestilling av kulturtjenester til enkeltoppdrag, *events* og lignende. Vi har også gjentatte ganger i denne rapporten pekt på den billett- og stedsbaserte delen av kultursektoren som særlig skadelidende. Det er høy sannsynlighet for at både enkeltaktører og enkeltbedrifter vil komme til å legge ned virksomheten sin som en følge av krisen, enten på grunn av konkurser eller på grunn av at man ikke ønsker å jobbe i et arbeidsmarked med så stor grad av usikkerhet. En viss grad av avskalling, konkurser og (etter hvert) mulige nyetableringer vil være naturlig å tenke seg, kanskje særlig innenfor ulike støttefunksjoner, som scene, lyd, lys, booking. Generelt er disse funksjonene i større grad enn for kulturproduksjonen selv styrt av en forretningsmessig logikk, og dermed ha et naturlig insentiv til å legge ned dersom man går med underskudd. Et viktig moment her er også at flere økonomiske utfordringer for kultursektoren ikke er nye med koronakrisen. Pandemien kan også godt ha forsterket utfordringer som allerede var der. Et sannsynlig eksempel på nettopp dette, er kinobransjen, som har hatt utfordringer med fallende besøkstall og lav inntjening gjennom flere år. Pandemien har ført til at store studioer slipper filmer rett på strømmetjenester, og det kan potensielt også påvirke hva slags filmer som blir produsert og formidlet, siden de ikke skal formidles i en kinosal⁷⁴. I tillegg kommer det åpenbare faktum at kinoer representerer den stedsbaserte kulturformidlingen hvor avstanden kanskje er minst fra den du organiserer i eget hjem. Dermed er disse kulturinstitusjonene også utsatte i en krisetid.

Som vi så innledningsvis i dette kapitlet, er det en generell tendens i mange land at kultursektoren har en langt høyere andel selvstendig næringsdrivende (*self-employed*) enn resten av arbeidsmarkedet. Dette gjelder også i Norden. Å være sin egen arbeidsgiver innebærer en sårbarhet for endringer i etterspørsel, som er godt dokumentert i tallrike kultursosiologiske og kulturøkonomiske analyser. Denne sårbarheten har blitt ekstra tydelig under pandemien, og samtidig har også forskjellen mellom den institusjonelle og den ikke-institusjonelle delen av kultursektoren blitt understreket. Selv om også institusjoner med statsfinansiering har blitt rammet av reduserte billettinntekter, har også utgiftene til mange av disse institusjonene blitt redusert, siden produksjoner har blitt utsatt eller lagt på is. Mange av institusjonene har dermed hatt en trygghet i en statlig finansiering i bunnen av økonomien.

I forlengelsen av dette har det også blitt tydelig at det er arbeidsrettslige forskjeller mellom de kulturarbeiderne som er fast ansatte og de som er frilansere og/eller selvstendig næringsdrivende. Rett til sykepenger og tilgang til permitteringsordninger er langt dårligere for den siste gruppen. I forlengelsen eller

74. Jf. <https://morgenbladet.no/kultur/2020/12/pandemien-er-i-ferd-med-ta-livet-av-kinofilmen-det-sorgeligsteer-sa-fa-grater> [Lest 02.03.21]

etterdønningene av pandemien, vil vi tro at de arbeidsrettslige forholdene for kulturarbeidere vil komme opp til ny diskusjon i alle nordiske land. Dette henger sammen med en større diskusjon med stor kulturpolitisk spennvidde – om hvordan kulturpolitikken forvalter og håndterer risiko i årene som kommer.

Basert på de ulike utviklingstrekkene, driverne, endringene og scenariene i dette kapitlet, hvilke mulige endringer kan vi se for oss innenfor det nordiske kulturpolitiske området? Vi har samlet noen sentrale hypoteser om utvikling i fire ulike punkter:

1. *Risiko og beredskap.* Vi tror det er gode grunner til at risiko og beredskap vil bli langt mer relevante begreper og styringsparametre for kulturpolitikken i årene fremover. For det første vil vi kunne se en ny diskusjon om hvordan risiko skal forvaltes, organiseres og ideelt sett reduseres. Det handler om kunstnerpolitikk og arbeidsrettslige forhold for kunstnere. Det handler også om muligheten til å stille krav om beredskap til støttemottagere: har prosjektene tatt høyde for relevante risikofaktorer? En annen sannsynlig utvikling er at det opprettes mer permanente kulturpolitiske krisefond, for å være forberedt på sammenlignbare situasjoner i fremtiden.
2. *Kulturpolitisk legitimering.* Diskusjoner om kulturpolitikken legitimitet er en integrert del av kulturpolitikken, og diskusjoner om kulturens verdi og poenget med offentlig støtte til kulturproduksjon har kommet og gått så lenge vi har hatt en offentlig kulturpolitikk. Det er likevel gode grunner til å tro at slike diskusjoner får ny aktualitet i tiden fremover. I en fase hvor visse former for kulturproduksjon har vært helt fraværende, blir både produsenter og konsumenter minnet om hvilke kulturelle muligheter man vanligvis tar for gitt. For mange har kulturens betydning for livskvalitet, opplevelse og underholdning blitt forsterket under pandemien. Samtidig kan også tilspissede budsjettkamper om både krisepakker og mer varig finansiering føre til nye formuleringer av hvorfor en offentlig kulturpolitikk er viktig.
3. *Kulturpolitiske budsjetter.* I tråd med diskusjoner om kulturpolitikken legitimitet og et fornyet fokus på risiko og beredskap, tror vi også vi vil se endringer innenfor nordiske kulturpolitiske budsjetter. Det er samtidig ikke mulig å peke på en enkelt retning for denne utviklingen. Det har blant annet å gjøre med forskjellen mellom de nordiske landene. Kulturbudsjettene i de ulike landene i Norden har utviklet seg i varierende grad i årene frem mot pandemiåret 2020. Mens Norge har hatt jevnlige og vesentlige økninger i det statlige kulturbudsjettet over mer enn 10 år, har Sveriges kulturbudsjett utviklet seg langt mer moderat, med f.eks. en liten nedgang fra 2018 til 2019. Danmarks kulturbudsjetter i det siste tiåret har på sin side blitt utsatt for til dels vesentlige kutt. En analyse av pandemiens konsekvenser for den finske kultursektoren, peker på sin side på at kulturbudsjettene vil komme under økt press i årene fremover, og at dette vil bidra til å svekke forholdene for kunst- og kultursektoren (Jakonen et. al. 2020). Med andre ord er situasjonen ulik i de nordiske landene. De fleste midlene som er brukt til støtteordningene har også vært midlertidige, og det er et åpent spørsmål om noen av disse vil gjøres om til permanente ordninger. Et mulig unntak her er opprettelsen av kulturpolitiske krisefond, som nevnt ovenfor.
4. *Kulturpolitisk samarbeid.* En mulig kulturpolitisk effekt av pandemien, er at vi

kan se nye former for kulturpolitisk samarbeid mellom ulike politikkområder. Å håndtere koronakrisen har blant annet handlet om at ulike etater, departement, direktorater og interesseorganisasjoner har vært avhengige av å samarbeide. Helsepolitiske valg har hatt direkte kulturpolitiske konsekvenser. Finans- eller arbeidspolitiske endringer har vært avgjørende for kultursektoren. Dialogen mellom representanter for kultursektoren og kulturbyråkratiet og kulturpolitikken har vært intensivert. Disse erfaringene kan få varige konsekvenser, i den betydningen at man blir mer bevisst hvordan de ulike samfunnsområdene er bundet sammen, selv om de er skilt fra hverandre gjennom organisering i ulike departementer og direktorater.

5.7 Kapitteloppsummering

I dette kapitlet har vi forsøkt å beskrive noen overordnede tendenser som kan tenkes å påvirke både kulturproduksjon, kulturkonsum og kulturpolitikk over tid. Vi tror at både kulturproduksjon, kulturkonsum og kulturpolitikk vil endres også langsiktig, men at endringene vil være av begrenset omfang. Kulturproduksjon vil kunne innebære nye kombinasjoner av analog og digital formidling, og skillet mellom såkalte digitale innfødte og såkalte digitale innvandrere vil kunne komme til å forsterkes. En annen sannsynlig konsekvens er at det vil ta tid før kulturproduksjon basert på reiser og internasjonalt samarbeid gjenopprettes. I dette vil det også kunne ligge en viss nasjonalisering av kulturproduksjonen. Vi tror det er grunn til å anta at det generelle kulturkonsumet og etterspørselen etter kulturprodukter vil holde seg. Vi tror også at etter noe tid vil en del av kulturbruksmønsteret gjenetablere seg. Samtidig vil den synlige økningen i bruk av digitale kulturtilbud – e-bøker, digitale bokhandlere, strømming av film, serier og musikk – etter alt å dømme holde seg på et høyt nivå. Dette vil utfordre f.eks. kinoer og fysiske bokhandlere. På det kulturpolitiske området tror vi at vi vil se tydelige endringer på fire områder: 1) fokus på risiko og beredskap, 2) kulturpolitisk legitimering, 3) kulturpolitiske budsjetter og 4) kulturpolitisk samarbeid.

Til slutt: Når varige endringer skal vurderes, må man ta hensyn til to ulike krefter, som virker i hver sin retning: *endringsdrivere* vs. *stabiliseringsmekanismer*. Vi har beskrevet flere både langsiktige og kortsiktige endringsdrivere: lockdown og smittevern, digitalisering, plattformisering, prekarisering, og i økende grad en *gig economy*. Samtidig er det også sterke krefter som virker i stabiliserende retning innenfor de nordiske kultursektorene. Viktige deler av kultursektoren er styrt av en ikke-økonomisk rasjonalitet, i den betydningen at drivkraften i produksjonen ikke først og fremst er å gå med overskudd. Dette ser man blant annet i den nevnte tendensen til såkalt *work preference* blant kulturprodusenter, dvs. tendens til å prioritere muligheten til å arbeide kunstnerisk fremfor å generere inntekt. Dette skaper en viss stabilitet og en viss motstandsdyktighet mot endring. Kulturarbeidere er også ofte selvstendig næringsdrivende som har en viss erfaring med å håndtere risiko, og i dette ligger også en kime til motstandsdyktighet i en krisesituasjon.. En annen type systemisk treghet ligger de statsfinansierte institusjonene, som får sine største inntekter fra offentlige myndigheter.

Vi vurderer det slik at det er såpass sterke krefter som virker i stabiliserende retning at det er en form for systemisk likevekt i spill her, som motvirker de store, omveltende endringene. Dette dreier seg om en kombinasjon av en sterk statlig finansiering av kulturen, et vedvarende ønske blant kulturarbeidere om å jobbe kunstnerisk, et vedvarende behov blant publikum for kulturelle arenaer og statlig finansierte institusjoner.

6. Oppsummering

I arbeidet med effekter av covid-19-pandemien på kultursektoren i de nordiske landene er det ett ord som har virket allestedsnærværende: *krise*. Mediene er fulle av krisebeskrivelser, og mange av aktørene på kulturfeltet forteller at det er krise. Også myndighetene bidrar til krisefortellingen, noe som både gir rom for politisk handling og for å få gjennomført politikk man kanskje ellers ikke ville fått gehør for. Selv om det ifølge sinologer visstnok ikke stemmer, blir det ofte sagt at det kinesiske tegnet for «krise» er sammensatt av tegnene for «fare» og «mulighet». Farene har vi skrevet mye om i de foregående kapitlene, og de skal vi summere opp i det følgende. Men før vi gjør det kan det være interessant å også peke på de mulighetene krisen gir. Det gir muligheter for innovasjon og nye, kreative løsninger og forretningsmodeller. Samtidig gir det også muligheter for enkeltmennesker å tre fram som lederskikkelser. Statsepidemiologer har kanskje hatt særlige muligheter gjennom den siste tiden til enten å bli helter eller syndebukker; lenge før pandemien er over og alle tiltak har blitt evaluert med den nødvendige distansen. Men det samme gjelder kunstnere og representanter for kunstfeltet. Noen har vist stort lederskap og blitt viktige talspersoner for en sektor i vansker. For politikere gjelder det samme. Noen har talt kunstnerens sak, andre har ment at kultursektoren har fått ufortjent mye støtte og penger. Også forskere har hatt mer eller mindre glade dager, både som kommentatorer i media og som yrkesutøvere med oppgave å måle og veie krisen, mer eller mindre i sanntid, med de utfordringene dette medfører i form av å skulle skyte og treffe på et mål i konstant og rask bevegelse.

Vi har benyttet krisebegrepet i en helt konkret forstand i denne rapporten. Vi har brukt det som et omdreiningspunkt for de empiriske analysene. I kapittel 2 omtalte vi selve krisen, effekten av covid-19-pandemien og smitteverntiltakene i dens kjølvann. I kapittel 3 tok vi for oss myndighetenes kriseforståelse, gjennom å se på hvilke tiltak som har blitt satt inn. Deretter, i kapittel 4, så vi på krisehåndteringen gjennom en vurdering av hvilken effekt tiltakene hadde; deres relevans, målrettethet og fleksibilitet. I det siste kapitlet så vi på langsiktige effekter av krisen og krisehåndteringen, og så samtidig på krisen som arena for læring. Vi følger opp denne strukturen også i vår oppsummering av funn og analyser, og starter med starten, nemlig hvilken sosial og økonomisk påvirkning pandemien synes å ha hatt på ulike deler av kultursektoren i Norden.

Krise

En rekke undersøkelser viser pandemiens sterkt negative påvirkning på kultursektoren. Det empiriske materialet peker mot at hele kultursektoren rammet av covid-19. Samtidig er de ulike delsektorer ulikt rammet. Ikke minst gjelder det inntektssituasjonen på feltet. Uten at vi har gått i dybden, virker det å være betydelige forskjeller mellom Norge, Sverige, Danmark og Finland i hvordan smitteverntiltak har blitt implementert. Imidlertid virker det som om befolkningene i alle landene har vært lojale til egne nasjonale tiltak. Selv om smitteverntiltakene varierte noe mellom de nordiske landene, mener vi at dette ikke har påvirket hvordan kultursektorene i de ulike landene ble påvirket i særlig grad.

I vår gjennomgang finner vi at alle de nordiske landene rapporterer om at kultursektoren er *særskilt* rammet av pandemien. Flere land rapporterer at denne sektoren er helt på topp over de hardest rammede, sammen med bransjer som reiseliv og restaurant- og utelivsbransjen. Samtidig er sektoren skjevt rammet også internt. Særlig har pandemien rammet den delen som baserer seg på et fysisk publikum, f.eks. musikere og scenekunstnere, samt deres institusjoner og støttefunksjoner. For disse gruppene i kultursektoren er inntektene mer enn halvert.

Mange rapporterer om et stort inntektstap. Selv om de sektorene som er avhengige av publikum er hardest rammet, opplever mange kulturarbeidere stor og økt usikkerhet om den fremtidige arbeids- og inntektssituasjonen. Inntektssituasjonen vurderes som forverret eller sterkt forverret for alle kulturarbeidere, med unntak for forfattere og visuelle kunstnere, som er noe mindre påvirket. Undersøkelsen viser videre at de som var selvstendig næringsdrivende var hardere rammet og mer bekymret for økonomien enn de som primært var arbeidstakere. I tillegg har mange i sektoren fått redusert sine muligheter til å utøve yrket, ved at også annen infrastruktur er berørt, f.eks. muligheter til å øve, til å møte samarbeidspartnere fysisk osv. Samtidig har noen aktører også opplevet en økonomisk opptur og nye inntjeningsmuligheter. Enkelte undersøkelser, både fra Sverige, Finland og Norge viser at en vesentlig andel av kulturarbeidere vurderer å bytte yrke. Et interessant spørsmål er om dette er uttrykk for reelle planer, eller for en sterk frustrasjon. Strukturene i kulturfeltet, med bl.a. en sterk tendens til at kunstnere går tilbake til produksjon selv etter midlertidig å ha oppsøkt annet arbeid (jf. work preference-teorien til kulturøkonom David Throsby (1994)), kan indikere at dette ikke nødvendigvis kommer til å føre til mange færre kunstnere på sikt.

En tilsynelatende sentral indikator for situasjonen i kultursektoren under krisen er antall konkurser. Samtidig er konkurser av flere grunner ikke en fullgod indikator for effekten av pandemien. Mange kulturarbeidere er selvstendig næringsdrivende, og en vesentlig gruppe ansatte arbeider i statsstøttede institusjoner. Begge disse gruppene går sjelden konkurs. Da står vi igjen med et relativt lite antall kulturarbeidere som arbeider i virksomheter, som regel små og mellomstore bedrifter (SMB-er), som kan gå konkurs og dermed observeres i konkurstatistikker. Siden disse likevel er relativt få, vil et ensidig fokus på konkurser kunne gi et skjevt bilde av den reelle situasjonen. Samtidig har myndighetenes redningspakker generelt gjort at *færre* bedrifter enn normalt har gått konkurs under pandemien. Man kan i tillegg hevde at det er en naturlig treghet i prosessen fra en bedrift begynner å streve til den går konkurs, som varer lengre enn en pandemi. De fleste bedrifter vil strekke seg svært langt for å unngå konkurs, f.eks. låne, tære på egenkapital e.l., noe som gjør at konkurser kanskje kommer til å komme som en ketsjup-effekt neste år eller året etter det. Vi har likevel studert konkurstillene i de nordiske landene. Her fant vi flere påfallende utslag som er vanskelige å forklare, f.eks. en (til dels sterk) økning av konkurser i juni 2020 i Norge og Sverige. Samtidig har det vært få konkurser utover høsten i de fleste land.

Arbeidsløshet er presumptivt en viktig indikator for situasjonen i arbeidsmarkedet. Men, også det er en utfordrende indikator, siden mange kulturarbeidernes reduserte virksomhet ikke blir fanget opp av denne statistikken. Som for konkurstill kan man dermed hevde at utviklingen man ser ikke fullt ut reflekterer den reelle situasjonen slik den oppleves. Når det er sagt, ser vi samtidig i statistikken fra f.eks.

Arbetsförmedlingen at det har vært en økning i antall jobbsøkere i media og kultur etter februar 2020 og frem mot sommeren i Sverige. I Finland ble det i april rapportert om at arbeidsledigheten i sektoren økte raskt, spesielt innenfor scenekunst. På Island vises det til at det var relativt sett flere i kultursektoren som mottok deltidsarbeidsledighetspenger, og at det var enda flere mottagere i perioden juni-august enn den var i perioden mars-mai 2020. Samtidig økte arbeidsledigheten mer i kultursektoren enn den allmenne arbeidsledigheten fra september 2019 til september 2020. Statistikken for de enkelte landene viser videre at ansatte og selvstendig næringsdrivende har blitt rammet noe ulikt.

Kriseforståelse

I vår omtale av kriseforståelsen i de ulike landene har vi fokusert på hvilke tiltak som ble satt i verk. Her la mandatet opp til å se både på kulturpolitiske, næringspolitiske og arbeidsmarkedspolitiske tiltak, noe vi har gjort. Likevel kan man generelt si at det har vært lettest å finne kvantitative data om de kulturpolitiske støttetiltakene. Mange av de nærings- og arbeidsmarkedspolitiske tiltakene er generelle for alle næringer, og det kan være svært utfordrende å finne data for kultursektorens reelle andel både av de bevilgede og de tildelte midlene. I den nordiske rapporten *Nordic Economic Outlook* får vi bl.a. et innblikk i de økonomiske konsekvensene og tiltakene de ulike landene har gjennomført i koronatiden. Den omhandler ikke kultursektoren spesifikt, men peker på at de generelle tiltakene er ganske like i de ulike landene, med fokus på likviditet (bl.a. gjennom lån eller kreditt og utsatte eller reduserte skatter og avgifter), på å beholde arbeidsplasser, og på direkte støtte til de mest utsatte næringene, inkludert kultursektoren. Det kan virke som om den ensartede profilen i den generelle finanspolitikken har smittet over til hvordan de ulike landene har utformet krisepolitikk for kultursektoren. I alle land har myndighetene iverksatt kraftige tiltak over kulturbudsjett delen av revidert statsbudsjett målrettet mot kunstnere, kulturarbeidere, kulturbedrifter og institusjoner.

Også profilen på denne støtten har vært nokså lik i hele regionen. Alle land har satset på å kompensere institusjoner (f.eks. museer, gallerier, orkestre, teatre osv.) for bortfall av billettinntekter, også de som i utgangspunktet har en høy andel av sine budsjetter dekket av offentlige bevilgninger. De samme institusjonene har dessuten som regel fått beholde allerede bevilgede midler, selv om koronapandemien i stor grad har ført til at de ikke har klart å oppfylle vilkårene for tildelingene. Alle land har støttet enkeltkunstnere, ofte i form av en ekstrabevilgning til stipender, og ofte som en kompensasjon for at slike kunstnere i liten grad har kommet inn under generelle ordninger for inntekstkompensasjon. Imidlertid ser vi at operasjonaliseringen, spesifiseringen og *brandingen* av tiltakene varierer mellom landene, og man kan si at nasjonale kulturpolitiske tradisjoner ser ut til å ha påvirket hvordan dette er gjort. Norge har f.eks. kanalisert mange av sine tiltak gjennom Kulturrådet og deres forvaltningssystem. Det samme har Sverige, men her har distribusjonen av viktige tiltak blitt delegert videre til en rekke kunstnerorganisasjoner, i tråd med Sveriges korporative kulturpolitiske tradisjon. I tillegg har viktige tiltak vært kanalisert gjennom den svenske *kultursamverkansmodellen*. Danmark har på sin side fordelt midlene på en lang rekke tiltak og med en tilsynelatende detaljert instrumentell innretning.

For de delene av kultursektoren som man gjerne referer til som kulturnæringene, ofte knyttet til distribusjons- og konsumentleddet i feltet, har også alle landene hatt

ordninger, både direkte og generelle. I de direkte virkemidlene har som regel det man tenker på som kjernevirksomheter i disse næringene, kulturarrangører, gallerier, produksjonsselskap, agenter osv., fått målrettet hjelp, mens de generelle tiltakene også har omfattet virksomhet som er helt nødvendig for kultursektoren, men som ikke direkte kan knyttes til denne (frisører o.l.). Det er verdt å nevne at Island skiller seg ut ved å, frem til desember, i stor grad å ha satset på slike generelle ordninger, særlig for kompensasjon av inntektsreduksjon eller -bortfall, der kulturnæring og -utøvere har blitt nevnt eksplisitt som målgruppe (og dermed i alle fall i teorien fått tilgang til en svært omfattende krisestøtte). 18. desember ble det imidlertid godkjent en tilleggsbudsjett som satt av betydelige midler til kulturinstitusjoner, media og organisasjoner, som endret dette bildet.

Krisehåndtering

Under overskriften krisehåndtering har vi i denne rapporten sett på hvilke effekter de ulike støttetiltakene har hatt for kultursektoren. Helt overordnet kan det være på sin plass å si at tiltakene har virket godt for mange, og helt sikkert forhindre inntektssvikt og trolig også konkurser. En rapport fra OECD viser imidlertid at en rekke av de overordnede tiltakene i OECD-landene ikke har vært godt nok tilpasset de forutsetningene som kultursektoren jobber etter, både når det gjelder arbeidsforhold og inntekter. Vi finner at dette gjennomgående er tilfelle også i de nordiske landene. Et hovedproblem er at de små aktørene ikke fanges opp i tilstrekkelig grad. Det kan i enkelte land ha medført at relativt rause tiltaksordninger ikke har blitt betalt ut som tenkt. Grunnen til at mange aktører ikke har søkt eller fått støtte kan sannsynligvis i hovedsak tilskrives sektorens særegne produksjonsstruktur, preget av lappetepeeøkonomi, *work preference* og prekaritet. I tillegg kan en rekke andre årsaker være med å forklare at de minste aktørene ikke søker eller får midler, som kjennskap til ordningene, søkerkompetanse og/eller -kapasitet. Med utgangspunkt i materialet er det grunn til å mene at (økt) regulær offentlig støtte for mange av disse aktørene er viktigere enn krisestøtte. Ser vi på det samme materialet, og dessuten andre relevante rapporter og vurderinger, kan det være grunn til å si at det har vært mangel på kunnskap om sektoren for de som håndterer støttesystemene som har blitt tatt i bruk.

Krise som læringsarena

Vi tror at både kulturproduksjon, kulturkonsum og kulturpolitikk vil endres også langsiktig, men at endringene er av begrenset omfang. Kulturproduksjon vil innebære nye kombinasjoner av analog og digital formidling, og skillet mellom såkalte digitale innfødte og såkalte digitale innvandrere vil forsterkes. Det vil ta tid før kulturproduksjon basert på reiser og internasjonalt samarbeid gjenopprettes, og det vil kunne innebære en viss nasjonalisering av kulturproduksjonen. Kulturkonsumet og etterspørselen etter kulturprodukter holder seg, og etter noe tid vil en del av kulturbruksmønsteret gjenetablere seg. Samtidig vil den synlige økningen i bruk av digitale kulturtilbud – e-bøker, digitale bokhandler, strømming av film, serier og musikk – kunne holde seg på et høyt nivå. Dette vil utfordre f.eks. kinoer og fysiske bokhandler. På det kulturpolitiske området tror vi at vi vil se tydelige endringer på fire områder: 1) fokus på risiko og beredskap, 2) kulturpolitisk legitimering, 3) kulturpolitiske budsjetter og 4) kulturpolitisk samarbeid.

Videre forskning og kunnskapsbehov

Omfanget av dette prosjektet har ikke tillatt oss å gå grundig inn i de ulike tiltakene og effektene i hvert enkelt land. For å kunne komme med ordentlig og utdypende svar på dette, vil det være behov for ytterligere analyser. Det har også vært utfordrende å presentere klare svar på hvilke langsiktige effekter pandemien har hatt på kultursektoren i de nordiske landene. I tillegg har analysene i denne rapporten også synliggjort andre forskningsbehov innenfor både kulturpolitisk, kultursosiologisk og kulturøkonomisk forskning. Vi ser for oss at de følgende spørsmålene og temaene vil være relevante å studere i tiden som kommer:

- Langsiktige kulturbruksundersøkelser, som kan plassere unntaksåret 2020 (og eventuelt 2021) inn i en tidsserie.
- Punktanalyser av kultursektorens organisering, produksjon og økonomi på det tidspunkt når smittevernrestriksjoner opphører og når ytterligere et år har gått.
- Kulturpolitiske analyser av faktiske endringer i budsjettstruktur, støtteordninger, legitimering og kulturpolitiske mål.
- Kulturøkonomiske analyser av sammensetning av ulike pengestrømmer i kulturfeltet; privat forbruk, offentlig støtte, privat kulturstøtte og sponsorvirksomhet.
- Komparative studier av Covid-tiltak og påfølgende konsekvensanalyser i ulike land.

Referanser

- Abbing, H. (2002). *Why are artists poor? The exceptional economy of the arts*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Allvin, M. (2011). *Work without boundaries: psychological perspectives on the new working life*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Andersson, M. (2020). *Genomgång av regeringens företagsstöd*. Tilgjengelig fra: <https://www.regeringen.se/4ae961/contentassets/09c466f1101046e3b15835da3ed8e462/presentationbilder-genomgang-av-regeringens-foretagsstod.pdf> (lest 27.2).
- Baniamin, H. M., Rahman, M. og Hasan, M. T. (2020). The COVID-19 pandemic: why are some countries coping more successfully than others? *Asia Pacific Journal of Public Administration*, 42 3/2020
- BHM. (2020). *Mikið tekjufall hjá listamönnum vegna COVID-kreppunnar*. Tilgjengelig fra: <https://www.bhm.is/frettir/mikid-tekjufall-hja-listamonnum-vegna-covid-kreppunnar> (lest 20.01).
- Bille, T., Loyland, K. og Holm, A. (2017). Work for Passion or Money? Variations in Artists' Labor Supply. *KYKLOS*, 70 3/2017
- Bonet, L. og Donato, F. (2011). The financial crisis and its impact on the current models of governance and management of the cultural sector in Europe. *ENCATC Journal of cultural management and policy*, 1 1/2011
- Chartrand, H. H. og McCaughey, C. (1989). The Arm's Length Principle and the Arts: An International Perspective – Past, Present and Future. I: Cummings, M. C. og Schuster, J. M. D. (red.) *Who's to Pay for the Arts? The International Search for Models of Arts Support*: ACA Books.
- Cummings, M. C. og Katz, R. S. (1987). *The Patron state : government and the arts in Europe, North America, and Japan*. New York: Oxford University Press.
- Duelund, P. (2003). *The Nordic cultural model*. Copenhagen: Nordic Cultural Institute.
- Fors, K. R. (2020). *Rapport: Var tredje musiker på väg att lämna yrket*. 2.9.2020 utg. I: nyheter, S. (red.). Tilgjengelig fra: <https://www.svt.se/kultur/nya-siffror-var-tredje-musiker-pa-vag-att-lamna-yrket> (lest 19.2).
- Gran, A.-B. (2010). *Hvor går Huitfeldt? – En kulturpolitisk årsmelding 2010*. Kulturrikets tilstand, Oslo.
- Gran, A.-B., Kristensen, L.-B. K., Molde, A., Hagen, A. N. og Booth, P. (2020). *Krise og kreativitet i musikkbransjen – koronapandemien 2020. Rapport nr. 1*. Oslo: BI Center for Creative Industries.
- Grünfeld, L. (2020). *Vurdering av tiltak for kulturnæringen under koronakrisen*. I: Economics, M. (red.). *Rapport Nr. 83/2020*. Oslo
- Grünfeld, L., Gran, A.-B., Westberg, N. B., Guldvik, M. K., Stokke, O. M., Scheffer, M., Gaustad, T. og Booth, P. (2020a). *Koronakrisen og*

- kultursektoren. I: Bl:CCI, M. E. o. (red.). *Menon-publikasjon 56/2020*. Oslo
- Grünfeld, L., Westberg, N. B., Guldvik, M. K., Stokke, O. M., Erraia, J., Halvorsen, C. A., Booth, P., Gaustad, T. og Gran, A.-B. (2020b). *Et halvt år med koronakrise i kultursektoren*. I: Bl:CCI, M. E. o. (red.). *Menon-publikasjon nr. 131/2020*. Oslo
- Grünfeld, L., Westberg, N. B., Guldvik, M. K., Stokke, O. M., Erraia, J., Halvorsen, C. A., Booth, P., Gaustad, T. og Gran, A.-B. (2020c). *Koronakrisens virkninger på kultursektoren: resultater fra en spørreundersøkelse*. I: Bl:CCI, M. E. o. (red.). *Menon-publikasjon nr. 69/2020*. Oslo
- Hagen, A. N., Heian, M. T., Jacobsen, R. A. og Kleppe, B. (2020). *Digital ambivalens. Norsk musikk i internasjonale markeder. Rapport nr. 553*. Bø: Telemarksforskning.
- Heian, M. T., Løyland, K. og Mangset, P. (2008). *Kunstnerens aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006*. Bø: Telemarksforskning-Bø.
- Heian, M. T., Løyland, K. og Kleppe, B. (2015). *Kunstnerundersøkelsen 2013. Kunstnerens inntekter TF - rapport nr. 350*. Bø: Telemarksforskning.
- Hylland, O. M. (2021). Tales of Temporary Disruption. Digital Adaptations in the First 100 Days of Cultural Covid Lockdown. *Forthcoming article2021*
- InFuture. (2018). *Fremtidens kultur i et brukerperspektiv*. I: InFuture (red.). Oslo
- Jakonen, O., Luonila, M., Renko, V. og Kanerva, A. (2020). Katsaus koronan vaikutuksista taiteen ja kulttuurin alojen toimintaedellytyksiin ja kulttuuripolitiikkaan Suomessa *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja*, 5 1/2020
- Kanerva, A. (2020). *Finland*. Tilgjengelig fra: <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/country-reports/fi/> (lest 14.12).
- KEA. (2020). *The impact of the COVID-19 pandemic on the Cultural and Creative Sector. Report for the Council of Europe*
- Kleppe, B., Berge, O. K. og Hjelmbrække, S. (2019). *Engasjement og arrangement : ei bok om konsertar og konsertarrangering*. 1. utgåva. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Konstnärnsämnden. (2020a). *Konstnärers ekonomiska villkor under pandemin. Uppföljning och kunskapsunderlag för fortsatt utveckling av stödåtgärder. Rapport 2020:2*. Rapport 2020:2: Konstnärnsämnden.
- Konstnärnsämnden. (2020b). *Krisstipendierna beslutade* Tilgjengelig fra: <https://www.konstnarsnamnden.se/default.aspx?id=24323> (lest 10.12).
- KUD *St.meld. nr. 52 (1973-1974) Ny kulturpolitikk*. Oslo
- Kulturdepartementet. (2020a). *Krisstöd till flera statligt finansierade kulturinstitutioner*. Tilgjengelig fra: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/05/krisstod-till-flera-statligt-finansierade-kulturinstitutioner/> (lest 10.12).
- Kulturdepartementet. (2020b). *Kulturens delar av budgeten*. Tilgjengelig fra: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/09/kulturens-delar->

av-budgeten/ (lest 9.9).

Kulturdepartementet. (2020c). *Kulturrådet, Filminstitutet, Konstnärsnämnden och Sveriges författarfond fördelar krispengar till kulturen*. Tilgjengelig fra: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/04/kulturradet-filminstitutet-konstnarsnamnden-och-sveriges-forfattarfond-fordelar-krispengar-till-kulturen> (lest 10.12).

Kulturministeriet. (2020a). *COVID-19 Corona*. Tilgjengelig fra: <https://slks.dk/covid-19/> (lest 14.12).

Kulturministeriet. (2020b). *Hjælpepakker og ordninger til kulturlivet under corona. Nøgletal på Kulturministeriets område pr. 27 oktober 2020*.

Kulturministeriet. (2020c). *Hjælpepakker på Kulturministeriets område. 16. december*. Tilgjengelig fra: https://kum.dk/fileadmin/_kum/3_Temaer_og_kampagner/Covid-19/16_12_Hjaelpepakker_paa_Kulturministeriets_omraade.pdf.

Kulturministeriet. (2020d). *Hjælpepakker til kulturlivet. 2020d*

Kulturministeriet. (2020e). *Sommerpakke giver kulturoplevelser til danskerne*. Tilgjengelig fra: <https://kum.dk/aktuelt/nyheder/sommerpakke-giver-kulturoplevelser-til-danskerne>.

Kulturrådet. (2020a). *Høgt söktryck för krisstödet till kulturen*. Tilgjengelig fra: <https://www.kulturradet.se/krisstod-till-kulturen/hogt-soktryck-for-krisstodet-till-kulturen/> (lest 15.12).

Kulturrådet. (2020b). *Uppföljning av Kulturrådets krisstöd mars–maj 2020 - med anledning av covid-19. 2020b*

Liisberg, A. (2020). *International turné i en coronatid*. Tilgjengelig fra: https://iscene.dk/2020/12/16/international-turne-i-en-coronaid/?fbclid=IwAR10QyXx_jArhoKVTbxD5c8zuXWsl3XrJNeVqbwmp9_vj8utQ9YeRQv9J9Q# (lest 21.12).

Luonila, M., Jakonen, O., Kanerva, A., Karttunen, S. og Renko, V. (2020). *The impacts of COVID-19 on Finnish cultural policy. 2020*

Luonila, M., Renko, V., Jakonen, O. Karttunen, S. og Kanerva, A. (2022 (forthcoming)). *The impacts of the COVID-19 pandemic on Finnish cultural policy*. I: Salvador, E., Navarrete, T. og Srakar, A. (red.) *Creative Industries and the COVID-19 Pandemic*. London: Routledge Research in the Creative and Cultural Industries series.

Madden, C. (2009). *The Independence of Government Arts Funding - A Review*. I: Agencies, I. F. o. A. C. a. C. (red.). *D'Art Topics in Arts Policy, No. 9*. Sydney

Mandag Morgen (2020). *Arbejdsforhold for komponister og musikere i Danmark*. Tilgjengelig fra: <https://www.artisten.dk/cgi-files/mdmgfx/file-922-607776-12333.pdf>

Mangset, P., Kangas, A., Skot-Hansen, D. og Vestheim, G. (2008). *Nordic cultural policy. International Journal of Cultural Policy, 14 1/2008*

Mangset, P. (2015). *Om den korporative tradisjonen i nordisk*

kulturpolitikk–med særlig vekt på den svenske kulturpolitikens historie.
Nordisk kulturpolitisk tidsskrift, 18 1/2015

McRobbie, A. (2016). *Be Creative: Making a Living in the New Culture Industries*: Wiley.

Menger, P.-M. (2006). Artistic Labor Markets. Contingent Works, Excess Supply and Occupational Risk Management. I: Ginsburgh, V. A. og Throsby, C. D. (red.) *Handbook of the Economics of Art and Culture*. Amsterdam: Elsevier.

Ministry of Education and Culture. (2020). *Researchers' views on the effects of the corona epidemic and the measures needed*. Tilgjengelig fra:

<https://minedu.fi/documents/1410845/4996910/Researchers%E2%80%99+views+on+the+effects+of+the+corona+epidemic+and+the+measures+needed.pdf/616073fd-2268-7a72-ff59-c69791a3d495/Researchers%E2%80%99+views+on+the+effects+of+the+corona+epidemic+and+the+measures+needed.pdf?t=1586863132000>.

Musikcentrum Riks. (2020). *Skrämmande siffror: Var tredje musiker på väg att lämna yrket*. Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/5450bc43e4b02739e9657d91/t/5f46c3527bc385420a0dd1b8/1598473043463/PM_200827_Var+tredje+musiker.pdf (lest 19.2).

Noregio. (2020). *Labour market impacts of COVID-19*. Tilgjengelig fra: <https://nordregio.org/maps/labour-market-impacts-of-covid-19/>.

OECD. (2020). *Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors*. Tilgjengelig fra: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/culture-shock-covid-19-and-the-cultural-and-creative-sectors-08da9e0e/#section-d1e44> (lest 16.12).

Prassl, J. (2018). *Humans as a service: The promise and perils of work in the gig economy*. Oxford: Oxford University Press.

SCB. (2020). *Kultur- och nöjesföretag tappar miljarder utan publik*. Tilgjengelig fra: <https://www.scb.se/om-scb/nyheter-och-pressmeddelanden/kultur--och-nojesforetag-tappar-miljarder-utan-publik/> (lest 15.12.).

Statistics Iceland. (2020a). *Impact of Covid-19 on cultural industries*. Tilgjengelig fra: <https://statice.is/publications/experimental-statistics/impact-of-covid-19-on-cultural-industries%E2%80%93ex/> (lest 15.12).

Statistics Iceland. (2020b). *Impact of COVID-19 on cultural industries 201028*. Iceland, S. (red.). <https://statice.is/publications/experimental-statistics/impact-of-covid-19-on-cultural-industries%E2%80%93ex/>.

Strang, J. (2020). *Why do the Nordic countries react differently to the COVID-19 crisis?* I: University, A. (red.). <https://nordics.info/show/artikel/the-nordic-countries-react-differently-to-the-covid-19-crisis/> (lest 6. April).

Swedbank. (2021). *Swedbank Economic Outlook. Januari 2021*: Swedbank Makroanalys.

Throsby, D. (1994). A Work-Preference Model of Artist Behaviour. I: Peacock, A. og Rizzo, I. (red.) *Cultural Economics And Cultural Policies*, s. 69-80.

Dordrecht: Springer Netherlands.

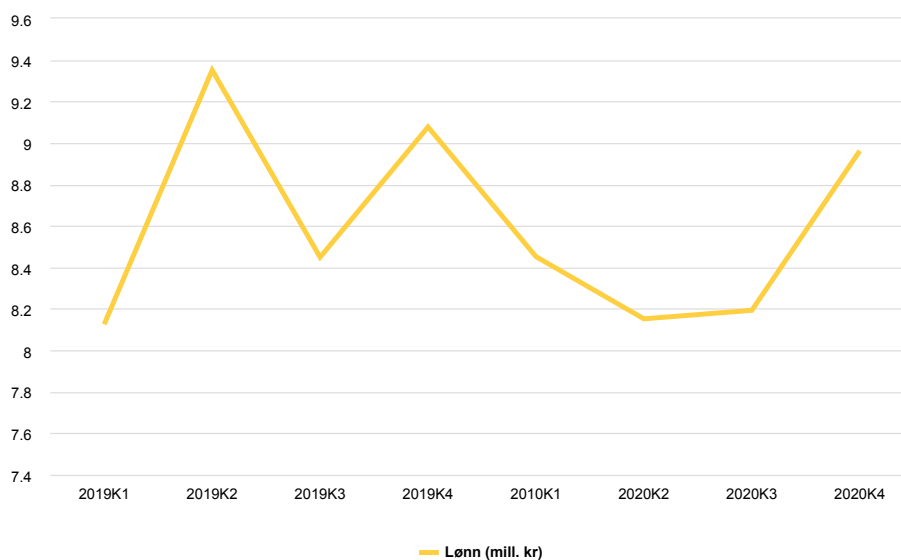
Thörnquist, A. (2011). False Self-Employment. A Topical but Old Labour Market Problem. I: Thörnquist, A. og Engstrand, Å.-K. (red.) b. 70 *Precarious employment in perspective: Old and new challenges to working conditions in Sweden*. Brussels: Peter Lang.

Tilväxtverket. (2020). *Statistik om korttidsarbete*. Tilgjengelig fra: https://tillvaxtdata.tillvaxtverket.se/tillvaxtdata_publik#page=fba48eb5-ed5-4cc4-b4b5-7cadb78eab23.

Van Dijck, J., Poell, T. og De Waal, M. (2018). *The platform society: Public values in a connective world*. Oxford: Oxford University Press.

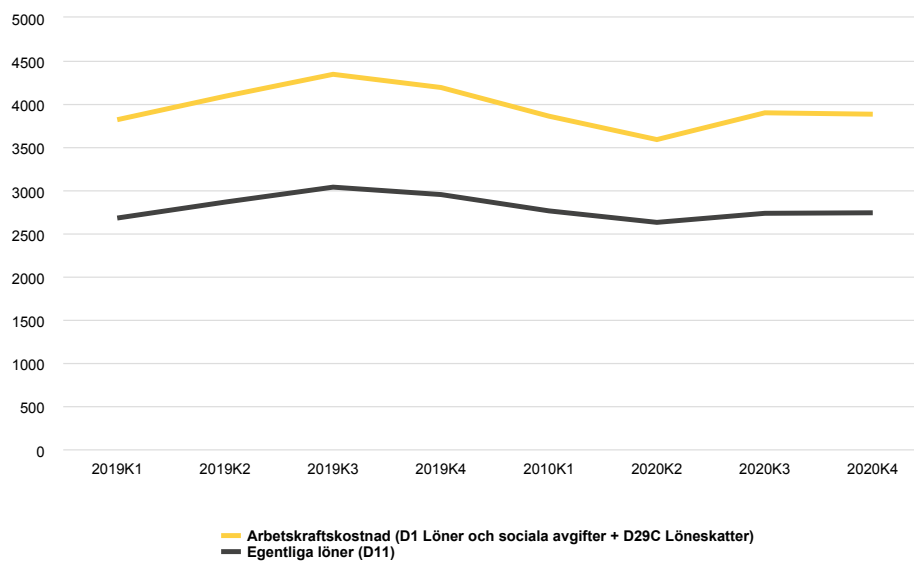
Zimmer, A. og Toepler, S. (1996). Cultural policies and the Welfare State: the cases of Sweden, Germany, and the United States. *The journal of arts management, law, and society*, 26 3/1996

Vedlegg

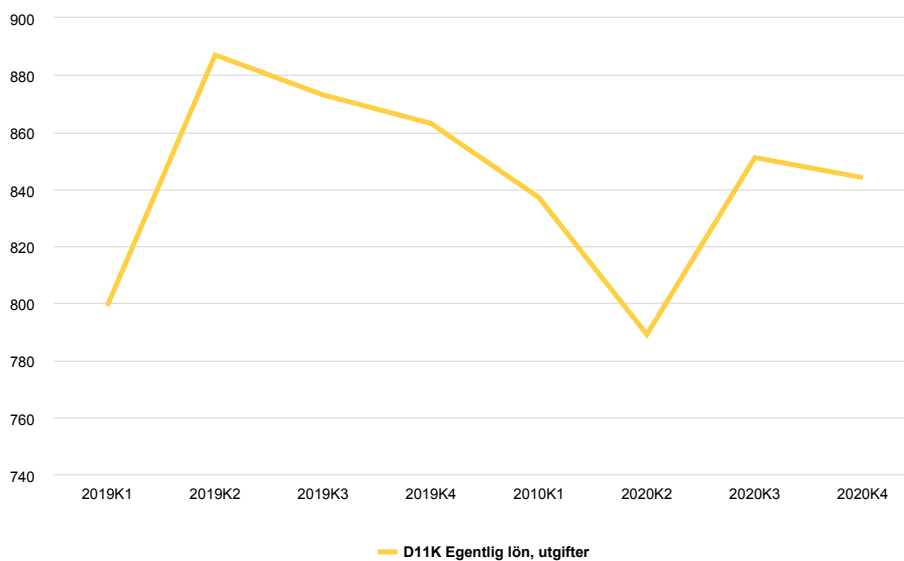
Figur 1 Lønn i «Kultur, underholdning og annen tjenesteyting» i Norge.

Kilde: <https://www.ssb.no/statbank/table/09175>

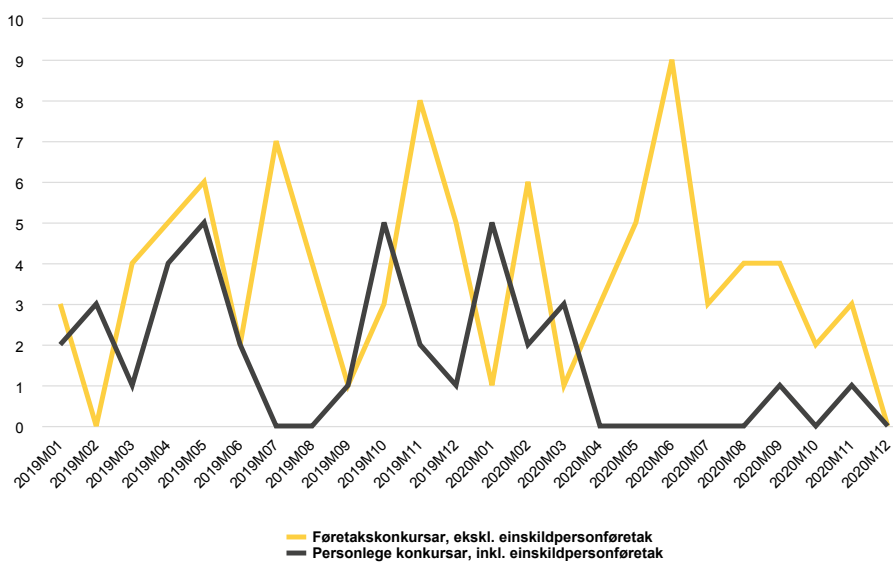
Figur 2 Arbetskraftskostnad og lønn i «kultur, nöje och fritid» i Sverige.

Kilde: http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_NR_NR0103_NR0103A/NR0103ENS2010T08Kv

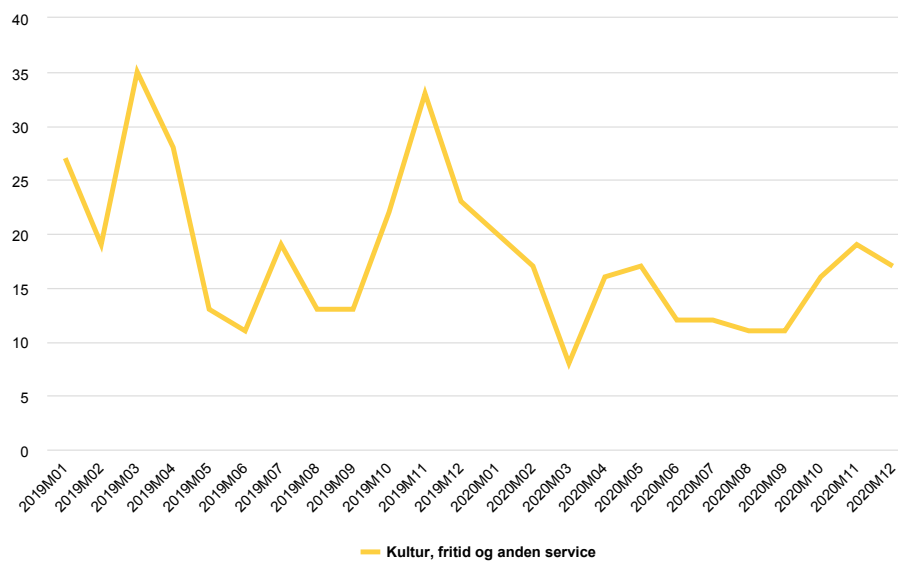
Figur 3 Lønnsutgifter i «Kultur, nøje och fritid».

Kilde: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_kan_ntp/statfin_ntp_pxt_11uc.px

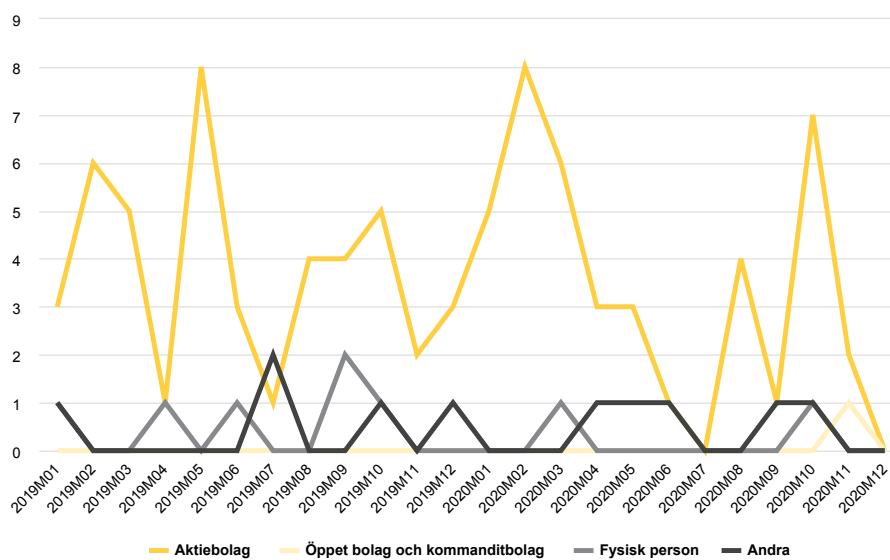
Figur 4 Konkursar innen «Kulturell verksemd, underhaldning og fritidsaktivitetar» i Norge.

Kilde: <https://www.ssb.no/statbank/table/08551>

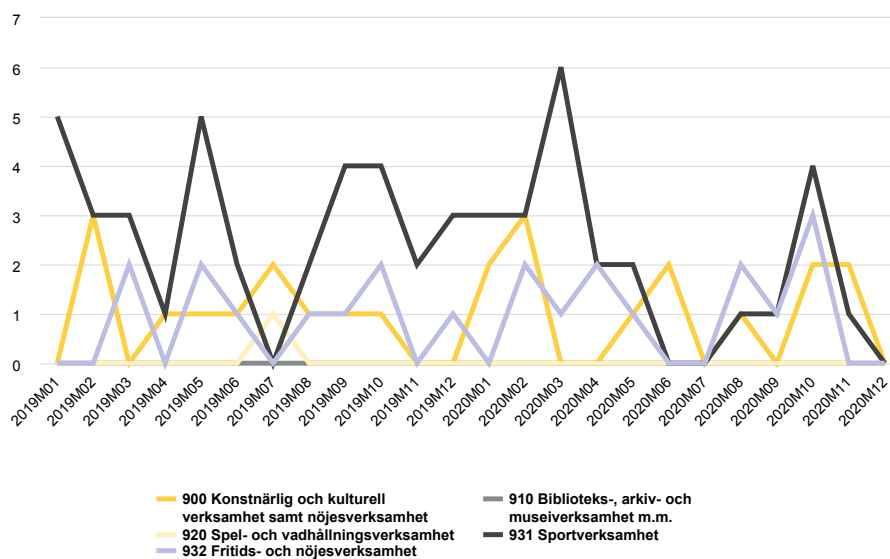
Figur 5 Konkurer innen «Kultur, fritid og anden service» i Danmark.

Kilde: <https://www.statistikbanken.dk/10104>

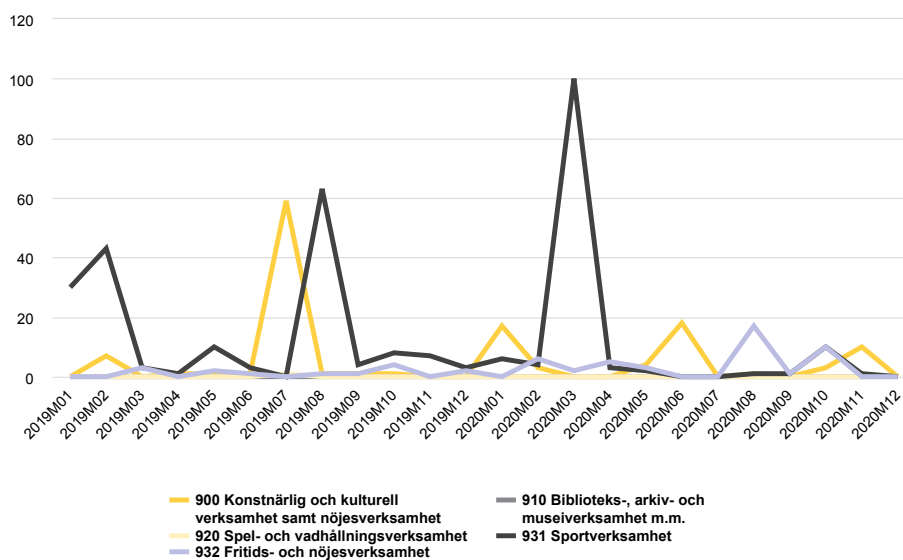
Figur 6 Konkurer innen «Kultur, nöje och fritid» i Finland, antall foretak.

Kilde: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_oik_konk_kk/statfin_konk_pxt_11f9.px/table/tableViewLayout2/o

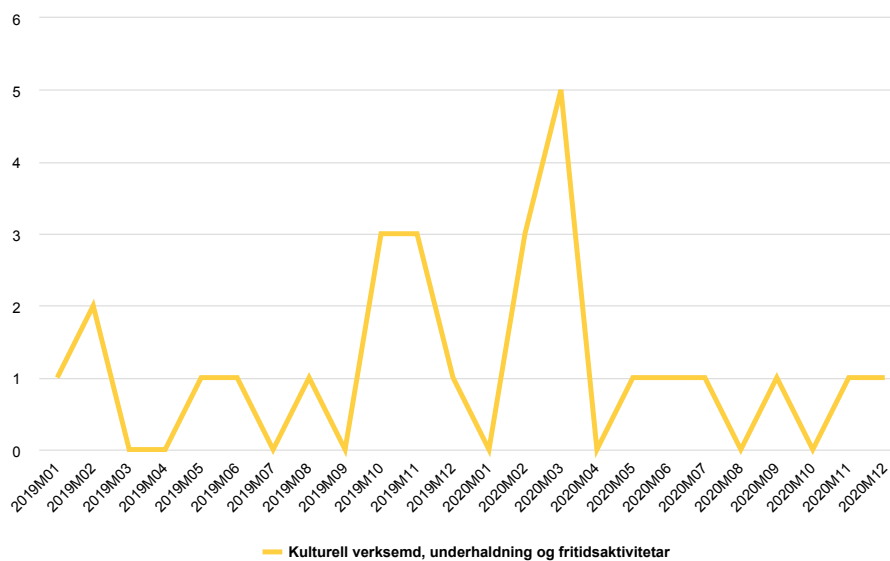
Figur 7 Konkurer. Totalt antal företag per näringsgrupp i Finland.

Kilde: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_oik_konk_kk/statfin_konk_pxt_11f9.px/

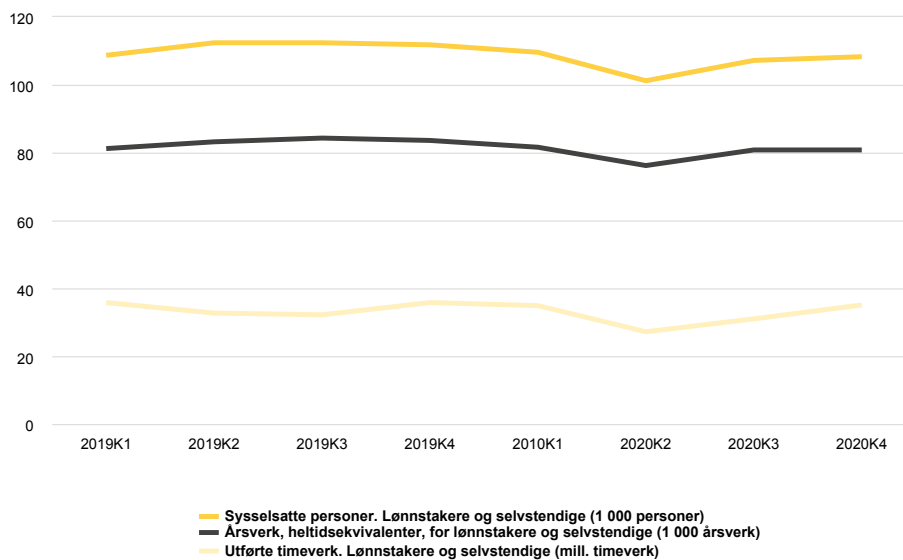
Figur 8 Konkurer. Antal ansatte per undersektor i Finland.

Kilde: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_oik_konk_kk/statfin_konk_pxt_11f9.px/

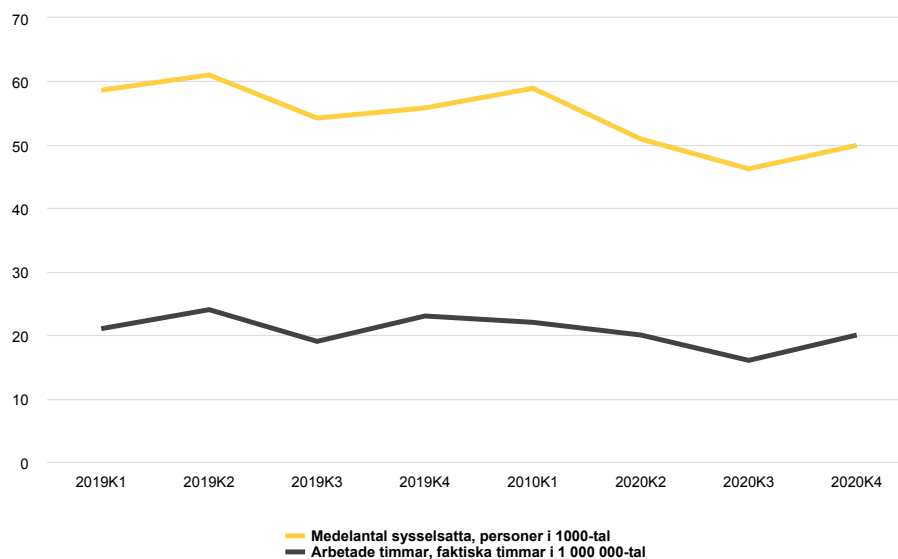
Figur 9 Konkurser innen «Arts, entertainment and recreation» på Island.

Kilde: https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Atvinnuvegir/Atvinnuvegir_fyrirtaeki_gjaldthrot/FYR03001.px

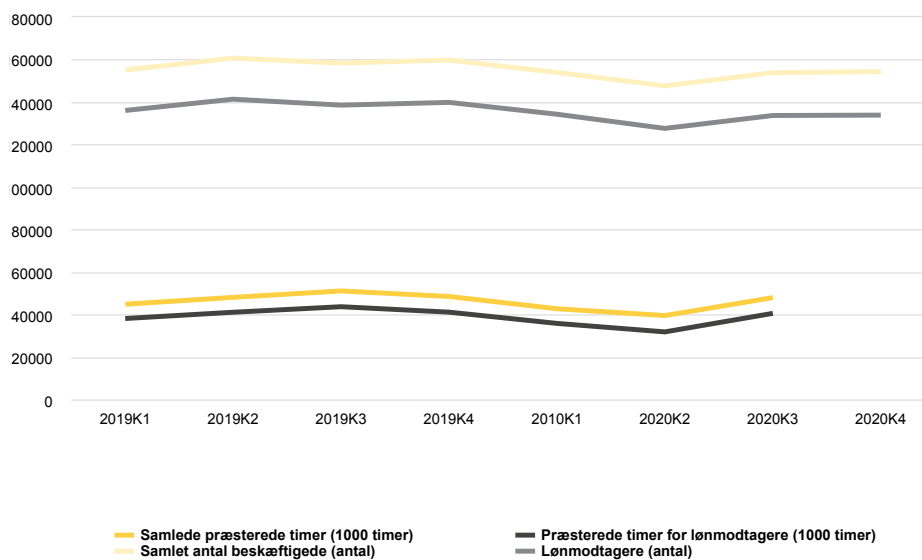
Figur 10 Sysselsatte personer, årsverk og gjennomførte timeverk innen «Kultur, underholdning og annen tjenesteyting».

Kilde: <https://www.ssb.no/statbank/table/O9175>

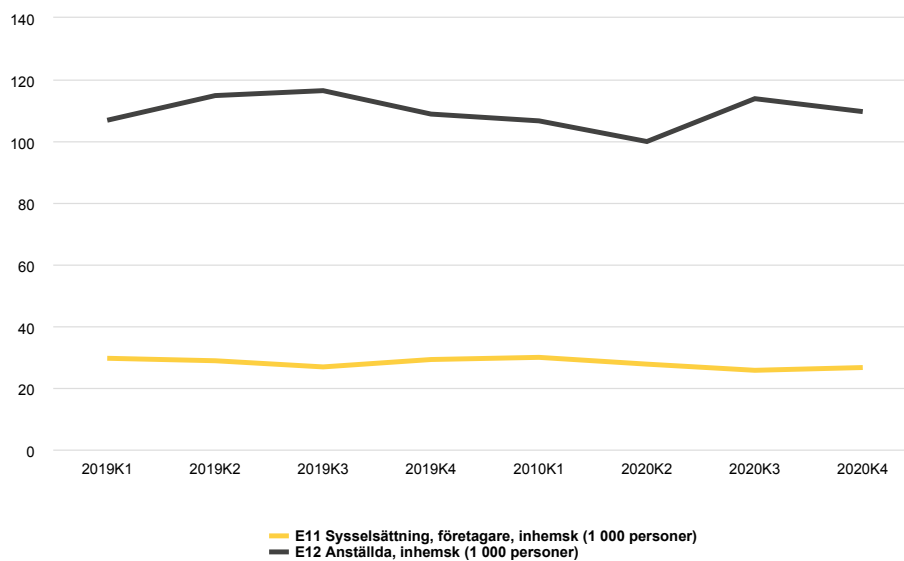
Figur 11 Sysselsatte personer og utførte timeverk innen «R90-R93 kultur, nöje och fritid» i Sverige.

Kilde: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_NR_NRO103_NRO103A/NRO103ENS2010T05KvN/

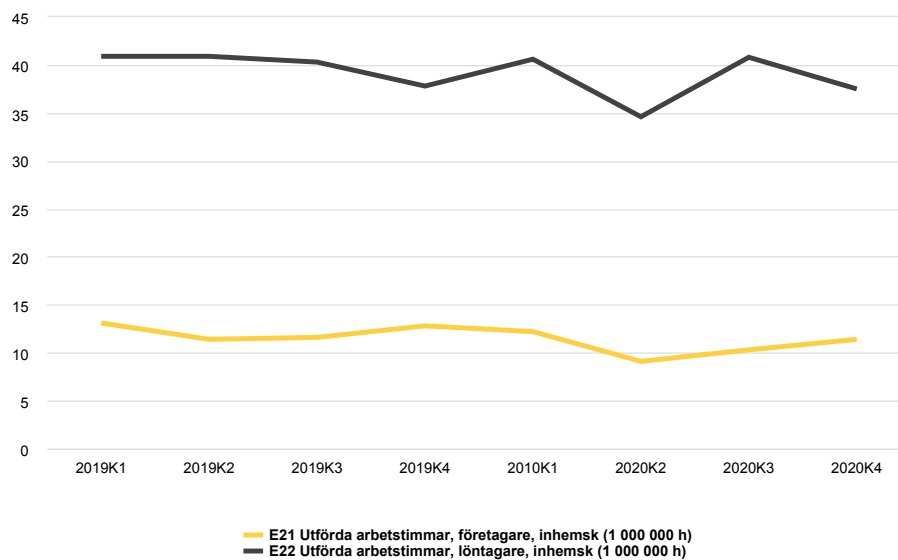
Figur 12 Antall sysselsatte innen «Kultur, fritid og anden service» i Danmark.

Kilde: <https://www.statistikbanken.dk/10778>

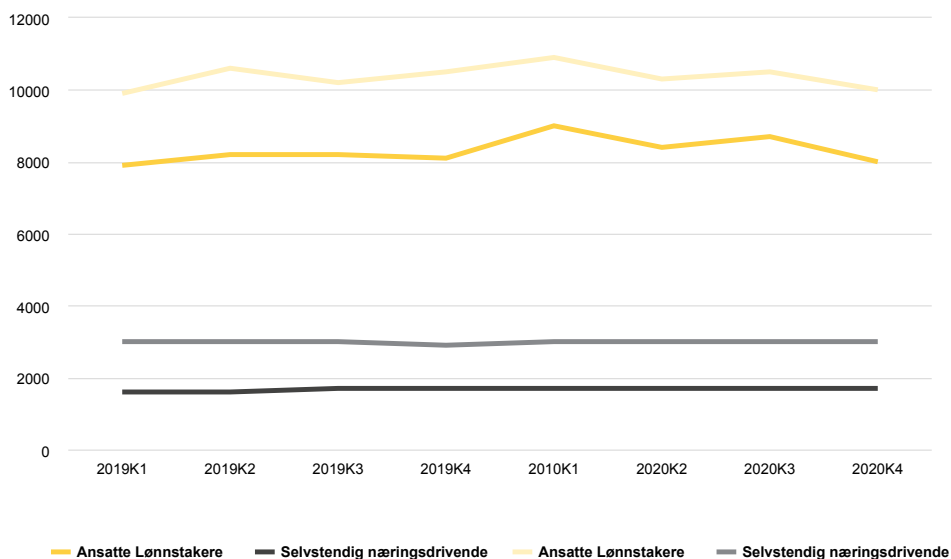
Figur 13 Antall sysselsatte innen «Kultur, nöje och fritid; övriga tjänster» i Finland.

Kilde: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_kan_ntp/statfin_ntp_pxt_11tj.px

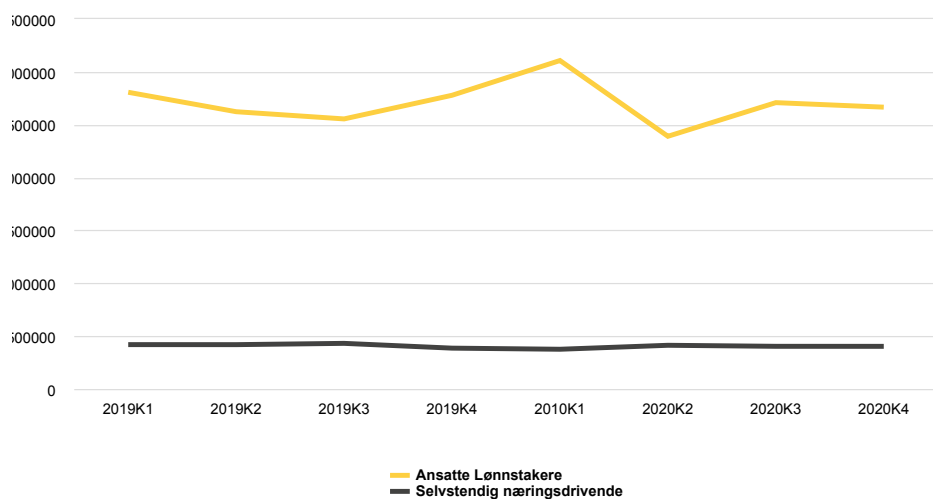
Figur 14 Utförte arbeidstimer innen «Kultur, nöje och fritid; övriga tjänster» i Finland.

Kilde: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_kan_ntp/statfin_ntp_pxt_11tj.px

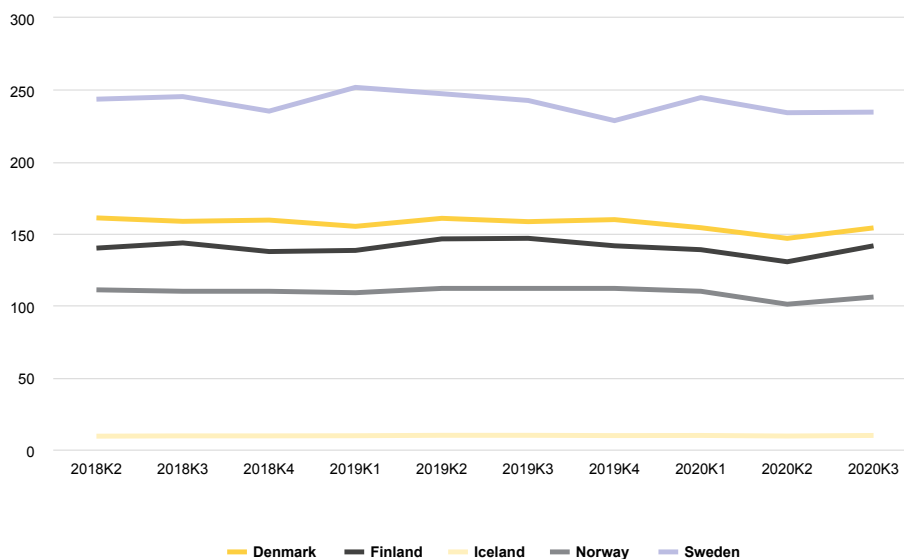
Figur 15 Antall sysselsatte og jobber innen «Arts, entertainment and recreation; other service activities; activities of household and extra-territorial organizations and bodies» på Island.

Kilde: https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Efnahagur/Efnahagur_vinnumagnogframleidni_vinnumagn

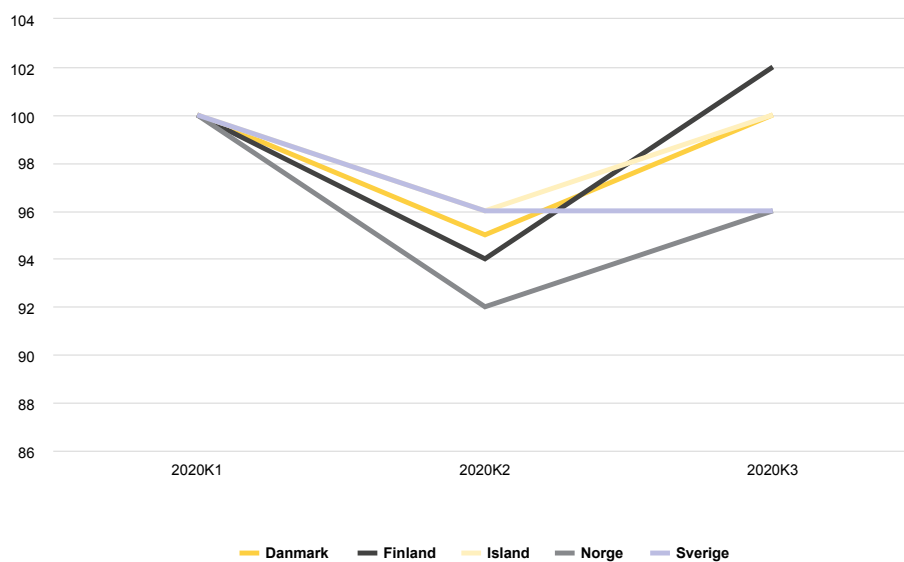
Figur 16 Antall timer jobbet innen «Arts, entertainment and recreation; other service activities; activities of household and extra-territorial organizations and bodies» på Island.

Kilde: https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Efnahagur/Efnahagur_vinnumagnogframleidni_vinnumagn

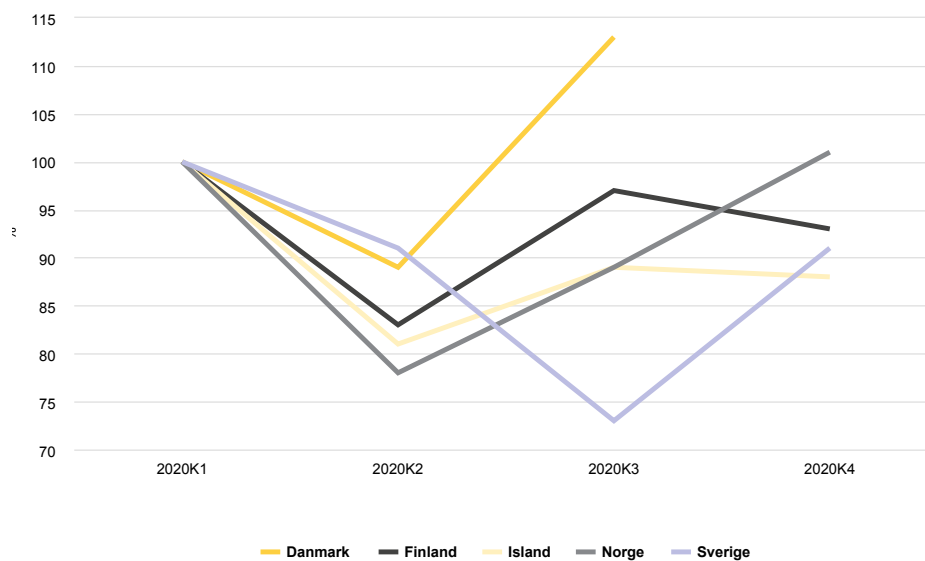
Figur 17 Sysselsetting i «Arts, entertainment and recreation; other service activities; activities of household and extra-territorial organizations and bodies». Totalt antall sysselsatte (tusen personer).

Kilde: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database>

Figur 18 Indeksert utvikling i sysselsetting i «Arts, entertainment and recreation; other service activities; activities of household and extra-territorial organizations and bodies».

Kilde: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database>

Figur 19 Indeksert utvikling i antall timer jobbet i «Arts, entertainment and recreation; other service activities; activities of household and extra-territorial organizations and bodies».

Kilde:

Om denne publikation

Covid-19-pandemiens effekter på kultursektoren i de nordiske landene

Nord 2021:030

ISBN 978-92-893-7015-8 (PDF)

ISBN 978-92-893-7016-5 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/nord2021-030>

Foto på framsidan i ONLINE / sidan 2 i PDF: Unsplash.com

© Nordisk ministerråd 2021

Publisert 27.4.2021

Oppdatert 2.7.2021

Denne publikasjonen er utgitt av Kulturanalys Norden på oppdrag for Nordisk ministerråd. Kulturanalys Norden er et nordisk kunnskapssenter for kulturpolitikk til nytte for det nordiske kulturpolitiske samarbeidet, nasjonale myndigheter, kulturlivet i de nordiske landene og nordisk kulturforskning.

Ansvarserklæring

Denne utgivelsen ble finansiert av Nordisk ministerråd. Innholdet gjenspeiler imidlertid ikke nødvendigvis Nordisk ministerråds synspunkter, meninger, holdninger eller anbefalinger.

Rettigheter og tillatelser

Arbeidet er gjort tilgjengelig under den internasjonale Creative Commons Attribution 4.0-lisensen (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Oversettelser: Hvis du oversetter dette arbeidet, vennligst inkluder følgende ansvarserklæring: Denne oversettelsen er ikke produsert av Nordisk ministerråd og må ikke oppfattes som offisiell. Nordisk ministerråd kan ikke holdes ansvarlig for oversettelsen eller noen feil i denne.

Bearbeidelser: Hvis du bearbeider dette arbeidet, vennligst inkluder følgende ansvarserklæring sammen med krediteringen: Dette er en bearbeidelse av et originalt arbeid fra Nordisk ministerråd. Det er utelukkende bearbeideren som er ansvarlig for synspunktene og meningene som uttrykkes i teksten. Synspunktene og meningene i denne bearbeidelsen har ikke blitt godkjent av Nordisk ministerråd.

Tredjepartsinnhold: Nordisk ministerråd eier ikke nødvendigvis hver enkelt del av dette arbeidet. Nordisk ministerråd kan dermed ikke garantere at gjenbruk av tredjepartsinnhold ikke krenker tredjeparts opphavsrett. Hvis du ønsker å gjenbruke tredjepartsinnhold, bærer du selv risikoen som er forbundet med slike

rettighetsbrudd. Du er selv ansvarlig for å avgjøre om det er behov for å skaffe tillatelse for bruk av tredjepartsinnhold, og i så fall for å skaffe tillatelse fra rettighetshaveren. Eksempler på tredjepartsinnhold kan omfatte, men er ikke begrenset til, tabeller, figurer eller bilder.

Fotorettigheter (ytterligere tillatelser kreves for gjenbruk):

Henvendelser om rettigheter og lisenser rettes til:

Nordisk ministerråd/PUB
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 København
pub@norden.org

Det nordiske samarbeidet

Det nordiske samarbeidet er en av verdens mest omfattende regionale samarbeidsformer. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøyene, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbeidet er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en viktig med-spiller i det europeiske og internasjonale samarbeidet. Det nordiske fellesskapet arbeider for et sterkt Norden i et sterkt Europa.

Det nordiske samarbeidet ønsker å styrke nordiske og regionale interesser og verdier i en global omverden. Felles verdier landene imellom bidrar til å styrke Nordens posisjon som en av verdens mest innovative og konkurransekraftige regioner.

Nordisk ministerråd
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 København
www.norden.org

Les flere nordiske publikasjoner: www.norden.org/no/publikasjoner